

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou

Diplomová práce

Jana Forró

Domy doby římské a stěhování národů v Čechách

The Roman Age and Migration Period Houses in Bohemia

vedoucí práce: Doc. PhDr. Vladimír Salač, CSc.

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Dobříši dne 12. 8. 2012

Jana Forró

Abstrakt

Diplomová práce shrnuje dosavadní poznatky týkající se nadzemních i zahloubených staveb v době římské a stěhování národů na území Čech. Vychází ze souboru 131 polozemnic a dostupných dokladů nadzemních domů. Zahloubené stavby byly rozděleny do několika skupin podle dochovaných stop konstrukce, což umožnilo srovnání situace v Čechách se sousedními oblastmi. Pomocí statistických metod byly sledovány vzájemné vztahy jednotlivých znaků a identifikovány některé regionální rozdíly. Oba typy staveb byly na závěr zhodnoceny ze stavebního i funkčního hlediska, přičemž poznatky o nadzemních stavbách poskytly základ pro zhodnocení sezóny z r. 1959 výzkumu v Zalužanech, okr. Příbram.

Klíčová slova

Čechy - doba římská - stěhování národů - sídliště – stavitelství

Abstract

The master's thesis summarizes existing knowledge of both post houses and sunken floor buildings in the Roman Age and Migration Period in Bohemia. It analyzes a collection of 131 sunken floor houses and available records about the post houses. The sunken floor buildings were divided in several groups according to preserved traces of their construction which enables a comparison of the situation in Bohemia with that of neighboring areas. Using statistical methods helped to determine mutual relations between features and to identify certain regional differences. Both kinds of buildings were evaluated from the construction and functional point of view. The knowledge of post houses served as the basis for analyzing a season of 1959 of an excavation in Zalužany, dist. Příbram.

Key words

Bohemia - Roman Age - Migration Period - settlements - prehistoric construction

Obsah

1	Úvod.....	6
1.1	Terminologie.....	6
1.2	Metody a cíle.....	7
1.3	Kritika pramenů	10
2	Dějiny bádání	12
3	Typologie polozemnic.....	17
3.1	Typologie podle Leubeho	17
3.2	Typologie podle Droberjara	21
3.3	Typologie podle nálezů v Čechách	25
4	Vlastnosti polozemnic	36
4.1	Přírodovědný aspekt.....	36
4.2	Chronologický aspekt.....	37
4.3	Konstrukční aspekt.....	37
4.4	Funkční aspekt	40
4.5	Vzájemné vztahy mezi jednotlivými znaky	41
5	Nadzemní stavby	46
6	Konstrukce	60
6.1	Sloupové a křlové jámy	60
6.2	Stěny.....	61
6.3	Střecha.....	63
6.4	Vchod	64
6.5	Podlaha.....	65
6.6	Otopná zařízení	66
6.7	Vnitřní vybavení	67
6.8	Konstrukce typu A	67
6.9	Konstrukce typu B	68
6.10	Konstrukce typu C	69

6.11	Konstrukce typu D	70
6.12	Konstrukce typu E a F.....	70
6.13	Konstrukce nadzemních staveb	72
7	Vztah polozemnic a nadzemních domů	75
8	Funkce nadzemních a zahloubených staveb.....	77
9	Závěr	82
10	Appendix A – Zhodnocení výzkumu z r. 1959 v Zalužanech ze stavebního hlediska.....	84
11	Prameny	88
12	Použitá literatura	88
13	Příloha: Zalužany – tabulky a plány.....	97
14	Katalog polozemnic	108
15	Korelační matice vlastností polozemnic – tabulky výsledných koeficientů	165

1 Úvod

Předkládaná práce pojednává o nadzemních domech a polozemnicích doby římské a období stěhování národů na území Čech. Předmětem zájmu bylo sestavení co možná nejširšího souboru dokladů daných staveb, objasnění, jaké jejich typy se v Čechách objevovaly, jaká konstrukční řešení pro ně připadají v úvahu, zda je možné odhalit jakékoli znaky či tendence vázané pouze na určitý prostor nebo konkrétní období. Na základě poznatků o nadzemních stavbách sledovaného období, byla zhodnocena jedna sezóna výzkumu v Zalužanech z r. 1959, okr. Příbram a studovány interpretační možnosti identifikace nadzemních staveb na této lokalitě.

Diplomová práce navazuje na bakalářskou práci obhájenou v roce 2007 na téma „Laténské polozemnice v Čechách“ (Hricáková 2007), čímž umožňuje porovnání dvou navazujících období. Tímto se nám otevírá možnost nejenom řešit, čím se obecně liší stavitelství mladší doby železné od stavitelství doby římské a období stěhování národů, ale rovněž se můžeme soustředit na přechod mezi koncem doby železné a počátkem doby římské, a jak se tento zlom projevil či neprojevil v nálezech staveb.

Na rozdíl od bakalářské práce, která se zaměřila pouze na polozemnice, překládaná diplomová práce je rozšířena o nálezy nadzemních domů ve sledovaném období. Zde se nabízí možnost porovnání nadzemních a zahloubených domů, případně porovnání sídlišť s nálezy a bez nálezů nadzemních staveb, jakkoli tato otázka může být ošemetná. Způsob, jakým byly nadzemní stavby identifikovány, poskytuje základ pro závěrečnou část práce, jejímž záměrem je zpracování části výzkumu v Zalužanech, především s ohledem na pozůstatky staveb a možnost interpretace půdorysů konkrétních domů.

1.1 Terminologie

Nejprve je třeba si definovat termíny, se kterými pracujeme, abychom věděli, co je předmětem našeho zkoumání. Vzhledem k tématu práce je důležité zaměřit se na možná označení zahloubených i nadzemních staveb a některých součástí jejich konstrukce.

Dá se říci, že polozemnice bývají ztotožňovány s termínem chata v archeologickém pojetí, které takto označuje jednodušší a vývojově starší stavby (Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 122), zatímco pro nadzemní objekty bývá volen pojem „dům“, který naznačuje konstrukčně vyspělejší stavbu s obytnou funkcí a trvalejší a bytelnější úpravou (Sklenář – Sklenářová – Slabina 2002, 82).

V literatuře se pro označení polozemnic setkáváme s různými pojmy: chata (např.; Šneidrová 1955; Zavřel 1986), zahloubená chata (např. Břicháček-Braun-Košnar 1991; Šulová 2006), polozemnice (např. Jančo 2004; Pleinerová 2007) či zemnice (např. Vávra-Šťastný 2006). Všechny tyto pojmy jsou používány k označení staveb, jejichž podlaha byla zapuštěna do země. V této souvislosti se obvykle jako jedno z kritérií zmiňuje pravoúhlý půdorys (Šneidrová 1954, 230; Pleinerová 2007, 105), avšak ve skutečnosti se objevují i půdorysy se zaoblenými rohy, oválné půdorysy, případně půdorysy zcela nepravidelného tvaru, které ale vzhledem ke svým rozměrům, zahloubené podlaze a mnohdy i typickému rozmístění sloupových jam patří mezi polozemnice také. Někdy dochází ke snaze o rozlišení zemnic od polozemnic (Kuna – Profantová 2005, 108; Novotný 1986, 1001), avšak vzhledem k nejednoznačným konstrukčním interpretacím, kde se pro mnoho druhů půdorysů nabízí jak varianta s nadzemními stěnami, tak se střechou opírající se o terén, je v této práci upřednostněn častější výraz „polozemnice“.

Nadzemní stavby jsou často označovány jako kůlové stavby (Břicháček – Braun – Košnar 1991, 440; Břicháček – Košnar 1998, 62; Šneidrová 1954, 231) či kůlové domy (Rybová 1964, 90), případně jen domy (Pleinerová 2007, 104) či kůlové chaty (Rybová 1964, 28). V této práci se držím nejčastějších obrátů, takže pro nadzemní stavby se užívají výrazy nadzemní stavba, nadzemní dům, kůlová stavba a kůlový dům jako synonyma pro označení nezahloubených domů.

V rámci stavebních otázek se také často řeší rozdíl mezi sloupovými a kůlovými jámami. Zatímco sloupy byly vsazovány do předem připravených jam, kůly byly zaráženy (Sklenářová 2003, 12; Vařeka 2004, 35). Tyto dva odlišné postupy se projevují na průřezu jámou. Tvar řezu sloupovou jámou bývá do tvaru U, resp. stěny jamky bývají kolmé a dno ploché. Naproti tomu řez kůlovou jamkou má tvar písmene V, tedy zašpičatělý. Vzhledem k tomu, že prozatím se přísné rozlišování jamek v odborné literatuře neujalo, a mnohé výzkumy a dokumentace takový přístup ani neumožňují, jsou v této práci kůlové a sloupové jámy používány jako synonyma. V naprosté většině případů jsou tímto termínem myšleny jámy po opěrných sloupech tvořících základ konstrukce.

1.2 Metody a cíle

Předkládaná práce shrnuje poznatky o polozemnicích a nadzemních domech doby římské a stěhování národů na území Čech. Poznatky pocházejí z publikovaných i nepublikovaných

zdrojů. Celkem se podařilo sestavit soubor 131 zahloubených chat a 20 kůlových staveb. U polozemnic bylo kritériem přijetí do soupisu odkrytí přednostně celého půdorysu nebo alespoň jeho většiny. Mimořádně byly zpracovány i objekty, které byly odkryty z poloviny, u nichž byla patrná konstrukce podle pravidelného rozmístění kůlových jam. Zároveň byly upřednostněny stavby, ke kterým byly k dispozici další informace týkající se například datace, nálezů apod. Pro zařazení nadzemních staveb do soupisu byly jedinými podmínkami interpretace alespoň části půdorysu a datace do sledovaných období. Zároveň byly vyloučeny malé kůlové stavby, které byly interpretovány jako špýchary.

Cílem práce je poskytnout souhrn poznatků o zahloubených i nadzemních domech, a to zejména z typologického, chronologického a konstrukčního hlediska. Pro oblast Moravy i Německa existují seznamy typů zahloubených chat (Droberjar 1997; Leube 1992), zatímco pro Čechy takový přehled zatím chybí. Seznam polozemnic umožňuje sledovat, v čem se typologie pro jednotlivé oblasti shodují a v čem odlišují. Zároveň dává představu, s jakými druhy staveb je možné se setkat ve sledovaném období. Typologická tabulka i samotný podrobný seznam polozemnic slouží jako základ pro kapitolu o konstrukci, kde jsou sledovány různé stavební možnosti jednotlivých typů. Samotný souhrn vlastností polozemnic umožňuje sledovat potenciální vývoj a proměny staveb v čase, případné regionální odlišnosti, které jsou doloženy pro předcházející období (Hricáková 2007, 45), a s využitím statistických metod identifikovat vzájemné vztahy mezi určitými znaky. Pro hledání souvislostí byl vzhledem k velkému počtu objektů a především sledovaných vlastností využit software STATISTICA 8 pracující s různými statistickými metodami, mezi nimi například s vektorovou syntézou (faktorovou analýzou) a korelační analýzou. Výhodou tohoto způsobu zpracování je, že uvedené metody nás mohou upozornit na určité vzájemné souvislosti, které by jinak mohly uniknout pozornosti, a rovněž mohou ověřovat určité předpoklady. Sledované vlastnosti byly pro tyto potřeby vyjádřeny formou dichotomické proměnné, tedy nepřítomnost daného jevu byla označena číslem 0 a přítomnost číslem 1. Pokud tedy sledujeme např. podloží, do kterého byl zahlouben objekt X, a toto podloží je sprašové, bude hodnota pro deskriptor (sledovanou vlastnost) „sprašové podloží“ 1 a pro všechny ostatní deskriptory označující další podloží 0 („jílovité podloží“, „písčité podloží“ atd.). Výstupem takového procesu jsou koeficienty pro jednotlivé dvojice všech deskriptorů. Zjistíme tedy, jak silný je mezi nimi vzájemný vztah, což se projevuje výší kladné či záporné hodnoty každého koeficientu. Detailněji se využitím statistických metod v archeologii zabýval E. Neustupný a jeho žáci (Neustupný 1979, 1997, Snítílý 2005). Ze sledovaných 131 polozemnic nebylo

možné statisticky zpracovat 4 objekty, u kterých nebyly k dispozici dostatečné informace, a splnit tak podmínky vyplnění veškerých deskriptorů. Z analýzy tedy byly vyloučeny objekty: Březno č. 79, Jenišův Újezd č. 51/86 a Praha - Čakovice č. 690. Chata č. 79 z Března byla odkryta z většiny, ale nikoliv úplně, takže u ní není jasná její délka a tedy ani plocha. Polozemnice č. 304/08 z Obříství nebyla zařazena z důvodu nedostatečné dokumentace. Tento výzkum nebyl doposud zpracován a z terénních výkresů nejsou některé detaily zřejmé. Polozemnice č. 690 z Prahy-Čakovic nebyla odkryta úplně, její rozměry sice byly zachyceny, ale chybí seznam nálezů a není jasný výskyt určitých jevů (žlab, jámy, ohniště apod.). Zároveň bylo třeba vzdát se některých deskriptorů, jelikož pro ně nebylo možné zjistit správnou hodnotu u významnějšího počtu objektů. Tento problém se týkal hloubky a tedy i objemu polozemnic, časového rozdělení objektů podle jednotlivých stupňů a (ne)přítomnosti mazanice a uhlíků, jejichž výskyt nebo naopak absence se v archeologických publikacích uvádí pouze někdy. Statistické metody v této práci nejsou dále podrobněji rozebírány, jelikož jsou pro potřeby této práce pouze prostředkem nikoli jejím cílem. Zjištěné výsledky byly znovu zpětně ověřovány v seznamu polozemnic, aby se vyloučily možné vlivy zkreslující dané pozorování.

Nedostatek dokladů nadzemních domů neumožňuje výše uvedené postupy, a tak v tomto případě je třeba se zaměřit na způsob výzkumu a interpretace půdorysů těchto staveb. U mnoha výzkumů je třeba znovu zhodnotit hodnověrnost některých interpretovaných půdorysů. Seznam nadzemních staveb nám poskytuje přehled druhů kůlových domů, se kterými se setkáváme ve sledovaném období na území Čech, umožňuje nám vyjádřit se ke konstrukčním otázkám a také funkčnímu aspektu. Ačkoliv není možné snažit se odpovědět na otázky chronologického vývoje a regionálních specifik s tak malým množstvím objektů, dá se u vhodných lokalit sledovat vztah nadzemních domů a polozemnic, který může pomoci s problematickou interpretací funkce jak zahloubených tak nadzemních staveb. Poznatky ze studia nadzemních staveb umožnily také zhodnotit jednu fázi výzkumu v Zalužanech z roku 1959 a ověřit spolehlivost již dříve interpretovaných půdorysů (Rybová 1961).

1.3 Kritika pramenů

Při posuzování podkladů a jejich následné interpretaci je třeba mít neustále na paměti několik zásadních věcí. Závěry týkající se polozemnic doby římské a stěhování národů v Čechách vycházejí ze souboru 131 objektů, máme tedy k dispozici pouze část všech prozkoumaných objektů, a tak pokud nějaký znak není doložen pro určitou oblast či typ stavby, jedná se o informaci, kterou je stále třeba ověřovat s ohledem na nové poznatky. Zároveň dochází k určitému zkreslení vzhledem k rozložení jednotlivých lokalit, což souvisí se stavem bádání. Zatímco ze středních a severozápadních Čech máme dostatek dokladů, z ostatních regionů jich máme k dispozici velice omezené množství, ze kterého není možné vyvozovat žádné spolehlivé závěry. Situace je také mnohdy ovlivněna skutečností, že některé lokality poskytly významný počet objektů (Březno: 18 objektů, Mlékojedy: 13 objektů), zatímco z jiných nalezišť máme často 1 – 3 polozemnice. Tento nepoměr se projevuje například v korelační analýze, kde za některými znaky souvisejícími s obdobím stěhování národů a oblastí severozápadních Čech je zcela patrný vliv sídliště v Březně, a je tedy nutné pamatovat na to, že takové výstupy nelze nekriticky přijmout pro celý region. Co se týká analýzy nadzemních domů, hraje zde roli nejen způsob vedení výzkumu, ale především následná interpretace, která v mnohých případech zasluhuje ještě revizi, jak je podrobněji popsáno u jednotlivých lokalit v kapitole Nadzemní stavby. Celkový obraz výskytu a četnosti nadzemních staveb zároveň komplikují hluboké skrývky, které zpravidla zničí veškeré odpovídající stopy po takových objektech.

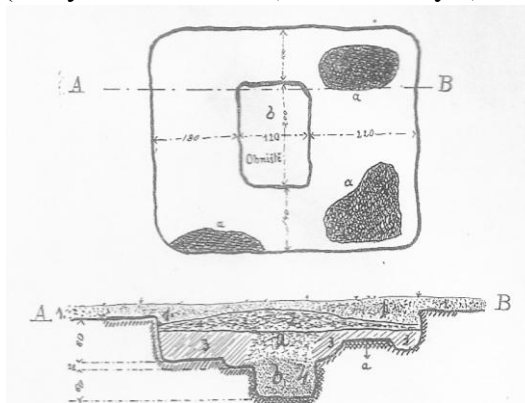
Významnou roli rovněž hrají zánikové transformace. Dostupný stavební materiál pro naše území v pravěku tvořilo především dřevo a hlína, případně rostlinné materiály. Jedná se o suroviny, které téměř nikdy nezanechávají stopy, pokud nepočítáme uhlíky a zlomky vypálené hlíny, na kterých se někdy objeví otisky prutů a dřev. Z tohoto důvodu jsou konstrukční interpretace nejednoznačné a obvykle připadá v úvahu více možností. Se zánikovými transformacemi rovněž úzce souvisí i otázka tvoření výplně zahloubených objektů. Zatímco dříve byly automaticky považovány za uzavřený nálezový celek, od 70. let se stále více upozorňuje na neudržitelnost tohoto konceptu (Drda 1974). Na druhé straně je tendence vylučovat jakýkoli možný vztah mezi nálezy z výplní polozemnic s jejich funkcí (Snítily 2005, 236). Tyto dva krajní přístupy ukazují potřebu věnovat se více studiu zanášení objektů a tvoření jejich výplně. Určitým vodítkem by také mohly být nálezy z podlahové

vrstvy, u kterých je největší pravděpodobnost, že souvisely s fungováním stavby, avšak v publikacích sídlišť zatím takové postupy nejsou zvykem a nálezy jsou uvedeny souhrnně za celý objekt bez bližšího určení v jaké vrstvě či hloubce se nacházely či kde byla jejich největší koncentrace.

2 Dějiny bádání

Počátky archeologického bádání týkajícího se doby římské a stěhování národů spadají do druhé poloviny 19. století. Těžiště zájmu však leželo především v problematice kontaktů našeho území s antickým světem a také ve výzkumu pohřebišť. Poznání prvních sídlišť přichází s postavami L. Šnajdra a především J. L. Piče, který ve svém díle *Starožitnosti země české* (1905) na závěr svazku věnovaného žárovým pohřebišťům uvádí rovněž soupis sídlišť odpovídajících období, mezi nimi tedy také doby římské. Tento seznam čítá úctyhodných 36 lokalit, mezi které jsou však řazeny i ojedinělé nálezy, jež nemusejí nutně ukazovat na sídlištní aktivitu v daném místě. Dá se tedy říci, že těchto 36 nalezišť více spojuje spíše jejich „nepohřební“ nežli sídlištní charakter. Nález sídlištních jam vyplněných keramickým materiálem doby římské je uváděn například v Badrech u Opolánek, Broučkově, Nymburce, Plaňanech a Slatině (Pič 1905, 307 – 310), přičemž zčásti byly tyto nálezy učiněny přímo autorem.

Na počátku 20. století se rozšiřuje poznání sídlišť dílem několika badatelů. Mezi nimi je možné zmínit například A. Stockého, který prozkoumal části dvou sídlišť doby římské v Novém Bydžově – Chudonicích. Na prvním sídlišti bylo odhaleno 35 kulturních jam, k nimž neznáme žádné další podrobnosti. Zpráva o tomto výzkumu se omezuje především na popis keramického materiálu a hledání spojitostí mezi kulturou bylanskou a kulturou doby římské. Problematice samotného sídliště či jeho objektů není věnována žádná pozornost (Stocký 1909, 1910). Téma návaznosti doby římské na bylanskou a laténskou kulturu bylo v první třetině 20. století jednou z hlavních motivací rozvoje výzkumu sídlišť. Více informací o sídlištních objektech se tedy nedozvíme ani z dalších prací týkajících se lokalit Praha – Michle (Šnajdr 1912), Smidary (Stocký 1913), Vysočany (Stocký 1913), Milivice (Dubský 1919), Lhota Kapsová (Dubský 1919), Tvršice (Motyková 1967, 46) a Nebovidy (Dvořák 1919). Výjimku tvoří výzkum A. Stockého a J. Koudelky v Janovicích, při kterém bylo odkryto šest „sídlních jam“ se stopami po ohništi (Stocký 1913, 6). Jedna z těchto chat byla detailněji popsána a dokonce vyobrazena (obr. 1). Jednalo se o čtyřhranný objekt s ohništěm vyplněným bílým popelem, uhlíky, přepálenými střepy a kostmi (Stocký 1913, 6). Ve výplni se

Obr. 1: Polozemnice v Janovicích (podle Stocký 1913)

našly kusy mazanice s otisky proutí i silnějších kůlů (Stocký 1913, 7). V této době byly zároveň učiněny první sídlištní nálezy doby stěhování národů, za které můžeme jmenovat například výzkum J. A. Jíry v Praze – Bubenči (Svoboda 1972, 197).

Neméně významnou úlohu, kterou představoval Albín Stocký pro výzkum východočeských sídlišť doby římské, sehrál pro jižní Čechy další regionální badatel, Bedřich Dubský. V roce 1919 shrnul ve stručné zprávě výsledky svého osmiletého bádání na Strakonicku, kde se zmiňuje také o dvou malých osadách u Milovic a Lhoty Kapsové bez dalších podrobností (Dubský 1919, 157). Více informací nacházíme v jeho díle *Jihozápadní Čechy v době římské* (1937), kde se v rámci sídlištní problematiky věnuje dvěma lokalitám, Zalužanům a Přešťovicím. V Přešťovicích Dubský prozkoumal roku 1932 dvě chaty doby římské, uvedl však pouze jejich rozměry a detailněji rozvedl keramické nálezy z nich (Dubský 1937, 12).

Po druhé světové válce proběhlo několik záchranných výzkumů, které značně rozšířily úroveň poznání sídlišť doby římské, a to především její starší části. V 50. letech se tímto tématem intenzivně zabývala především Karla Motyková-Šneidrová. Tato badatelka již v r. 1954 provedla soupis 117 sídlišť starší doby římské, o nichž pojednala obecně z hlediska jejich polohy v krajině, druhů obživy jejich obyvatel a vztahů jak k předcházejícímu osídlení, tak k soudobým pohřebištím. Zároveň se vyjádřila k sídlištním objektům, jejich konstrukci a využití (Šneidrová 1954, 230 – 239). V rámci této práce byly rovněž zveřejněny některé sídlištní objekty pocházející z výzkumu v Dobříčanech (Šneidrová 1954, 231). Část dvou nadzemních domů ze starší doby římské, které byly objeveny při výzkumu v Novém Bydžově – Chudonicích r. 1949, publikovala opět táž badatelka (Šneidrová 1955). A roku 1958 vyšel článek popisující výzkum ve Starém Vestci, kde byly mimo jiné prozkoumány dvě zahloubené chaty z přechodného laténsko-římského horizontu. V této práci se autorka věnovala otázkám konstrukce objektů a keramické náplni sledovaného období. Ve stejném roce proběhl záchranný výzkum na úpatí kopce Hradiště u Stradonic (Motyková-Šneidrová 1962). Zde byla zjištěna osada doby laténské i římské. Mimo tradiční sídlištní objekty byly prozkoumány rovněž tři polozemnice starší doby římské, jejichž popis již odpovídá současným standardům, tedy sleduje se tvar, rozměry, hloubky kůlových jamek ode dna objektu, výplň a detailní popis významnějších nálezů. Oproti svým dřívějším pracím se zde autorka v interpretační části zabývá hospodářskými poměry na sídlišti, respektive způsoby obživy jeho obyvatel (Motyková-Šneidrová 1962, 150 – 151).

Pro poznání sídlišť mladší doby římské posloužil výzkum z r. 1953 v Tuchlovicích, kde byly zachyceny pozůstatky konstrukcí nadzemních domů patřících železářské osadě (Pleiner

1959). Autor se věnoval ve své práci mnoha otázkám, mezi které například zahrnul téma konstrukce nadzemních domů (Pleiner 1959, 160, 162), zmínky v klasických písemných pramenech týkajících se sídlištních objektů, konkrétně zásobních jam (Pleiner 1959, 162), rozbor nálezů mazanice, čímž předznamenal pozdější práce Vařeky (Pleiner 1959, 164; Vařeka 1991, 1992, 1995), vzhledem k dosavadnímu nedostatku nálezů mladší a pozdní doby římské detailní popis keramického souboru a problematiku železářských objektů. Další tři nadzemní kúlové domy, tentokrát ze starší doby římské, byly identifikovány v Novém Bydžově – Chudonicích (Rybová 1964). Tato práce se především zaměřila na rozčlenění jednotlivých stavebních fází a zároveň nastínila možné interpretace funkce sídlištních objektů (Rybová 1964, 91).

Do 60. let rovněž spadá další výzkum na katastru Tuchlovic, který poskytl v našem prostředí ojedinělý nález dochovaných kusů dřev (Motyková-Šneidrová 1970). Jako první západočeské sídliště doby římské byla r. 1965 prozkoumána část osady v Hodyni. Publikace se především věnuje popisu souboru keramiky (jedná se o jedno z mála sídlišť stupně Ř B2) a obsahuje určení zvířecích kostí (Motyková-Šneidrová 1966). Bohatá badatelská a publikační činnost K. Motykové-Šneidrové dala rovněž vzniknout dvěma shrnujícím pracím zabývajících se starší dobou římskou v Čechách. Jedná se o *Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen* (1963) a *Weiterentwicklung und Ausklang der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen* (1967), ve kterých je shrnut dosavadní stav poznání, nastíněna charakteristika daných období, tj. počátku doby římské a starší doby římské, popsána problematika chronologie, načež následuje katalog lokalit.

Dalším důležitým počinem byl výzkum osady stěhování národů v Březně, které bylo nejprve publikováno ve formě předběžné zprávy (Pleinerová 1965). Před tímto výzkumem byly pro období stěhování národů známy téměř výhradně hrobové nálezy. Výjimku tvoří pouze záchranné výzkumy J. A. Jíry, který v rámci nové výstavby na okrajích Prahy narazil např. v Bubenči při Rooseveltově ulici na sídlištní objekty doby stěhování národů (Svoboda 1972, 197), a B. Dubského v jižních Čechách, jehož některé nálezy z přešťovického sídliště byly datovány do doby stěhování národů (Droberjar 2002, 272). V následujících letech, resp. od r. 1972 do r. 1974, byly zásluhou J. Beneše a J. Michálka učiněny objevy sídlištních objektů datovaných do období stěhování národů, mezi kterými vyniká zejména část nadzemní kúlové stavby (Michálek 1974, 213) a kruhový objekt, který poskytl několik stovek keramických zlomků důležitých pro studium chronologie (Rybová 1976, 98).

Od 70. let 20. století proběhlo několik plošných výzkumů značného rozsahu, např. na lokalitách v Mlékojedech, Kyjicích, Trmicích a Soběsukách, avšak poznatky z nich nebyly doposud detailněji publikovány. Naproti tomu vycházely spíše menší práce o sídlištních doby římské, mezi kterými můžeme například jmenovat Počerady (Koutecký – Venclová 1979) a Kadaň – Jezerku (Kruta 1972).

Mezi větší publikované výzkumy patří lokalita Ořech u Prahy, kde byla odkryta část železářské osady se zahloubenými hutnickými dílnami (Motyková – Pleiner 1987). Osmdesátá léta přinesla ale také rozšíření znalostí sídlišť i z dosud nepříliš probádaných regionů. Jmenovat můžeme výzkum z let 1979 – 1980 v Berouně při Plzeňské třídě (Břicháček – Charvát – Matoušek 1983). Publikovaná zpráva stručně shrnuje údaje o sídlištních objektech a vyjadřuje se k jejich možné funkci. Ve stejné oblasti, ve Sv. Janu pod Skalou, byla také prozkoumána hutnická osada (Venclová 1982). V průběhu 80. let bylo zkoumáno sídliště doby římské v jihočeské Zlivi. Poznatky z jednotlivých sezón byly postupně vydávány formou zpráv, které se však často omezovaly pouze na rozměry objektů a významnější keramické či jiné nálezy (Zavřel 1983; 1985; 1986; 1987; 1988; 1989; 1990). Mezi lety 1980 a 1987 rovněž proběhlo několik výzkumných akcí jihočeského polykulturního sídliště v Sedlci, které poskytly několik desítek sídlištních objektů, mezi nimi 14 polozemnic datovaných do laténského období i doby římské, a to zejména její mladší části (Břicháček – Braun – Košnar 1991).

Zásadní prací 90. let se stala monografie E. Droberjara *Studien zu den germanischen Siedlungen* (1997) shrnující sídlištní problematiku starší doby římské na území Moravy. Součástí je i stručné shrnutí stavu poznání v Čechách (Droberjar 1997, 12). V této studii se autor zabývá sídlištní keramikou a dalšími nálezy, vývojem sídlišť, doklady řemesel a stavbami na sídlištních, přičemž byla vytvořena typologie starořímských zahloubených chat (Droberjar 1997, 22). Roku 1995 proběhl záchranný výzkum v Turnově při tzv. Maškových zahradách, který odhalil sídliště doby římské, jehož součástí byla i nadzemní kůlová stavba (Prostředník 1996).

Důležitý záchranný výzkum proběhl v r. 1995 v Libčicích nad Vltavou – Chýnově, kde v prostoru pískovny byla na místě polykulturního sídliště zachycena rovněž polozemnice doby stěhování národů (Vojtěchovská – Pleinerová 1997). Další poznatky k období stěhování národů přinesl výzkum sídliště v Jenštejně (Droberjar – Turek 1997). Nejrozsáhlejší práci k tomuto tématu ovšem přinesla nedávná publikace systematicky prozkoumaného sídliště v Březně u Loun (Pleinerová 2007).

Docházelo také k publikování starších výzkumů, např. Beroun – Závodí (Břicháček – Košnar 1998), Jenišův Újezd (Ernée 1995, Koutecký 1997), Sirem (Jančo 2001). Od roku 2005 se pravidelně pořádají konference badatelů zabývajících se protohistorickým obdobím. Výstupem těchto setkání je série sborníků Archeologie barbarů, v rámci které byla uveřejněna řada sídlištních výzkumů sledovaných období: např. Kanín (Vávra – Šťastný 2006), Slepotice (Beková 2006), Zlechov (Zeman 2006), Jenišův Újezd (Jiřík 2007), Praha-Hloubětín (Hušták – Jiřík 2009), ale rovněž i obecnější práce pojednávající o sídlištní problematice (Droberjar 2008a; Droberjar 2008b; Zavřel 2008).

Vývoj bádání ukazuje, že sídliště začala být zkoumána od konce 19. stol., avšak stejně jako pro jiná období i pro dobu římskou platí, že většímu zájmu se těšily výzkumy pohřebišť. Základy popisu sídlištních objektů, jak je známe dnes, byly položeny v 50. letech a od této doby rovněž nastal rozvoj sídlištních výzkumů, přičemž k největším docházelo v 70. a 80. letech. Badatelé přistupovali k sídlištní problematice různými způsoby. Ve většině případů se pozornost soustřeďuje na keramické nálezy, v menší míře jsou pak zpracovány doklady hospodářství v jednotlivých osadách a konstrukční a funkční otázky sídlištních objektů. V poslední době se rozšiřuje možnost využití přírodovědných metod, avšak k jejich aplikaci dochází spíše sporadicky. Jak je patrné, studium sídlišť stupňů Ř A – Ř D na území Čech je závislé především na poznatcích pocházejících ze záchranných výzkumů. Stejně jako se v průběhu desetiletí v literatuře objevovala upozornění, že chybí systematické plošné výzkumy (Motyková-Šneidrová 1966, 296; Rybová 1970, 165; Motyková 1986, 163), ani s odstupem času se situace výrazně nezlepšila. Další problém přináší nedostatečná publikační činnost, která se bohužel dotýká zejména zásadních lokalit, na nichž proběhly rozsáhlé archeologické odkryvy.

3 Typologie polozemnic

Množství zahloubených staveb si vyžádalo jejich roztřídění, které by umožnilo demonstrovat, jaké druhy polozemnic se ze stavebního hlediska nacházejí v určitém prostoru a zároveň sledovat chronologickou citlivost jednotlivých typů.

Pro samotné území Čech zatím nebyla vytvořena samostatná klasifikace, a pokud se autoři rozhodnou používat nějakou klasifikaci, uchylují se k typologii podle Droberjara (1997) vytvořenou na základě poznatků z moravských sídlišť a Leubeho (1992) vycházející z nálezů ze severní části střední Evropy. V dřívější době byly snahy souhrnně zpracovat téma zahloubených chat (např. Šneidrová 1954), avšak detailnějšímu třídění zabraňoval nedostatek pramenů. Ani dnes s již rozsáhlejší pramennou základnou však nejsou publikované polozemnice většinou zasazovány do žádného systému. Výjimkou jsou práce M. Janča (2002; 2004), který používá oba uvedené systémy. Autorka jediného publikovaného systematického plošného výzkumu, který odhalil celou plochu sídliště u Března u Loun, uvádí, že vzhledem k podobě zachycených objektů, je dostačující jejich rozdělení na čtyřkúlové, šestikúlové a osmikúlové (Pleinerová 2007, 82). Zaměříme se tedy nyní na dvě hlavní klasifikace.

3.1 Typologie podle Leubeho

Co se týká Leubeho klasifikace, hlavním kritériem se stal tvar jámy (pravoúhlý či zaoblený) a rozmístění a počet kúlových jam souvisejících s konstrukcí (Leube 1992, 140). Na základě těchto hledisek autor vyčlenil 6 základních typů (a 17 variant):

typ A – oválné polozemnice s hřebenovou vaznicí spočívající na sochách umístěných uprostřed kratších stěn¹

typ B – pravoúhlé polozemnice, jejichž konstrukce je tvořena 4 hlavními nosnými sloupy, až už jsou umístěny v rozích stavby nebo uprostřed stěn

typ C – pravoúhlé polozemnice se 6 kúly podél kratších stěn

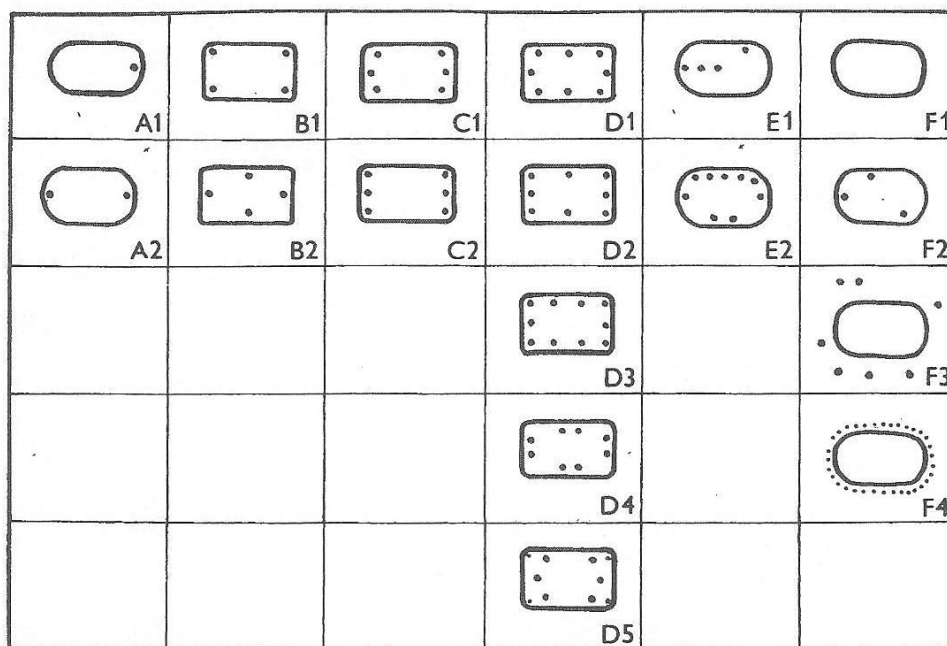
typ D – pravoúhlé polozemnice tvořeny 6, 8 nebo 10 kúly pravidelně rozmístěnými po obvodě stavby

typ E – oválné polozemnice s nepravidelně rozmístěným větším počtem kúlů uvnitř půdorysu

---

¹ Sem patří jak typické polozemnice se dvěma kúly uprostřed kratších stěn známé především z doby laténské, tak polozemnice s jediným kúlem uprostřed jedné z kratších stěn. V tomto případě nemusel být sloup na protilehlé straně zachycen, případně se mohl nacházet vně objektu nebo připadá v úvahu konstrukční řešení, kdy na jedné straně spočívala hřebenová vaznice na soše a na druhé straně na tzv. polosose.

typ F – oválné polozemnice bez kúlů, případně s nepravidelně rozmístěnými kúlů vně půdorysu nebo nízkým počtem kúlů uvnitř půdorysu

Obr. 2: Přehled typů podle Leube 1992

Toto rozdělení poskytuje dobrý přehled o veškerých typech staveb v době římské a stěhování národů na sledovaném území, nicméně se nedá přenést do českých podmínek bez výjimky. Jako první problém se jeví sledování tvaru objektu. Na užitečnost sledování zaoblenosti či pravoúhlosti rohů upozorňovala rovněž I. Pleinerová (2007, 83), nicméně sem vstupuje problematika postdepozičních procesů a transformací a úroveň vedení výzkumů. A i pokud si odmyslíme uvedené komplikace, v rámci Čech narážíme na chaty typu Leube A, E i F, které jsou jak oválné tak i obdélníkové (např. Hostivice-Palouky obj.č. 2857, Hradiště u Stradonic obj. č. XXXI, Kadaň-Jezerka obj.č. 18 aj.)². Tuto typologii by tedy bylo třeba upravit na české podmínky.

Typ Leube A vyznačující se zaoblenými rohy a jedním či dvěma kúlů umístěnými uprostřed kratších stěn v Čechách navazuje na předcházející vývoj. Tento druh polozemnic byl v době laténské zcela běžný (Hricáková 2007, 33). Typ Leube A1 se v Čechách pro období Ř A – D objevuje velmi vzácně. Jediným dokonale odpovídajícím zástupcem je objekt č. 1/82 ze Zlivi. Můžeme ale narazit na varianty tohoto typu: např. objekt č. 690 v Praze-Čakovicích (s odpovídajícím umístěním sloupové jámy, ale spíše ostrými než zaoblenými rohy). Typ

² Použitá literatura k jednotlivým objektům je uvedena v závěrečném Katalogu polozemnic.

Leube A2 je častější, patrně i z toho důvodu, že má v Čechách silnou tradici, a rovněž pro snadnou konstrukci. Opět se setkáváme jak s čistou formou tohoto typu (např. objekty č. 24 a 36 z Plzeňského předměstí v Berouně, č. 2/53 v Dobříčanech, č. 3/77 v Jenišově Újezdu a č. 525, 678, 746 v Praze-Čakovících), tak i s jeho variantami. Mezi ně patří polozemnice s další sloupovou jamou uprostřed objektu (Horoměřice obj. č. 1/2003), s ostrými, nezaoblenými rohy (Kadaň-Jezerka obj. č. 14 a 18), se stupni podél delších stěn (Sedlec obj. č. 10/80) a s výklenkem při středu delší, severní stěny (Jenišov Újezd obj. č. 1/80 a Slepoticice obj. č. 186/03). K typu A2 by se dala rovněž přiřadit chata č. 115 z Prahy-Dolních Počernic, která má 4 kůly – 2 uprostřed kratších stěn a 2 při jedné z delších stěn umístěných při výklenku s pohrbem psa.

Typ Leube B se rozpozná podle 4 nosných sloupových jam. U typu B1 jsou tyto sloupy v rozích chaty, takových příkladů nacházíme několik (Březno obj. č. 43, 85, Siřem obj. č. 2/34). Zajímavá je skutečnost, že častěji se objevuje varianta s ostrými, nezaoblenými rohy (Březno obj. č. 14, Starý Vestec obj. č. 16, Závist obj. č. 4, Zliv obj. č. 2/83, 5/86), což by mohlo svědčit o konstrukci stěn z dřevěných prken (Pleinerová 2007, 83). Za jakousi variantu tohoto typu by mohla být považována i chata č. 1/38 z Dobříčan, základem jejíž konstrukce byly sice také 4 sloupy v rozích, ale navíc se zde ještě objevují dva sloupy uprostřed delších stěn. Ty patrně mohly pomáhat nést konstrukci střechy. Typ Leube B2 nemá v rámci souboru sledovaných objektů žádného zástupce. Jedinou výjimku tvoří polozemnice č. 56 z Berouna – Plzeňského předměstí, která má dva sloupy uprostřed kratších stěn, ale uprostřed delších stěn má vždy dvojici sloupů. Nejde tedy o čistý typ B2, ale o jeho velice blízkou variantu.

Typ C zahrnuje šestikůlové polozemnice, jejichž sloupy se nacházely podél kratších stěn, ať už s mírně vystupujícími středovými sloupy (typ C1) nebo v souvislé řadě (typ C2). Typ C1 u nás zastupují polozemnice se zaoblenými rohy (Březno obj. č. 17, 30, 42, 52, 79, Mlékojedy obj. č. 43/73, 75, 102 a Počeradý obj. č. 11A/67) i s ostrými rohy (Březno obj. č. 13, Velké Přílepy obj. č. 244/96, Záluží u Čelákovic obj. č. 4). U typu C2 naopak narážíme na objekty se zaoblenými rohy (Březno obj. č. 40, 55, 58, 76, Mlékojedy obj. č. 87, Siřem obj. č. 1/34, 3/34, Soběsuky obj. č. 4114/92, 4145/92). K typu C by se také daly přiřadit chaty č. 1/67 z Chotěnic (rozmístění kůlů odpovídá typu Leube C1, avšak chybí jeden rohový kůl) a č. 15 z Března (jde o polozemnici typu Leube C1, avšak podél delších stěn při rozích se ještě objevují dva kůly navíc). Objekt č. 32 v Slepoticích by mohl patřit k typu Leube C1. V jeho západní části se podél kratší stěny nacházejí 3 kůly s mírně vystupujícím kůlem středovým, na opačné východní straně byl zachycen pouze jediný kůl uprostřed kratší stěny. Na půdorysu

jsou však patrné v sousedních dvou rozích, kde bychom očekávali zbývající kúlové jamky, okrouhlé výběžky, které mohou být pozůstatkem původních sloupů.

Typ Leube D zahrnuje polozemnice s pravidelně po obvodu rozmístěnými 8 nebo 10 sloupy s výjimkou typu D5, kam spadají typické šestikúlové polozemnice doby římské. Typ Leube D1 není v souboru zastoupen ani jedním objektem. Existuje zde ale jeho velice blízká analogie, která stejně jako typ D1 má po 3 kúlech v kratších stěnách s mírně vystupujícím středovým kúlem, ale místo dalších kúlů uprostřed delších stěn, má pouze jediný a to buď uprostřed severní stěny (Jenišův Újezd obj. č. 73/79) nebo jižní (Jenišův Újezd obj. č. 50/93, Kanín obj. č. 1/04, Trubín). Typ D2 se v Čechách objevuje jak se zaoblenými rohy (Březno obj. č. 77, Jenišův Újezd obj. č. 41/82, Libčice n. Vlt. obj. č. 172/95) tak s ostrými (Obříství obj. č. 304/08); zajímavé je, že dvě chaty s ostrými rohy měly zároveň výklenek (Jenišův Újezd obj. č. 26/97, Soběsuky obj. č. 3085/92). Existuje také poměrně častá varianta, kdy sloup se nenachází uprostřed obou delších stěn, ale pouze uprostřed jedné z nich (Březno obj. č. 8, 68, Jenišův Újezd obj. č. II/8, Praha-Čakovice obj. č. 441). Naproti tomu typ Leube D3 není častý a v rámci souboru sledovaných polozemnic je zastoupen dvěma objekty (č. 72 v Březně a č. 7/83 v Lužici). Typ Leube D4 dokonce není zastoupen ani jedním objektem v souboru. Typ D5 se poněkud vymyká ostatním polozemnicím typu D, jelikož jako jediný má pouze 6 kúlových jamek. Jedná se o typickou stavbu doby římské. Vzhledem k tomu, že se jedná o stavbu s nejvyšším počtem dokladů, narážíme zde na značnou variabilitu. Mimo typických polozemnic (Beroun-Plzeňské předměstí obj. č. 22, 70, Čelákovice – V Rybníčkách obj. č. 17, 49, 77, 165, Kyjice obj. č. 4/78, 93/78, 106/78, Mlékojedy obj. č. 94, Počeradý obj. č. 11B/67, Praha-Dolní Počernice obj. č. 349, Turnov obj. č. 451/00), se objevují chaty téměř čtvercového tvaru (Hodyně 3/65, Hořešovice obj. č. 5, Kyjice obj. č. 67/78, 443/78), s výklenkem (Sedlec 18/80, II/87, Slatina 1931, Turnov obj. č. 290/95, 411/00, Vikletice 2/66, 6/66), s kúly spíše poblíž kratších stěn (Beroun-Plzeňské předměstí obj. č. 93, Hostivice-Palouky obj. č. 2450, Hradiště u Stradonic obj. č. 18, Mlékojedy obj. č. 8/72), s kúly poblíž kratších stěn a zároveň s výklenkem (Beroun-Plzeňské předměstí obj. č. 28) a chaty s jedním pomocným kúlem navíc uprostřed objektu (Květnice obj. č. 273, Sedlec obj. č. 16-17/80, 24/80, I/87, Solany, Vikletice 28/66). V jednom případě byla zachycena polozemnice typu Leube D5 se sloupy vně půdorysu (Sedlec obj. č. II/85). Chaty č. 5 v Hořešovicích, č. 494/78 v Kyjicích a č. 105 v Mlékojedech by jednoznačně patřily k typu D5, pokud by jim nechyběl sloup uprostřed jedné z kratších stěn. Stejně polozemnici č. 44/68 v Kadani-Jezerce chybí ve středu kratší stěny jeden sloup, aby mohlo jednoznačně jít o typ D1.

Typ Leube E1 s kůly nepravidelně rozmístěnými uvnitř půdorysu má v souboru pouze jednoho zástupce – Dolní Břežany obj. č. 38/74. Častější jsou chaty typu Leube E2 s kůly nepravidelně rozmístěnými po obvodu stěn (Jenišov Újezd obj. č. 51/86, Praha-Dolní Počernice obj. č. 1, Praha-Hloubětín obj. č. 5037 a Závist obj. č. 1).

Typ F1 bez kůlů se nachází v Čechách s ostrými (Beroun – Havlíčkova ul. obj. č. F95) i zaoblenými rohy (Beroun – Plzeňské předměstí obj. č. 67, Borek obj. č. 9/83, 10/83, Dobroměřice obj. č. 13/67, Hořešovice obj. č. 8, Hostivice-Palouky obj. č. 2857, Hradiště u Stradonic obj. č. 31, 32, Mlékojedy obj. č. 50/73, 84, 117). V jednom případě byla také zachycena chata typu F1 s výklenkem (Starý Vestec obj. č. 10). K typu Leube F2 je možné přiřadit polozemnice různého vzhledu – s 1 kulem při delší stěně a výklenkem (Mlékojedy obj. č. 32/73), s 1 kulem uprostřed objektu (Mlékojedy obj. č. 38), se 2 kůly při kratší (Zliv obj. č. 3/84) či delší stěně (Mlékojedy obj. č. 76), se 2 nepravidelně umístěnými kůly (Slepovice obj. č. 29) nebo se 3 kůly nepravidelně rozmístěnými v blízkosti stěn (Ořech obj. č. 8, Praha-Hloubětín obj. č. 5090). Polozemnice typu Leube F3 a F4 se v souboru nenacházejí.

Jak již bylo řečeno, rozdělit polozemnice podle zaoblenosti nemá pro české území smysl, protože se tu obvykle objevují u každého typu varianty jak obdélníkové tak zaoblenější. Zároveň není jasný důvod, proč oddělovat od sebe typické šestikůlové podzemnice D5, C1 a C2, které spolu souvisejí nejenom shodným počtem kůlů a tedy i pravděpodobně totožným konstrukčním řešením, nýbrž se jeví jako varianty téhož typu stavby. Jako diskutabilní se rovněž jeví skupina staveb typu Leube E a F. Je otázka, zda je nutné pro tyto typy staveb vyčlenit dva různé typy, jelikož v obou případech se jedná o stavby se zaoblenými rohy, u nichž chybí jednoznačné stopy po nosných sloupech. Buď nebyly zachyceny vůbec žádné kůlové jamky (typ Leube F1), nebo byly zachyceny pouze drobnější kůlové či tyčové jamky podél stěn (typy Leube E2 a F2), nepravidelně rozmístěné uvnitř půdorysu (typ Leube E1), případně vně polozemnice (typy Leube F3 a F4).

3.2 Typologie podle Droberjara

Další klasifikace polozemnic pochází ze syntetické práce *Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren* (Droberjar 1997). V určitých ohledech se podobá předcházející typologii. Dělení objektů se zakládá především na počtu a rozmístění sloupových jam, důraz je kladen na konstrukční aspekt. Důležitým kritériem je také (ne)přítomnost výklenku.

Rozlišujeme tedy 5 základních typů tvořených celkem 11 variantami:

typ A – dvoukúlové chaty s hřebenovou vaznicí

typ B – typické šestikúlové chaty

typ C – chaty s kúly v rozích, někdy obohaceny o další 2 kúly uprostřed kratších stěn

typ D – chaty bez sloupových jam

typ E – chaty s nepravidelně rozmístěnými kúlovými jamkami

A	B	C	D	E
 1	 1	 1	 1	 1
 2	 2	 2		
 3		 3		
		 4		

Obrázek 3: Typologická tabulka podle Droberjar 1997

Typ A1 je polozemnice se 2 kúly uprostřed kratších stěn (odpovídající typu Leube A2, příp. i A1). Zatímco na Moravě tyto polozemnice nebyly zachyceny (Droberjar 1997, 19), v Čechách se jedná o běžnou stavbu, ale pouze ve starší době římské (Beroun-Plzeňského předměstí obj. č. 24, 36, Dobříčany obj. č. 2/53, Jenišův Újezd obj. č. 3/77, Kadaň-Jezerka obj. č. 14, 18, Praha-Čakovice obj. č. 525, 678, 746, Sedlec obj. č. 10/80). Typ A2 se dvěma kúly vně půdorysu nebyl na území Čech, na rozdíl od Moravy (Droberjar 1997, 20), zachycen, snad by se sem dala zařadit pouze chata č. 56 z Berouna-Plzeňského předměstí, jejíž dvě největší sloupové jámy uprostřed kratších stěn z větší části vystupují za hranice půdorysu. Typ A3 (odpovídající typu Leube A2) se 2 kúly uprostřed kratších stěn a výklenkem (na sever či na jih) se objevuje na Moravě i v Čechách ojediněle (srov. Droberjar 1997, 20). V souboru je zastoupen 4 chatami: Horoměřice obj. č. 1/2003, Jenišův Újezd obj. č. 1/80, Praha-Dolní Počernice obj. č. 115, Slepovice obj. č. 186/03. K typu A1 by se dala ještě přiřadit chata č. 1/82 ze Zlivi, která má pouze jeden kúl a to uprostřed kratší stěny, stejně jako polozemnice č. 690 z Prahy-Čakovic.

Typ B se 6 kúly rozmístěnými do šestiúhelníkového tvaru odpovídá typu Leube D5, v ojedinělých případech i Leube C1 (např. Počeradý obj. č. 11A) či D1 (Trubín). Droberjar rozlišuje dvě varianty – bez výklenku (B1) a s výklenkem (B2). Typ B1 je jednoznačně nejrozšířenějším typem doby římské v Čechách. V rámci sledovaného souboru ho reprezentuje 28 objektů (Beroun-Plzeňské předměstí obj. č. 22, 70, 93, Čelákovice – V Rybníčkách obj. č. 17, 49, 77, 165, Hodyně obj. č. 3/65, Hostivice – Palouky obj. č. 2450,

Hradiště u Stradonic obj. č. 18, Květnice – Za Mlýnem obj. č. 273, Kyjice obj. č. 4, 67, 93, 106, 443, Mlékojedy obj. č. 8, 94, Počeradý 11A, 11B, Praha-Dolní Počernice obj. č. 349, Sedlec obj. č. 16-17/80, 24/80, II/85, I/87, Solany, Trubín, Turnov-Maškovy zahrady obj. č. 451, Vikletice obj. č. 28). Zařadit by se do této skupiny měly i objekty č. 5 z Hořešovic, č. 494 z Kyjic a č. 105 z Mlékojed, jimž chyběl jeden kůl. Typ B2 s výklenkem není na rozdíl od Moravy pro oblast Čech úplně typický, avšak i zde se nachází několik takových staveb (Beroun-Plzeňské předměstí obj. č. 28, Sedlec obj. č. 18/80, II/87, Slatina 1931, Turnov – Maškovy zahrady obj. č. 290/95, 411/00, Vikletice obj. č. 2/66, 6/66).

Typ C se dělí na polozemnice s kůly v rozích a příp. s výklenkem (typy C1 a C3) a šestikůlové polozemnice s kůly podél kratších stěn a příp. s výklenkem (typy C2 a C4). Typ C1 (odpovídající typu Leube B1) patří mezi relativně časté stavby (Březno obj. č. 14, 43, 85, Sirem obj. č. 2/34, Starý Vestec obj. č. 16, Závist obj. č. 4, Zliv 2/83, 5/86). Zařadit by se sem dal i objekt č. I/38 z Dobříčan, který má kromě rohových kůlů ještě po jednom kůlu uprostřed delší stěny. Podle Droberjara se tento typ objevuje od doby římské až po raný středověk, na Moravě je pro něj typické především období na přelomu pozdní doby římské a období stěhování národů (Droberjar 1997, 20). Podobně je tomu i v Čechách. Tato stavba se objevuje nejvíce v období stupňů Ř C3 – Ř D, výjimečně ale i ve starší době římské (Dobříčany obj. č. I/38, Starý Vestec obj. č. 16). Typ C2 je velice častý, a proto se u něj vyskytuje také mnoho obměn; z tohoto důvodu může odpovídat typům Leube C1, C2, D1, D2 i D3. Mezi typické zástupce patří chaty č. 13, 17, 30, 40, 42, 52, 55, 58, 76, 79 z Března, č. 43, 87, 102 z Mlékojed, č. 1/34, 3/34 ze Siremi, č. 4114/92, 4145/92 ze Soběsuk, č. 244/96 z Velkých Přílep a č. 4 ze Záluží u Čelákovic. Často se také objevuje varianta s dalšími kůly uprostřed obou delších stěn nebo jedné z nich (Březno obj. č. 8, 68, 77, Jenišův Újezd obj. č. II/8, 41/82, 73/79, 50/93, Jenštejn 18/93, Kanín obj. č. 1/04, Libčice n. Vlt. obj. č. 172/95, Lužice obj. č. 7/83, Obříství obj. č. 304/08, Praha-Čakovice obj. č. 441, Soběsuky obj. č. 3085/92). V některých případech se po obvodu nachází další nepravidelně rozmístěné kůly (Březno obj. č. 15) nebo naopak pravidelně rozmístěný větší počet kůlů (Březno obj. č. 72). Někdy může jeden z kůlů v tomto uspořádání chybět (Chotěnice obj. č. 1/67, Kadaň-Jezerka obj. č. 44/68). Typ Droberjar C3 není zastoupen v sledovaném souboru ani jedním objektem na rozdíl od Moravy (Droberjar 1997, 20). Typ C4 (nebo také typ Leube C1 či D2) se rovněž téměř nevyskytuje, odpovídají mu pouze tři objekty: chata č. 75 z Mlékojed, která má však pouze nevýrazný výklenek, chata č. 26/97 z Jenišova Újezdu, ale v tomto případě jde o stavbu, která má nejenom po 3 kůlech podél kratších stěn, ale navíc ještě po jednom kůlu uprostřed delších

stěn, a chata č. 32 ze Slepotic, která sice v jedné z kratších stěn nemá všechny 3 sloupové jámy, nicméně podle drobných rohových výběžků se dá předpokládat, že se zde nacházely.

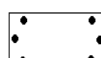
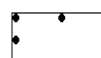
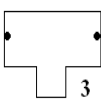
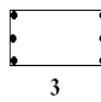
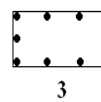
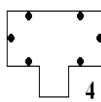
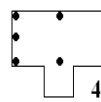
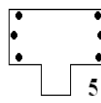
K typu D (typ Leube F1 a F2) patří takové stavby, které neobsahovaly žádné stopy konstrukce (Beroun - Havlíčkova ul. F/95, Beroun - Plzeňské předměstí 67, Borek 9/83, 10/83, Dobroměřice 13/67, Hořešovice 8, Hostivice - Palouky 2857, Hradiště u Stradonic XXXI, Hradiště u Stradonic XXXII, Mlékojedy 50/73, 84, 117). V jednom případě byla zachycena polozemnice typu D, která měla výklenek (Starý Vestec 10). Do této skupiny jsem zařadila i několik staveb, které obsahovaly pouze jediný kůl (Mlékojedy 32/73, 38/73), jelikož spíše odpovídají tomuto typu než následujícímu.

Poslední skupinou je polozemnice typu E, která představuje stavby s větším počtem kůlů, jejichž rozmístění není pravidelné. Odpovídá typům Leube E1, E2 a F2. Patří sem např. Dolní Břežany obj. č. 38/74, Jenišův Újezd obj. č. 51/86, Mlékojedy obj. č. 76, Ořech obj. č. 8, Praha - Dolní Počernice obj. č. 1, Praha - Hloubětín obj. č. 5090, Závist obj. č. 1, Zliv 3/84.

Typologie podle Droberjara z velké části odráží i stav v Čechách. Na druhé straně některé z těchto typů nebyly v Čechách zachyceny (typ Droberjar A2 a C3) a naopak tato typologická tabulka nezohledňuje varianty šestikůlových chat tak detailně jako typologie podle Leubeho. V Droberjarově klasifikaci například chybí typ chaty se 6 sloupy, které nebyly rozmístěny do typického šestiúhelníku, ale zároveň zcela nelemovaly kratší stěny (typ Leube C1), přičemž takové stavby jsou v prostoru Čech běžné.

3.3 Typologie podle nálezů v Čechách

Jak je patrné z předchozích kapitol, typologie podle Leubeho a Droberjara jsou při určitých úpravách použitelné i pro oblast Čech. Nově vytvořená typologická tabulka vychází částečně z výše uvedených dvou klasifikací, částečně pak ze situace v Čechách ve sledovaném období. Výsledkem je třídění, které se opírá v první řadě o počet kúlů a o jejich rozmístění.

A	B	C	D	E	F
 1	 1	 1	 1	 1	 1
 2		 2	 2		
 3		 3	 3		
		 4	 4		
		 5			

Obr. 4: Typologie polozemnic doby římské a stěhování národů vytvořená podle nálezů z Čech

Dvoukúlové typy chat (Leube A, Droberjar A, Forró A) se objevují pouze ve starší době římské. Nejmladším příkladem je objekt č. 10/80 ze Sedlce, který je datován do samotného konce starší doby římské, stupňů Ř B2 – C1. Objevuje se po celém území Čech. Zdá se, že by přednostně mohlo jít o lokality, z nichž jsou rovněž doloženy laténské nálezy (Beroun, Dobříčany, Jenišův Újezd, Kadaň-Jezerka, Praha-Čakovice, Slepovice), tento názor by ovšem bylo třeba ještě prověřit a přihlídnout k tomu, zda na těchto místech jsou zachyceny nálezy z konce doby laténské. Rozlišování tohoto typů staveb se u Leubeho a Droberjara liší v jedné věci. Zatímco Leube odděluje polozemnice s jedním kúlem, u Droberjara by patřily do stejné skupiny jako dvoukúlové. V Čechách se jednokúlové stavby odpovídající typu Leube A1 objevují výjimečně (v rámci souboru sem patří jen 2 objekty – Praha-Čakovice č. 690, Zliv č. 1/82) a ničím významným se neodlišují od polozemnic typu Leube A2 se dvěma sloupovými jámami – objevují se ve stejných obdobích i oblastech a ani co do rozměrů či povahy nálezů

nejde o 2 specifické skupiny. Přesto je možné vnímat je odděleně, jelikož jejich konstrukční řešení je velice blízké konstrukci dvoukúlových polozemnic, ale nikoliv zcela totožné, a kromě toho v rámci nové typologie alespoň lépe obsáhneme co nejširší spektrum typů zahloubených chat, na které je možné v době římské a období stěhování národů narazit. Z tohoto důvodu je rovněž vyčleněn zvlášť dvoukúlový typ s výklenkem. Není příliš častý a vyznačuje se tím, že se objevuje pouze v nejstarší fázi starší doby římské (Ř A). Není patrné, že by se vázal ke konkrétní oblasti, nebo se odlišoval čímkoliv jiným od ostatních jednokúlových a dvoukúlových staveb.

Čtyřkúlové stavby typu Forró B se objevují zejména na konci doby římské a v době stěhování národů, nicméně jejich doklady mohou pocházet i ze starší doby římské (Dobříčany obj. č. I/38, Starý Vestec obj. č. 16). Nepotvrzuje se tedy předpoklad, že by se vyvinuly až na přelomu doby římské a stěhování národů z šestikúlových polozemnic (Zavřel 1987, 9; Zeman 2006, 455). Jejich kúly jsou ve 4 rozích a typologicky odpovídají typům Leube B1 a Droberjar C1. Podle těchto typologií by sem měly patřit rovněž typy Leube B2 a Droberjar C3. Přikláním se však k řešení tyto typy nezahrnovat do typologie pro Čechy, jelikož typ Leube B2 má jediného zástupce v rámci sledovaného souboru (Beroun obj. č. 56) a v tomto případě jde z konstrukčního hlediska o dvoukúlovou chatu, která má ještě navíc uprostřed delších stěn dvojice drobnějších kúlů, nejde tedy o čtyřkúlovou stavbu jako takovou ani o stavbu se sloupy v rozích. Podobně byl vyřazen typ Droberjar C3 s výklenkem, jelikož v souboru mu neodpovídá ani jeden objekt. Ani tento druh staveb se neváže ke konkrétní oblasti. Vyznačuje se ovšem tím, že zde není tak častá typická orientace delší osy od západu k východu. Ve 4 případech z 9 se objevují orientace SZ-JV, SV-JZ a S-J. U těchto staveb je rovněž velká variabilita co do plochy, která může být zhruba od 4 m² do 27 m². Ve výplni se obvykle nenachází stopy výroby ani struska, za jediné výrobní doklady mohou být považovány přesleny, případně závaží nebo brousek.

Šestikúlové chaty jsou nejčastějším typem polozemnice ve sledovaném období. Z tohoto důvodu je u nich značná variabilita co do rozmístění sloupů. Zatímco v Leubeho typologii byly tyto rozdíly sledovány (typy Leube C1, C2, D5), v Droberjarově jsou odděleny pouze stavby s uspořádáním sloupových jam do šestiúhelníku (typ Droberjar B1) a objekty s kúly podél kratších stěn (Droberjar C2). Zato je ale věnována pozornost chatám s výklenkem (typy Droberjar B2 a C4). Pokud vyjdeme z obou těchto přístupů, můžeme sledovaný soubor šestikúlových chat rozdělit do 5 typů:

C1 s kúly rozmístěnými do šestiúhelníku (Droberjar B1, Leube D5)

C2 s trojicemi kůlů téměř podél kratších stěn, přičemž trojice není v jedné přímce, ale prostřední kůl z ní vystupuje (Droberjar C2, Leube C1)

C3 s trojicemi kůlů podél kratších stěn (Droberjar C2, Leube C2)

C4 s kůly rozmístěnými do šestiúhelníku a výklenkem (Droberjar B2, Leube D5)

C5 s trojicemi kůlů téměř podél kratších stěn, přičemž trojice není v jedné přímce, ale prostřední kůl z ní vystupuje, a s výklenkem (Droberjar C4, Leube C1).

Nový typ C1 je v souboru zastoupen 30 objekty, které nejsou nijak prostorově vázány na určitou oblast a vyskytují se po celých Čechách. Jejich velikost kolísá od úplně nejmenších chat o ploše 1,7 m² až po jedny z největších o ploše 31,2 m². Naproti tomu jejich orientace je převážně V-Z, v 8 případech je jiná (4 objekty SZ-JV, 3 objekty SV-JZ a 1 objekt S-J). Tento typ staveb je v Čechách typický pro starší dobu římskou. V mladší době římské se objevuje mnohem méně a poslední doklady pocházejí z období Ř C3 – D (Sedlec I/87, Hostivice-Palouky 2450). V 83 % případech nebylo zachyceno žádné otopné zařízení.

Typ C2 tvoří 12 objektů, které se nacházely ve středních nebo severozápadních Čechách. I v tomto případě mají objekty různé rozměry, od podprůměrných po nadprůměrné. Orientace delší osy je v 10 případech V-Z, ve 2 případech pak SZ-JV (což byla druhá nejčastější orientace i u chat typu C1). Tento typ nejčastěji pochází z období stěhování národů, může se ale objevit i v předcházejících obdobích (dva objekty jsou datovány do Ř A-B1, dva do konce starší doby římské). V třetině objektů byly zachyceny stopy po otopném zařízení.

Do skupiny C3 patří 10 objektů. S výjimkou jednoho středočeského (Mlékojedy obj. č. 87) pocházejí ze severozápadních Čech. Rozměry se řadí spíše k podprůměrně velkým objektům. Orientace delší osy je v 8 případech V-Z, ve zbývajících dvou SZ-JV. Chronologicky spadá tento typ staveb do období stěhování národů, pouze jediný případ, shodou okolností opět objekt č. 87 z Mlékojed, je datován do starší doby římské. Stejně jako u předchozí skupiny i zde se nachází otopné zařízení zhruba v třetině objektů (resp. ve 3 objektech z 10).

Ke skupině C4 se řadí 8 objektů. Tento typ je doložen ze severních, středních i jižních Čech, takže se pravděpodobně nevázal k jediné oblasti. Rozměry jsou nadprůměrné a v rámci souboru plocha půdorysu neklesá pod 15,5 m². U orientace delší osy tradičně převládá orientace V-Z (5 objektů), objevuje se také směr SZ-JV (2 objekty) a S-J (1 objekt). Tento typ staveb je nejobvyklejší ve stupních Ř B2-C1, nejstarší doklad pochází z objektu č. 28 z Berouna – Plzeňského předměstí datovaného do stupně Ř B1. Nejmladší naopak z Turnova – Maškových zahrad (obj. č. 411/00) z období Ř C1b – Ř C2. Otopné zařízení bylo doloženo pouze u 2 staveb z 8.

Poslední skupina C5 obsahuje pouze 2 zástupce. Oba se shodně řadí k nadprůměrně velkým polozemnicím, patřícím do nejstaršího období doby římské (Ř A). Naproti tomu v jednom z objektů se našly stopy otopného zařízení, jeden pocházel z východních Čech, zatímco druhý ze středních, jednou je delší osa orientovaná ve směru V-Z, ve druhém případě SZ-JV.

Vzhledem k vzájemným podobnostem mezi jednotlivými šestikůlovými chatami rozdělenými do 5 typů, by bylo zajímavé vzájemně porovnat varianty, které k sobě mají nejbližší. To se týká porovnání polozemnic typu C1, C2 a C3, které se liší rozmístěním sloupových jam od tvaru šestiúhelníku po trojice jam v jedné rovině, půdorysů typu C1 a C4, které se liší pouze přítomností či nepřítomností výklenku, a staveb typu C2 a C5, které se opět liší přítomností nebo nepřítomností výklenku. Co se týká vzájemného porovnání typů C1, C2 a C3, typ C1 je jednoznačně nejrozšířenější a nejčastější. Zatímco však typ C1 je typický pro starší dobu římskou, v menším měřítku i pro mladší, ostatní typy se nejvíce objevují až v období stěhování národů. V ostatních ohledech (orientace, rozměry apod.) jsou srovnatelné. Rozsáhlejší výzkumy ukazují, že na jednom nalezišti se ve stejném období mohlo nacházet více těchto typů zároveň. Jako příklad můžeme uvést tři lokality: Mlékojedy, Počerady a Březno. V Mlékojedech byly zachyceny šestikůlové chaty typů C1, C2 i C3. Jejich četnost odpovídá celkovému výskytu v Čechách, tedy nejhojněji jsou zastoupeny polozemnice typu C1 (3 objekty: 8/72, 94, 105), méně typu C2 (2 objekty: 43/73, 102) a nejméně typu C3 (1 objekt: 87). Všechny jsou datovány do stupňů Ř A – B1, mohly tedy být současné. Všechny objekty se také shodují v tom, že jejich orientace nezávisí na typu; u typů C1 a C2 narazíme jak na orientaci delší osy V-Z tak i SZ-JV. Stejně je to i s přítomností či nepřítomností otopného zařízení, objevuje se jak u typů C1 tak i C2 ale zároveň u nich může i chybět. Čím se naopak mezi sebou jednotlivé typy liší, jsou rozměry. Stavby typu C1 byly nejkratší i nejužší (délka: 3,8 – 5 m, šířka: 3 – 4,6 m). Rozměry typů C2 a C3 jsou již srovnatelné (plocha 28 – 30 m²). V rámci tohoto naleziště se jednotlivé typy od sebe poněkud odlišují tvarem půdorysu. Zatímco u typu C1 narazíme na pravidelné i nepravidelné tvary, typ C2 je zastoupen obdélníkovými půdorysy a typ C3 čtvercovým půdorysem. Co se týká umístění chat v rámci sídliště, není patrná žádná tendence. Jednotlivé typy jsou roztroušené po ploše lokality a netvoří žádný zjevný systém. V této otázce by pomohlo detailní zpracování výzkumu v Mlékojedech s rozlišenými fázemi osídlení, pak by mohl být tento obraz poupraven.

Na lokalitě Počerady byla zachycena superpozice dvou chat z doby římské. Starší objekt 11B/67 datovaný do stupně Ř B patří k typu C1, zatímco mladší objekt 11A/67 z období Ř B2

– C1 odpovídá typu C2. Obě stavby se shodují v orientaci, víceméně v rozměrech, typu nálezů i nepřítomností otopného zařízení. Na rozdíl od případu v Mlékojedech, zde byla větší stavbou chata typu C1, nicméně rozměry obou byly srovnatelné (11A/67 – plocha 12,9 m², 11B/67 – plocha 13,4 m²).

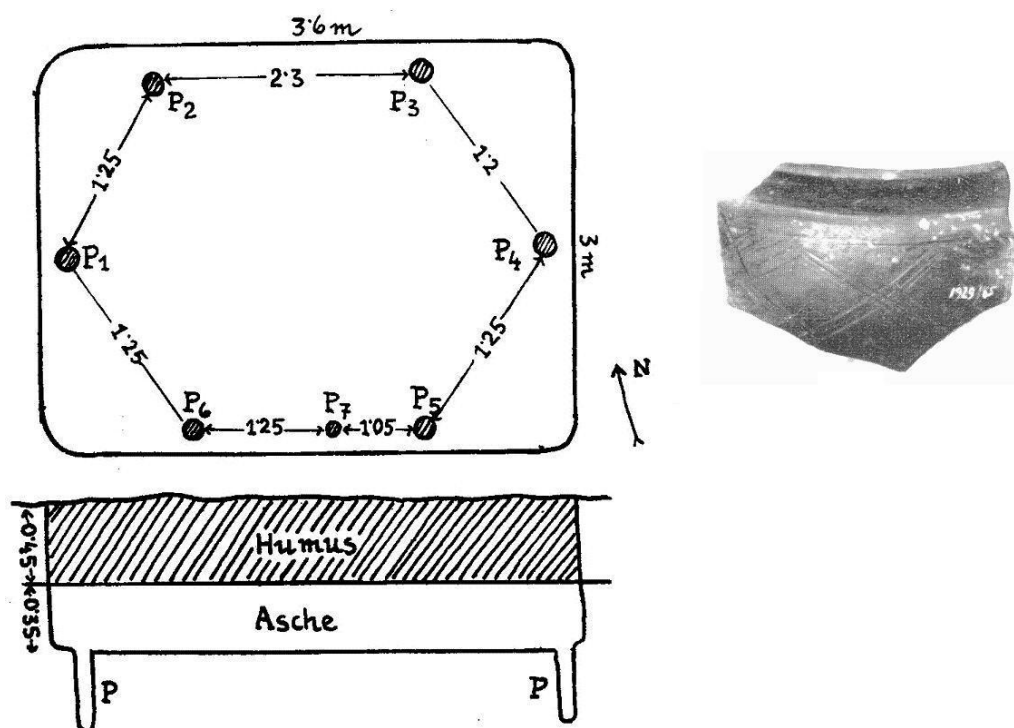
Na nalezišti u Března u Loun evidujeme 6 objektů typu C2 a 5 objektů typu C3. Objekty mají opět srovnatelné rozměry, všechny jsou datovány do mladší fáze období stěhování národů a výskyt ohniště u nich není závislý na jejich příslušnosti k určitému typu. Tyto dvě skupiny se naopak odlišují tvary. Zatímco u typu C2 se objevuje jak obdélníkový tak i čtvercový tvar půdorysu, u typu C3 pouze obdélníkový. Orientace byla u typu C2 stále stejná ve směru V-Z, u typu C3 se v jednom případě odchýlila a vedla ve směru SZ-JV. Další odlišnost spočívala ve větším zastoupení nálezů souvisejících se stopy výroby u chat typu C2, naproti tomu u typu C3 se v podstatě nevyskytovaly. Všechny takové doklady souvisely s textilní podomáckou výrobou (nálezy tkalcovských závaží, přeslenů a šidel). Co se týká rozmístění chat typu C2 a C3 na sídlišti, není patrný žádný zřetelný systém či kumulace objektů daného druhu.

Další příbuznou dvojicí šestikůlových staveb jsou typy C1 a C4, které se liší pouze přítomností výklenku v případě typu C4. Příklady, kde se na jedné lokalitě nachází oba druhy staveb, máme několik: Beroun – Plzeňské předměstí, Sedlec, Turnov – Maškovy zahrady a Vikletice. Na berounském nalezišti jsou doloženy 3 chaty typu C1 a 1 chata typu C4 datované do stupňů Ř A – B (pravděpodobně Ř B1). Ani jeden z objektů neobsahoval stopy otopného zařízení. Všechny půdorysy byly obdélníkového tvaru. Čím se však od sebe tyto dva druhy staveb lišily, byla jejich orientace (chata typu C4 S-J, chaty typu C1 V-Z, v jednom případě SV-JZ) a rozměry. Chata č. 28 typu C4 byla vzhledem k přítomnosti výklenku nejširší, ale rovněž i nejdelší. U této chaty je také doložena větší hloubka zapuštěných částí sloupů než u objektů typu C1 (hloubka sloupů u typu C4: 54-72 cm, u typu C1: 17-47 cm). Další lokalitou je Sedlec, odkud byly publikovány 4 chaty typu C1 a 2 chaty typu C4. V tomto případě se nepotvrzuje předchozí zjištění o rozdílných velikostech obou typů. U polozemnic ze Sedlce se plocha šestikůlových chat pohybuje v rozmezí 14,6 – 29,3 m², přičemž jeden z objektů s výklenkem má plochu 15,5 m², tedy u spodní hranice, a druhý půdorys s výklenkem 29,3 m², tedy největší plochu. Neopakuje se zde ani situace z berounského naleziště s nejhloběji zapuštěnými sloupy u stavby typu C4. V tomto případě sloupy všech šestikůlových staveb sahaly do hloubky zhruba 30 cm pod úroveň dna. Co se týká orientace a tvaru půdorysů, překvapivě se vymyká jeden z objektů typu C4 (č. II/87),

který se od ostatních objektů lišil svou orientací ve směru SZ-JV (ostatní objekty včetně další stavby s výklenkem vykazovaly shodně orientaci delší osy V-Z) a tvarem, který byl spíše oválný na rozdíl od ostatních šestikůlových chat, které byly obdélníkové. Až na objekt č. I/87 spadajícího do pozdní doby římské, ostatní chaty patřily ke stupňům Ř B2-C1, příp. až C2. U obou typů staveb se vyskytovalo ohniště. Nálezy nejsou známy a zatím nebyl publikován celkový plán sídliště, aby se dalo říci cokoli více o prostorových souvislostech. Na lokalitě Turnov-Maškovy zahrady byly zachyceny 3 zahlobené chaty – jedna typu C1 (obj. č. 451/00) datovaná do stupně Ř C1/C2 a dvě typu C4 - obj. č. 290/95 a 411/00; první z uvedených patří do stupně Ř B2, druhá do Ř C1/C2. Všechny tři chaty byly nepravidelného obdélníkového až oválného tvaru. Největší plochu zaujímal chatu typu C1, nicméně rozměry všech půdorysů byly srovnatelné s plochou 23 – 27,5 m². Jedna z chat typu C4 měla orientaci S-J na rozdíl od dvou zbývajících šestikůlových chat s typickou orientací V-Z. Každá z chat měla odlišnou výplň. Také ve Vikleticích byly zachyceny dvě chaty s výklenkem (obj. č. 2/66, 6/66) ale pouze jedna bez něj (obj. č. 28/66). Tentokrát obě chaty typu C4 mají větší plochu než stavba typu C1 a to nejenom vzhledem k přítomnosti výklenku, ale také k jejich minimálně o půl metru větší délce. Tvar půdorysů je obdélníkový, avšak objekt č. 2/66 byl spíše oválný. Ani v jednom z objektů nebyly zachyceny stopy otopného zařízení a naopak ve všech byly zachyceny v malé míře nálezy související s výrobou (šídlo, struska, přeslen, nůžky).

Poslední příbuznou dvojicí šestikůlových staveb jsou typy C2 a C5, které se stejně jako v předchozím případě liší pouze přítomností nebo nepřítomností výklenku. Jediné sídliště, kde máme doložený společný výskyt těchto dvou typů, jsou Mlékojedy, kde byly zachyceny dvě stavby typu C2 a jedna stavba typu C5. Všechny byly pravidelného obdélníkového tvaru, shodné orientace ve směru SZ-JV a datovány do období Ř A-B1. Otopné zařízení bylo zachyceno v obou typech půdorysů. Zároveň ve všech 3 objektech byly zachyceny určité náznaky výrobní činnosti (struska, brousek, přeslen, šídlo), které však nemusely mít přímou souvislost s funkcí daných chat. Nejvýraznější rozdíl mezi těmito dvěma typy představovaly rozměry. Chaty typu C2 byly větší (28 – 29,8 m²) než polozemnice s výklenkem (20,1 m²). Co se týká šestikůlových polozemnic, na největší variabilitu narážíme u typu C1, jakožto nejpočetnějšího typu. Jak je ale patrné z popisu konkrétních lokalit, ani v případě ostatních typů není možné dokonce ani v rámci jednoho naleziště mluvit o úplné uniformitě. Nedá se ani říct, že by jednotlivé chaty typu C byly výrazně prostorově či chronologicky citlivé. Se všemi typy se setkáváme již od stupně Ř A. Četnost jejich výskytu se však liší v průběhu

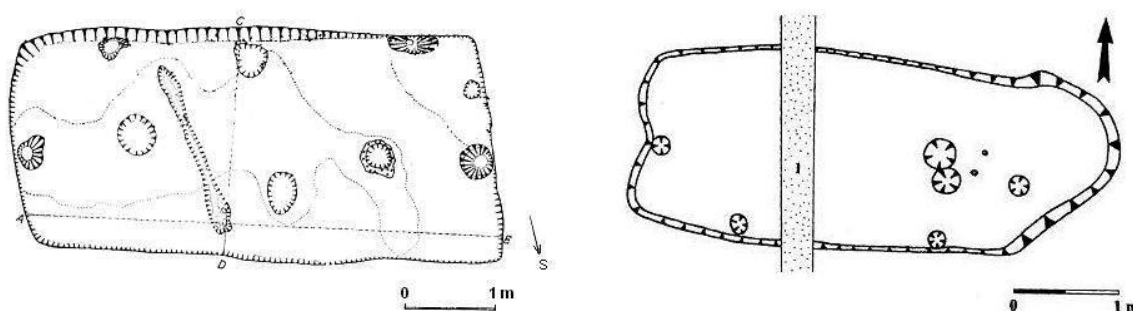
doby římské, a v období stěhování národů se s typy C4 a C5, tedy s polozemnicemi s výklenky, nesetkáváme³. Na tomto místě je rovněž třeba upozornit na názor objevující se v české literatuře ohledně počátku užívání šestikůlových polozemnic na území Čech a Moravy, podle nichž jsou takové stavby ojediněle doloženy již z doby laténské (Droberjar 1997, 22; Jančo 2004, 469; Šneidrová 1954, 238). Jako příklad bývají uváděny objekty ze Soběsuk, Markvartic a Heřmaně. Ani jeden z nich se však nedá považovat za spolehlivý důkaz využívání šestikůlových polozemnic v laténské době. Chata ze Soběsuk byla publikována v soupisu laténských nálezů ze Žatecka (Streit 1938, 12), avšak jediný střep, který byl v této práci fotograficky zdokumentován, patří do doby římské (Obr. 5).

Obr. 5: Polozemnice ze Soběsuk datovaná do doby laténské spolu s jediným publikovaným keramickým zlomkem (podle Streit 1938)

Polozemnice ze Soběsuk tedy vzhledově naprosto odpovídá typickým šestikůlovým polozemnicím, jak je známe z doby římské, ale její přiřazení do doby laténské je třeba ještě ověřit. Objekt č. 1 z Markvartic (Waldhauser 1970-71) stejně jako polozemnice č. 1 v Heřmaně (Fröhlich 2001) měly sice podél jedné stěny dvě kůlové jámy, ale u protější stěny se žádné kůlové jamky nenacházejí, takže nejde takovou konstrukci jednoduše ztotožnit s šestikůlovými polozemnicemi doby římské (Obr. 6).

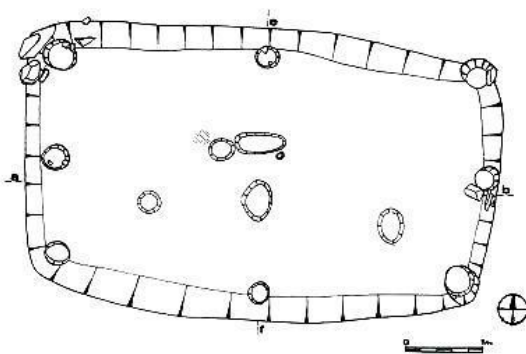
³ Toto pozorování pochopitelně odráží současný stav poznání a počet sledovaných polozemnic. Tuto hypotézu je tedy třeba do budoucna ověřit.

Obr. 6: Laténské polozemnice z Markvartic a Heřmaně (podle Waldhauser 1970-71, Fröhlich 2001)

Typ D je příbuzný s typem C. Jeho základem je také šestikúlová konstrukce, avšak v tomto případě se nacházejí ještě další sloupové jámy buď uprostřed jedné či obou delších stěn (typy D1, D2, D4) nebo se v pravidelných rozstupech podél delších stěn nachází ještě dvojice kúlů (typ D3). Typu D1 odpovídají typy Droberjar B1 a C2 a Leube D1 a D2 a vyznačuje se trojicí kúlů při kratších stěnách a jedním kulem uprostřed jedné z delších stěn. Někdy se taková sloupová jáma nachází v jižní stěně (Jenišův Újezd obj. č. II/8, 50/93, Obříství obj. č. 304/08, Praha-Čakovice obj. č. 441, Trubín), někdy v severní (Březno obj. č. 8, 68, Jenišův Újezd obj. č. 73/79, Jenštejn obj. č. 18/93, Kanín obj. č. 1/04). S výjimkou dvou případů, kterými jsou chata z Trubína datovaná do stupně Ř B a polozemnice č. 441 z Prahy-Čakovic datovaná do stupně Ř A, pocházely zbývající objekty z pozdní doby římské nebo období stěhování národů. Doklady tohoto typu pocházejí ze středních a severních Čech, nicméně zdánlivá absence v ostatních částech Čech je spíše odrazem stavu bádání. Většina objektů (8 z celkových 10) byly orientovány v obvyklém směru V-Z. Delší osa polozemnice z Jenišova Újezda č. 50/93 vedla od severozápadu k jihovýchodu a u polozemnice z Obříství č. 304/08 ve směru SV-JZ. Plocha těchto staveb není příliš variabilní a pohybuje se podle pozorování výlučně v rozmezí 9,9 – 19,7 m². Obvykle není doloženo žádné otopné zařízení. Pouze u obou nejstarších polozemnic byly v jednom případě (Trubín) zachyceny pozůstatky ohniště a v druhém (Praha-Čakovice obj. č. 441) propálená podlaha uprostřed objektu. Také u polozemnice č. 8 z Března se o přítomnosti otopného zařízení pouze uvažuje vzhledem k nálezům tenké vrstvy vypálené hlíny (Pleinerová 2007, 23). U některých staveb se nenacházely trojice sloupů podél kratších stěn v jedné linii, nýbrž středový sloup z této řady mírně vystupoval (stejně jako u typu C2). Jednalo se o polozemnice Jenišův Újezd obj. č. 73/79 a 50/93, Kanín obj. č. 1/04 a Trubín.

Typ D2 se liší od předcházejícího typu pouze v tom, že se u něj nacházejí sloupky uprostřed obou delších stěn a nikoliv jen jedné z nich. Nejde o příliš častý typ stavby, v rámci souboru odpovídá této charakteristice pouze 5 objektů (Březno 77, Jenišův Újezd 41/82, Kadaň – Jezerka 44/68, Libčice n. Vlt. – Chýnov 172/95, Soběsuky 3085/92). Z výčtu objektů je patrné, že doklady takového půdorysu pocházejí především ze severozápadních Čech, opět ale musíme mít na paměti stav výzkumu jednotlivých oblastí Čech. Chronologicky jde znovu o stavbu typickou pro pozdní dobu římskou a především období stěhování národů. Výjimku tvoří objekt č. 44/68 z Kadaně – Jezerky, který je datován na přelom starší a mladší doby římské. Jde ovšem o objekt, kterému chybí jeden ze středových kůlů uprostřed kratší stěny. Ostatní rozmístění sloupových jam již zcela odpovídá typu D2. Orientace je ve 3 případech z 5 typická od východu k západu. Ve dvou případech míří od severu k jihu. Na rozdíl od předchozího typu se jedná o půdorysy s velkými rozdíly v rozměrech. Zatímco nejmenší objekt měl plochu pouhých 5,8 m², největší 36,8 m². Tyto stavby většinou nemívají ohniště (z 5 objektů v souboru byly stopy ohniště zachyceny pouze v obj. č. 41/82 v Jenišově Újezdě). V sledovaných chatách nebyly zachyceny žádné stopy výrobní činnosti. I u tohoto typu je možné narazit na variantu s mírně vystupujícími středovými kůly v kratších stěnách (Kadaň – Jezerka obj. č. 44/68). Zajímavé je, že stavby typu D2 se ojediněle objevovaly i v době laténské. Typickým příkladem je pozdnělaténský objekt č. 1/87 ze Strakonic (Obr. 7; Michálek 1990).

Obr. 7: Laténská polozemnice č. 1/87 ze Strakonic (podle Michálek 1990)

Typ D3 se vyznačuje pravidelně rozmístěnými 10 sloupky podél všech stěn. Při kratších stěnách jsou opět trojice kůlů a v delších stěnách dvojice kůlů vždy v délce jedné a dvou třetin stěny. V souboru tomuto popisu odpovídají pouze 2 objekty. Oba pocházejí ze severozápadních Čech, jejich delší osa směřuje od východu k západu, chronologicky se řadí k mladšímu stupni doby stěhování národů, nebylo v nich zachyceno otopné zařízení

a v obou se nacházely přesleny a brousky. Čím se liší, jsou rozměry. Zatímco půdorys č. 72 z Března má plochu 10,2 m², objekt č. 7/83 z Lužice má plochu 25,5 m².

Osmikúlový typ D2 může mít i variantu s výběžkem, která je označena jako typ D4. V souboru je zastoupen jediným objektem, který nebyl doposud detailně publikován. Jedná se o obj. č. 26/97 z Jenišova Újezdu. Jak už je u celého typu D typické, znovu jde o půdorys datovaný do pozdní doby římské až období stěhování národů. Se svou plochou 23,4 m² se řadí k nadprůměrně velkým polozemnicím. Bohužel z výše uvedeného důvodu nejsou známy žádné další podrobnosti týkající se nálezů, přítomnosti ohniště atd.

Do typu E byly zařazeny polozemnice, které obsahovaly více než jeden kůl, přičemž v rozmístění kůlů není patrný žádný zjevný systém. Odpovídají mu typy Leube E1, E2 a F2 a Droberjar E1. Takové stavby se vyskytují po celou dobu římskou i stěhování národů po celém území Čech. Často vykazují i nepravidelné nebo oválné tvary půdorysů. Rovněž v orientaci delší osy narážíme na více nepravidelností než u ostatních typů. Více se objevují orientace S-J i SZ-JV. Plocha staveb kolísá od malých rozměrů (8,4 m²) po velké (27 m²). Ohniště a pece nejsou u tohoto typu příliš častá, ale mohou se objevit. V obou takových případech (Závist obj. č. 1, Zliv obj. č. 3/84) bylo otopné zařízení zachyceno v severozápadním či západním rohu objektu. Co poměrně často spojuje tyto objekty je jejich souvislost s písčítým, případně jílovitopísčítým či štěrkopísčítým podložím, což mohlo ovlivnit nálezovou situaci a některé jamky nemusely být odhaleny.

Typ F zahrnuje polozemnice bez stop konstrukce. Neobsahovaly buď žádné kůlové jamky, nebo maximálně jednu. Takové stavby patří k typům Droberjar D1 a Leube F1. V rámci souboru pocházejí takové chaty až na jednu výjimku (Dobroměřice obj. č. 13/67) pouze ze středních Čech a ze stupňů Ř A-C. Jejich plocha je značně variabilní od 5,6 m² po 30 m². Otopné zařízení bylo doloženo v 6 případech z 15. Někdy se nacházejí určité náznaky možné výrobní funkce (struska, v jednom případě snad i kovadlina, brousky, přesleny, šídla). Podobně jako u předcházejícího typu velká část (67 %) objektů byla zahloubena do písčitého podloží. Opět se tedy nabízí možnost, že některé kůlové jamky nemusely být rozpoznány. Na nalezišti ve Zlechově bylo zachyceno několik zahloubených staveb typu F, které se vyznačovaly větším zahloubením než ostatní a často obsahovaly stopy ohniště (Zeman 2006, 457).

Všechny tři výše uvedené typologie se opírají o rozdělení polozemnic v závislosti na počtu a rozmístění sloupových jam. Typologie podle Leubeho i Droberjara byly vytvořeny pro oblasti sousedící s Čechami a jsou z velké části využitelné i pro českou situaci v době

římské a stěhování národů. Další typologie byla vytvořena, aby zohlednila, které typy se zde vyskytují, které naopak chybí, a zároveň aby využila z typologie podle Leubeho detailnější přehled rozmístění kúlů a z typologie podle Droberjara přítomnost či nepřítomnost výklenků. Z přehledu vlastností jednotlivých typů vyplývá, že polozemnice nejsou příliš prostorově citlivé a nedá se vysledovat žádný typ, který by se výlučně vázal jen k určitému regionu. Nedá se ani říct, že by se konkrétní lokalitě uplatňoval pouze určitý typ. Naopak již několik badatelů upozornilo na skutečnost, že se na jednom sídlišti vyskytují různé typy zahloubených staveb (Motyková-Šneidrová 1962, 147; Zeman 2006, 455). Naproti tomu se dá pozorovat určitá chronologická citlivost. Dvoukúlové stavby typické pro předcházející, laténské období přetrvávají, ale jejich užití postupně ustává a v mladší době římské se již neobjevují. Čtyřkúlové, sedmikúlové, osmikúlové a desetikúlové stavby jsou nejčastěji datovány do pozdní doby římské a období stěhování národů, ačkoliv byly známy již od počátku doby římské a výjimečně i stavěny. Typické šestikúlové polozemnice s rozmístěnými sloupy do tvaru šestiúhelníku se nejhojněji objevují ve starší době římské, v mladší době římské ještě stále patří mezi poměrně časté stavby, ale v pozdní době římské a období stěhování národů je jejich výskyt zcela mimořádný. Naproti tomu odvozené varianty se sloupy blíže ke kratším stěnám či přímo lemující kratší stěny jsou obvykle datovány do doby stěhování národů. Nedá se však jednoduše vyvodit, že jde o typy, které se přímo vyvinuly z klasických šestikúlových polozemnic. Všechny tyto druhy šestikúlových staveb mají své doklady od stupňů Ř A-B, takže spíše byly známy od počátku stavitelství využívajícího pro konstrukci 6 sloupů (srov. Peškař 1961, 418-419). V Čechách se sice ne příliš často ale objevuje i varianta s výklenkem. Tento druh stavby se časově váže především ke starší době římské, v mladší době římské je spíše výjimkou a z doby stěhování národů není znám.

4 Vlastnosti polozemnic

Sledované vlastnosti byly zvoleny podle dostupných údajů, které jsou obvykle sledovány při výzkumech a následně publikovány. V rámci zpracování předkládaného souboru polozemnic byla snaha o co nejširší záběr, a tak bylo sledováno značné množství vlastností, aby byla co největší možnost odhalit možné vztahy mezi jednotlivými aspekty. Sledované znaky se dají rozdělit do několika skupin.

4.1 Přírodovědný aspekt

U polozemnic byla sledována nadmořská výška, prostorová příslušnost ke středním, severním, jižním, západním nebo východním Čechám, umístění na terase či svahu, druh podloží a orientace delší osy.

Většinu souboru tvoří objekty nalezené ve středních (61 polozemnic) nebo severních Čechách (55 polozemnic). Východní a západní část sledovaného území je zastoupena nepatrně (3 polozemnice ve východních Čechách a 1 v západních Čechách). Objektů z jižních Čech je celkem 11. Musíme tedy brát do úvahy, že sledujeme především obraz staveb v oblasti středních a severních Čech, s přihlédnutím k jižním. Tato situace odpovídá zaprvé stavu bádání a zároveň také odráží rozšíření osídlení našeho území ve stupních Ř A – D, které se soustřeďovalo v oblasti Polabí, Poohří, Podkrušnohoří a při dolním toku Vltavy (Salač 2008, 54).

Nadmořská výška se pohybovala v rozmezí 160 – 340 m n.m, pouze s výjimkou jihočeských objektů, které se nacházely v oblastech kolem 400 m n.m.. Mluvíme tedy o nižších polohách, které jsou ale obecně příznačné pro pravěké osídlení. Mezi vyhledávané polohy patřily terasy vodních toků a mírné svahy v jejich blízkosti, přičemž sídliště byla častěji zakládána na jejich jižní, případně jihovýchodní straně. V případě podloží se více dokladů staveb nacházelo na sprašovém a písčitém podloží, výjimkou ale nejsou ani sídliště na štěrkopísčitém, jílovitém či skalnatém podloží.

Orientace staveb souvisí především s klimatickými podmínkami a reliéfu terénu. Stejně jako v předchozích obdobích je nejtypičtější orientace delší osy ve směru východ-západ, která vystavuje jednu z delších stěn směrem k jihu a zároveň staví k severozápadu až západu roh a kratší štítovou stěnu, tedy směrem, odkud většinou proudí ve zdejších podmínkách vítr. Ze 131 sledovaných polozemnic mělo orientaci V - Z 58 objektů, s menší odchylkou pak dalších 29 půdorysů. Tedy dvě třetiny zahloubených staveb jsou umístěny tímto způsobem.

Druhou nejčastější orientací je SZ – JV, objevující se u 18 % půdorysů (u 24 ze 131). Zřídka je doložena orientace S-J (10 objektů) i s drobnými odchylkami (3 objekty) tvořící dohromady 10 % souboru. Ojedinělá je orientace ve směru SV-JZ vyskytující se u pouhých 7 objektů, resp. u 5% z celku.

4.2 Chronologický aspekt

Mnoho objektů neumožňovalo přesnější dataci, takže nakonec jsou polozemnice rozděleny nikoliv do jednotlivých stupňů, ale do období starší doby římské, mladší doby římské a stěhování národů.

Největší část souboru tvoří polozemnice z období starší doby římské (57,2 %, 75 objektů). Nejméně dokladů pochází z následujícího období, mladší doby římské (11,5 %, 15 objektů). Z období stěhování národů tvoří součást souboru 41 objektů odpovídajících 31,3 %. Tento nepoměr odráží několik skutečností. Od počátku výzkumu sídlišť doby římské bylo odkrýváno více pozůstatků osad ze starší doby římské, postupně také přibývají doklady z období pozdní doby římské a stěhování národů (Droberjar 2008a, 11, 13, 15). Výraznou roli také hraje publikace sídliště z doby stěhování národů v Březně, která díky rozsáhlému plošnému odkryvu poskytla velké množství objektů (Pleinerová 2007). Pro období mladší doby římské se navíc předpokládá pokles hustoty osídlení, který je patrný i malým zastoupením objektů ve sledovaném souboru (Zavřel 1999, 497). Dal by se rovněž předpokládat postupný odklon od zahloubených staveb k nadzemním, který se ale pro mladší dobu římskou nepotvrdil. Skutečně výraznější nástup nadzemních staveb můžeme spatřovat až od pozdní doby římské, zatímco počet nadzemních domů z mladší doby římské je srovnatelný s jejich množstvím ze starší doby římské.

4.3 Konstrukční aspekt

Pro otázku konstrukce byly sledovány tradiční vlastnosti jako např. rozměry (resp. délka, šířka, hloubka a plocha), (ne)přítomnost výklenků, žlábků, jam a lavic. Sledování hloubky, tvaru dna a stěn nebyla přikládána vzhledem k nespolehlivosti a neobjektivnosti těchto znaků velká důležitost. Podstatnou roli hraje třídění a počty sloupových/kulových jam, z nichž následně vycházela příslušnost objektů k jednotlivým typům podle Leubeho (1992), Droberjara (1997) a zde uveřejněným typům pro území Čech (viz kapitola 3.3). Počty kulových jamek byly sledovány dvěma různými způsoby. První spočíval v rozdělení všech jamek na konstrukční sloupové, ostatní konstrukční a interiérové jamky. Konstrukční

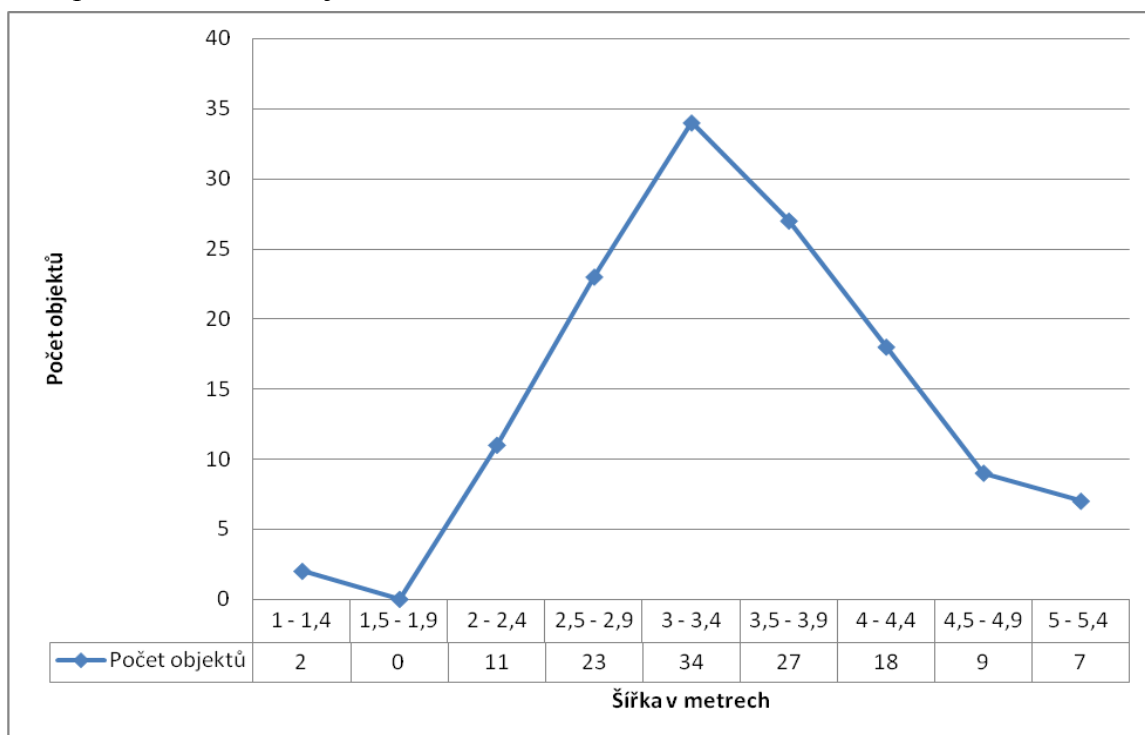
sloupové jámy byly takové, o kterých se předpokládalo, že byly nosné, případně tvořily základ konstrukce. Většinou se tedy jednalo o 2 sloupky uprostřed kratších stěn, 4 sloupky v rozích stavby (v jednom případě šlo o dvě dvojice sloupů uprostřed kratších stěn a v jednom případě o 4 sloupky uprostřed všech stěn) nebo 6 sloupů rozmístěných způsobem typickým pro dobu římskou a stěhování národů, případně nebyly zachyceny žádné stopy nosných sloupů. Ostatní konstrukční jamky byly takové, u kterých se předpokládala jejich souvislost se samotnou konstrukcí stavby. Naproti tomu interiérové jamky neměly zřetelnou souvislost s konstrukcí, ale spíše se jednalo o pozůstatky vnitřního vybavení. Druhý způsob výpočtu jamek spočíval v jejich rozdělení na velké a malé, přičemž hranici mezi nimi tvořil průměr cca 10 – 15 cm. Jak velké tak malé jamky se dále dělily na ty, které se nacházely podél stěn a které byly uvnitř půdorysu mimo stěny.

Jak ukazuje graf (Graf 1), šířka sledovaných objektů se pohybovala v rozmezí 1,2 – 6,4 m. Za průměrnou hodnotu se tedy dá považovat 3,4 m, ovšem z hlediska modu (statistické metody určující nejčastěji se vyskytující hodnotu), docházíme k číslu 3,1 m. Z hlediska šířky, můžeme objekty rozdělit do 3 skupin:

s podprůměrnou šířkou, tj. od 1,2 do 2,5 m

s průměrnou šířkou, tj. od 2,6 do 3,9 m

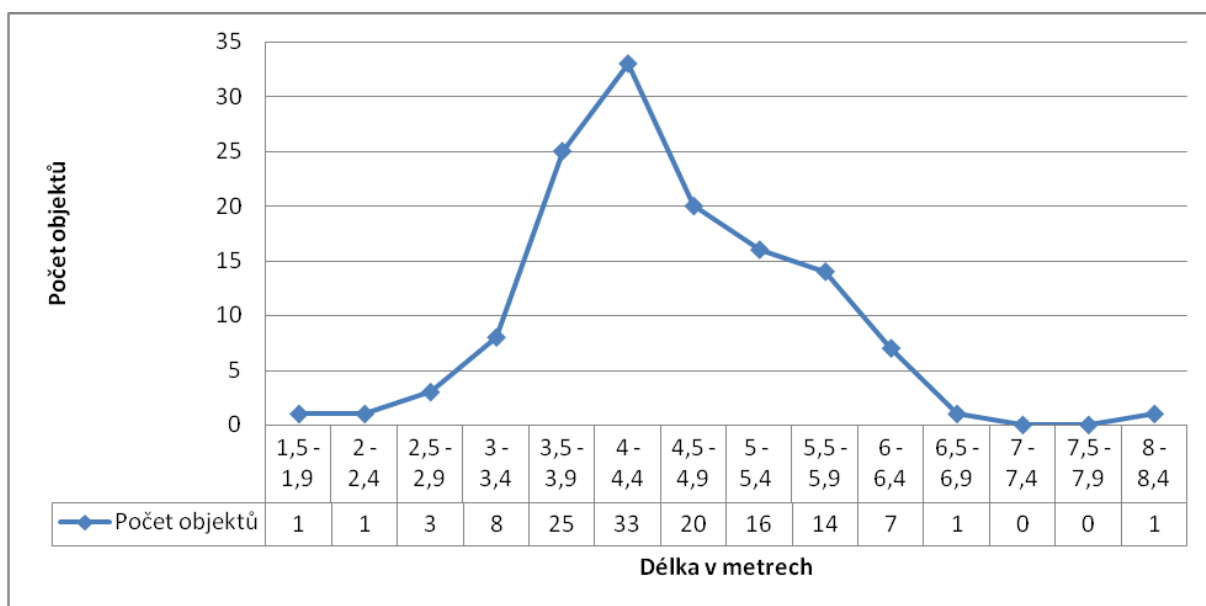
s nadprůměrnou šířkou, tj. od 4 do 6,5 m.

Graf 1: Četnost šířek polozemnic Ř A-D v Čechách

Pochopitelně se jedná o umělé dělení objektů do skupin, nicméně může sloužit jako vodítko, které nám u jednotlivých případů může ukázat, v jakých rozměrech se pohybujeme z hlediska ostatních nálezů v rámci Čech. Ze všech sledovaných polozemnic nedosahuje průměrné šířky 16 objektů (12 %), průměrné hodnoty vykazuje 81 objektů (62 %) a nadprůměrné 34 (26 %). Pro starší dobu římskou jsou hodnoty následující: podprůměrné hodnoty u 12 chat (16 %), průměrné u 45 chat (60 %), nadprůměrné u 18 chat (24 %). V mladší době římské nebyla podprůměrná šířka sledována u žádného objektu, průměrná u 7 objektů (47 %) a nadprůměrná u 8 objektů (53 %). Z doby stěhování národů máme 4 polozemnice podprůměrné šířky (10 %), 29 polozemnic průměrné šířky (71 %) a 8 polozemnic nadprůměrné šířky (19 %).

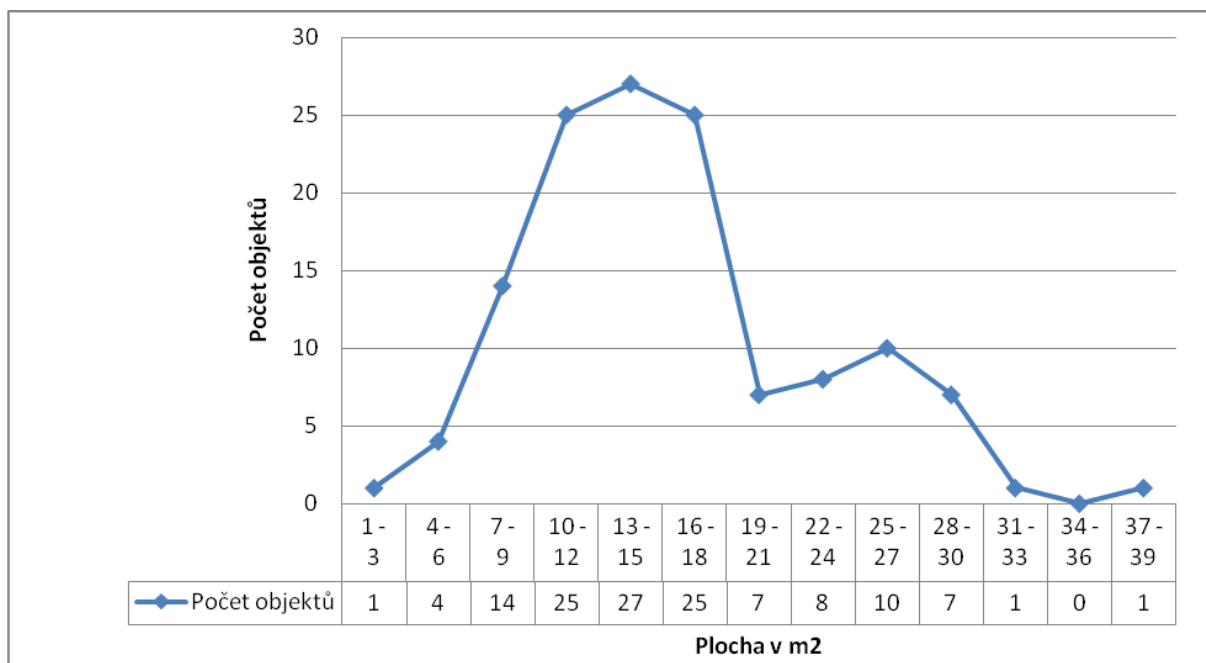
Graf č. 2 zobrazuje škálu délek zachycených polozemnic, která kolísá mezi 1,5 m a 8 m, přičemž nejčastější hodnota odpovídá 4 m, aritmetický průměr dosahuje 4,5 m. Opět můžeme mezi objekty podprůměrné délky zařadit objekty od 1,5 do 3,5 m, průměrné délky 3,6 – 5,5 m a nadprůměrné délky 5,6 – 8,5 m. Ve starší době římské se setkáváme s délkou půdorysu od 1,5 m po 6,2 m, v mladší době římské od 3,7 m do 6,4 m a v období stěhování národů délka objektů kolísá mezi 2,9 m a 8 m.

Graf 2: Četnost délek polozemnic Ř A-D v Čechách

Na grafu č. 3 můžeme sledovat zastoupení jednotlivých polozemnic z hlediska jejich plochy. Průměrnou hodnotou je 15,9 m², nejčastější hodnotou pak 11,8 m², medián (tj. střední hodnota dělící celý soubor na dvě stejně početné poloviny) odpovídá 14,4 m². Za podprůměrné plochy můžeme počítat ty pohybující se v rozmezí 1,7 – 8,9 m², za průměrné plochy od 9 do 17,9 m² a za nadprůměrné od 18 m² výš. Využitelná plocha zahloubených chat ve starší době římské měla značný rozptyl od 1,7 m² po 31,2 m². V mladší době římské byly rozdíly v ploše objektů

menší pohybující se mezi 9,6 m² a 29,3 m². V době stěhování národů se opět můžeme setkat s velice malými objekty o ploše 3,8 m² i s největšími polozemnicemi z celého sledovaného období dosahující plochy až 36,8 m².

Graf 3: Plocha polozemnic stupňů Ř A-D v Čechách

S otázkou rozměrů bývá rovněž zmiňován poměr kratších a delších stěn. Na rozdíl od předcházejícího laténského období, se polozemnice stupňů Ř A-D tvarem více blíží čtverci (Jančo 2004, 471). Průměrný poměr stran všech polozemnic je 1:1,33 (s hodnotami mezi 1:1 až 1:2,67) a pouze u obdélníkových polozemnic odpovídá poměr hodnotě 1: 1,36, s hodnotami pohybujícími se mezi 1: 1,08 po 1: 2,66.

Z dalších vlastností, které by mohly mít souvislost s konstrukcí chat, byla sledována (ne)přítomnost jam v podlaze, výklenků, žlábků a lavic. Podle výzkumu v Březně se uvažuje o možnosti, že zaoblenost či ostrost rohů půdorysů by mohla ukazovat na dva různé druhy konstrukce stěn (Pleinerová 2007, 83), z tohoto důvodu byl sledován i tvar rohů. Všechny tyto stavební detaily jsou více rozebrány v kapitole 4.5 o vzájemných vztazích jednotlivých vlastností a v kapitole 6 věnující se konstrukci staveb.

4.4 Funkční aspekt

Otázka funkce staveb je značně problematická a v této práci je jí věnována zvláštní kapitola, nicméně existují určité vlastnosti a znaky, které mohou napovídat o tom, k čemu daný objekt

mohl či nemohl sloužit. Mezi takové patří přítomnost ohniště, povaha nálezů (kostěné nálezy, kovové nálezy), doklady výrobní činnosti (přítomnost strusky, nástrojů) či doklady textilní výroby (nálezy přeslenů, tkalcovských závaží apod.).

Otopné zařízení bylo zachyceno u 26 polozemnic ze 131 sledovaných a velice pravděpodobně se nacházelo ještě v dalších 7 objektech. Znamená to, že ohniště či pece se nacházely zhruba ve čtvrtině zahloubených chat. Tato absence otopných zařízení je pro dobu římskou a stěhování národů typická (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19; Peškař 1961, 421). Může nasvědčovat neobytné funkci zahloubených chat nebo také využívání jiných možností vytápění stavby.

Dále byly sledovány doklady možné výrobní činnosti. Patří sem výskyt pecí, nálezy většího množství strusky, výrobních nástrojů či výrobního odpadu a polotovarů. V jednom případě byl pravděpodobně zachycen také pozůstatek kovadliny (Jančo 2004, 467). Stejně tak byly sledovány doklady textilní výroby, tedy nálezy přeslenů, tkalcovských závaží a šidel.

4.5 Vzájemné vztahy mezi jednotlivými znaky

Možné vzájemné vztahy byly zjišťovány pomocí softwarové aplikace pro statistickou analýzu dat Statistica 8. Podklady vycházejí ze 127 objektů, které byly vhodné pro tento typ zpracování. Informace byly vyhodnoceny pomocí faktorové analýzy (vektorové syntéza) a zejména pomocí korelační analýzy, která porovnávala jednotlivé hodnoty a výskyt či absenci určitých znaků, přičemž výstupem je tabulka korelačních koeficientů. Hodnoty vyšší než 0,05 nebo naopak nižší než -0,05 naznačují určitou vzájemnou souvislost mezi dvěma vlastnostmi. Důkladně byly sledovány hodnoty vyšší než 0,17 a nižší než -0,17. V prvním případě, při kladné hodnotě, se vztah dvou hodnot vyznačuje vzájemnou závislostí a společným výskytem obou znaků. Naopak druhý příklad, se zápornou hodnotou, ukazuje na dva znaky, které se navzájem často vylučují. Poznatky byly znovu ověřovány v seznamu vlastností polozemnic, aby byly identifikovány případné faktory, které mohly pozorování ovlivnit.

Z výsledků⁴ vyplývá, že geograficky jsou v Čechách patrné dvě oblasti – rovinatější severočeská a východočeská, kde se většina polozemnic nacházela na terasách, zatímco v hornatějších středních a především jižních Čechách byla většina polozemnic zachycena

---

⁴ Detailní výsledky a přehled všech koeficientů se nachází v závěru práce od str. 165

na svazích. Osídlování svahů je příznačnější pro starší dobu římskou, zatímco sídliště na terasách pocházejí nejčastěji z doby stěhování národů. V tomto pozorování se zohledňují dvě tendence. První souvisí se stavem bádání, kdy velký počet objektů pochází z Března, tedy z doby stěhování národů, přičemž se toto sídliště nachází v severní části Čech na terase řeky. Naopak nejvíce dokladů sídlišť ze starší doby římské pochází z členitějších středních Čech. Zároveň se zde ale odráží i objektivní skutečnost. Je známo, že ze sledovaného období bylo osídlení nejvíce rozšířeno ve starší době římské, kdy byly osídleny i méně příhodné oblasti, tedy i výše položené části středních a jižních Čech (Droberjar 2008a, 11, 13; Salač 2008, 53; Zavřel 1999, 504). Naproti tomu v období stěhování národů docházelo k ústupu osídlení a přednost dostávaly nejvýhodnější polohy (Salač 2008, 157). Dále je patrné, že orientace delší osy ve směru V-Z je typická pro oblast severních Čech. Ze 131 objektu jich pochází ze severních Čech 55, z nichž 43, tj. 78 %, vykazuje typickou orientaci V-Z. Svou roli v tomto výsledku může hrát také skutečnost, že téměř třetina severočeských polozemnic pochází ze sídliště doby stěhování národů v Březně, kde i vlivem terénu veškeré objekty dodržovaly tuto orientaci. Naproti tomu druhá nejběžnější orientace SZ-JV se v severočeském regionu téměř nevyskytuje, doložena je pouze u 4 objektů (Březno obj.č. 76, Jenišův Újezd obj. č. 50/93, Kyjice obj. č. 4/78 a Soběsuky obj. č. 4145/92). Zdá se, že ve středních a jižních Čechách byla co do orientace větší variabilita, snad také vlivem méně rovinatého terénu. V severních Čechách se zároveň objevovaly spíše menší polozemnice. Průměrná hodnota plochy pro tuto oblast činí 14,5 m², zatímco pro celé Čechy průměr odpovídá 15,9 m². Jak je však patrné, nejedná se o výrazný rozdíl. Typickou severočeskou polozemnicí je typ Forró C3 s trojicemi kúlů podél kratších stěn, který se zde objevuje během doby stěhování národů. Byl zachycen na nalezištích v Březně (obj. č. 15, 40, 55, 58, 76), Siremi (obj. č. 1/34, 3/34) a Soběsukách (obj. č. 4114/92, 4145/92). Z ostatních oblastí Čech máme pouze doklad z Mlékojed (obj. č. 87). Naopak pro střední Čechy je typická stavba typu Forró F1 bez stop konstrukce. Ze severních Čech máme jediný doklad- obj. č. 13/67 z Dobroměřic. Tento typ se ve středních Čechách objevoval zejména ve starší době římské, částečně také v mladší době římské. Z období stěhování národů ale podobný doklad není známý. Stejně tak je pro střední Čechy příznačná zahloubená chata s větším množstvím nepravidelně rozmístěných kúlů typu Forró E1.

Co se týká konstrukčních detailů, rozměrů a tvarů, čtvercové polozemnice se objevují po celém území Čech i v celém sledovaném období. Vyznačují se pouze tím, že jsou častěji průměrných až nadprůměrných velikostí (průměrná plocha 16,6 m²) a patří tedy

k polozemnicím s největší šířkou. Podle korelačních koeficientů se zdá, že jámy v podlaze se objevují především u severočeských polozemnic. Ověření této teorie ukázalo, že 25 (neboli 45 %) polozemnic z 55 má různé prohlubně ve dně. Pro ostatní regiony je poměr následující: střední Čechy 18/60 (30 %) a jižní Čechy 3/11 (27 %). Různé jámy v podlaze se tedy objevují o něco častěji v severních Čechách, ale nejde o znak, který by se vázal na konkrétní region. Zároveň se ukazuje, že u pravidelných obdélníkových polozemnic je výskyt těchto jam o něco méně častý než u čtvercových, oválných nebo nepravidelných polozemnic. Stejně pravidlo se uplatňuje i pro výskyt různých výklenků. Ty se sice také objevují u pravidelných obdélníkových polozemnic, ale v menším poměru než u ostatních tvarů. Výskyt žlábků se váže více k širším polozemnicím, kde se zároveň objevují interiérové tyčkové jamky. Tam kde se objevuje žlábek či žlábký, se ale kromě tyčkových jamek obecně objevuje více menších i větších jam uvnitř půdorysu.

Existují také znaky, které se váží k jednotlivým typům polozemnic. Dvoukřulový typ Forró A2, známý především z doby laténské, se objevuje ze sledovaných období pouze ve starší době římské. Je u něj poměrně častý výskyt žlábků a lavic. Žlábký byly zachyceny celkem u 18 objektů, z toho 4 připadají na typ Forró A2, resp. u třetiny těchto staveb. Ve dvou případech se žlab nacházel rovnoběžně s delší stěnou (Beroun obj. č. 3, Praha-Čakovice obj. č. 525), v jednom případě rovnoběžně s kratší stěnou a další probíhal po celém obvodu chaty a souvisel s konstrukcí stěn (Kadaň-Jezerka obj. č. 14/68). Stejný typ stavby obohacený o výklenek (typ Forró A3) se vyznačuje častým výskytem jam v podlaze (u 3 objektů z celkových 4).

Čtyřkřulový typ Forró B1 se vyznačuje podprůměrnými až průměrnými šířkami (průměrná hodnota odpovídá 2,8 m). Jedná se o stavbu, která má sice několik málo zástupců ve starší době římské, ale obdobím jejího největšího rozšíření je pozdní doba římská a období stěhování národů. Dvě třetiny polozemnic typu B1 má ostré, nezaoblené rohy, což by mohlo svědčit pro převládající dřevěnou konstrukci stěn (Pleinerová 2007, 83). Zároveň z těchto staveb téměř v polovině případů pochází doklady textilní výroby a ve více než polovině bývají zachyceny kumulace kamenů související s přítomností ohniště.

Šestikřulové polozemnice typu Forró C vykazují několik tendencí. Za prvé se zde projevuje určitá souvislost s chronologií. Zatímco výskyt klasického typu C1 končí v pozdní době římské, typy C2 s křulí posunutými směrem k rohům a mírně vyčnívajícími středovými sloupy a C3 s šesticí křulí lemujícími kratší stěny jsou nejrozšířenější v době stěhování národů. Oba zmíněné typy se ale mohou objevit i v průběhu doby římské, což platí obzvlášť pro typ C2.

Typ C1 se zároveň vyznačuje také tím, že se v něm příliš nenachází stopy textilní výroby na rozdíl od typu C2, kde jsou naopak takové nálezy velice časté.

Sedmikúlové polozemnice typu Forró D1 jsou typičtější pro pozdní dobu římskou a období stěhování národů, ojediněle se ale mohou objevit i ve starších obdobích. Stejně tak osmikúlový typ je nejčastější ve stupních Ř C3 – D.

Chaty typu E1 s větším počtem kúlů bez viditelného systému mají často nepravidelný či oválný půdorys, výjimkou nejsou ani čtvercové chaty. K zajímavému zjištění došlo u polozemnic bez kúlů typu F1, které nejenom že jsou typické zejména pro oblast středních Čech, ale také je u nich často doložena jiná orientace než typická V-Z. Z 15 polozemnic měly takto orientovanou delší osu pouze 4 objekty. Tato odchylka se nedá vždy vysvětlit pouze charakterem terénu, v úvahu tedy připadá i jiné funkční využití takových objektů.

Z korelační tabulky také vyplývá, že výskyt ohnišť je největší v jižních Čechách, kde z 12 objektů nese stopy vytápění rovná polovina. Zároveň se ukazuje, že v chatách, kde bylo zachyceno otopné zařízení, se častěji ve výplni nacházely kovové předměty (v polovině polozemnic), oproti objektům bez otopného zařízení, kde byly kovové nálezy zachyceny zhruba u třetiny staveb. Vzhledem k již dříve nastíněné problematice zanášení objektů a sekundárního odpadu je však tento výsledek diskutabilní.

Dalším zjištěním jsou vztahy dokladů výrobní činnosti s ostatními vlastnostmi. Nejméně takových stop výroby pochází z doby stěhování národů, což může souviset se změnou využívání zahluobených staveb, ale také s útlumem výrobní činnosti v tomto období. Co se týká pozůstatků textilní výroby, takové stopy se velice často nacházejí společně s kostěnými nálezy. I z tohoto důvodu je třeba pečlivě zvažovat mezi teorií uzavřených nálezových celků a teorií sekundárního odpadu. Zajímavé je, že nálezy související s textilní výrobou se často nacházejí v chatách s kumulací kamenů a ohništi. Takové zjištění by mohlo podporovat představu polozemnice jako obydlí s podomáckou textilní výrobou.

Některá pozorování vzešlá z korelační tabulky se naopak nepotvrdila. Na první pohled se může zdát, že např. v západních Čechách se objevují největší objekty, pro východní a jižní Čechy jsou typické určité druhy staveb (čtvercové polozemnice pro jižní Čechy, typ Forró A1 pro jižní Čechy, typ Forró C5 pro východní Čechy atd.), avšak tyto výsledky jsou pouze důsledkem nedostatku příkladů. Mezi polozemnice typu Forró A1 patří pouze dva objekty, přičemž jeden z nich pochází z jižních Čech, odkud bylo celkově sledováno 11 půdorysů. Proto se může jevit, že pokud 9 % jihočeských objektů tvoří typ A1, zatímco ve zbytku Čech se víceméně neobjevuje (s výjimkou pražského objektu č. 690 z Čakovic), jedná se

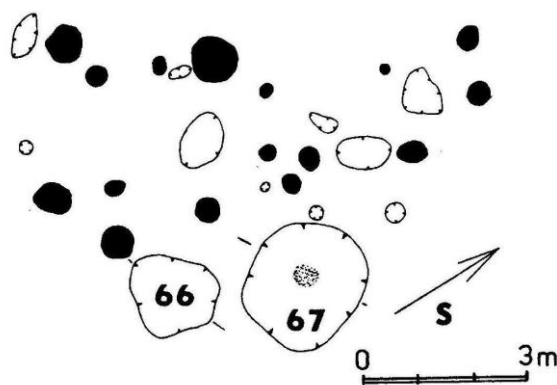
o regionální specifikum. Je tedy vždy třeba získané výsledky znovu ověřovat a podrobit patřičné kritice. Důležité je rovněž sledovat, které vztahy spolu nesouvisí. Například výskyt ohnišť nezávisí na typu stavby ani velikosti jejich plochy, výklenky nevykazují žádnou výraznou chronologickou či regionální citlivost atd.

Využití statistických metod pomohlo odhalit více souvislostí a vzájemných vztahů, z nichž jako obzvlášť důležité se ukazují určitá regionální specifika, která ale zároveň potvrzují již dříve prezentovaný názor E. Droberjara o kulturní homogenosti Čech pouze s menšími odlišnostmi, které se koncentrují spíše v okrajových oblastech (Droberjar 1999, 1). Zároveň se podařilo prokázat určité tendence jednotlivých konstrukčních typů, které více vypovídají o možném konstrukčním řešení či funkčním využití dané stavby.

5 Nadzemní stavby

Beroun-Závodí

Výzkum z r. 1978 odkryl polykulturní sídliště s nálezy od mladšího paleolitu až do 13. století. Nejvýraznější doklady pocházely z doby římské, nejčastěji byly nacházeny sídlištní jámy (celkem 7), několik kůlových jamek, 2 polozemnice a 1 kůlová stavba (objekt č. 3/78). O kůlové stavbě se dozvídáme, že ji tvořilo 16 kůlových jam o hloubce 8 – 52 cm, průměru 20 – 75 cm a se shodnou výplní. Délka stavby byla 850 cm, šířka 200 – 300 cm (Břicháček – Košnar 1998, 62). Z vyobrazení vyplývá, že se nepodařilo zachytit úplný půdorys stavby, kůlové jamky jsou neuspořádané a nedá se tedy vyjádřit ke konstrukční otázce (Břicháček – Košnar 1998, obr. 2, obr. 3). Datování objektu č. 3/78 do stupňů Ř B2 – C1 vyplynulo z několika keramických nálezů a z datací dalších objektů doby římské na lokalitě (Břicháček – Košnar 1998, 73).

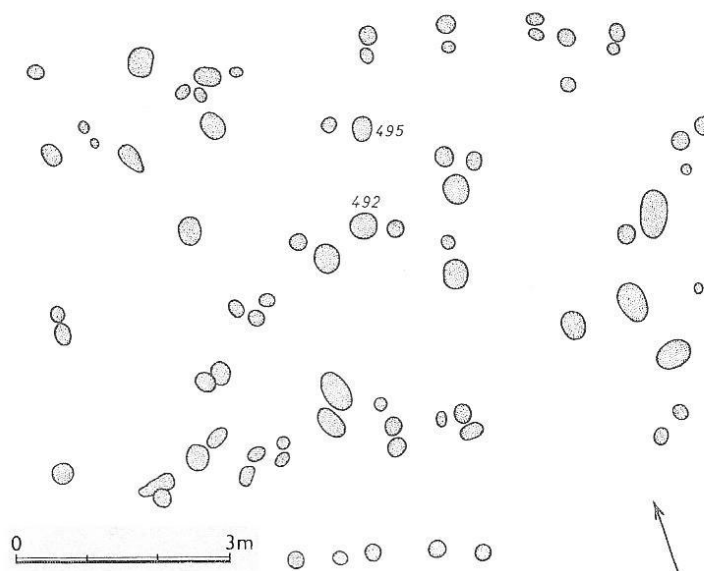
Obr. 8: Beroun – Závodí: kůlová stavba č. 3/78 (podle Břicháček – Košnar 1998)

Březno

Dlouhodobý výzkum na katastrálním území Března u Loun přinesl mnoho cenných poznatků. Pro potřeby této práce je zásadní výzkum sídliště z období stěhování národů, které bylo jako doposud jediné na našem území odkryto ve své úplnosti. Mimo obvyklých sídlištních objektů a zhruba 20 polozemnic byly odkryty také pozůstatky 5 nadzemních kůlových staveb (kůlové stavby č. 19, 20, 21, 51 a 84).

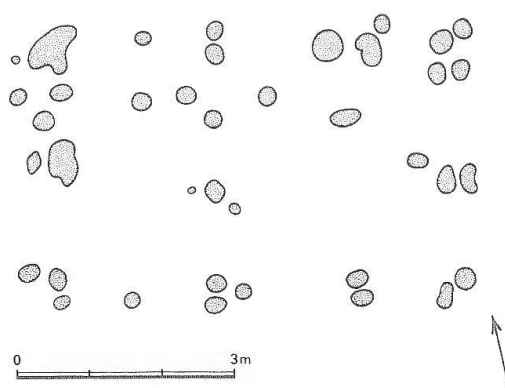
Kůlová stavba č. 19 o rozměrech 9,2 x 6 m a s orientací delší osy od východu k západu se vyznačovala mělčími zdvojenými kůlovými jamkami po obvodu. Naopak na vnitřní ploše domu bylo zachyceno větší množství nepravidelně rozmístěných kůlových jamek, které

neumožňovaly přesně určit, o kolikaloštní stavbu se jednalo. Veškeré jamky vykazovaly shodnou, tmavě šedou hlinitou výplň. Některé z vnitřních jamek byly hlubší (až 25 cm) než obvodové a předpokládá se tedy, že šlo o pozůstatky nosných sloupů. Předpokládá se, že půdorys mohl být dvoudílný a že uprostřed delších stěn se mohl nacházet vstup naznačený 2 dvojicemi protilehlých kůlových jamek (Pleinerová 2007, 55).

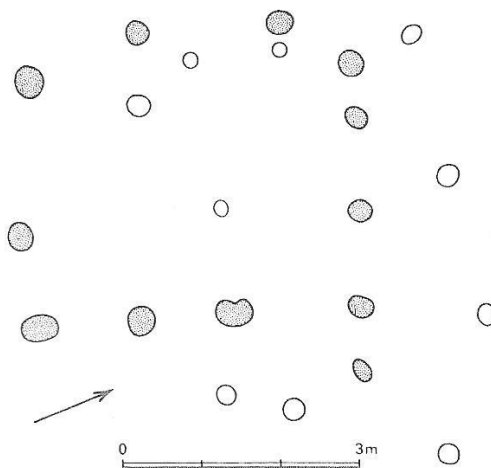
Obr. 9: Březno: křlová stavba č. 19 (podle Pleinerová 2007)

Křlová stavba č. 20 měla menší plochu než předcházející (6,2 x 4 m), ale projevovala se stejným způsobem. Tedy shodnou šedohnědou výplň jamek, obvodem lemovaným dvojicemi křlových jamek, nepravidelným uspořádním jamek uvnitř půdorysu, který opět neposkytuje jednoznačnou odpověď na otázku vnitřního členění a konstrukce domu. Také zde připadá v úvahu rozdělení stavby na dvě části. Hloubka všech jamek kolísala mezi 6 a 24 cm, nicméně v tomto případě se nijak významně neodlišovaly hloubky obvodových a vnitřních jamek (Pleinerová 2007, 55).

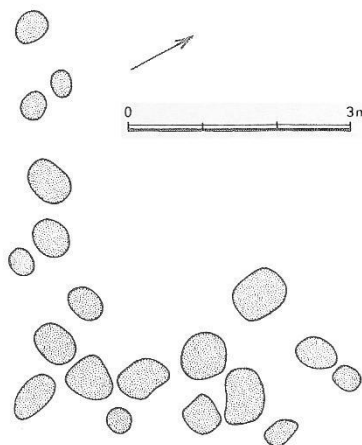
Obr. 10: Březno: křlová stavba č. 20 (podle Pleienrová 2007)

Kůlová stavba č. 21 se projevowała pouze obvodovými kůlovými jamkami, stopy po nosných sloupech nebyly zachyceny. Jamky měly opět shodnou, tmavě šedou výplň a hloubku pohybující se v rozmezí 12 – 18 cm (Pleinerová 2007, 57).

Obr. 11: Březno: kůlová stavba č. 21 (podle Pleinerová 2007)

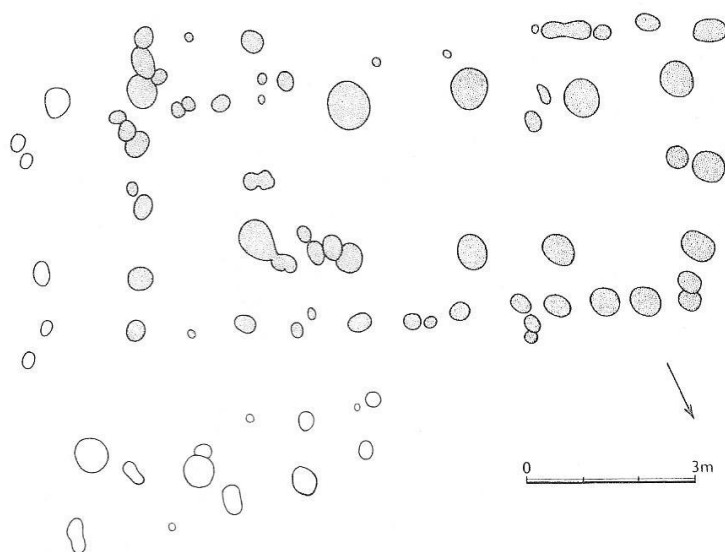
Kůlová stavba č. 51 byla zachycena pouze částečně na základě dvojic kůlových jam se shodnou šedou výplní (Pleinerová 2007, 59).

Obr. 12: Březno: Kůlová stavba č. 51 (podle Pleinerová 2007)

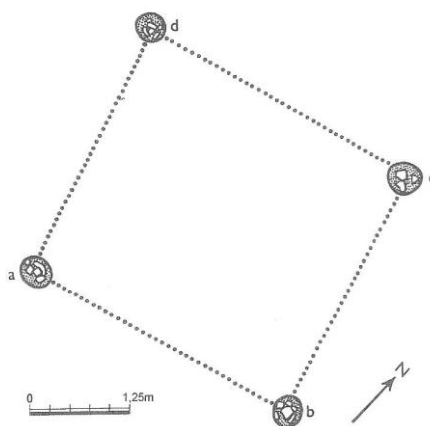
Kůlová stavba č. 84 o rozměrech 10,2 x 5,3 m byla trojlodní, uvnitř půdorysu se tedy nacházely dvě řady jamek. Tyto vnitřní jamky byly hlubší než jamky vymezující obvod stavby. Nicméně výplň všech jamek byla shodná. Tento objekt poskytoval více možností konstrukční interpretace. Podle autorky by mohly být jamky při půdorysu na jeho východní a severní straně považovány za pozůstatek jakési přístavby (Pleinerová 2007, 59). V jižní

stěně naproti tomu byly zachyceny 2 kúlové jamky, které poněkud vybočovaly z linie stěny směrem dovnitř stavby. Mohlo by se jednat o stopy původního vchodu (Pleinerová 2007, 60).

Obr. 13: Březno: kúlová stavba č. 84 (podle Pleinerová 2007)

Téměř čtvercová kúlová stavba č. 1002 byla tvořena 4 kúly, které vymezovaly prostor o rozměrech 3,75 x 3,2 m. Delší strana byla orientována od západu k východu. Kúlové jámy sahaly do hloubky 20 – 30 cm. Vzhledem k tomu, že ani jedna z nich neobsahovala žádné nálezy, je datace poněkud sporná (Pleinerová 2007, 60).

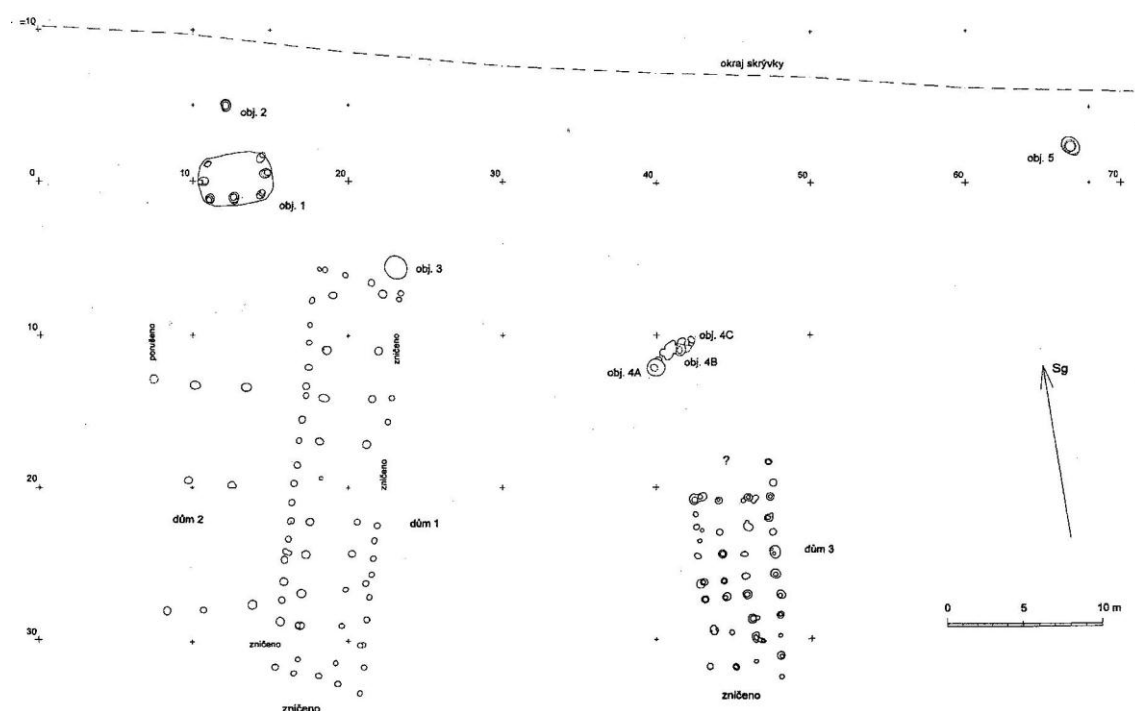

Obr. 14: Březno: kúlová stavba č. 1002 (podle Pleinerová 2007)

Kanín

Záchranný výzkum z r. 2004 odhalil část sídliště z pozdní doby římské až doby stěhování národů. Po skrývce nadloží sahající do hloubky 30 cm od povrchu terénu byla ještě před začištěním plochy patrna většina půdorysu nadzemního kúlového domu č. 1. Tento objekt byl

odkryt celý a tvořilo ho celkem 58 kůlových jam. Konstrukce byla vymezena dvěma řadami kůlů, přičemž vnitřní kůly se vyznačovaly většími rozměry (průměr cca 50 cm, hloubka do 43 cm) a delšími rozestupy (2,1 – 2,7 m). Vnější řada kůlů se nacházela 80 cm od vnitřní a jednotlivé jamky dosahovaly průměru cca 35 cm a hloubky do 25 cm. Dům č. 1 měl na šířku 6 m, na délku 27,5 m (Vávra – Šťastný 2006, 473). Delší osa objektem vedla od severu, resp. SSV, k jihu, resp. JJZ. Stěny nesvíraly pravý úhel. Stavba zanikla požárem, což dokládají výplně jamek, z nichž všechny s výjimkou mělčích v jižní části obsahují spálenou hlinu a uhlíky. Zlomky mazanice vykazují ploché otisky či žlábký. Výplň sloupových jam byla téměř shodná, černohnědá uhlíková, při stěnách hnědá hlinitá. Bohužel v rámci publikace byly zveřejněny pouze základní údaje, takže se nedozvídáme více údajů o jednotlivých jamkách, které by umožnily porovnat jejich rozměry a výplně. Ačkoliv se zdá, že hloubky i průměry se navzájem poněkud lišily, je zde patrná určitá pravidelnost v rozměrech u nosných mohutných sloupů (vnitřní řada) a mělčích kůlů tvořících konstrukci stěny (vnější řada). Dům č. 1 byl interpretován jako halová stavba s předpokládanou obytnou spíše než hospodářskou funkcí (Vávra – Šťastný 2006, 479).

Obr. 15: Plán naleziště v Kaníně

V těsné blízkosti domu 1 se rozprostírala konstrukce interpretovaná jako nadzemní kůlový dům č. 2, nicméně i sami autoři připouštějí, že se nemusí jednat o jednu stavbu, nýbrž o pozůstatky několika staveb (Vávra – Šťastný 2006, 474). Systém zachycených jamek skutečně tvoří pravoúhlou strukturu, ale je otázkou, zda máme k dispozici všechny sloupové jámy. Pokud se spolehneme na obraz vzešlý z výzkumu a budeme předpokládat, že se jedná o celkově zachycený půdorys jedné stavby, měli bychom co do činění s menším patrně dvouprostorovým nadzemním kůlovým domem o rozměrech 15,1 x 5,95 m, vymezený 6 sloupovými jámami a obsahující další dvě kůlové jamky přetínající objekt zhruba v jeho polovině (Vávra – Šťastný 2006, 473). Vzhledem k rozmístění jamek musel být tento objekt konstrukčně řešen jiným způsobem než dům č. 1.

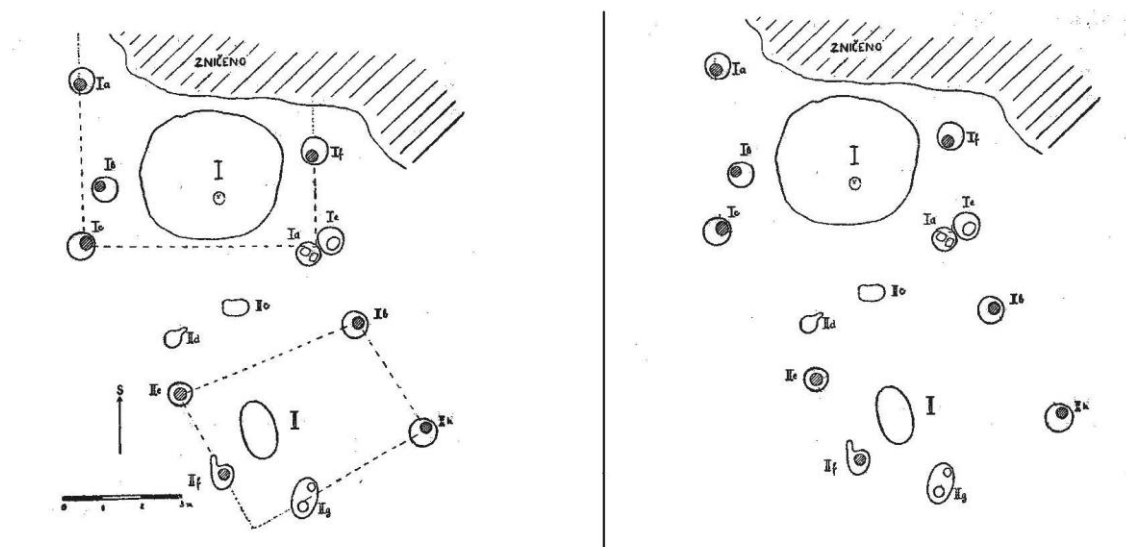
Dům č. 3 byl zachycen pouze zčásti a podle autorů výzkumu původní konstrukce pokračovala dál oběma směry, tedy na sever i na jih, délka stavby tedy zůstává neznámá, šířka odpovídá 5,4 m. Řazení kůlů je zde nápadně husté, rozestupy uvnitř této trojlodní stavby odpovídají vzdálenosti zhruba 1,35 m (Vávra – Šťastný 2006, 474).

Naleziště v Kaníně odhalilo část sídliště datovaného do pozdní doby římské až začátku doby stěhování národů. Ze sídlištních objektů byly odkryty části dvou nadzemních domů, 1 halová stavba, 1 polozemnice a pec. Datace byla provedena na základě nálezů z polozemnice, o ostatních stavbách se předpokládá, že byly s tímto objektem současné, ačkoliv na ploše byly zároveň odkryty objekty z doby hradištní (Vávra – Šťastný 2006, 477, 479). Význam této lokality spočívá především v nálezů halových staveb (dům č. 1 a 3), zachycení celého a s největší pravděpodobností nezpochybnitelného půdorysu nadzemního kůlového domu (dům č. 1).

Nový Bydžov – U sv. Františka

V první polovině 50. let zpracovala K. Šneidrová výzkum z r. 1949 po amatérském archeologovi A. Šašinovi, který v písčově jižně od Nového Bydžova provedl záchranný výzkum, při němž odkryl část římského sídliště. Po skrývce do hloubky 70 cm se objevilo několik kůlových a dvě sídlištní jámy. Rekonstruovány tak byly dva půdorysy nadzemních staveb. Z chaty I zůstala zachována pouze její jižní část, ze které je patrné, že šířka domu činila 6 m. Součástí interiéru je rovněž jáma o rozměrech 3,4 x 3,1 m, hl. 0,78 m (Šneidrová 1955, 56). Chata II byla zachycena celá (5,3 x 4 m). Stejně jako chata I obsahovala jámu, která může být pozůstatkem po peci (Šneidrová 1955, 59).

Potíží výzkumu v Novém Bydžově je skutečnost, že se jedná o pozůstalost, a jak sama autorka publikace uvádí, některé údaje nebyly uvedeny, jiné zase naopak neodpovídají nákresům (Šneidrová 1955, 56). Dále vzhledem k hlubší skrývce je zřejmé, že máme k dispozici pouze nejvíce zahluobené objekty a mělčí tedy unikly pozornosti. V neposlední řadě je třeba upozornit také na fakt, že není uvedeno, na základě čeho byly zmíněné dva půdorysy určeny. Pokud se totiž podíváme na plán plochy bez interpretačních čar (obr. 15), zjistíme, že řešení se pravděpodobně nabízelo více.

Obr. 16: Nový Bydžov: kúlové domy č. I a II; v pravej časti nálezová situácia bez interpretačných čiar (podľa Šneidrová 1955)

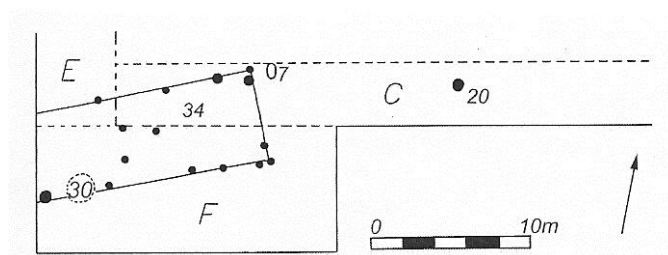
Nový Bydžov – Chudonice

Výzkum z let 1960 – 1961 v Novém Bydžově-Chudonicích odhalil vícefázové sídliště, jehož fungování trvalo od pozdní doby laténské do časně doby římské (Rybová 1964, 5). Z doby římské pochází několik objektů, mezi které patří 3 sídlištní jámy (objekty č. 36, 41 a 47), pec (objekt č. 48a) a 3 nadzemní kúlové domy (objekty č. 34, 73 a 78). Všechny tyto objekty byly datovány do stupně Ř A. Půdorysy nadzemních domů byly interpretovány podle stratigrafických pozorování a shodné keramické náplně (Rybová 1964, 77).

Kúlový dům č. 34 nebyl zachycen v úplnosti, nicméně jeho šířka byla 6 m a délka větší než 15 m. Orientace delší osy stavby probíhala víceméně ve směru V-Z s menší odchylkou. K nálezům z výplně kúlových jamek patří 23 keramických střepů a zlomky jehlancových závaží (Rybová 1964, 29). Vzhledem k nepřehledné situaci na nalezišti a množství superpozic není zcela jasná konstrukce objektu. Podle nákresu se pravděpodobně jednalo o jednodlní

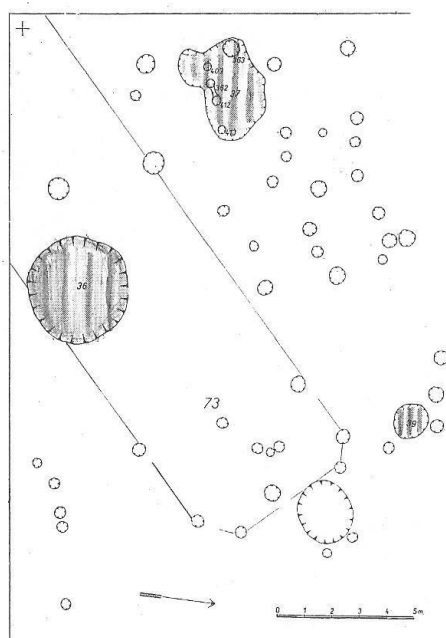

stavbu s jamkami nepravidelně rozmístěnými po obvodu stavby, jejichž hloubka závisela na druhu podloží (Rybová 1964, 28).

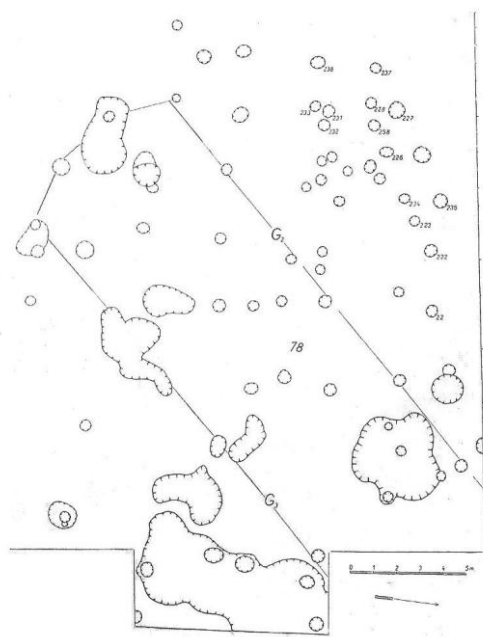
Obr. 17: Nový Bydžov: křlový dům č. 34 (podle Salač 2008)

Dům č. 73 nebyl zachycen v celé délce, která přesahovala 19 m. Šířka objektu byla 6,5 m. Orientace delší osy probíhala ve směru SV – JZ a k nálezům patří pouze keramika z jediné křlové jámy (Rybová 1964, 51). Jednalo se o dvoulodní stavbu s jamkami nepravidelně rozmístěnými po obvodu půdorysu a další středovou řadou křlů, která nesla sedlovou střechu.

Obr. 18: Nový Bydžov: křlový dům č. 73 (podle Rybová 1964)

Křlová stavba č. 78 byla široká 7,5 m a její délka přesahovala 21 m. Měla shodnou orientaci jako předcházející stavba, tedy od SV k JZ, i stejnou konstrukci. Nálezy byly zachyceny pouze v 5 jamkách, jednalo se celkem o 18 střepů (Rybová 1964, 53).

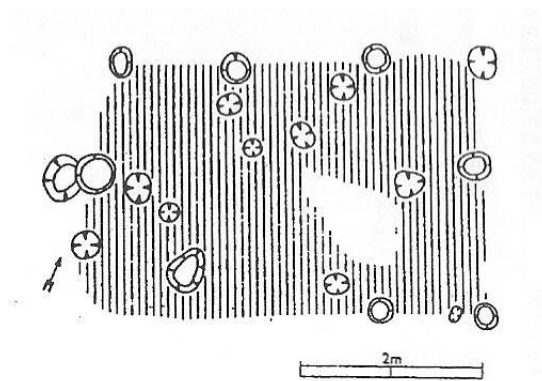

Obr. 19: Nový Bydžov: kúlový dům č. 78 (podle Rybová 1964)

Co se týká interpretace nadzemních staveb této lokality, je otázkou, nakolik je publikované řešení jednoznačné. Jedná se o naleziště, na kterém bylo rozpoznáno celkem 6 stavebních fází trvajících od pozdní doby laténské do starší doby římské, resp. LT D – Ř B1 (Rybová 1964, 10). Většinou byly zachyceny kúlové jamky, mnohdy bez nálezů a celá situace svědčí o mnoha superpozicích.

Sedlec

Výzkum v Sedlci probíhal v několika etapách v rozmezí let 1980 a 1987. Na prozkoumané části sídliště byly z doby římské (B2 – C3) zachyceny stovky objektů, mezi nimi 12 polozemnic, jedna zahloubená železářská dílna (objekt č. 87/87) a jedna nadzemní stavba (objekt č. I/85). Kúlová stavba I/85 se projevila tenkou vypálenou vrstvou jílu obsahující uhlíky (Břicháček – Braun – Košnar 1991, 440). Rozmístění kúlů bylo nepravidelné, nicméně z publikovaného půdorysu (Břicháček – Braun – Košnar 1991, obr. 3.2) se dá předpokládat, že konstrukce domu sestávala ze dvou soch umístěných uprostřed kratších stěn a nesoucích hřeben sedlové střechy a dalších 8 kúlů (tj. po 4 v obou delších stěnách) tvořících konstrukci stěn. Objekt měřil na délku 4,45 m a na šířku 2,8 m, srovnatelné rozměry vykazují i polozemnice na tomto nalezišti datované stejně jako kúlová stavba I/85 do mladší doby římské.

Obr. 20: Sedlec: kúlová stavba č. I/85 (podle Břicháček – Braun – Košnar 1991)

Tuchlovice

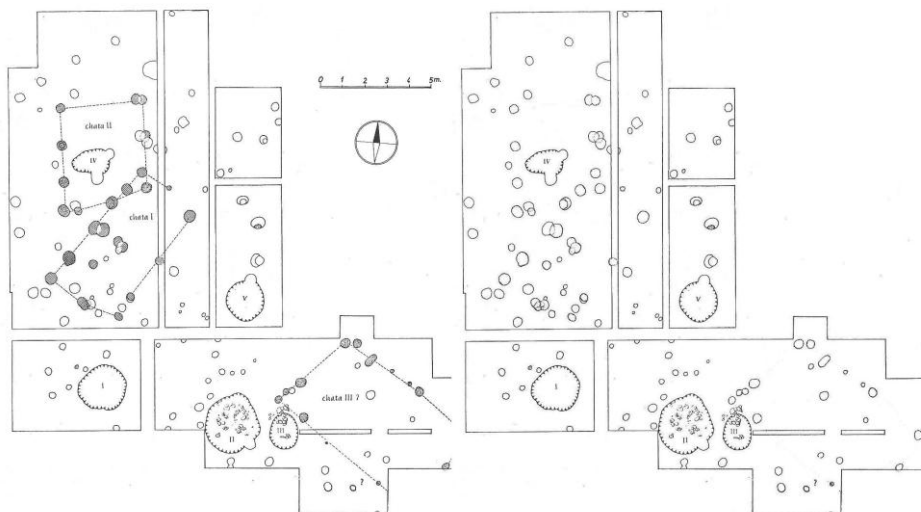
Z předpokládaného rozsáhlého sídliště mladší doby římské byla v r. 1953 prozkoumána pouze část, na níž byly identifikovány 3 údajné nadzemní domy. Situace však byla poněkud komplikovaná, jelikož se nejednalo o jednofázovou lokalitu. Na ploše bylo zachyceno velké množství kúlových jamek, z nichž naprostá většina nebyla přiřazena k žádné stavbě. Tři zmíněné domy byly lokalizovány na základě vzdáleností mezi kúly a úhlů blízcích se 90° (Pleiner 1959, 159), složitá situace však tyto závěry poněkud zpochybňuje. Obrázek bez naznačených půdorysů ukazuje, že řešení se opět nabízí více a pokud vezmeme v úvahu, že jde o polykulturní naleziště, kde ani nelze odlišit zbarvení výplní jamek (Pleiner 1959, 159), je sporné, zda tato lokalita vůbec dává možnost věrohodné interpretace jednotlivých nadzemních domů.

Chata I byla tvořena 3 řadami kúlů, které vymezovaly půdorys o rozměrech 3,5 x 5,5 m. Z hlediska rozmístění sloupových jam a otisků v mazanici se předpokládá stavba se sedlovou střechou a stěnami ze svislých prken s hliněnou omazávkou, přičemž podél vnitřní strany stěny byla ještě další vyplétaná (Pleiner 1959, 160).

Chata II je poněkud nepravidelného půdorysu, vymezeného 9 sloupovými jámami po obvodu, které tvoří dvě řady, avšak uprostřed jedné kratší stěny se nachází sloup, který by mohl tvořit sochu hřebene střechy, avšak v opačné stěně k němu chybí druhá socha. Zároveň jedna ze štítových stěn je interpretována jako zkosená. Rozměry stavby jsou 4 x 5 m a uvnitř byla zachycena rozsáhlejší jáma (Pleiner 1959, 161).

Chata III byla zachycena bez jihovýchodního rohu, s rozměry 4,2 x 7,5 m. Konstrukce není jasná vzhledem k nepravidelnému rozmístění jamek, přičemž podle autora ani nebyly všechny zachyceny (Pleiner 1959, 161).

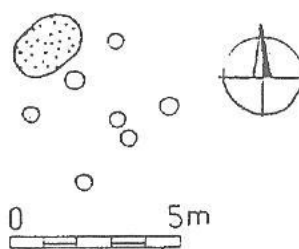
Půdorysy tuchlovických nadzemních staveb nepůsobí zcela přesvědčivě. Například v případě stavby č. II je jedna ze štítových stěn zkosená, nabízí se tedy otázka, jak mohla vypadat konstrukce a zda konstrukčně a staticky nejsnazším řešením není přeci jen pravidelná pravoúhlá stavba. Stejně tak konstrukční řešení chaty III zůstává nejasné. Půdorys chaty I je z interpretovaných staveb nejpřesvědčivější, nicméně vzhledem k výše nastíněné složité situaci a množství jamek, které ho vyplňují i obklopují, není jisté, zda i v tomto případě máme věrohodný doklad kúlové stavby mladší doby římské.

Obr. 21: Plán naleziště v Tuchlovicích: vlevo s interpretovanými stavbami, vpravo bez interpretačních čar (podle Pleiner 1959)

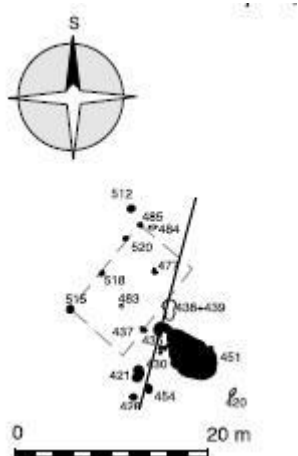
Turnov-Maškovy zahrady

Při výzkumu polykulturního sídliště bylo zachyceno také několik objektů doby římské, mezi nimi byly dva nálezy interpretovány jako nadzemní stavby. Prvním případem je objekt označovaný spolu se sousedící pecí číslem 1/95 datovaný do starší doby římské (Ř B2). Tato jednododní stavba byla tvořena 6 kúlovými jamkami v pravidelných rozstupech vymezující prostor o rozměrech 4 x 2,5 m s orientací delší osy SV – JZ. Předpokládá se, že šlo pouze o lehkou dřevěnou konstrukci (Prostředník 1996, 14).

Obr. 22: Turnov – Maškovy zahrady obj. č. 1/95 (podle Prostředník 1996)

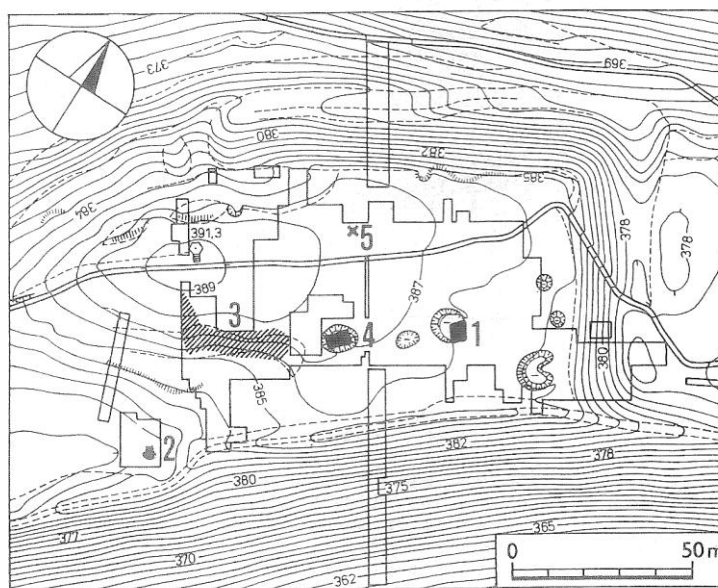
Druhá stavba byla interpretována na základě shodné výplně jamek, které se daly propojit do určitých linií. Tímto způsobem bylo sedm jamek přiřazeno ke křídlovému domu s orientací SV – JZ a rozměry 12 x 8 m. Předpokládá se, že základem stavby byly tři řady po čtyřech křídlech (Droberjar – Prostředník 2004, 74). Sami autoři publikace však přiznávají, že pro získání úplného půdorysu je třeba předpokládat existenci dalších 5 jamek, které nebyly nalezeny (Droberjar – Prostředník 2004, 74). Na problematičnost interpretace tohoto půdorysu upozornila i Z. Sklenářová ve své disertační práci (2005, 36).

Obr. 23: Turnov – Maškovy zahrady: lokalizace nadzemní stavby (podle Droberjar – Prostředník 2004)

Závist

V rámci výzkumu hradiště a oppida na Závisti byly rovněž odkryty pozůstatky osídlení doby římské a stěhování národů. Na akropoli je doložena část sídliště z pozdní doby římské včetně stop nadzemních staveb. Jak ale sami autoři uvádějí, nepodařilo se interpretovat jejich půdorysy, a tak jsme odkázáni pouze na informaci, že lokalizace těchto staveb se opírá o nález silné sídlištní vrstvy o rozloze 9 x 30 m obsahující značné množství mazanice s otisky štípaných dřev, prken a půlkuláčů (Motyková – Drda – Rybová 1991, 56).

Obr. 24: Plán výzkumu na Závisti – pod číslem 3 označena oblast výskytu nadzemních staveb (podle Motyková – Drda – Rybová 1991)

Z uvedeného soupisu nadzemních staveb doby římské a stěhování národů vyplývá, že jejich identifikace je velice náročná a z toho důvodu mnohdy sporná. U některých lokalit není zřejmé, na základě čeho byly půdorysy určeny a v množství kúlových jamek se často nabízí více možností (Nový Bydžov). Podobně je tomu i u případů, kde se pouze hledala možná spojení mezi kúly dávající pravoúhlé půdorysy (Tuchlovice). Některé kúlové jamky jsou přiřazeny k jednomu půdorysu podle shodné výplně (Beroun-Závodí, Březno, Turnov), stratigrafické situace (Nový Bydžov – Chudonice) nebo shodně datovaných keramických nálezů (Nový Bydžov – Chudonice). Objevuje se také souvisle vypálená plocha vymezující prostor dané stavby (Sedlec). V lepších případech rozmístění kúlových jamek samo vymezuje jasný půdorys nenarušený jamkami jiných staveb z jiných období (Kanín, Turnov obj. č. 1/95). Za jistější doklady konkrétních staveb můžeme tedy pro oblast Čech považovat pouze objekty: 1 a 3 z Kanína, 1 z Turnova a snad i většinu staveb z Března (t.j. obj. č. 19, 20, 84) a objekt č. I/85 ze Sedlce. Podle údajů o těchto stavbách můžeme k nadzemním domům říct, že více dokladů máme z pozdní doby římské a období stěhování národů. Podobná situace je i na Moravě, kde zatím chybí bezpečně interpretovaný půdorys nadzemního domu ze starší doby římské (Droberjar 1997, 28). Orientace těchto domů častěji bývá V – Z, ale často se objevuje i SV – JZ, případně S – J. V případě Března je patrné, že veškeré stavby, ať zahloubené či nadzemní, mají shodnou orientaci danou nejspíše praktičností a tradicí východozápadní orientace a také terénem. Naproti tomu na nalezišti v Kaníně je jediná

nalezená polozemnice orientovaná V – Z, zatímco všechny tři zachycené nadzemní domy směřují od severu k jihu. Rozměry nadzemních staveb jsou velice různorodé od plochy 10 m² turnovské stavby až po 165 m² kanínského domu č. 1, přičemž šířka bývá stálější a pohybuje se mezi 2,5 až 6 m. Co se týká rozmístění jamek, narážíme také na rozličné typy a každý ze sledovaných 7 půdorysů je originální. Narážíme na jednolodní stavby (Turnov 1/95, Kanín obj. č. 1, Březno obj. č. 84), dvoulodní (Sedlec I/85, Březno 19, 20) i trojlodní (Kanín obj. č. 3). Je patrné, že nadzemní stavby byly různých typů a to i v rámci jedné lokality. Hloubky jamek jedné stavby se liší v závislosti na typu konstrukce. Zatímco u dvoulodních půdorysů rozdíl mezi zahloubeními nepřekračuje 18 cm, u jednolodních staveb, které kromě nosných kůlů mají ještě navíc vně vlastních stěn další obvodovou řadu pomocných podpůrných kůlů (Kanín obj. č. 1, Březno obj. č. 84), je patrné větší rozrůznění. Sloupy tvořící stěny jsou zpravidla robustnější, hlubší a v delších rozstupech, zatímco vnější řada kůlů je hustěji poskládaná, mělčeji zahloubená s tenčími kůly. Výplň kůlových jamek jedné stavby mají shodnou či velice podobnou výplň. Dobrým vodítkem mohou být také stopy požáru v jamkách, jako u naprosté většiny 58 jamek tvořících půdorys domu č. 1 v Kaníně (Vávra – Šťastný 2006, 473). Datace nadzemních staveb je problematická vzhledem k nedostatku nálezů. Pokud jsou zachyceny nějaké nálezy, stále není jisté, že se týkají období užívání stavby. Nicméně obvykle jsou nadzemní domy datovány podle keramických nálezů v kůlových jamkách (např. Beroun – Závodí, Břicháček – Košnar 1998, 65) nebo podle sousedících objektů (Kanín, Vávra – Šťastný 2006, 479; Turnov obj. č. 1/95, Prostředník 1996, 19).

6 Konstrukce

6.1 Sloupové a kůlové jámy

Typickým dokladem konstrukce staveb jsou sloupové jámy a kůlové jamky. Jejich rozlišení spočívá ve tvaru dna dané jamky, které ukazuje na způsob umístění sloupu či kůlu – sloupy byly vkládány do předem vyhloubené jámy a průřez takovou jamkou má tedy víceméně kolmé stěny a rovné dno. Naproti tomu kůly byly do země zaráženy a z tohoto důvodu musely být zašpičatělé. Jamka po nich má tedy průřez tvaru V (Vařeka 2004, 35).

Hloubka sloupů bývá různá od 10 do 140 cm, nejčastěji hloubky kolísají mezi 25 a 55 cm pod úrovní podlahy. S mělčími jamkami se obvykle setkáváme u skalnatého podloží vzhledem k obtížnosti zahlubování jakýchkoli struktur do takto pevného terénu. Závislost hloubek jamek na pevnosti podloží pozorovala i A. Rybová na lokalitě Nový Bydžov - Chudonice, kde část nadzemní kůlové stavby spočívala na štěrkopísčitém podloží a část na jílovitém. Hloubky jamek se od sebe lišily podle toho, do jakého podkladu byly zapuštěny (Rybová 1964, 28). Ze souboru polozemnic je patrné, že hloubka jamek nezávisela na ploše objektu, na druhé straně je patrná určitá vazba na podloží a typ stavby. Mezi stavby se spíše menším zahloubením sloupů patří dvoukůlové a čtyřkůlové typy (Forró A1, A2, A3, B1) a typická šestikůlová stavba typu Forró C1. Naproti tomu hlouběji zasazené sloupy se více objevují u šestikůlové stavby typu Forró C2. Sloupy ostatních půdorysů vykazují průměrné až nadprůměrné hloubky sloupů. Existují rovněž případy, kdy se předpokládá užití sloupů, které nebyly zahloubeny pod úroveň podlahy. Týká se to například chaty č. 16 ze Starého Vestce, která měla ve všech čtyřech rozích jakési oblé výběžky připomínající dřívější přítomnost kůlů (Motyková-Šneidrová 1958, 166). Podobně jeden z rohových kůlů chaty č. 18/93 z Jenštejna pravděpodobně nebyl zahlouben pod úroveň podlahy a dochoval se po něm jenom menší výklenek (Droberjar – Turek 1997, 102).

V literatuře se někdy zmiňuje technika podkládání nebo upevňování sloupů pomocí kamenů (Sklenářová 2003, 12). V souboru sledovaných polozemnic se tento jev téměř nevyskytoval s výjimkou dvou zahloubených chat z Vikletic (obj. č. 2/66 a 6/66) a polozemnice č. 3 z Hodyně, kde dvě z šesti kůlových jamek byly zahloubeny do skalnatého podloží a upevněny menšími kameny (Motyková-Šneidrová 1966, 304). Zdá se, že obvyklé tedy bylo utěsnění jam kolem sloupů zeminou apod. Podobně je možné někdy narazit na zmínky o otesávání nosných sloupů do čtverhranného tvaru (Pleinerová 2007, 82). I tento postup se uplatňuje

zcela ojediněle (např. Březno obj. č. 13) a zpravidla byly pro nosné konstrukce využívány sloupy v podobě kulatých dřev.

Jak je doloženo již z předcházejícího, laténského období i v době římské a stěhování národů je mnoho dokladů zdvojených sloupových jam svědčících o prováděných opravách domu (Budinský 1999, 181; Droberjar 1997, 25). V Čechách takové nálezy pocházejí ze zhruba desetiny sledovaných chat, mezi které patří například objekty č. 52 z Března, č. 1/67 z Chotěnic, č. 41/82 z Jenišova Újezda atd.

Na nalezišti v Branči bylo zjištěno, že podpůrný sloup uprostřed objektu se objevuje zároveň s vchodovým výklenkem nebo alespoň typickou prohlubní uprostřed delší stěny (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19). Tato závislost se projevuje u polozemnic v Čechách pouze v některých případech. Takové doklady pocházejí například z Horoměřic obj. č. 1/03, Květnice obj. č. 273 a Prahy-Dolních Počernic obj. č. 349. Naproti tomu ale existuje více příkladů chat, které obsahovaly buď výklenek či jámu uprostřed jižní stěny, případně oboje, jejichž konstrukce nevyužívala středového podpůrného kůlu (Březno obj. č. 52, 58, 68, 76, 77, Jenišův Újezd obj. č. 26/97, Mlékojedy obj. č. 75 aj.). Pozorování z Branče se tedy potvrdilo pouze v omezené míře.

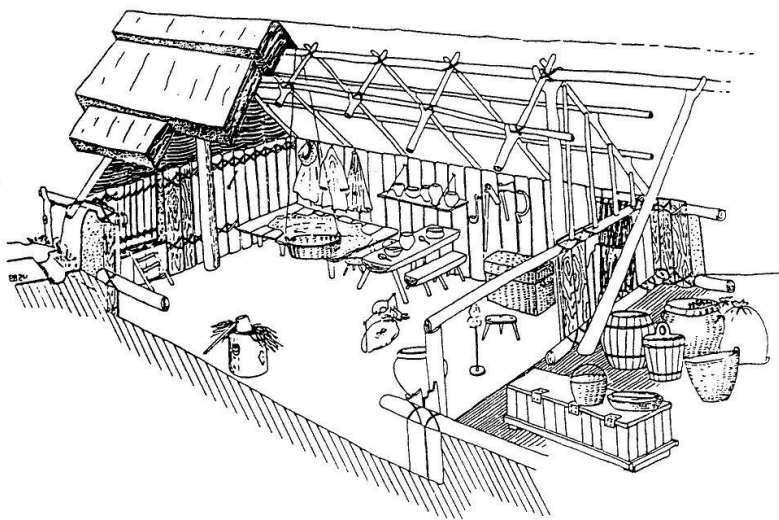
6.2 Stěny

Autoři se shodují, že stěny byly nejčastěji vyplétané a omazané (Hinz 1976, 95; Peškař 1961, 421; Šneidrová 1954, 230), přičemž na výplet bylo vhodné proutí z vrby (Rösch 2000, 97). Doklady ukazující na užití takové techniky mají podobu řady jamek podél stěn, odlišné vrstvy jílu či hlíny při některé stěně ukazující na zřícenou stěnu a otisků v mazanici (Motyková 1981, 506). Podle I. Pleinerové by na tento druh konstrukce mohly ukazovat i silně zaoblené rohy půdorysu (2007, 83). U sledovaných polozemnic se takový předpoklad částečně potvrdil u čtyřkúlových chat, u nichž je podle rozmístění nosných sloupů pravděpodobnější využití dřevěných stěn a které mají často nezaoblené ostré rohy. Rovněž se ukazuje, že kombinace oblých rohů a otisků prutů v mazanici nebo oblých rohů a jamek podél stěn se vyskytuje výrazně častěji než spojení ostrých rohů a otisků prutů v mazanici. Ve skutečnosti doklady vyplétaných stěn v podobě zaoblených rohů a otisků v mazanici nacházíme u polozemnic č. 3/65 v Hodyni, č. 50/93 v Jenišově Újezdě, č. 8 v Ořechu a č. 1 na Závisti. Doklady kůlů podél stěn a zaoblených rohů zase pochází z polozemnic č. 52, 58 a 72 z Března. Opačný případ, kdy byly u chaty zdokumentovány ostré rohy zároveň s otisky prutů v mazanici, je

doložen pouze u dvou objektů – č. 16 ve Starém Vestci a č. 4 v Záluží, z nichž v jednom byla zachycena pec, takže otisky prutů mohou případně pocházet i z této konstrukce.

Objevují se také dřevěné stavby roubené konstrukce, rámové konstrukce a palisádové stěny (Hinz 1976, 96). Určitým vodítkem by mohly být i ostré, nezaoblené rohy půdorysů (Pleinerová 2007, 83). Ze dřeva se na prkna hodí dřevo z dubu a na nosné konstrukce dřevo z javoru či jasanu, používalo se rovněž dřevo z buku, jedle atd. v závislosti na přírodních podmínkách (Rösch 2000, 97). Existuje také varianta konstrukce z prken omazaných hlínou (Zimmermann 2000, 185).

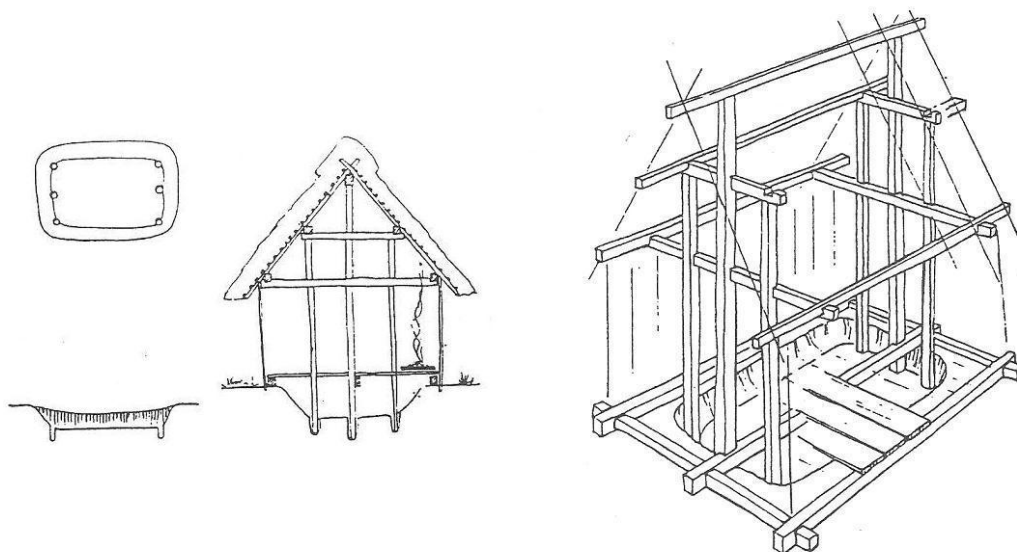
U polozemnice č. 14 z Kadaně-Jezerky byl zaznamenán obvodový žlábek lemující vnitřní stranu stěn o šířce 15 – 20 cm. Podle autora dokládá srubovou konstrukci chaty (Kruta 1972, 321). Z nálezové zprávy k této lokalitě vyplývá, že autor usuzuje na srubovou konstrukci nejen podle žlábků, ale také na základě stop po křížení vodorovných tesaných trámů, kdy od druhé vrstvy trámy delších stěn překrývaly trámy kratších stěn (Kruta – Bubeník 1970, 23). Zároveň je ale důležité upozornit na analogickou situaci u pozdně laténské polozemnice č. 27 v Křinci. Její stěny rovněž lemoval 18 – 20 cm široký základový žlábek, a jelikož se díky dobré nálezové situaci dochovaly i zbytky karbonizovaného dřeva, byla konstrukce interpretována jako dřevěná stavba, jejíž stěny tvořily kolmo postavené fošny (obr. 25) Základové žlaby pro dřevěné stěny se dochovaly také v zahloubené chatě č. 4 na Závisti, ale pouze ve štítových stěnách (Motyková – Drda – Rybová 1991, 58).

Obr. 25: Rekonstrukce laténské polozemnice č. 27 z Křince (podle Sedláčková 1990)

Způsob konstrukce a volba stavebního materiálu závisela na okolním prostředí. V této souvislosti by pomohlo větší užití přírodovědných metod. Předpokládá se, že rozdíl mezi

polozemnicemi s vyplétanými a dřevěnými stěnami mohl spočívat také v nadmořské výšce. Výplet by se užíval spíše v nížinách a dřevěné stavby ve vyšších polohách (Jančo 2001, 492). Soubor sledovaných polozemnic však doklady, které by tuto teorii potvrzovaly, neobsahuje. Na závěr je třeba upozornit také na možnost nadzemní konstrukce nad polozemnicí, k níž by zahloubená část tvořila pouze jakýsi sklep (obr. 26; West 1985). Jedná se o konstrukční řešení, které by zcela změnilo pohled na polozemnice a jejich využití, avšak možnosti prokázání jsou omezené a pro dobu římskou a stěhování národů v Čechách zatím žádná zahloubená stavba nebyla interpretována tímto způsobem.

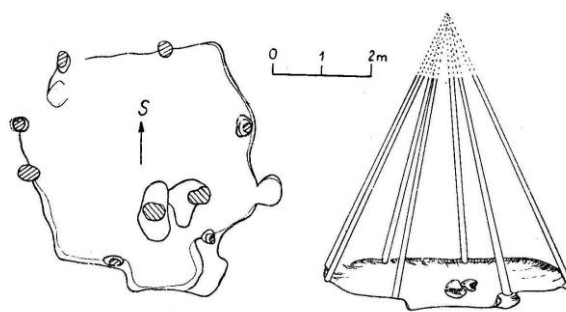

Obr. 26: Ukázka jedné z možností rekonstrukce polozemnic jako sklepu s nadzemní konstrukcí (podle West 1985)

6.3 Střecha

Vzhledem k množství zahloubených chat, jejichž hlavní nosné kůly se nacházely uprostřed kratších stěn, ať už se jedná o dvoukúlové stavby typu Forró A či šesti- a vícekúlové typu Forró C a D, předpokládá se využití střechy s hřebenovou vaznicí umístěnou ve vidlici dvou soch. Taková střecha byla pravděpodobně sedlová, v úvahu připadá i valbová konstrukce střechy (Droberjar 1997, 25).

Ojediněle se objevují také doklady stanové střechy – např. u polozemnice ze Siřemu, kde podle středového kůlu K. Motyková usuzuje na tuto konstrukci (Šneidrová 1954, 230). Stejný typ střech byl popsán i pro oválnou polozemnici č. 3 v Královicích, jejíž obvodové jamky byly zasazeny šikmo směrem ke středu objektu (obr. 27; Filip 1950, 204), a podle směru a rozmístění jamek i pro chatu č. 290/95 z Turnova (Droberjar – Prostředník 2004, 38).

Obr. 27: Královice – objekt č. 3 a jeho rekonstrukce se stanovou střechou (podle Filip 1950)

Dalším možným řešením byla pultová střecha jako například u objektu č. 76 v Mlékojedech či u chaty č. 3/84 ze Zlivi, kde se nacházely dva kůly v jedné z delších stěn. Podobné případy jsou známy také z předchozího laténského období (Hricáková 2007, 53).

Pokryv střechy u polozemnic musel být lehčí a pravděpodobně se jednalo o doškovou střechu ze slámy, rákosu či jiných dostupných materiálů. Pomocí experimentu se podařilo zjistit, že takový pokryv musel být alespoň 25 cm silný, aby se stal nepromokavým (Waldhauser 2002, 109). Složitější konstrukce střechy je pravděpodobnější pro některé nadzemní stavby, u nichž je již možné počítat s konstrukcí krovu a krytinou ze šindelů.

6.4 Vchod

Interpretace umístění vchodu se opírá o několik typických znaků. Může se jednat o postupně se svažující zahloubení při některé stěně či rohu chaty, jako například u objektu č. 38 z Dolních Břežan, kde byl vstup umístěn do jihovýchodního rohu delší stěny (Motyková 1981, 506), polozemnice č. 3 z Hodyně, u které byl vchod v severovýchodním rohu opět v delší stěně (Motyková-Šneidrová 1966, 304), polozemnice č. 87 v Mlékojedech se zešíkmenou kratší východní stěnou. Dalším znakem bývá přítomnost schodu neboli stupně, se kterým se setkáváme například v jižní stěně polozemnice č. 84 z Mlékojed. Na přítomnost vchodu mohou ukazovat i asymetricky umístěné jamky, které nesouvisí s rozmístěním nosných sloupů (Droberjar – Turek 1997, 102) nebo naopak chybějící kůl jako ve štítové, jihovýchodní stěně polozemnice č. 105 v Mlékojedech (Motyková 1993, 33). Dalším prvkem spojeným s vchodem bývá jakýkoli výběžek či lalok narušující jinak pravidelný obdélníkový tvar půdorysu jako např. u polozemnice č. 18/80 v Sedlci (Břicháček – Braun – Košnar 1991, 437), nebo přímo pravidelný pravoúhlý výklenek (typy Droberjar A3, B2, C3, C4 a Forró A3, C4, C5, D4). Takový vchod byl nejspíše chráněn přístavkem opírajícím se o dva kůly (Peškař 1961, 421). Zhruba u poloviny chat v Branči byl zachycen vchodový

výklenek, za nímž se většinou uvnitř chaty objevovala prohlubeň. Takové řešení staveb se někdy spojuje s Kvády a jejich stavitelstvím (Droberjar 1997, 22; Jančo 2004, 474; Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19). Účel těchto jam není jasný a existuje více teorií, k čemu sloužily. Mohlo se jednat o prostor na očištění obuvi překrytý proutím (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19), mohly nějakým způsobem usnadňovat přístup do domu (Droberjar 1997, 25) nebo také souviset se stavebními obětinami či uskladňováním zásob (Jančo 2001, 494). K zajímavému zjištění dospěla I. Pleinerová při výzkumu v Březně, když upozornila na skutečnost, že u 40% březenských polozemnic z doby stěhování národů se uprostřed jižní stěny vyskytovala prohlubeň nebo ohniště (Pleinerová 2007, 82). O stejném pozorování se zmínil i M. Jančo v případě polozemnice ze Slatinic, kde tato jáma měla vypálené stěny a mohla by být chápána jako ohniště (Jančo 2001, 494). Otázka výklenků a jam uprostřed delší stěny by tedy měla být ještě pečlivě prostudována. V archeologické literatuře je patrné, že na jedné straně je sklon automaticky spojovat prohlubeň uprostřed jižní stěny s umístěním vchodu, ale na druhé straně většina autorů zároveň zdůrazňuje, že účel těchto jam zůstává nejasný (Droberjar – Prostředník 2004, 74).

U nadzemních staveb mohou na umístění vchodu ukazovat chybějící kůly, jako tomu bylo v případě kůlové stavby przeworské kultury na lokalitě Hrubieszów-Podgórze, kde byl takto lokalizován vchod v jihozápadním rohu půdorysu (Kokowski 1997, 14). U dlouhých domů je typické umístění dvou vchodů proti sobě v centrální místnosti, jak bylo zachyceno ve Slatinicích na Olomoucku (Kašpárek 2008, 182).

6.5 Podlaha

Obvykle se u polozemnic nepředpokládá žádná zvláštní úprava podlahy. U většiny staveb pravděpodobně byla pouze uhlazena a udusaná (Peškař 1961, 415). Může se také objevit zhruba dvoucentimetrová souvislá vrstva z hlíny a písku nebo se také mohou objevovat mazanice podlahy (Peškař 1961, 415). Dokladem může být polozemnice B z Berouna – Havlíčkovy ul. byla zdokumentována podlaha z vrstvy jílu, písku a spraše (Jančo 2004, 474). Předpokládají se i podlahy z dřevěných došků, pod nimiž se nacházela izolace v podobě sena či slámy (Jančo 2004, 474). Stopy izolace byly také zachyceny u zčásti prozkoumané zahloubené chaty č. 1/78 z Berouna – Závodí, kde se v prohlubních podlahy nacházely desky jílu (Břicháček – Košnar 1998, 62). Vykládání podlah dřevem se předpokládá i pro nadzemní stavby (Kokowski 1998, 14).

Pro zahloubenou chatu č. 5090 z Prahy – Hloubětína byla použita fosfátová analýza, která navzdory očekávání nepotvrdila stopy antropogenních aktivit, což autoři výzkumu přičítají možnosti, že dno polozemnice bylo pokryto dřevěnou podlahou, a proto fosfáty nepronikly až do nejspodnější vrstvy zahloubení (Hušták – Jiřík 2009, 312).

S ojedinělou úpravou podlahy se setkáváme u zahloubené chaty č. 42 z Března, kde byla po většině plochy dna zachycena vrstva oblázků tvořící jakousi dlažbu. Další takový případ ve zbytku souboru však není evidován a musí se tedy jednat spíše o vzácný způsob úpravy podlahy stavby v tomto období.

6.6 Otopná zařízení

Zatímco u nadzemních domů se stopy otopného zařízení nedochovají, v zahloubených stavbách se pravidelně setkáváme s doklady ohnišť nebo pecí. Stopy po ohništích se nejčastěji projevují vypálenou vrstvou, kolem níž se mohou vyskytovat kúlové jamky nebo žlábký (např. Kadaň – Jezerka obj. č. 14), případně může být obložena kameny (Hodyně obj. č. 3/65). Ojediněle bývá otopné zařízení lokalizováno podle akumulace zlomků mazanice značících pozůstatky pece (Mlékojedy obj. č. 32/73, Starý Vestec obj. č. 16). Vzhled a umístění ohnišť se velice různí. Např. u chaty č. 3 v Hodyni bylo ohniště obloženo kameny a umístěno při severovýchodním rohu stavby (Motyková-Šneidrová 1966, 304). Objevuje se také vykládání ohniště či pece vrstvou valounků, jako u polozemnic č. 24/80 v Sedlci a č. 16 ve Starém Vestci (Břicháček – Braun – Košnar 1991, 438; Motyková-Šneidrová 1958, 166). Obecně nejčastěji bývá otopné zařízení umístěno v rohu stavby, což se týká 13 z 33 objektů. Zpravidla se jedná o severozápadní, západní či jihozápadní roh podle orientace polozemnice, což má shodný důvod jako samotné orientování polozemnic od východu k západu. Oba tyto znaky souvisí s klimatem a povětrnostními podmínkami na území Čech. Mimo rohy bývají často také otopná zařízení lokalizována uprostřed objektu nebo na jeho delší ose v délce jedné třetiny. Průměr pozůstatků ohniště může být různý od 25 cm do 150 cm, nejčastěji se však tato hodnota pohybuje mezi 50 a 100 cm. Ohniště se někdy nacházela i vně objektů. Například v blízkosti polozemnice č. 3 v Hodyni bylo zachyceno ohniště či pec, přičemž v objektu samotném se rovněž nacházelo ještě jedno ohniště (Motyková-Šneidrová 1966, 306).

Vzhledem k tomu, že zhruba u tří čtvrtin polozemnic nebylo doloženo žádné otopné zařízení, uvažuje se o jiném způsobu vytápění těchto staveb, například nádobami s rozžhavenými

uhlíky nebo nahříváním hliněných závaží (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19; Peškař 1961, 421). Je však možné, že absence ohnišť může souviset se způsobem využívání zahloubených chat.

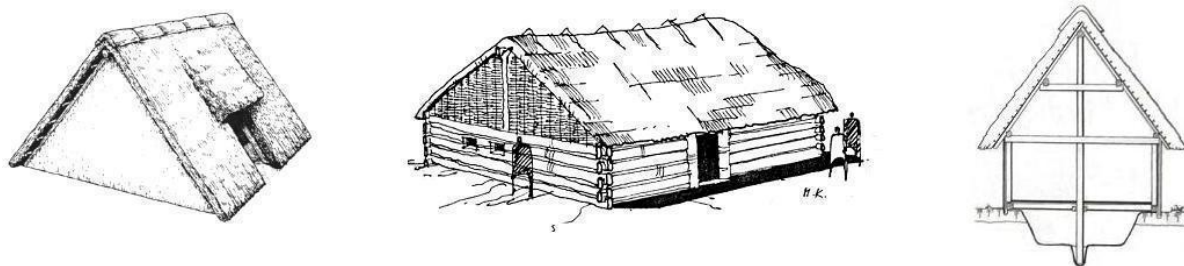
6.7 Vnitřní vybavení

Pozůstatky vnitřního vybavení se téměř nikdy nedochovávají. Určité stopy poskytují husté malé tyčkové jamky o průměru asi 10 cm (Peškař 1961, 416) a hloubce 3-10 cm (Břicháček – Charvát – Matoušek 1983, 379), ale obvykle není možné podle nich rekonstruovat umístění jakéhokoli zařízení či vybavení. M. Jančo se zmiňuje o nálezech zbytků dřevěných lavic, o přítomnosti lůžek podél delších stěn v blízkosti ohniště a podle nálezů kování předpokládá i užívání různých skříněk a truhlic (Jančo 2001, 492). Podle množství a rozmístění tyčkových jamek v chatě č. 451 v Turnově usuzuje i J. Prostředník na možné stopy po sedátkách či stolicích a při severní stěně snad i lavici (Droberjar – Prostředník 2004, 49). K dalším možným stopám po vnitřním vybavení může patřit i jáma, která je pravidelně umístěná v rohu objektu, její funkce je však nejasná (Peškař 1961, 416).

6.8 Konstrukce typu A

Stavby typu A1 s jediným kůlem uprostřed jedné z kratších stěn ukazují na použití hřebenové vaznice, jež se opírala o dvě sochy, z nichž se dochovaly stopy pouze po jedné, ať už vinou postdepozičních procesů nebo tím, že nebyla zahloubená pod úroveň dna. Tomu odpovídá i řešení, které jsem navrhla již dříve pro jednokůlové laténské polozemnice, kdy se druhá socha nachází na úrovni terénu mimo vlastní zahloubení (Hricáková 2007, 49 – 50).

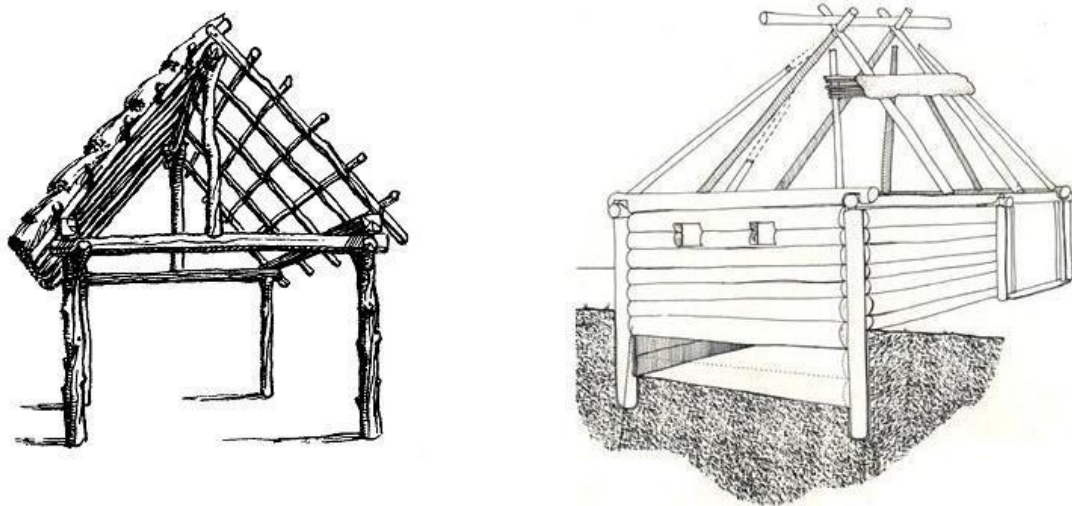
Dvoukůlové typy polozemnic typu A2 a A3 navazují na stavební tradici předchozího, laténského období, kdy byly velice rozšířené. Jedná se o jednoduchou stavbu s hřebenovou vaznicí spočívající na dvou sochách. Střecha takové stavby byla většinou sedlová, v úvahu by připadala i valbová. Mohla se opírat o terén, stejně jako o vrchní věnec nadzemní části stěn. Konstrukce stěn nabízí více možností. Tyto stavby mohly být dozajista roubené, jak ukazuje výše popsáný případ polozemnice č. 14/68 z Kadaně-Jezerky (str. 62). V úvahu připadají i vyplétané stěny. O úpravě stěn svědčí nálezy zlomků mazanice se zarovnanou stěnou a bílým nátěrem z polozemnice č. 18/68 z Kadaně-Jezerky (Kruta – Bubeník 1970, 140).

Obr. 28: Možnosti rekonstrukce dvoukúlového typu Forró A2 (podle Müller – Kaenel – Lüscher 1999; Waldhauser a kol. 1993; West 1985)

6.9 Konstrukce typu B

Půdorysy typu B s kůly v rozích jsou rovněž známy z předchozího laténského období (Hricáková 2007, 55). Rohové sochy poskytovaly oporu pro konstrukci střechy, která byla buď sedlová a spočívala na polosochách nebo valbová tvořena ležkami vztyčenými z věnce ukončujícího konstrukci stěn (obr. 29). Střecha se mohla opět opírat o terén, jak se předpokládá například u polozemnice č. 4 ze Závisti (Motyková – Drda – Rybová 1991, 59). Stěny mohly být zhotoveny různými způsoby. Nálezy mazanice s otisky prutů z polozemnice č. 16 ve Starém Vestci svědčí o vyplétaných stěnách (Motyková-Šneidrová 1958, 166). V úvahu ale připadají i roubené či drážkové stěny. Korelační analýza prokázala, že dvě třetiny polozemnic typu B1 má ostré, nezaoblené rohy, což by mohlo svědčit pro převládající dřevěnou konstrukci stěn (Pleinerová 2007, 83).

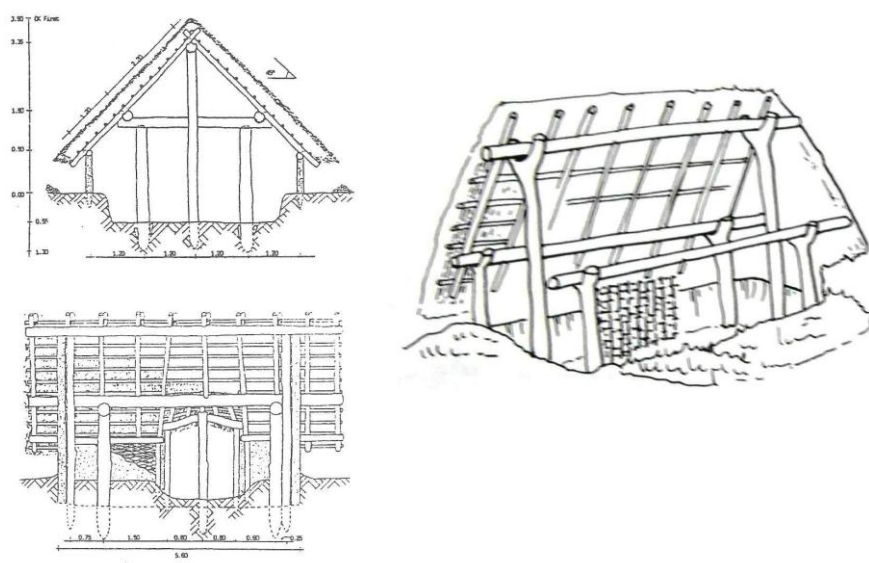
Obr. 29: Možnosti rekonstrukce čtyřkúlových polozemnic typu Forró B (podle Vařeka – Frolec 2007; Pleinerová 1986)

6.10 Konstrukce typu C

Šestikůlové polozemnice jsou pro sledované období nejčastější zahloubenou stavbou. Konstruktivní řešení vychází z dvoukůlového typu, tedy základem konstrukce sedlové střechy je hřebenová vaznice spočívající na dvou sochách umístěných uprostřed kratších stěn. Další 4 sloupy byly nižší a sloužily pro oporu střechy. Rozhodně dva sloupy podél delší stěny byly vždy spojeny okapovou vaznicí. Otázkou je, jestli byly navzájem spojeny i sloupy z protilehlých stěn. Pro užití příčné vazby by mělo napovídat předsunutí středového kůlu u typů Forró C1, C2, C4 a C5 (Pleinerová 2007, 106). Tento vývojový posun od laténských dvoukůlových polozemnic k šestikůlovým chatám doby římské pravděpodobně umožnil zvětšení prostoru domu. Stavba mohla být bytelnější, se střechou neopírající se o terén ale o nadzemní stěny. Vzájemné propojení kůlů v delších stěnách také mohlo umožnit využití podkrovního prostoru. Sledované období je rovněž známé tesařskými dovednostmi (Motyková – Drda – Rybová 1991, 56), což by se dobře doplňovalo s představou propracovanějších zahloubených chat.

Co se týká konstrukce stěn, několik dokladů svědčí o užití vyplétaných stěn. U chaty č. 105 z Mlékojed byl podél severní stěny zachycen pás čistého jílu, který autorka považuje za zbytek zřícené vyplétané stěny (Motyková 1993, 33). V několika polozemnicích byly zachyceny zlomky mazanice s otisky prutů. Jedná se o objekty č. 3 z Hodyně (Motyková-Šneidrová 1966, 301) a č. 4 ze Záluží u Čelákovic (Motyková-Šneidrová 1959, 581). V chatě z Března č. 52 byly nalezeny zlomky mazanice s bílým nátěrem (Pleinerová 2007, 39). Opět je ale nutné počítat i s dalšími typy stěn, například roubenými (Vařeka 2004, 201).

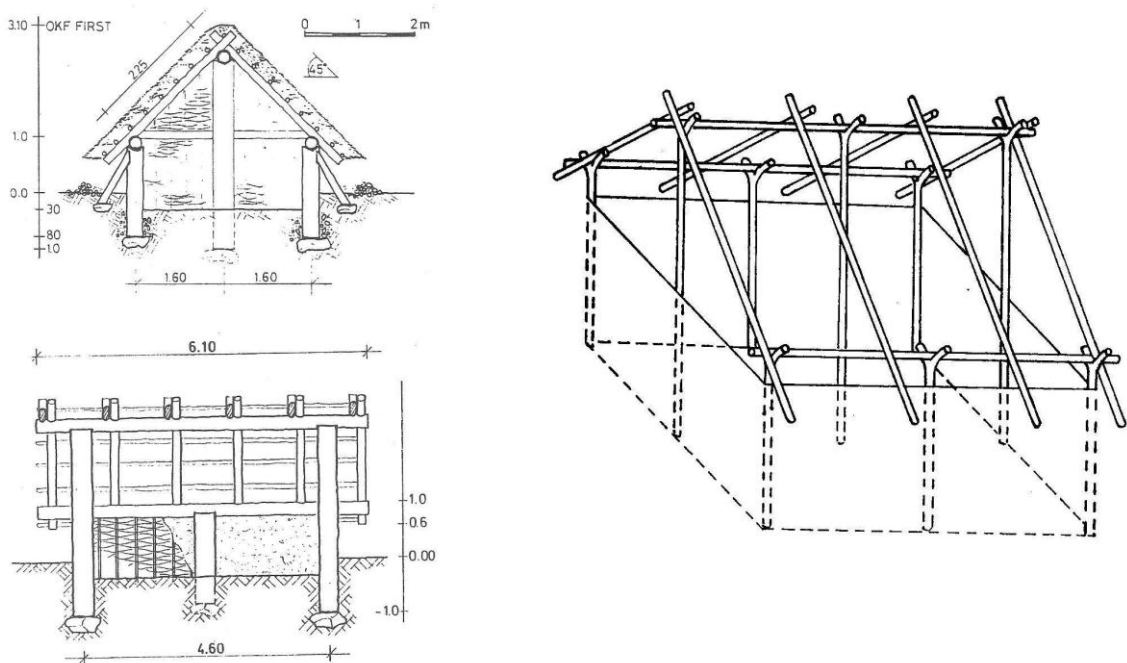

Obr. 30: Konstruktivní řešení typu Forró C (podle Leineweber 1998; West 1985)

6.11 Konstrukce typu D

Sedmi-, osmi- a desetikůlové stavby vychází z konstrukce šestikůlových polozemnic. Základ sedlové střechy tedy tvoří hřebenová vaznice na dvou sloupech uprostřed kratších stěn. Nad delšími stěnami jsou okapové vaznice, které mohou být propojeny příčnou vazbou. Konstrukce stěn může být různá – vyplétaná, drážková či palisádová. Využití roubené konstrukce zde není příliš pravděpodobné vzhledem k rozmístění kůlů podél stěn.

Sedmikůlové stavby se vyznačovaly tím, že v jedné z delších stěn chyběl středový kůl. Je možné, že taková úprava souvisela s umístěním vchodu. Obě polozemnice typu D1 z Března (obj. č. 8 a 68) měly na místě chybějícího kůlu typickou jámu, která někdy bývá spojována s umístěním vstupu (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19). Chata č. 18/93 z Jenštejna měla podél této stěny jakýsi schod či lavici. Je otázkou, zda tento znak souvisel s umístěním vchodu nebo řešením interiéru domu. Naproti tomu polozemnice č. 441 z Prahy-Čakovic v delší stěně bez kůlu klesala strměji než na opačné straně, zároveň se ale u ní nacházel mírný lalok. Proč se tedy v Čechách objevuje sedmikůlová varianta není zcela jasné. Zatím na základě publikovaných typologií nejsou doloženy analogie ze sousedních území.

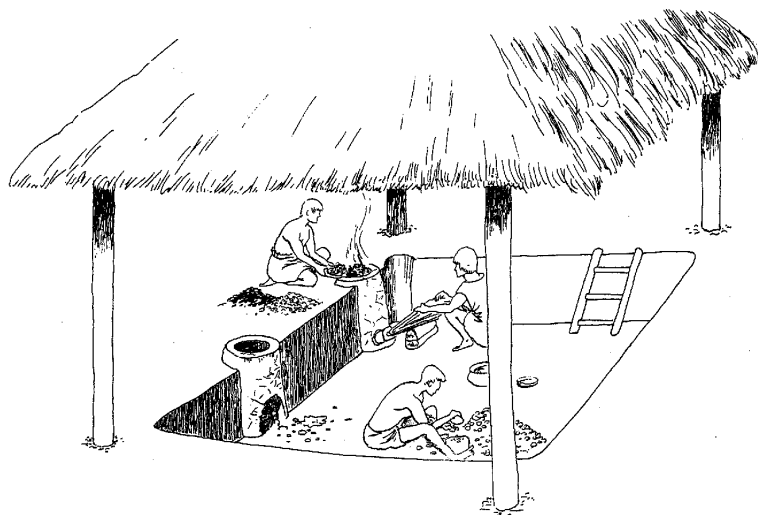
Obr. 31: Konstrukční řešení typu Forró D (podle Leineweber 1998; Pitterová 1970)

6.12 Konstrukce typu E a F

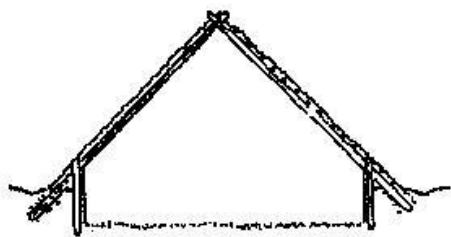
Znak, který spojuje oba uvedené typy, spočívá ve skutečnosti, že nemáme k dispozici žádné jednoznačné stopy po konstrukci. Možná konstrukční řešení jsou tedy shodná pro oba typy.

Typ E se vyznačuje větším množstvím nepravidelně rozmístěných jamek. Patří sem například chata č. 1 ze Závisti, která obsahovala velké množství mazanice s otisky proutí a to i v hlubších vrstvách (Jansová 1971, 136). Jednou z možností je tedy předpokládat vyplétané stěny a střechu opírající se částečně o stěny a částečně o okolní terén. Případně mohla střecha spočívat na nezahlobených sochách či polosochách. Na vyplétané stěny usuzuje také K. Motyková v případě chaty č. 38/74 z Dolních Břežan a to na základě světlých vrstev a rozmístění kúlů (Motyková 1981, 506).

Chaty bez kúlů typu Forró F se podle sledovaných polozemnic váží k oblasti středních Čech. K podobnému zjištění došel při dělení zahlobených chat na jednotlivé typy i A. Leube, který nejvíce staveb bez kúlů našel na severovýchodě Německa (Leube 1992, 140). Stavebně se mohlo jednat o srubové stavby (Sklenářová 2003, 13), nebo o stavby, jejichž kúly nebyly zahlobeny. V takovém případě mohly být například začepovány do vodorovného základového trámu (Leube 1992, 140), ale mohlo také jít o lehkou stavbu výrobního charakteru, jaká se předpokládá v Ořechu (obj. č. 35; Motyková – Pleiner 1987). V tomto případě se jednalo o přístřešek beze stěn, jehož zastřešení spočívalo na 4 kúlech umístěných vně samotného půdorysu (obr. 32). Na skutečnost, že chaty beze stop konstrukce mohou ukazovat na lehčí stavbu nenáročné konstrukce, které v podstatě chyběly stěny, které byly nahrazeny zastřešením sahajícím až na úroveň terénu, poukázal pro období neolitu V. Wüsthube (1993, 527). Chybějící stopy po kúlech mohou být ale také výsledkem přírodních podmínek na lokalitě (Droberjar 1997, 21; Peškař 1961, 417).

Obr. 32: Rekonstrukce zahlobené dílny č. 35 v Ořechu (podle Motyková – Pleiner 1987)

Obr. 33: Jedna z možností rekonstrukce polozemnic beze stop nosných kúlů (podle Wüstehube 1993)

6.13 Konstrukce nadzemních staveb

Z Čech máme pro dobu římskou a stěhování národů doloženy nadzemní stavby jednodlní, dvouodlní i trojodlní. Pro stanovení konstrukce stěn však nemáme dostatek dokladů. Pro některé stavby se předpokládají roubené stěny podle tvarů mazanice (Hušták – Jiřík 2009, 334, 340) či některých analogií z jiných lokalit (Šneidrová 1954, 232). Uplatňovaly se ale také vyplétané stěny, jejichž doklady pocházejí z otisků prutů v mazanici a analogií z německých lokalit (Šneidrová 1955, 59; Motyková 1981, 514). Je možné uvažovat i o drážkové konstrukci, jak se předpokládá pro nadzemní dům przeworské kultury v Hrubieszów-Podgórze na základě dvoumetrových rozestupů mezi jamkami (Kokowski 1998, 19). Tyto pravidelné rozestupy ale stejně tak mohou být pozůstatkem hrázděných stěn. V úvahu připadá snad i srubová konstrukce se zpevňujícími kleštinami, pokud se objevují kůly po dvojicích jako například u kúlového domu č. 20 v Březně. Střecha mohla spočívat na sochách uprostřed kratších stěn, jako je tomu často i u polozemnic. U mnoha nadzemních staveb však chybí středová řada a v takových případech musíme počítat s využitím polosoch nebo krokrového krovu, kdy na vnitřní řadě kúlů spočívají nosníky a vlastní krov je tvořen příčnými krokvy a vodorovnými latěmi, které slouží jako podklad pro střešní krytinu (Pavlů 1998, 781). Co se týká užití krovu, počítá se s ním jako s pokročilejší formou konstrukce střechy, která umožnila získat souvislý prostor v přízemí stavby i ve střešním prostoru, který nebyl narušován středovými sloupy (Langer 2010, 42). Stopy po vnitřním vybavení a otopném zařízení se zpravidla nedochovávají. Určitou výjimku může tvořit dům č. II v Novém Bydžově, v blízkosti jehož severozápadního rohu byla zdokumentována jáma zaplněna velkým množstvím mazanice, což by mohl být doklad pece (Šneidrová 1955, 59). Pro konstrukční řešení konkrétních objektů můžeme vyjít z bezpečněji doložených půdorysů uvedených v kapitole Nadzemní stavby. Jednodlní objekt č. 1/96 v Turnově tvořilo 6 kúlů. Vzhledem k takto jednoduchému uspořádání a malým rozměrům se nejspíše jednalo o lehčí

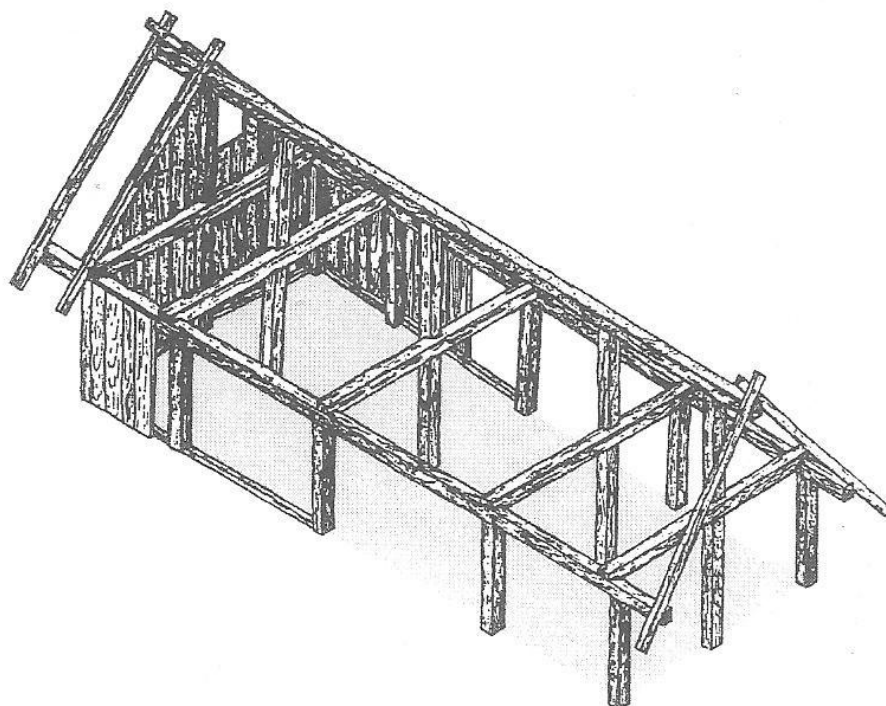
konstrukci. Autor výzkumu ho označuje za přístřešek (Prostředník 1996, 14) a skutečně je možné si představit obdobnou rekonstrukci této stavby, jako vytvořili K. Motyková a R. Pleiner pro zahloubenou stavbu č. 35 z Ořechu (obr. 32; Motyková – Pleiner 1987, 394). U domu z Turnova tedy stěny mohly i zcela chybět, v úvahu by ale stejně tak připadaly jak roubené, tak drážkové nebo vyplétané stěny.

Zajímavými stavbami jsou objekty č. 1 z Kanína a č. 84 z Března. Oba spojuje obvodová řada drobnějších jamek po kůlech, které pomáhaly podpírat střechu vně obvodových stěn domu. Takové řešení se objevuje i v Německu, Švédsku a Dánsku, přičemž tyto vnější kůly mohou být někdy zasazeny šikmo (obr. 34; Langer 2010, 43). Stěny zmíněných dvou objektů mohly být hrázděné, drážkové či vyplétané. Vchody u těchto typů staveb se často předpokládají protilehlé ve střední části (Motyková 1981, 515).

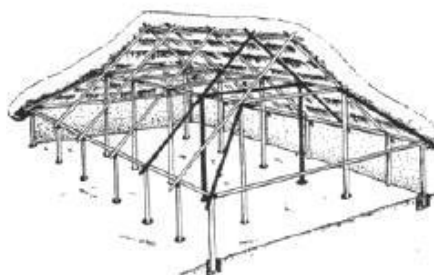
Obr. 34: Rekonstrukce dlouhých nadzemních domů podle nálezů z Dánska (podle Langer 2010)

Dvoulodní domy č. I/85 ze Sedlce a č. 19 a 20 z Března podle středové řady kůlů odpovídají stavbám s hřebenovou vaznicí. Řešení stěn může být různé. U domu ze Sedlce jsou na severní delší stěně patrné pravidelné rozestupy jednotlivých sloupů, které by mohly nasvědčovat hrázděné, případně drážkové konstrukci. Naproti tomu u obou kůlových domů z Března jsou pravděpodobnější vyplétané stěny, uvažovat by se podle dvojic kůlů po obvodu stěn dalo také o srubové konstrukci s kleštinami zpevňujícími stěny.

Obr. 35: Způsob konstrukce dvoulodních nadzemních staveb (podle Vařeka 2004)

Trojlodní dům č. 3 z Kanína je tvořen čtyřmi řadami kůlů v pravidelných rozstupech, přičemž není výrazný rozdíl mezi hustotou kůlů vnitřních a vnějších řad. Tato stavba vzhledem k tomuto uspořádání a absenci středové řady byla jednoznačně zastřešena krovem. Konstrukce stěn není tak jednoznačná a můžeme uvažovat nejspíše o hrázděné, méně pravděpodobně o vyplétané či drážkové konstrukci. Jedná se o trojlodní dlouhý dům, které se objevovaly od 3. – 4. století v Braniborsku a Poodří (Leube 1992, 138), což časově odpovídá i této stavbě datované do období pozdní doby římské až stěhování národů. Stejně jako u výše zmíněné stavby z Kanína č. 1, i zde se jedná o typ dlouhého domu, pro nějž se podle německých analogií počítá se dvěma vchody v delších stěnách proti sobě uprostřed objektu a dalším uprostřed štítové stěny a s ohništěm na delší ose (Motyková 1981, 514, 515).

Obr. 36: Způsob rekonstrukce vícelodních nadzemních domů (podle Audouze – Buchsenschutz 1989)

7 Vztah polozemnic a nadzemních domů

Z porovnání vyplývá zřetelný nepoměr mezi počtem nálezů zahloubených a nadzemních staveb. Nedá se však tvrdit, že by odrážel skutečný stav v době římské a stěhování národů. Naopak existují důvodné předpoklady, že nadzemní stavby se vyskytovaly hojně a pravděpodobně na každém sídlišti (Zavřel 1999, 502). Ačkoliv polozemnice jsou jedním z typických a často nacházených objektů na sídlištích, existují i takové lokality, kde doposud nebyly zachyceny polozemnice, ale pouze kúlové jamky, tedy pozůstatky nadzemních staveb. Mezi takové patří Zalužany, Nový Bydžov – Chudonice a Tuchlovice. Je otázkou, zda tato absence zahloubených staveb není způsobena pouze jejich umístěním v části lokality, která nebyla prozkoumána nebo případně i příliš hlubokou skrývkou, která by zanechala stopy pouze po kúlech zahloubených staveb⁵. Typickou situací jsou totiž naleziště, která kombinují jak nadzemní tak zahloubené stavby (Kanín, Březno, Sedlec, Beroun – Závodí, aj.).

Předpokládá se, že polozemnice z lokalit s kúlovými domy se lišily od těch ze sídlišť beze stop po nadzemních konstrukcích (Pleinerová 2007, 84). Tato teorie se zakládá na představě nadzemních domů jako hlavních obytných staveb, jejichž funkci musí v případě jejich absence převzít polozemnice. V rámci sledovaného souboru staveb z celkem 49 lokalit se však nepodařilo nalézt alespoň jedno sídliště, které by vyhovovalo podmínce, že jde o osadu pouze se zahloubenými stavbami. U lokalit, které by tomuto předpokladu na první pohled odpovídaly, se vždy jedná o naleziště, u nichž byla provedena hluboká skrývka likvidující veškeré stopy nadzemních konstrukcí (Koutecký 1972, 305), nebo která byla zkoumána jen z malé části. Pro oblast Moravu by mohlo připadat v úvahu sídliště v Křepicích, kde nebyly kromě polozemnic zachyceny žádné jámy ani jamky, ale ani v tomto případě není zcela vyloučené, že se tyto stopy pouze nedochovaly (Droberjar 1997, 18). Na potřebu sídlišť s rozsáhlejší odkrytou plochou, která by pomohla vyloučit, že se narazilo pouze na okrsek s polozemnicemi uvnitř složitějšího sídliště s nadzemními domy, upozornil již dříve W. H. Zimmermann (2000, 185).

Pro výzkum vztahu mezi nadzemními a zahloubenými stavbami jsou vhodná sídliště v Březně a Kaníně, do budoucna po patřičném zpracování bezpochyby i lokalita v Mlékojedech. Na sídlišti v Kaníně byly zachyceny tři kúlové nadzemní stavby, jedna polozemnice typu Forró D1 a pec (obr. 15). Všechny tyto objekty byly současné. Dvě z nadzemních staveb byly

---

⁵ K těmto situacím někdy může dojít, jako například na sídlišti v Jenišově Újezdě, kde se několik polozemnic projevovalo pouze typickým rozmístěním 6 kúlů, ale samotné zahloubení stavby nebylo zachyceno (Ernée 1992, 66).

dlouhé domy, které vzhledem k celkovému počtu objektů na nalezišti sloužily pravděpodobně jako obydlí. Částečně ale také mohly plnit hospodářskou funkci. Menší křulová stavba (č. 2) se nacházela v těsné blízkosti dlouhého domu č. 1 a mohla být jeho součástí (Vávra – Šťastný 2006, 479). Ve výplni polozemnice byly zachyceny zlomky keramiky, mazanice a tkalcovských závaží, dva brousky a několik kovových předmětů. V blízkosti menší než 3 m od polozemnice se nacházela pec. Zdá se, že polozemnice spíše sloužila výrobním účelům, případně hospodářským. Podobná situace byla zdokumentována pro dobu laténskou v Novém Bydžově, kde se nacházely pozůstatky několika nadzemních domů a pouze jediná polozemnice, což vedlo autorku výzkumu k závěru, že zahloubená stavba byla pravděpodobně využívána jako dílna (Rybová 1964, 90).

8 Funkce nadzemních a zahloubených staveb

Podobně jako v případě interpretace konstrukčních řešení staveb, je i otázka jejich funkce velice komplikovaná a zpravidla se vzhledem k zánikovým transformacím nedochová dost dokladů. V ideálním případě bychom měli k dispozici kompletně prozkoumané jednofázové sídliště, na kterém by se daly hledat doklady a projevy možných sídlištních funkcí a podle nich interpretovat jednotlivé okrsky a stavby. V naprosté většině případů se však musíme spolehnout na informace pocházející z částečných odkryvů provedených v rámci záchranných výzkumů.

Interpretace užití staveb se opírá o různé druhy pozorování a zjišťování přítomnosti či nepřítomnosti určitého znaku. Za jeden z hlavních ukazatelů obytné činnosti se obecně považuje přítomnost otopného zařízení (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19; Leube 1992, 140; Peškař 1961, 421). Vzhledem k tomu, že u polozemnic sledovaného období se častěji ohniště nenachází (více str. 66), mají badatelé sklon ztotožňovat s obytnou funkcí nadzemní kůlové stavby (Leube 1992, 140). Podle Leubeho je ohniště doloženo pouze u každé šesté polozemnice v Německu, zároveň ale upozorňuje, že ve východní Germanii se ohniště objevují častěji (1992, 140), čemuž odpovídají i výsledky pozorování souboru 131 polozemnic z Čech, kde se otopné zařízení nacházelo zhruba u každého čtvrtého objektu. Někteří badatelé naopak i přes nepřítomnost ohnišť interpretují některé polozemnice jako obydlí a předpokládají jiné způsoby jejich vyhřívání (Peškař 1961, 421). Ve skutečnosti se polozemnice hodí k obytným účelům z toho důvodu, že jsou svým zahloubením do země dobře izolovány. Vytápějí se tedy snáz a lépe udržují stálou teplotu (Donat 1980, 147; Zimmermann 2000, 184). Vzhledem k časté absenci ohnišť v polozemnicích jsou tyto stavby často považovány za výrobní objekty (Leube 1992, 140). Přítomnost pece bývá rovněž mnohdy spojována s výrobní činností (Leube 1992, 132; Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19). Příkladem je polozemnice F z Berouna, v níž byla nalezena železářská pec, černá mazanice, struska a kámen, který byl zčásti zapuštěn do podlahy a mohl sloužit jako kovadlina (Jančo 2004, 467). Stejně tak ale i některá ohniště mohla sloužit k jiným účelům než vytápění obydlí a není možné jeho přítomnost automaticky ztotožnit s obytnou funkcí (Zimmermann 2000, 184).

Jedním z důležitých ukazatelů obytné funkce jsou také počty objektů na nalezišti. Z tohoto důvodu jsou často šestikůlové polozemnice považovány za obydlí, někdy dokonce za nejdůležitější typ obydlí pro naše území v době římské (Droberjar 1997, 22; Pleinerová

2007, 84). Celková situace je ale značně zkreslená tím, že polozemnice jsou snáze zachytitelné a rovněž se lépe dochovávají než stopy nadzemních staveb (Zimmermann 2000, 184). Pokud se podaří zachytit nadzemní domy, možná interpretace funkce polozemnice se v tu chvíli může značně odlišovat, jak ukázal výše zmíněný případ se sídlištěm v Kaníně. Zároveň je třeba mít na paměti, že existují lokality, které zatím na prozkoumaných částech neposkytly ani jeden nález polozemnice (Nový Byžov, Tuchlovice, Zalužany). S touto problematikou úzce souvisí otázka rozmístění staveb v rámci sídliště. Již několik badatelů upozornilo na rozdělení sídlišť na obytnou a výrobní část (Droberjar 1997, 17, 18; Skowron 2007, 351). Podobné zjištění pochází i ze sídliště v Berouně – Plzeňském Předměstí, kde bylo zdokumentováno 11 polozemnic a 5 kůlových staveb, přičemž v části, kde se nacházely polozemnice, byly rovněž zachyceny železářské pece (Břicháček – Charvát – Matoušek 1983, 378). O výrobní funkci berounských polozemnic svědčí žlábký a intenzivně propálená místa uvnitř objektů (Břicháček – Charvát – Matoušek 1983, 379). Stejně se projevovala také zahlobená chata č. 14 z Kadaně-Jezerky, která je rovněž považována za železářskou dílnu (Kruta 1972, 321). Rovněž v Březně bylo patrné uspořádání několika polozemnic do určitého okrsku, uprostřed kterého se nacházela tavicí pec (Pleinerová 2007, 84).

Dalším z vodítek, která ukazují na obytnou funkci, bývá velikost plochy. Jelikož německé polozemnice většinou dosahují plochy 8 – 14 m², obytná funkce je spojována především s trojlodními dlouhými domy či dalšími typy nadzemních staveb, jejichž menší varianty jsou stále větší než většina polozemnic (Leube 1992, 138, 140, 141). Souvislosti mezi plochou a funkcí objektu se věnoval také E. Droberjar ve své syntetické práci o moravských sídlištích, ale podle něj je naopak plocha polozemnic kolísající mezi 9,5 a 20,5 m² dostatečnou užitnou plochou (1997, 25). P. Zavřel naopak podle plochy zlivských polozemnic kolísající mezi 9,7 a 14,6 m² usuzuje, s přihlédnutím ke skutečnosti, že ani jedna z nich neměla ohniště, že šlo spíše o hospodářské stavby (Zavřel 1989, 62). Stejně tak malé nadzemní stavby s jednoduchou kůlovou konstrukcí bývají označovány za špýchary (Droberjar 1997, 26). O něco větší nadzemní tzv. krátké domy bývají považovány za obydlí, chlévy či dílny (Droberjar 1997, 28). Dlouhé domy jsou považovány za obytné nebo hospodářské budovy, i zde se přihlíží k jejich velikosti, a tak menší dlouhé domy jsou považovány spíše za obydlí, velké naopak za hospodářské stavby (Droberjar 1997, 28).

Důraz se klade také na pravidelnost půdorysu (Šneidrová 1954, 239). V případě polozemnice č. 190 z Branče, která obsahovala pozůstatky pece a měla netypický nepravidelný půdorys, byla tato stavba autory považována za výrobní objekt (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 19),

ačkoliv v ostatních případech byly polozemnice většinou interpretovány jako obydlí (Kolník – Varsík – Vladár 2007, 13). Pro určení funkce se také sleduje konstrukce a konstrukční detaily. Například stavby beze stop konstrukce bývají považovány především za výrobní a hospodářské objekty (Droberjar 1997, 21). Vzhledem k tomu, že u takových staveb je rovněž velice pravděpodobná pouze lehká konstrukce a často u nich převládá jiná orientace než typická směřující od východu k západu (viz str. 44), neobytný účel těchto prostor se jeví jako pravděpodobný.

O možné funkci staveb by nám také mohly napovědět nálezy psích hrobů pod podlahou zahloubené chaty. Pokud platí hypotéza, že se jedná o stavební obětinu, jejímž úkolem byla magická ochrana domu (Droberjar 1997, 22), pak je pravděpodobnější, že takové objekty spíše sloužily obytným účelům než jiným. Tato teorie by ale zasloužila detailnější ověření, v jakých typech objektů nacházíme psí hroby, jaká je jejich plocha, konstrukce, zda obsahují ohniště atd. Výjimečně bývají doloženy polozemnice se zásobní jámou. Například v polozemnici č. 3/80 v Sedlci se do dna zahlubovala jáma, ve které byla nalezena celá nádoba (Břicháček – Braun – Košnar 1991, 436). Ve Zlechově bylo takových objektů více. Jednalo se o dvoukúlové polozemnice typu Forró A2, které se vyznačovaly větší plochou zhruba 20 m² (Zeman 2006, 457). Takové objekty mohou být chápány jako skladiště, sklepy či komory. V úvahu ale připadá i obydlí, uvnitř kterého obyvatelé uskladovaly potraviny.

O funkci objektů mohou svědčit také nálezy z objektů, přičemž je však třeba nezapomínat na způsob zaplňování polozemnic a tvorby výplně (Drda 1974). S výrobní funkcí jsou spojovány objekty, v nichž byly nalezeny přesleny, tkalcovská závaží, kostěné předměty, struska atd. (Pleinerová 2007, 84 – 85). Jmenovat můžeme například polozemnici č. 3/84 ze Zlivi, kde byl prozkoumán shluk kamenů a přetavené strusky, pod nimiž byla propálená podlaha. Tento nález byl interpretován jako pozůstatek kovářské výhně a se 60 kg strusky získanými z výplně chaty byl celý objekt označen za kovářskou dílnu (Zavřel 1987, 7, 9). Polozemnice jako prostory k provádění výrobní činnosti byly interpretovány rovněž na severoněmeckém sídlišti Flögeln, avšak s důležitým upozorněním, že zahloubené chaty byly patrně víceúčelové (Zimmermann 1992, 215). O tom, že polozemnice mohly spojovat zároveň obytnou i výrobní funkci, uvažuje více badatelů (Jančo 2001, 494; Motyková-Šneidrová 1960, 169). Tento předpoklad rovněž odpovídá úrovni hospodářství doby římské a stěhování národů, kdy mnoho řemesel bylo provozováno na úrovni domácností. Jednou z takových typických podomáckých výrob byla textilní výroba. O její přítomnosti na sídlištech svědčí časté nálezy přeslenů a tkalcovských závaží. Určité náznaky spojení polozemnic s výrobou

textilií pochází také z písemných pramenů. Plinius Starší se zmiňuje ve svém díle *Historia Naturalis*, že v Germánii se výrobě oděvů věnují ženy v podzemních jamách (Hist. Nat. xix. ii. 9-10). Výhodnost zahloubených chat při výrobě tkanin spočívá také ve skutečnosti, že se v nich udržuje větší vlhkost vzduchu (Zimmermann 2000, 184).

V době laténské byly některé nálezy v polozemnicích spojovány s doklady vaření. Jedná se zejména o polozemnici č. 1 z Oseka. Pro tuto chatu byla provedena fosfátová analýza, která prokázala antropogenní aktivity související s tepelnou úpravou pokrmů u shluku kamenů (pravděpodobně ohniště) a uprostřed objektu, kde se patrně pokrmy konzumovaly (Majer 2004, 197). Bylo by bezesporu zajímavé provést tuto analýzu i pro zahloubenou stavbu č. II/53 z Dobříčan, kde bylo na dně zachyceno větší množství zvířecích kostí pocházejících z hovězího dobytka, prasete, ovce, kozy, ale také psa, koně, jelena a srnce (Motyková-Šneidrová 1963, 15). Je možné, že i v tomto případě se jedná o místo, které mělo spojitost se zpracováním potravy nebo s takovým prostorem přinejmenším sousedilo. Rovněž zahloubená chata č. 3 v Hodyni obsahovala v okolí ohniště mnoho zvířecích kostí (Motyková-Šneidrová 1966, 304). Stejně tak v polozemnici č. 8 z Března byly zachyceny mlecí kameny a patrně pozůstatek pece (Pleinerová 2007, 23) a v zahloubené chatě č. XVIII z Hradiště u Stradonic byly nalezeny opálené zvířecí kosti (Motyková-Šneidrová 1962, 150).

Důležité je také sledovat typ sídliště, jak zdůrazňuje W. H. Zimmermann a předpokládá, že na převážně zemědělských sídlištích bude polozemnic méně a budou sloužit hospodářským účelům, zatímco na výrobních sídlištích by mohly výrazně převládat a plnit výrobní funkci (Zimmermann 2000, 185). Na takovou situaci narážíme na sídlišti przeworské kultury v Rawa Mazowiecka datovaného zhruba do období 50 – 200 AD. Zde byla v jedné poloze zachycena zemědělská usedlost, kterou tvořily nadzemní stavby včetně jedné halové a pouze jediná zahloubená stavba, která vzhledem k nevýrobnímu charakteru naleziště byla interpretována jako sklad potravin (Skowron 2007, 353). V druhé poloze se nacházela výrobní osada, kterou tvořily jak nadzemní tak zahloubené dílny. Například dílna č. 1 měla nadzemní konstrukci s vyplétanými stěnami, které vymezovaly prostor o ploše 10 m² (Skowron 2007, 354).

V rámci výzkumu sídlišť sledovaného období nebyla téměř využita fosfátová analýza, která by dokázala objasnit mnoho otázek vztahujících se k funkci jednotlivých objektů. Jednu z výjimek tvoří polozemnice č. 5090 z Prahy-Hloubětína, z níž byly odebrány vzorky. Analýza neprokázala žádné anomálie v obsahu fosfátů, tedy žádné antropogenní stopy. Toto zjištění bylo interpretováno jako důkaz přítomnosti dřevěné podlahy (Hušták – Jiřík 2009, 312). V tomto případě je třeba ověřit metodiku odběru vzorků, nicméně v této interpretaci se

projevuje snaha přiřknout této polozemnici obytnou funkci za každou cenu. Výsledek fosfátové analýzy může naopak ukazovat na to, že tento objekt mohl sloužit například skladovacím účelům. Vzhledem k lepší izolaci a zachovávání stále teploty jsou zahloubené chaty vhodné nejenom pro obývání, ale také pro uskladňování potravin (Zimmermann 2000, 184).

V rámci výzkumu sídlišť a funkce staveb by bylo zajímavé zabývat se otázkou sociální stratigrafie. Pochopitelně v této oblasti nabízejí více možností pohřebiště. Pro pravěké stavitelství se předpokládá určitá uniformita, která je patrná na půdorysech. Podle některých badatelů předstátní útvary neposkytují důvody odlišovat se a klást důraz na individualitu a individuální projevy (Pavlu 1998, 778-779). I přesto ale musíme předpokládat minimálně v některých obdobích vyšší rozvrstvení obyvatel. Významnější jedinci měli svá obydlí či další prostory na provozování svých úkolů. Jak se takové stavby odlišovaly vzhledem a úpravou, je téměř nemožné zjistit, ale jisté doklady vyšší vrstvy mohou být sledovány alespoň v rámci lokality podle nálezů. Jedním z takových nalezišť je hradiště na Závisti, kde bylo na sídlišti z pozdní doby římské zachyceno několik římských importů, mezi nimi například mortarium a zlomky skleněných nádob (Motyková – Drda – Rybová 1991, 62 – 63).

Venkovská sídla, na která narážíme v rámci sídlištních výzkumů doby římské a stěhování národů, plnila několik funkcí. Musíme počítat s tím, že někde se vyráběly nástroje, oděvy a nádoby, někde se bydlelo, někde docházelo ke zpracování a uskladnění zemědělských plodin, chovu zvířat, přípravě pokrmů, někde se lidé shromažďovali a někde se věnovali kultu a rituálům. Z tohoto výčtu je zřejmé, že nemůžeme vkládat ostrý předěl mezi nadzemní a zahloubené stavby, protože se snadno mohly ve funkcích překrývat. Na nalezištích je také často dost výrazný nepoměr mezi oběma typy staveb. Pokud narážíme na lokalitu s velkým počtem kůlových jamek, nemůžeme předpokládat, že obyvatelé přebývali v polozemnicích a naopak pokud čelíme značnému nedostatku nadzemních staveb, je třeba zvažovat obytnou funkci zahloubených objektů, pochopitelně za pečlivého a kritického zhodnocení nálezové situace. I z tohoto důvodu je zřejmé, proč není možné jednoduše přisoudit obytnou funkci buď zahloubeným, nebo nadzemním domům. Konkrétní lokality nám ukazují, že je nutné otázku funkce řešit v rámci jednotlivých sídlišť spíše než z obecného hlediska. Významným pomocníkem při analýze funkce jsou přírodovědné metody, které se stále ještě málo uplatňují, a v tomto ohledu zbývá velký prostor pro jejich využití a zjištění, na jaké veškeré otázky nám mohou nabídnout odpověď.

9 Závěr

Cílem práce bylo zhodnotit situaci z hlediska staveb na území Čech v době římské a stěhování národů. Obraz, který se nám nabízí dnes, je ovlivněn řadou faktorů, mezi které patří nerovnoměrný stav bádání v jednotlivých oblastech, omezené využití dostupných metod výzkumu, v některých případech nedostatečná publikace výzkumů a pochopitelně hlavní roli hrají zánikové transformace, které způsobují, že většina materiálů a stop po konstrukci i funkčním využití staveb nenávratně mizí. Při hodnocení pravěkého stavitelství se tedy často musíme spolehnout na jediné dostupné informace, ke kterým se řadí rozměry půdorysů, rozmístění kůlových jamek, druh nálezů z výplně a přítomnost otopného zařízení. Počet a umístění sloupových jam hraje významnou roli při vytváření typologií. Soubor sledovaných 131 polozemnic poskytl základ pro takovou klasifikaci pro území Čech. Ukázalo se, že velká část typů je shodná pro větší území, na kterém se předpokládá germánské osídlení, avšak existují i určité regionální odlišnosti a specifika. Zároveň se podařilo prokázat, že určité typy staveb jsou chronologicky citlivé a objevují se pouze po určitou dobu. Pro rozpoznání vztahů mezi různými znaky a vlastnostmi byly využity statistické metody, které skutečně upozornily na několik zajímavých spojitostí. Tyto metody poskytují výraznou pomoc při zpracování většího objemu informací, ale vždy je třeba jejich výstupy znovu ověřovat a kriticky zhodnocovat. Konstrukční a funkční otázky byly řešeny jak z obecného hlediska, tak s přihlédnutím k některým výraznějším příkladům. Ukázalo se, že stavitelství doby římské a stěhování národů zapadá do kontextu pravěkého stavitelství, které využívalo dostupné materiály z okolí sídlišť a používalo je na budování zahloubených i nadzemních staveb, které zčásti navazují na předchozí laténskou tradici, ale také přicházejí s novými řešeními. Konstrukce zahloubených staveb se stejně jako v předcházejícím období spoléhala především na využití dvou soch, v jejichž vidlicích spočívala hřebenová vaznice střechy. Dokladů pro interpretaci konstrukce stěn je nedostatek, a tak v úvahu obvykle připadá více různých řešení s tím, že za nejběžnější se považují vyplétané a srubové stěny. Nadzemní stavby byly velice různorodé, ale často se u nich ukazovalo odlišné řešení nosné konstrukce od polozemnic, které nasvědčovalo využití složitějších stavitelských a tesařských technik ke stavbě krovu. Podoba stěn zůstává nejasná, v úvahu připadají stejné techniky jako u zahloubených staveb, navíc je tu ale velká pravděpodobnost využití hrázděných stěn, o čemž napovídají i německé a severské analogie. Nadzemní i zahloubené stavby mohly plnit různé funkce, mnohdy jedna stavba mohla sloužit více účelům. Existují doklady obývání jak nadzemních domů tak

polozemnic, stejně tak hospodářské využití připadá v úvahu pro oba druhy staveb. Doklady výrobní činnosti často pocházejí ze zahloubených chat, avšak polské analogie ukazují, že i výrobní činnost mohla probíhat jak v zahloubených tak v nadzemních stavbách. Není tedy možné dělat jednoznačné závěry ohledně účelu zahloubených či nadzemních objektů, je vždy třeba zabývat se konkrétní lokalitou a situací. K získání více poznatků ohledně funkce sídlištních objektů by jednoznačně prospěly výzkumy, při nichž nejsou zničeny pozůstatky nadzemních konstrukcí a zároveň častější využívání přírodovědných metod.

10 Appendix A – Zhodnocení výzkumu z r. 1959 v Zalužanech ze stavebního hlediska

Na základě pozorování zpracování a interpretace nalezišť doby římské a stěhování národů, kde byly zachyceny pozůstatky nadzemních staveb, byla znovu zhodnocena jedna sezóna výzkumu v Zalužanech, okr. Příbram. Toto sídliště je specifické v tom, že na doposud prozkoumaných plochách chybí zahluobené stavby a zachycené objekty tedy tvoří pouze kúlové jamky a několik jam neurčité funkce.

Výzkum v Zalužanech probíhal ve dvou sezónách od roku 1958 do roku 1959, přičemž sledovaná část se nacházela na pozemku parc. č. 354 a byla zkoumána A. Rybovou v období od 1. 7. 1959 do 28. 8. 1959. Získané poznatky shrnuje nálezová zpráva (Rybová 1961b) a stručná předběžná zpráva publikovaná v Památkách archeologických (Rybová 1961a).

Plocha 538,75 m² byla rozdělena na 9 sond G – O (Rybová 1961b, 3-4). Do písčitého a jílovitého podloží se zahlubovaly celkem 272 objekty. Největší počet tvořily kúlové jamky, kterých bylo celkem zachyceno 251 (obj. č. 202 – 221, 223 – 269, 273 – 276, 278 – 316, 318 – 383, 385 – 405, 407 – 460). Ostatní objekty byly nejčastěji jámy (obj. č. 24, 29, 30, 31, 34, 35, 41, 43, 46), pozůstatky ohnišť (obj. č. 19, 21, 22, 27, 33), dvě jámy byly interpretovány jako možné pozůstatky pecí (obj. č. 28, 42), v případě dalších 5 objektů se jednalo o uhlíkové vrstvy jakožto pravděpodobné pozůstatky zuhelnatělého kúlu (obj. č. 18, 20, 23, 25) a písčitou sídlištní vrstvu z uhlíků, zlomků keramiky a mazanice (obj. č. 26).

Nálezy tvořily zlomky keramiky, mazanice, uhlíky, zvířecí kosti a zlomek laténského náramku (Tab. 1). Keramický materiál se nedochoval v dobrém stavu, téměř vždy se jednalo o malé zlomky keramických nádob s poničeným povrchem, takže stopy výzdoby se často ztrácely. Z 3755 zlomků byla největší pozornost věnována chronologicky významným zlomkům, mezi které patřily především okraje a zlomky s výzdobou.

Z tvarů byly zdokumentovány různé hrnce, misky s rozevřeným okrajem, mísy, plaňanské poháry, teriny a zásobnice se zesíleným okrajem. Okrajů bylo zachyceno několik typů, mezi nimi zejména ovalený (Tab. 3: 7), polokulovitý vytažený do hrany (Tab. 3: 8, 4: 10), zatažený (Tab. 3: 6, 5: 2) a hráněný (Tab. 7: 3). Keramická náplň je typická pro oblast jižních Čech ve stupni Ř A. Některé znaky ještě navazují na pozdnělaténskou tradici, jedná se zejména o užití tuhové keramiky (Tab. 2: 3), na kruhu točeného zboží, ovalených okrajů (Tab. 3: 7) a hřebenování (Tab. 2: 3, 4: 8, 6: 6). Takové pozorování bylo učiněno i na dalších sídlišťích počátku doby římské v daném regionu (Zavřel 1999, 496). Typickou náplní stupně Ř A

tvořily okraje hráněné do několika plošek (Tab. 5: 3, 6: 2, 7: 3), výzdoba vpichy a ozubeným kolečkem tvořící cik-cak linie (Tab. 3: 2, 4: 6, 4: 9), drsněním (Tab. 7: 2), nepravidelně se křižujícími rýhami (Tab. 4: 4) a zlomky plaňanských pohárů (Tab. 2: 5, 6). Ve výzdobě se také uplatňovalo hlazení či leštění povrchu (Tab. 6: 7, 6: 8, 7: 3) a různé vrypy (Tab. 4: 3), které nejsou tak chronologicky citlivé, ale podle analogií z jiných nalezišť (Zavřel 1999, 495) a celkové náplně keramických nálezů zalužanského sídliště se s největší pravděpodobností jednalo opět o pozůstatky keramiky horizontu plaňanských pohárů. Některé nálezy mohou spadat ještě do počátku stupně Ř B (Tab. 4: 9, 5: 1, 6: 1), ale obecně se dá říct, že těžiště působení této části naleziště v Zaluzanech spočívalo v grossromstedtském horizontu, snad s kratším přesahem do pozdního laténu a starší doby římské stupně Ř B1. Z této skutečnosti vyplývá, že při interpretaci staveb se nedá spolehnout na dataci jednotlivých jamek, protože i když poskytly datovatelný materiál, vždy se jednalo o keramiku spadající do výše uvedeného období.

Autorka výzkumu interpretovala 7 půdorysů nadzemních domů bez bližšího vysvětlení, jakým způsobem byly jednotlivé stavby identifikovány. Jak se již ukázalo v kapitole Nadzemní stavby, v 50. a 60. letech byly často nadzemní domy lokalizovány spíše náhodným vytvořením různých linií, které dohromady dávaly více či méně pravoúhlý obdélníkový půdorys. Z bezpečněji doložených půdorysů vyplývá, že kúlové jamky jednotlivých domů byly podobně hluboké s identickou nebo velice podobnou výplní. Pro možné zpracování byl celkový plán zanesen do geoinformačního systému ArcGIS 9.2, který umožnil zvýraznit objekty podle druhu jejich výplně, hloubky, případně i podle stop požáru. Naprostá většina objektů byla vyplněna jednou ze dvou nejčastějších výplní na lokalitě – hnědou písčitou (Plán 1) nebo černou mastnou (Plán 2). Jak je patrné, podle druhu výplně se rýsují určité struktury, které však nejde rozdělit na konkrétní půdorysy. Stejná situace je také u hloubek jamek, které se většinou pohybovaly v malém rozmezí od 8 do 16 cm, takže nebylo možné sledovat jakékoli změny v závislosti na zahloubení objektů. Rovněž byl sledován výskyt stop požáru v podobě výplně obsahující uhlíky a zlomky mazanice (Plán 3). V tomto případě se zdá, že se na jihozápadním okraji plochy vyrýsovala část půdorysu, čímž se potvrdila jedna z interpretací autorky výzkumu, která tuto skupinu jamek rovněž považovala za pozůstatek dlouhého kúlového domu. Podle výskytu mazanice a uhlíků by půdorys tvořily kúlové jamky č. 332, 226, 250, 215, 218, 220, 214, 221, 211, 210, 205 a 206 (Plán 4). Pokud se můžeme na toto pozorování spolehnout, znamenalo by to, že tento dům byl 7,2 m široký a orientovaný ve směru SZ – JV. U víceméně bezpečně doložených nadzemních staveb z kapitoly 5 nebyla

tato orientace doložena, snad pouze s výjimkou kúlového domu č. 19 z Března, jehož delší osa směřovala od SZZ k JVV. Na druhé straně se může tato orientace jevit atypicky pouze vzhledem k nedostatku dalších bezpečně prokázaných objektů. U polozemnic se naopak jedná o druhou nejčastější orientaci půdorysů. Šířkou se objekt řadí k nejširším nadzemním domům v Čechách ve sledovaném období. Rozměry se mu blíží dva domy z Kanína (obj. č. 1/04 o šířce 6 m a obj. č. 2/04 o šířce 5,95 m) a jeden dům z Března (obj. č. 19 o šířce 6 m). Bohužel všechny tyto objekty pochází až z období pozdní doby římské a stěhování národů a z horizontu plaňanských pohárů nemáme žádný spolehlivý půdorys, který by mohl sloužit jako analogie. Délka objektu se nedá odhadnout, ani pokud vezmeme v potaz poměry stran u jiných nadzemních domů. Některé domy vykazovaly poměr stran podobný jako u polozemnic, tj. 1: 1,3 až 1: 1,7, ale jsou rovněž doklady dlouhých domů, které sice měly srovnatelnou šířku jako jakýkoli jiná nadzemní stavba, ale délkou se několikanásobně lišily. Z dostupných informací není možné určit, zda se v případě domu ze Zalužan jednalo o krátkou či dlouhou variantu. Podle rozmístění kúlových jamek je patrné, že se s největší pravděpodobností jednalo o dvoulodní stavbu, které jsou doloženy i z jiných českých lokalit – např. Březno obj. č. 19, 20 a Sedlec obj. č. I/85. Chronologicky i vzhledově se zalužanské stavbě nejvíce blíží kúlový dům ze Sedlce (str. 54). Sedlová střecha se zřejmě opírala o středovou řadu kúlů a dále o stěny, pro jejichž konstrukci existuje více variant. Podle víceméně pravidelných rozestupů by připadaly v úvahu hrázděné či drážkové stěny, případně snad i roubené nebo vyplétané.

O užití různých technik svědčí i otisky v mazanici. Dochovalo se pouze 7,8 kg mazanice⁶. U mnoha zlomků byla jedna stěna rovná se stopami hlazení. Bílý nátěr, který bývá v takových případech rovněž zachycen, se však neobjevil ani v jednom případě. Na mnoha zlomcích byly otisky kulatých nebo otesaných dřev nebo prutů, podle nichž je možné představit si na lokalitě přítomnost staveb s vyplétanými, roubenými nebo hrázděnými stěnami. Určité omezené informace o úpravě stěn se dozvídáme rovněž z písemných pramenů. V Tacitově Germanii se objevuje zmínka o bydlení Germánů, ze které se dozvídáme, že na stavbu se využívá hrubě otesané dřevo a úpravě domů se nevěnuje zvláštní pozornost. Pouze některá místa bývají natřená hlinkou, která připomíná malbu (Germ. 16).

---

⁶ Celkové množství mohlo být o něco vyšší, jelikož při zpracování nebyly k dispozici veškeré nálezy z tohoto výzkumu. Chyběly především nálezy uhlíků a zvířecích kostí, ale je možné, že se tento problém týkal i několika sáčků s mazanicí.

Vzhledem k naprosté absenci zahloubených staveb v Zalužanech, musely veškeré potřebné funkce plnit nadzemní domy. Jednoznačně se jednalo o obytnou funkci, nejspíše také hospodářskou. Sídliště bylo spíše zemědělské, čemuž odpovídá nejenom využívání nadzemních staveb, které je typické pro takové osady, zatímco polozemnice bývají více spojovány s výrobními sídlišti (Zimmermann 2000, 185), ale rovněž povaha nálezů, které sestávaly z keramických zlomků, mazanice, uhlíků, zvířecích kostí, několika drobných úlomků kovových předmětů a nepatrného množství železné strusky.

Z celkového plánu výzkumu z r. 1959 vyplývá, že se jedná o vícefázové sídliště, jehož půdorysy se navzájem překrývají, a tak není možné bezpečně určit žádný půdorys s výjimkou jedné části pravděpodobného kúlového domu, který byl identifikován na základě výplně, především stop požáru, a také podle své izolace mimo hlavní kumulaci kúlových jam. Tímto se potvrdila již dřívější identifikace tohoto půdorysu, avšak ostatní půdorysy určené vedoucí výzkumu není možné přijmout bezvýhradně.

Sídliště v Zalužanech je významné nejen proto, že se jedná o lokalitu na pomezí středních a jižních Čech, která doposud nebyla tak intenzivně zkoumána jako jiné regiony, ale rovněž proto, že se jedná o naleziště, které může poskytnout informace ohledně přechodu z laténské doby do doby římské a také o využívání nadzemních staveb, potažmo o vztahu mezi nadzemními a zahloubenými stavbami.

11 Prameny

Plinius Secundus, Gaius: *Historia naturalis*, citováno podle vydání Warmington, E. H. (ed.) 1971: *Natural History: Bks. XVII-XIX v. 5*. Cambridge, Massachusetts. Transl. H. Rackham.

Tacitus, Publius Cornelius: *Germania*, citováno podle vydání Z dějin císařského Říma. Přel. A. Minařík, A. Hartmann, V. Bahník, 1976.

12 Použitá literatura

Audouze, F. – Buchsenschutz, O. 1989: Villes, villages et compagnes de l'Europe celtique. Paris.

Beková, M. 2006: Sídliště z počátku doby římské ve Slepoticích, okr. Pardubice. In: Droberjar, E. – Lutovský, M. (eds.): Archeologie barbarů 2005, Ústav archeologické památkové péče středních Čech, Praha, 361 – 364.

Benková, I. 1997: Chata ze starší doby římské v Trubíně, okr. Beroun. Archeologie ve středních Čechách 1, 303 – 308.

Blažek, J. 1997: Die neuen und unbekannten Funde der späten römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit in Nordwestböhmen. In: Tejral, J. – Friesinger, H. – Kazanski, M. (eds.): Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike in mittleren Donauraum, Brno, 11 – 22.

Břicháček, P. – Braun, P. – Košnar, L. 1991: Předběžná zpráva o výzkumu v Sedlci (okr. České Budějovice) v letech 1980 – 1987. Archeologické rozhledy 43, 436 – 446.

Břicháček, P. – Charvát, P. – Matoušek, V. 1983: Zpráva o záchranném výzkumu v Berouně 1979 – 1980. Archeologické rozhledy 35, 377 – 386.

Břicháček, P. – Košnar, L. 1998: Sídliště doby římské v Berouně-Závodí. Praehistorica 23, 61 – 93.

Budinský, P. 1999: Výzkum prakeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970 – 1977. II. Vyhodnocení archeologických pramenů a závěr. Teplice.

Donat, P. 1980: Haus, Hof und Dorf in Mitteleuropa vom 7.-12. Jahrhundert. Berlin.

Dreslerová, D. 1995: Borek 1983 – 1984. Nálezová zpráva č. j. 542/95. Archiv ARÚ AV ČR Praha.

Drda, P. 1974: Příspěvek k datování laténských sídlištních objektů s mladšími keramickými příměsemi. Archeologické rozhledy 27, 603 – 613.

Drda, P. – Koutecký, D. 1974: Vikletice 1966. Nálezová zpráva č. j. 1535/74. Archiv Ústavu archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě.

- Droberjar, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha.*
- Droberjar, E. 1999: Od plaňanských pohárů k vinařické skupině. (Kulturní a chronologické vztahy na území Čech v době římské – v časně době stěhování národů). Sborník Národního muzea v Praze, řada A – Historie 53, 1-58.*
- Droberjar, E. 2002: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.*
- Droberjar, E. 2008a: Aktuální stav výzkumu labsko-germánských sídlišť doby římské a doby stěhování národů v Čechách. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. – Vachútová, D.: Barbarská sídliště, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37, Brno, 11 – 21.*
- Droberjar, E. 2008b: K chronologii nejstarších labsko-germánských (svébských) sídlišť v Čechách. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. – Vachútová, D.: Barbarská sídliště, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37, Brno, 99 – 110.*
- Droberjar, E. – Prostředník, J. 2004: Turnov-Maškovy zahrady – germánský dvorec ze 3. století. Památky archeologické 95, 31 – 106.*
- Droberjar, E. – Turek, J. 1997: Zur Problematik der völkerwanderungszeitlichen Siedlungen in Böhmen. (Erforschung bei Jenštejn, Kr. Praha-východ). In: Tejral, J. – Friesinger, H. – Kazanski, M. (eds.): Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donauraum, Brno, 99 – 119.*
- Dubský, B. 1919: Přehled osídlení Strakonicka. Památky archeologické 31, 156 – 157.*
- Dubský, B. 1937: Jihozápadní Čechy v době římské. Strakonice.*
- Dvořák, F. 1919: Praehistorická osada u Nebovid. Památky archeologické 31, 153 – 154.*
- Ernée, M. 1992: Osídlení na Lomském potoce v severozápadních Čechách v prvních pěti stoletích našeho letopočtu. (Nepubl. rkp. dipl. práce) Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK Praha.*
- Ernée, M. 1995: Sídlištní objekty z mladší doby římské v Jenišově Újezdě. In: Blažek, J. – Meduna, P. (eds.): Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1983 – 1992, Most, 171 – 178.*
- Ernée, M. – Smrž, Z. 1994: Kyjice. Nálezová zpráva č. j. 625/94. Archiv Ústavu archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě.*
- Filip, J. 1950: Cvičný výzkum na pravěkém sídlišti v Královicích. Archeologické rozhledy 2, 199 – 208.*

- Fröhlich, J. 2001:* Nové nálezy časně laténských polozemnic na Písecku. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 14, 159 – 198.
- Hinz, H. 1976:* Bauarten. In: J. Hoops et al., *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* 2, Berlin, 95 – 99.
- Hricáková, J. 2007:* Laténské polozemnice v Čechách. (Nepubl. rkp. bak. práce) Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK Praha.
- Hušták, P. – Jiřík, J. 2009:* Osídlení z doby římské v Praze – Hloubětíně „Zahrady nad Rokytkou“. In: Karwowski, M. – Droberjar, E. (eds.), *Archeologia barbarzyńców 2008: Powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim*. Rzeszów, 305 – 351.
- Jančo, M. 2001:* Osada z obdobia sťahovania národov v Siremi, okr. Louny. *Archeologie ve středních Čechách* 5, 485 – 508.
- Jančo, M. 2002:* Príspevok k pravekým sídliskám v Čechách. Polozemnice typu Leube C2, C2/D2, D2 a D3. *Archeologie ve středních Čechách* 6/2, 367 – 407.
- Jančo, M. 2004:* Germánska osada staršej doby rímskej z Berouna, Havlíčkovej ulice. *Archeologie ve středních Čechách* 8, 463 – 494.
- Jansová, L. 1971:* Hradiště nad Závistí v období pozdně římském a v době stěhování národů. *Památky archeologické* 62, 135 – 178.
- Jiřík, J. 2007:* Vybrané sídlištní situace mladší doby římské až časně fáze doby stěhování národů v severozápadních Čechách. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (eds.): *Archeologie barbarů 2006, Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Supplementum 3*, České Budějovice, 535 – 564.
- Kašpárek, F. 2008:* Germánské sídliště z doby římské ve Slatinicích na Olomoucku. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. – Vachůtová, D.: *Barbarská sídliště, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno* 37, Brno, 177 – 200.
- Kokowski, A. 1998:* Zur Frage sogenannter „großer Häuser“ in Mittel- und Osteuropa. In: Leube, A. (ed.): *Haus und Hof im östlichen Germanien*, Bonn, 14 – 24.
- Kolník, T. – Varsík, V. – Vladár, J. 2007:* Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia. Nitra.
- Koutecký, D. 1972:* Sídliště z doby laténské a římské v Počeradech, o. Louny. *Archeologické rozhledy* 24, 305 – 316.
- Koutecký, D. 1997:* Laténské a římské sídliště v Jenišově Újezdě, okr. Teplice. *Archeologické rozhledy* 49, 625 – 633.
- Koutecký, D. 1999:* Chata z doby římské v Solanech, okr. Litoměřice. In: Čech, P. (ed.): *Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1993 – 1997*, Most, 83 – 91.

- Koutecký, D. 2006: Mlado až pozdně halštatské sídliště a chata z doby římské v Dobroměřicích u Loun, Ústecký kraj. In: Hlavová, J. – Sýkora, M. (eds.): Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1998 – 2002, Most, 27 – 52.*
- Koutecký, D. – Venclová, N. 1979: K problematice osídlení severozápadních Čech v době laténské a římské. Sídliště Počerady I a II. Památky archeologické 70, 42 – 112.*
- Kruta, V. 1970: Chotěnice 1967. Nálezová zpráva č. j. 292/70. Archiv Ústavu archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě.*
- Kruta, V. 1972: Železářská osada ze starší doby římské Kadaň – Jezerka (okr. Chomutov). Archeologické rozhledy 24, 317 – 327.*
- Kruta, V. – Bubeník, J. 1970: Kadaň 1968. Nálezová zpráva č. j. 429/70. Archiv Ústavu archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě.*
- Kuna, M. – Profantová, N. a kol. 2005: Počátky raného středověku v Čechách. Praha.*
- Langer, J. 2010: Lidové stavby v Evropě. Praha.*
- Leineweber, R. 1998: Haus- und Siedlungsbefunde der römischen Kaiserzeit in der Altmark. In: Leube, A. (Hrsg.): Haus und Hof im ostlichen Germanien, Tagung Berlin vom 4. bis 8. Oktober 1994. Bonn, 85-92.*
- Leube, A. 1992: Studien zu Wirtschaft und Siedlung bei den germanischen Stämmen im nördlichen Mitteleuropa während des 1.-5./6. Jh. u. Z. Ethnographisch-Archäologische Zeitschrift 33, 130-146.*
- Majer, A. 2004: Osek u Milevska – fosfátová analýza laténské chaty. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 17, 197 – 198.*
- Michálek, J. 1974: Laténské sídliště u Zbudova v jižních Čechách. Archeologické rozhledy 26, 213 – 224.*
- Michálek, J. 1990: Pozdnělaténský sídlištní objekt u Strakonic. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 7, 7 – 50.*
- Motyková, K. 1975: Mlékojedy. Nálezová zpráva č. j. 2958/75. Archiv ARÚ AV ČR Praha.*
- Motyková, K. 1977: Mlékojedy. Nálezová zpráva č. j. 2821/77. Archiv ARÚ AV ČR Praha.*
- Motyková, K. 1981: Osídlení ze starší doby římské u Dolních Břežan. Příspěvek k problematice výzkumů germánských sídlišť a jejich interpretace. Archeologické rozhledy 33, 504 – 533.*
- Motyková, K. 1993: Mlékojedy 1974. Nálezová zpráva č. j. 762/93. Archiv ARÚ AV ČR Praha.*

- Motyková-Šneidrová, K. 1958: Další poznatky k problematice pozdně laténských a časně římských osad v Čechách na základě nálezů ze Starého Vestce. Památky archeologické 49, 159 – 184.*
- Motyková-Šneidrová, K. 1959: Osídlení z mladší doby laténské, z doby římské a stěhování národů v Záluží u Čelákovic, I. Památky archeologické 50, 579 – 590.*
- Motyková-Šneidrová, K. 1960: Osídlení z mladší doby laténské, z doby římské a stěhování národů v Záluží u Čelákovic, II. Památky archeologické 51, 161 – 180.*
- Motyková-Šneidrová, K. 1962: Osada pod Hradištěm u Stradonic. Památky archeologické 53, 137 – 154.*
- Motyková-Šneidrová, K. 1963: Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen. Praha.*
- Motyková-Šneidrová, K. 1966: Osada ze starší doby římské v Hodyni u Kralovic. Archeologické rozhledy 18, 296 – 309.*
- Motyková-Šneidrová, K. 1967: Weiterentwicklung und Ausklang der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. Praha.*
- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1991: Some notable imports from the end of the Roman Period at the site of Závist. In: Archaeology in Bohemia 1986 – 1990, Praha, 56 – 63.*
- Motyková, K. – Pleiner, R. 1987: Die römerzeitliche Siedlung mit Eisenhütten in Ořech bei Prag. Památky archeologické 78, 371 – 448.*
- Moucha, V. 1991: Hořešovice 1989 – 1990. Nálezová zpráva č. j. 4365/1991. Archiv ARÚ AV ČR Praha.*
- Müller, F. – Kaenel, G. – Lüscher, G. 1999: Eisenzeit. Die Schweiz vom Paläolithikum bis zum Mittelalter IV. Basel.*
- Neustupný, E. 1979: Vektorová syntéza sídlištní keramiky. Archeologické rozhledy 31, 55 – 74.*
- Neustupný, E. 1997: Syntéza struktur formalizovanými metodami – vektorová syntéza. In: Macháček, J. (ed.): Počítačová podpora v archeologii, Brno, 237 – 258.*
- Novotný, B. a kol. 1986: Encyklopédia archeológie. Bratislava.*
- Pavlí, I. 1998: Dům v neolitu a jeho význam pro pravěkou archeologii. Archeologické rozhledy 50, 778 – 783.*
- Peškař, I. 1961: Nové poznatky o obytných stavbách na moravských sídlištích z doby římské. Památky archeologické 52, 414 – 422.*
- Píč, J. L. 1905: Starožitnosti země České II/3. Žárové hroby v Čechách a příchod Čechů. Praha.*

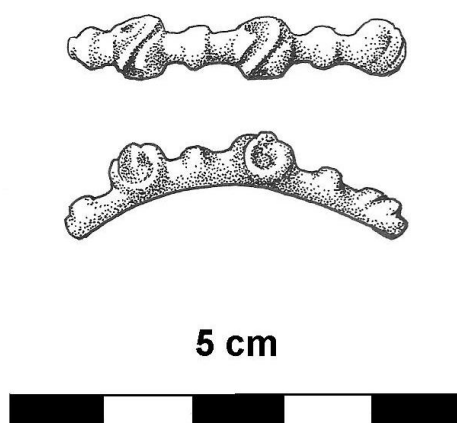
- Pitterová, A. 1970: Příspěvek k otázce rekonstrukce nosného systému střechy staroslovanských zemnic. Sborník Národního muzea 24, 129 – 138.*
- Pleiner, R. 1959: Osada se železárnami z mladší doby římské v Tuchlovicích. Památky archeologické 50, 158 – 142.*
- Pleinerová, I. 1965: Výzkum osady z doby stěhování národů a z doby slovanské v Březně u Loun. Archeologické rozhledy 17, 495 – 200, 509 – 515, 517 – 529.*
- Pleinerová, I. 1986: Březno: Experiments with building old slavic houses and living in them. Památky archeologické 72, 104 – 176.*
- Pleinerová, I. 2007: Březno und germanische Siedlungen der jüngeren Völkerwanderungszeit in Böhmen. Praha.*
- Prostředník, J. 1996: Záchranný výzkum sídliště lidu popelnicových polí a doby římské v Turnově. Pojizerský sborník 3, 11 – 70.*
- Rösch, M. 2000: Holz und Holzgeräte. In: J. Hoops et al., Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 15, Berlin, 94 – 98.*
- Rybová, A. 1961a: Předběžné poznatky z výzkumu římského sídliště v Zalužanech u Písku. Památky archeologické 52, 397 – 404.*
- Rybová, A. 1961b: Zalužany 1959. Nálezová zpráva č. j. 6926/61. Archiv ARÚ AV ČR Praha.*
- Rybová, A. 1964: Pozdně laténské a časně římské sídliště v Novém Bydžově – Chudonicích. Práce Muzea v Hradci Králové 7, serie B, 3 – 142.*
- Rybová, A. 1976: Význam střeoevropské produkce keramiky na kruhu pro dějiny Čech ve 4.-5. stol. Památky archeologické 67, 85 – 114.*
- Salač, V. (ed.) et al. 2008: Doba římská a stěhování národů. Archeologie pravěkých Čech 8. Praha.*
- Sedláčková, H. 1990: Ein latènezeitliches Haus aus Mittelböhmen (samt Rekonstruktionsversuch). Mannus 56, 27 – 42.*
- Sklenář, K. – Sklenářová, Z. – Slabina, M. 2002: Encyklopedie pravěku. Praha.*
- Sklenářová, Z. 2003: Možnosti a problémy rekonstrukce pravěkých obytných staveb. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 4, 11 – 39.*
- Sklenářová, Z. 2005: Obytné stavby doby bronzové – otázky stavebního a konstrukčního vývoje. (Nepubl. rkp. dis. práce) Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK Praha.*
- Skowron, J. 2007: Bauwesen im Siedlungskomplex der Przeworsk-Kultur aus Rawa Mazowiecka (Mittelpolen). Möglichkeiten der Rekonstruktion verwendeter Bautechniken. In:*

- Droberjar, E. – Chvojka, O. (eds): Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách, supp. 3. České Budějovice, 351 – 374.
- Snítily, P. 2005: Laténská zahloubená obydlí. In: E. Neustupný – J. John (eds.), Příspěvky k archeologii 2, Plzeň, 201 – 239.*
- Stocký, A. 1909: Praehistorický výzkum okolí Nového Bydžova r. 1907. Památky archeologické 23, 165 – 168.*
- Stocký, A. 1910: Sídliště s kulturou římskou v Chudonicích u Nového Bydžova. Pravěk 6, 86 – 94.*
- Stocký, A. 1913: Nálezy z doby římského císařství v okolí Nového Bydžova. Časopis Společnosti přátel starožitností českých 21, 5 – 7, 17 – 23.*
- Streit, C. 1938: Saazer Latènefundes. Praha.*
- Svoboda, B. 1972: Studium doby stěhování národů v Čechách. Archeologické studijní materiály 10/1, 197 – 204.*
- Šnajdr, L. 1912: Městiště předhistorické osady Michelsko-Vršovické. Pravěk 8, 52 – 58.*
- Šneidrová, K. 1954: Osady starší doby římské po stránce stavební. Archeologické rozhledy 6, 227 – 240.*
- Šneidrová, K. 1955: Sídliště starší doby římské v Novém Bydžově. Archeologické rozhledy 7, 55 – 60.*
- Šneidrová, K. 1956: Výzkum u Dobříčan na Žatecku. Archeologické rozhledy 8, 491 – 496, 506, 513 – 515.*
- Šulová, L. 2006: Osídlení z časně doby římské na katastru Horoměřic, okr. Praha-západ. In: Droberjar, E. – Lutovský, M.: Archeologie barbarů 2005, Sborník příspěvků z I. protohistorické konference „Pozdně keltské, germánské a časně slovanské osídlení“, Praha, 319 – 336.*
- Vařeka, J. – Frolec, V. 2007: Lidová architektura: encyklopedie. Praha.*
- Vařeka, P. 1991: Příspěvek k problematice vypovídacích možností konstrukčních reliktnů středověkého vesnického domu, Archeologické rozhledy 43, 585 – 592*
- Vařeka, P. 1992: Mazanice - středověký stavební materiál v archeologických pramenech a problematika jeho interpretace. In: Durdík, T. (ed.): Sborník společnosti přátel starožitností 3, Praha, 105 - 110.*
- Vařeka, P. 1995: Nálezy mazanice v archeologických strukturách – deskriptivní systém a databáze mazanice. Archeologické fórum 4, 59–64. Praha.*

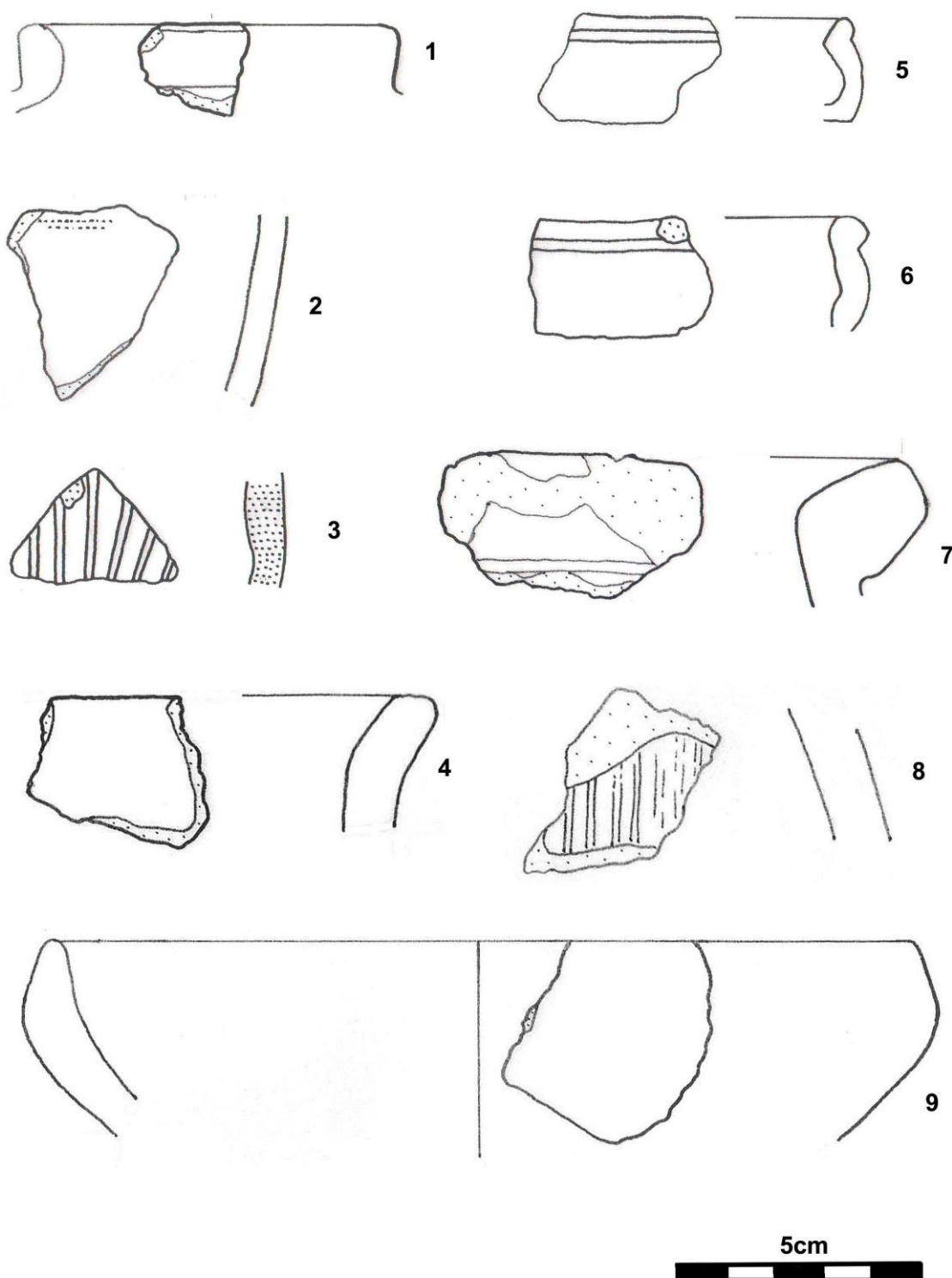
- Vařeka, P. 2004: Archeologie středověkého domu I. Proměny vesnického obydlí v Evropě v průběhu staletí, 6. – 15. století. Plzeň.*
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2006: Záchranný výzkum na dálnici D 11 v Kaníně, okr. Nymburk. In: Droberjar, E. – Lutovský, M.: Archeologie barbarů 2005, Sborník příspěvků z I. protohistorické konference „Pozdně keltské, germánské a časně slovanské osídlení“, Praha, 471 – 481.*
- Venclová, N. 1982: Železářská výroba z časně laténského a římského období v Loděnici a ve Svatém Janu pod Skalou. Archeologické rozhledy 34, 3 – 23.*
- Vojtěchovská, I. – Pleinerová, I. 1997: Polozemnice z období stěhování národů z Libčic n. Vlt.-Chýnova, okr. Praha-západ. Archeologické rozhledy 49, 28 – 32.*
- Waldhauser, J. 1970-71: Výzkum čtyřúhelníkových valů a laténského sídliště u Markvartic, o. Jičín, v roce 1969. Sborník Československé společnosti archeologické při ČSAV 4, 61 – 88.*
- Waldhauser, J. 2002: Poznatky z rekonstrukce keltského zahloubeného domu z Markvartic na Jičínsku. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 3, 107 – 115.*
- Waldhauser, J. a kol. 1993: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Graberfeld bei Radovesice in Böhmen. Praha – Teplice.*
- West, S. 1985: West Stow: The Anglo-Saxon Village. Vol. 2: Figures and Plates. East Anglian Archaeology 24. Ipswich.*
- Wüstehube, V. 1993: Frühneolitische Grubenhäuser? – Neue Überlegungen zu einem alten Problem. Germania 71, 521 – 531.*
- Zavřel, P. 1983: Sídliště z doby římské ve Zlivi v jižních Čechách. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 1, 73 – 93.*
- Zavřel, P. 1985: Pokračování výzkumu sídliště z doby římské ve Zlivi (okr. České Budějovice). Archeologické výzkumy v jižních Čechách 2, 19 – 42.*
- Zavřel, P. 1986: Výzkum sídliště z doby římské ve Zlivi v roce 1983. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 3, 7 – 16.*
- Zavřel, P. 1987: Výzkum sídliště z doby římské ve Zlivi (okres České Budějovice) v roce 1984. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 4, 7 – 21.*
- Zavřel, P. 1988: Výzkum sídliště z doby římské ve Zlivi (okr. České Budějovice) v roce 1985. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 5, 77 – 93.*
- Zavřel, P. 1989: Výzkum sídliště z doby římské ve Zlivi (okr. České Budějovice) v roce 1986. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 6, 59 – 78.*

- Zavřel, P. 1990: Výzkum sídliště z doby římské ve Zlivi (okr. České Budějovice) v letech 1987 - 1988. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 7, 51 – 73.*
- Zavřel, P. 1999: Současný stav výzkumu doby římské a doby stěhování národů v jižních Čechách. Archeologické rozhledy 51, 468 – 516.*
- Zavřel, P. 2008: Současný stav výzkumu sídlišť doby římské a doby stěhování národů v jižních Čechách. In: Droberjar, E. – Komoróczy, B. – Vachůtová, D.: Barbarská sídliště, Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 37, Brno, 111 – 127.*
- Zeman, T. 2006: Sídlíště z pozdní doby římské ve Zlechově. Stav zpracování, východiska a cíle projektu. In: Droberjar, E. – Lutovský, M.: Archeologie barbarů 2005, Sborník příspěvků z I. protohistorické konference „Pozdně keltské, germánské a časně slovanské osídlení“, Praha, 451 – 469.*
- Zimmermann, W. H. 1992: Die Siedlungen des 1. bis 6. Jahrhunderts nach Christus von Flögeln-Eekhöltjen, Niedersachsen: Die Bauformen und ihre Funktionen. Probleme der Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet 19. Hildesheim.*
- Zimmermann, W. H. 2000: Hütte. In: Hoops, J. et al.: Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 15, Berlin, 183 – 186.*

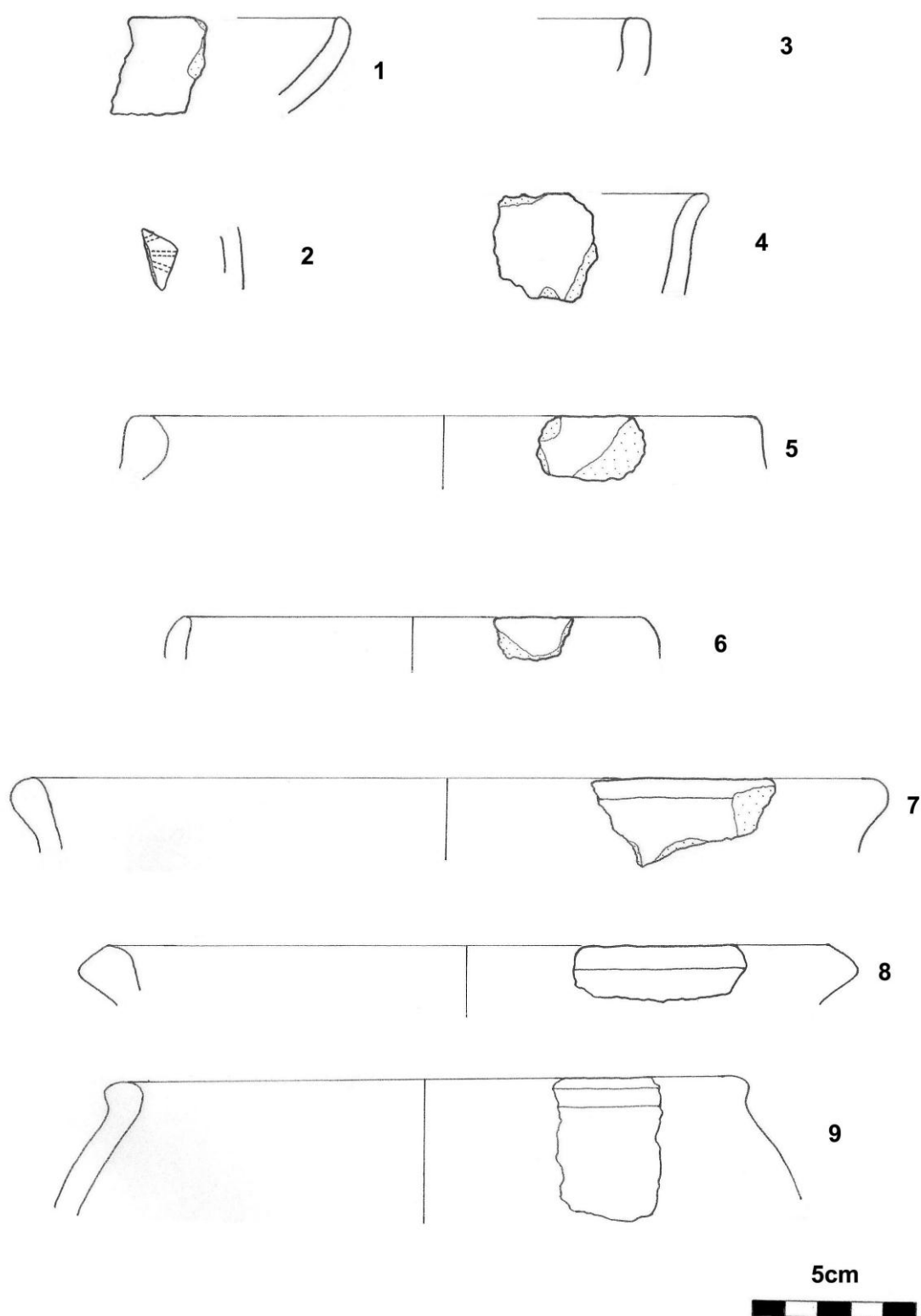
13 Příloha: Zalužany – tabulky a plány

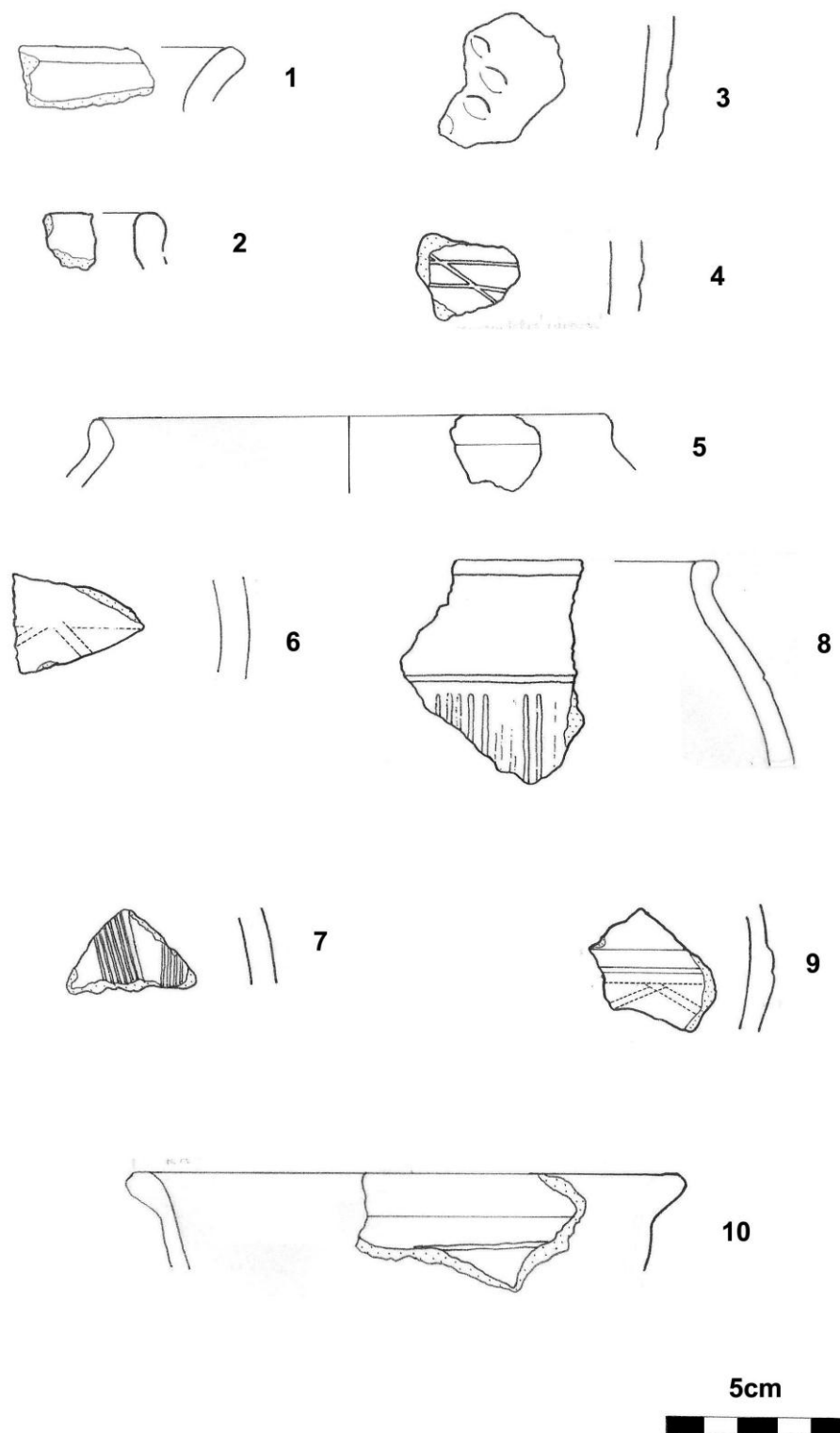
Tab. 1: Zalužany 1959: zlomek laténského náramku ze sídlištní vrstvy (kresba: M. Černý)

Tab. 2: Zalužany 1959: výběr z keramických nálezů: 1: kůl. jamka č. 423, 2: kůl. jamka č. 445, 3: sídl. vrstva sondy L, 4: kůl. jamka č. 320, 5: sídl. vrstva sondy J, 6: sídl. vrstva sondy H, 7: objekt č. 26, 8: kůl. jamka č. 319, 9: kůl. jamka č. 311

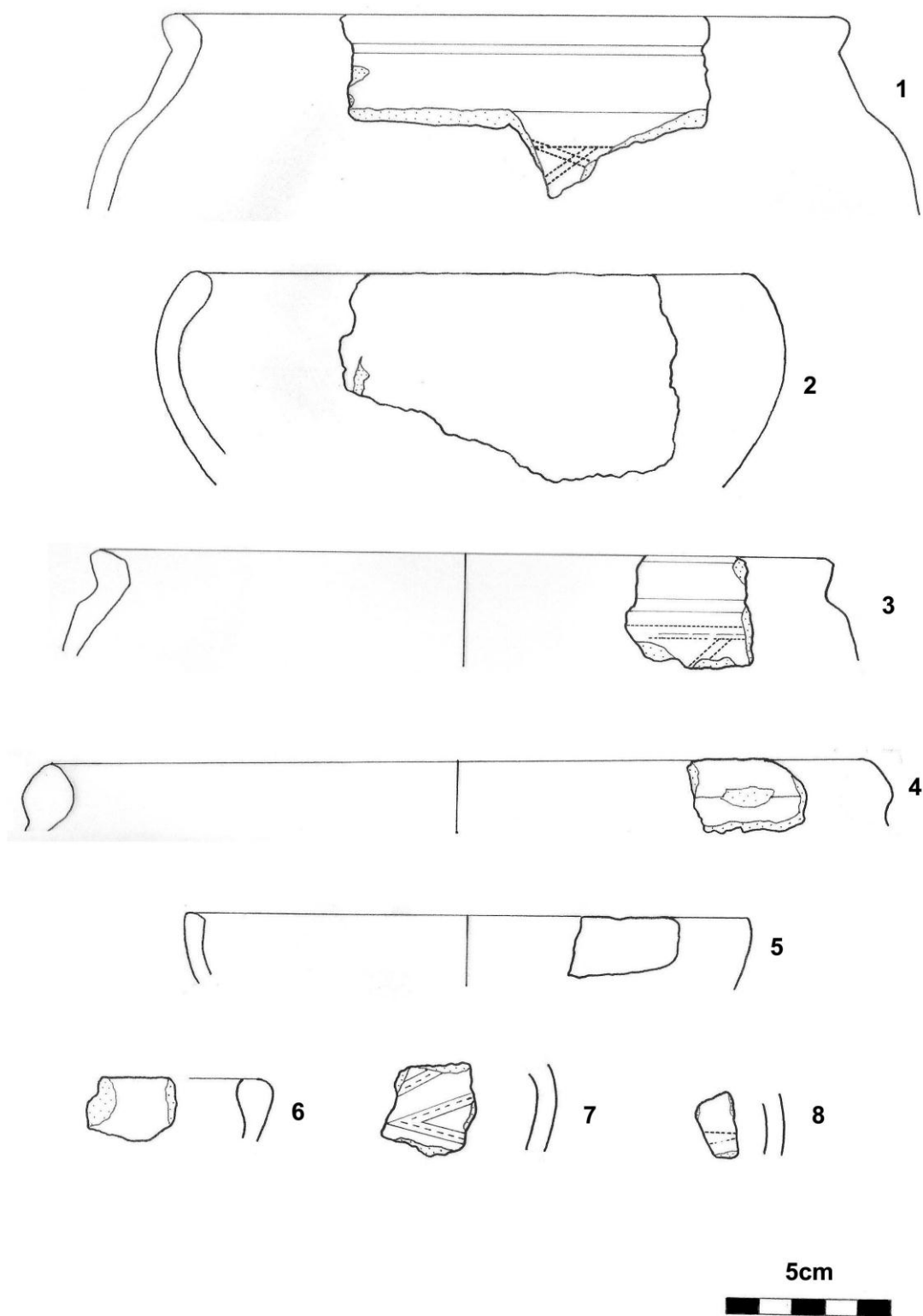

Tab. 3: Zalužany 1959: výběr z keramických nálezů: 1: kůl. jamka č. 326, 2: kůl. jamka č. 328, 3: kůl. jamka č. 299, 4: kůl. jamka č. 301, 5: kůl. jamka č. 288, 6: kůl. jamka č. 288, 7: kůl. jamka č. 296, 8: kůl. jamka č. 281, 9: kůl. jamka č. 253

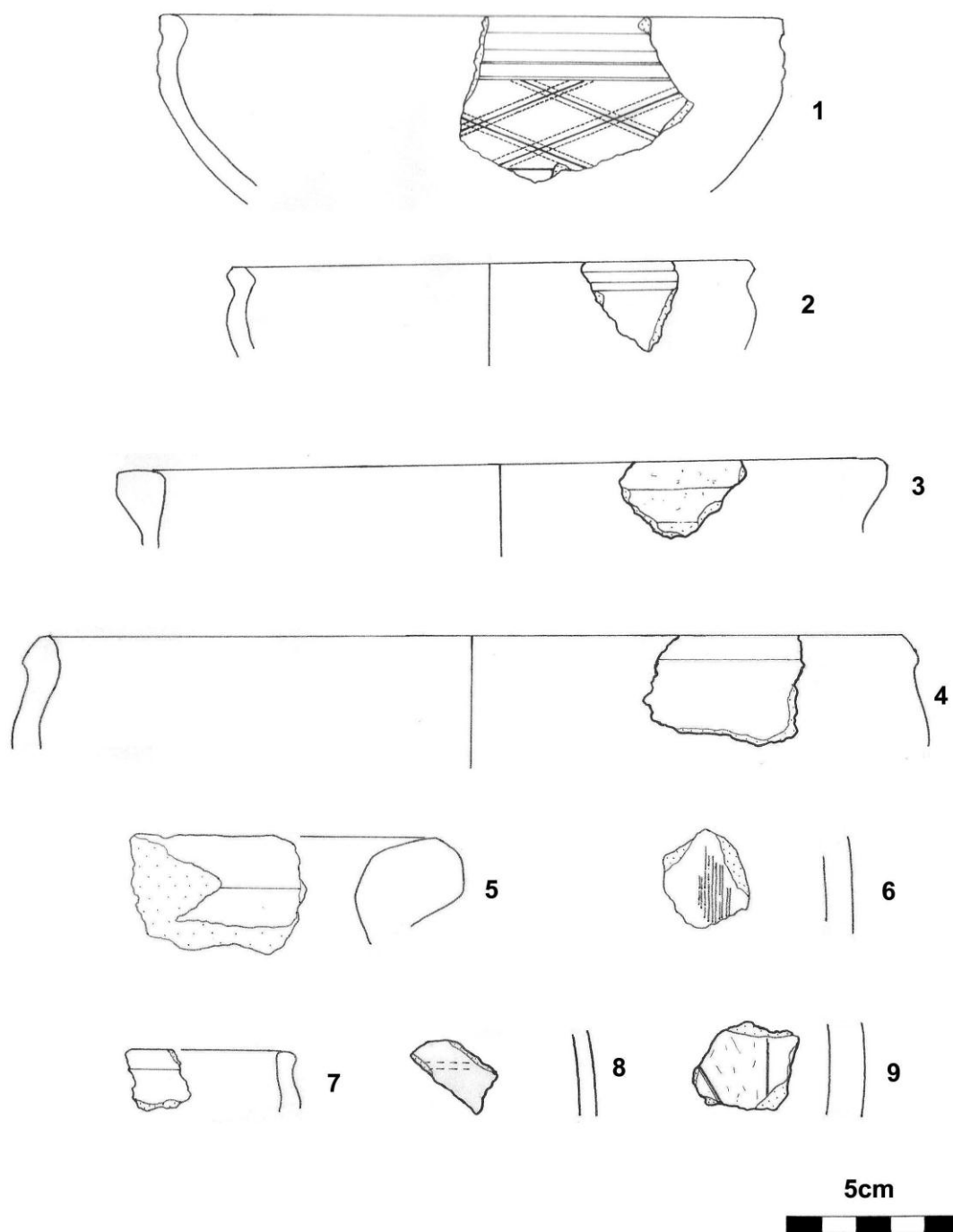

Tab. 4: Zalužany 1959: výběr z keramických nálezů: 1: objekt č. 46, 2: kůl. jamka č. 218, 3: kůl. jamka č. 240, 4: kůl. jamka č. 281, 5: kůl. jamka č. 261, 6: objekt č. 43, 7: kůl. jamka č. 375, 8: objekt č. 43, 9: objekt č. 43, 10: objekt č. 43

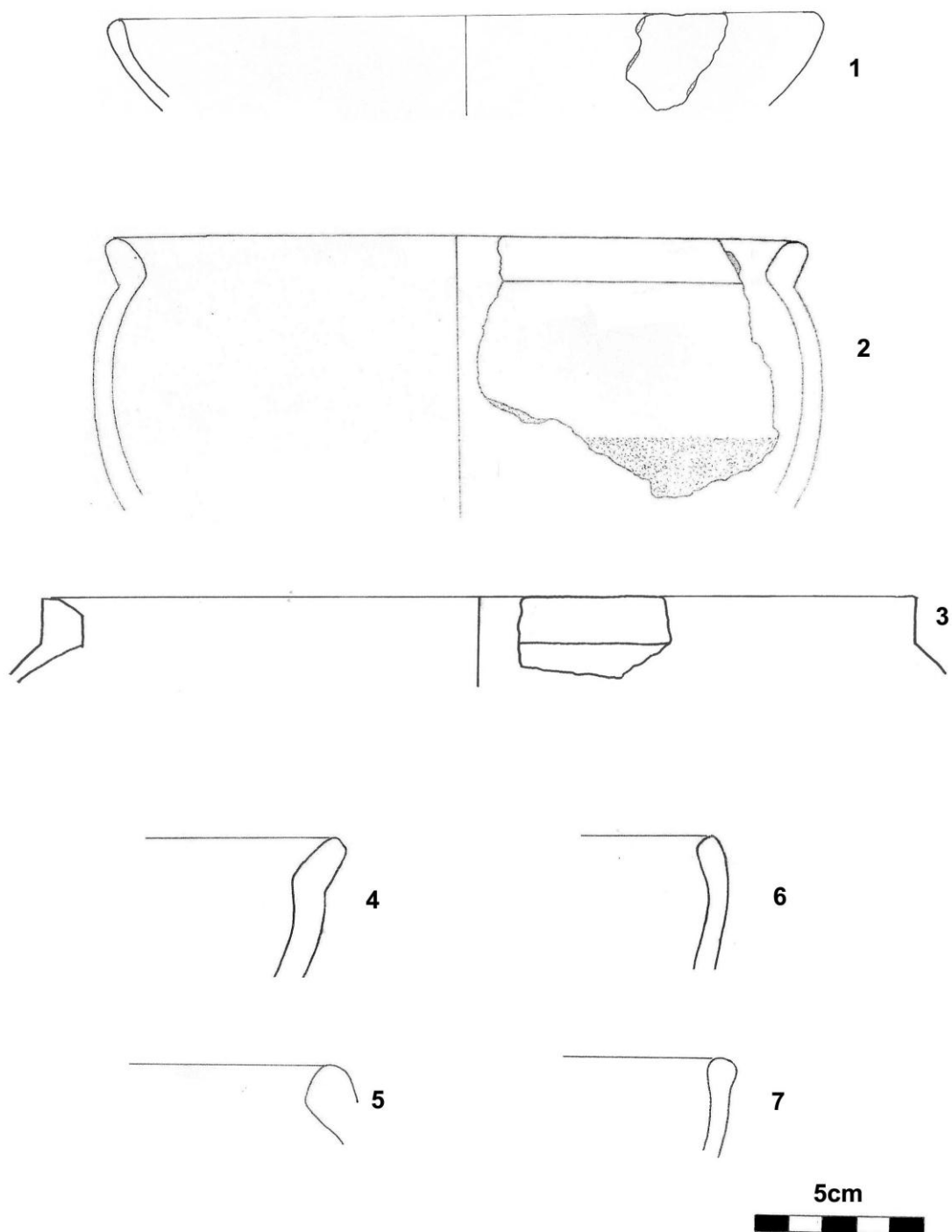

Tab. 5: Zalužany 1959: výběr z keramických nálezů: 1: objekt č. 41, 2: objekt č. 43, 3: kůl. jamka č. 344, 4: kůl. jamka č. 412, 5: kůl. jamka č. 364, 6: kůl. jamka č. 381, 7: kůl. jamka č. 387, 8: kůl. jamka č. 346

Tab. 6: Zalužany 1959: výběr z keramických nálezů: 1: objekt č. 28, 2: objekt č. 28, 3: objekt č. 26, 4: objekt č. 35, 5: objekt č. 35, 6: objekt č. 35, 7: objekt č. 29, 8: objekt č. 29, 9: objekt č. 29

Tab. 7: Zalužany 1959: výběr z keramických nálezů: 1: kůl. jamka č. 286, 2: objekt č. 28, 3: sídl. vrstva sondy J, 4: objekt č. 41, 5: objekt č. 42, 6: objekt č. 41, 7: objekt č. 42

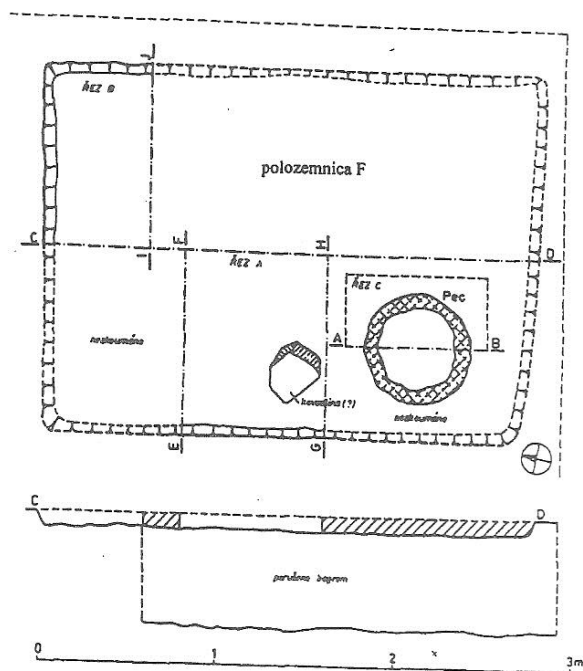

14 Katalog polozemnic

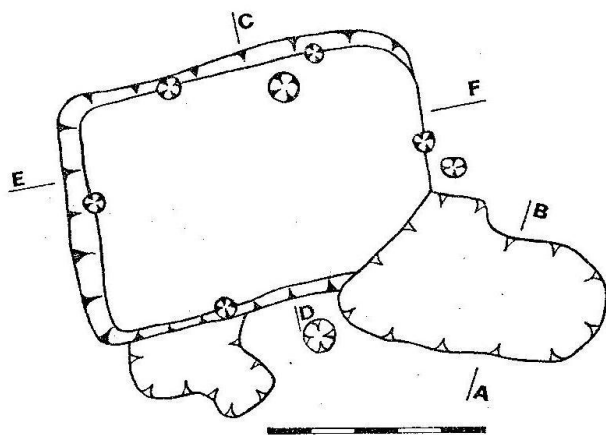
Beroun - Havlíčkova ul. F/95 (okr. Beroun)

Rozměry: 2x2,8x0,1 m **Plocha:** 5,6 m² **Orientace:** S – J **Datace:** Ř B2 **Typ Droberjar:** D1
Typ Leube: F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker. (206 zl.), mazanice, uhlíky, struska, 5 bronzových plíšků, zlomek bronzového předmětu, zvířecí kosti **Podloží:** -
Autorova interpretace: železářská dílna **Literatura:** Jančo 2004

Beroun - Plzeňské předměstí 22 (okr. Beroun)

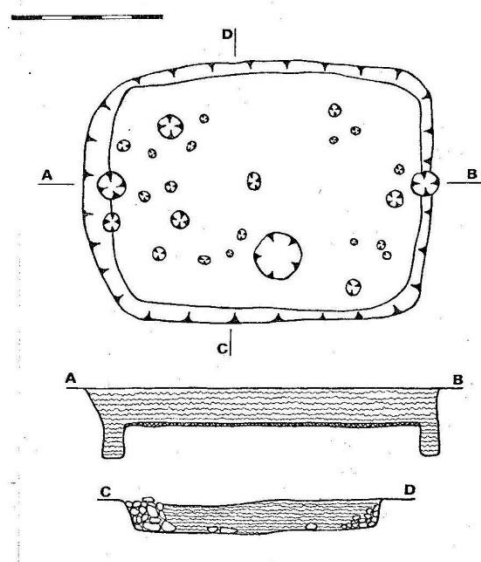
Rozměry: 1,16x1,5x0,07 m **Plocha:** 1,7 m² **Orientace:** SVV – JZZ **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. , uhlíky, **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

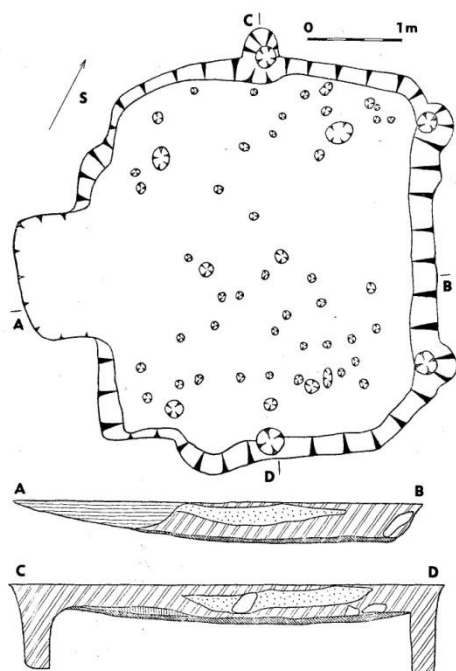
Beroun - Plzeňské předměstí 24 (okr. Beroun)

Rozměry: 4,3x5,8x0,6 m **Plocha:** 24,9 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř B **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (165 zl.), mazanice, struska, kost.hroty, tkalc.závaží, **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

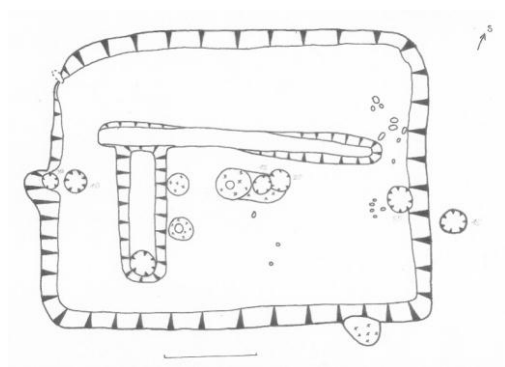
Beroun - Plzeňské předměstí 28 (okr. Beroun)

Rozměry: 3,9x4,4x0,3 m **Plocha:** 17,2 m² **Orientace:** SSZ - JJV **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B2 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C4 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

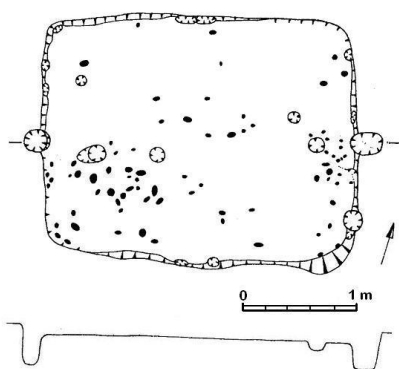
Beroun - Plzeňské předměstí 36 (okr. Beroun)

Rozměry: 3,35x4,2x- m **Plocha:** 14,1 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker. **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy **Autorova interpretace:** patrně výrobní objekt **Literatura:** nepubl.

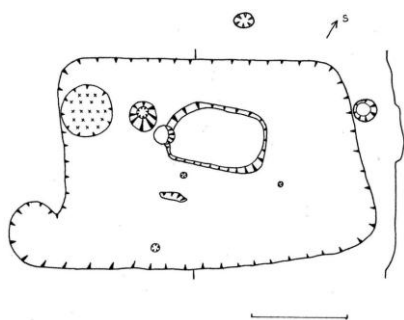
Beroun - Plzeňské předměstí 56 (okr. Beroun)

Rozměry: 2,2x2,8x0,1 m **Plocha:** 6,2 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** A2 **Typ Leube:** B2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Břicháček - Charvát - Matoušek 1983

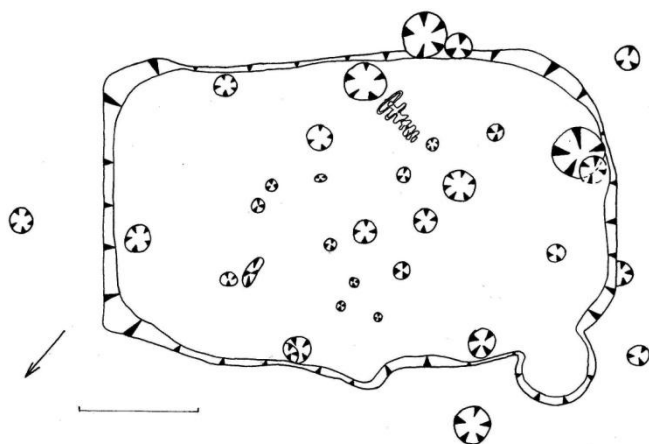
Beroun - Plzeňské předměstí 67 (okr. Beroun)

Rozměry: 2,2x3,1x0,1 m **Plocha:** 6,8 m² **Orientace:** SV - JZ **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ano? **Nálezy:** ker. **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

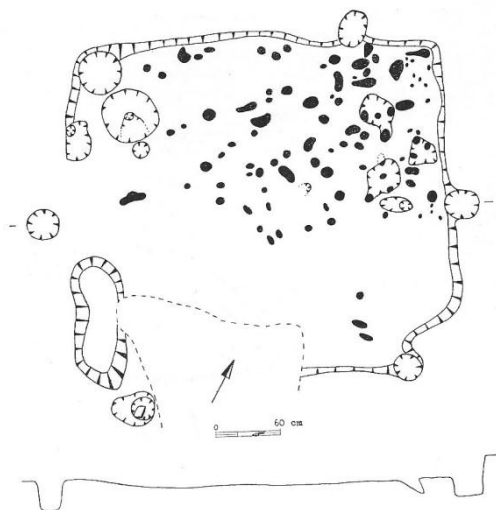
Beroun - Plzeňské předměstí 70 (okr. Beroun)

Rozměry: 2,7x4,3x0,3 m   **Plocha:** 11,6 m²   **Orientace:** SV - JZ   **Datace:** Ř A - B   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., uhlíky, zvířecí kosti   **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** nepubl

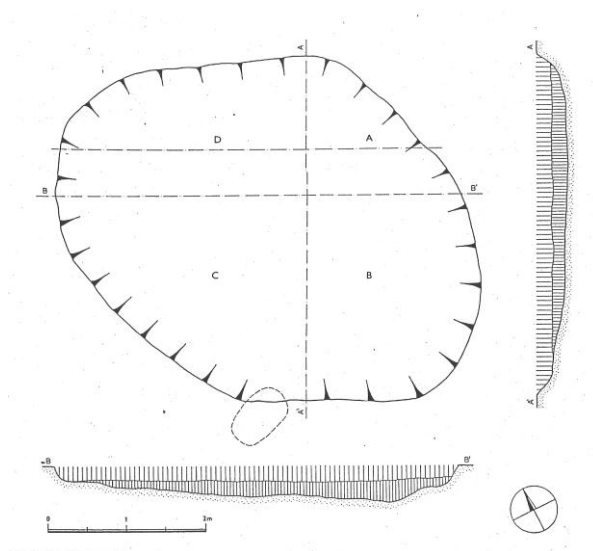
Beroun - Plzeňské předměstí 93 (okr. Beroun)

Rozměry: 3,1x3,6x0,1-0,15 m   **Plocha:** 11,2 m²   **Orientace:** SVV - JZZ   **Datace:** Ř A - B   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker.   **Podloží:** hlinité, splachové vrstvy   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Břicháček - Charvát - Matoušek 1983

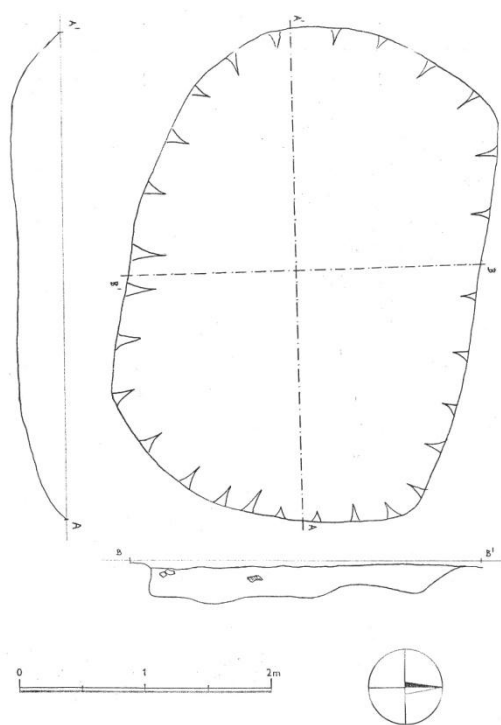
Borek 9/83 (okr. Mělník)

Rozměry: 4,5x5,8x0,4 m   **Plocha:** 26,1 m²   **Orientace:** SZ - JV   **Datace:** Ř C   **Typ Droberjar:** D1   **Typ Leube:** F1   **Typ Forró:** F1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., uhlíky, pískovcový brousek, přeslen, kosti   **Podloží:** písčité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Dreslerová 1995

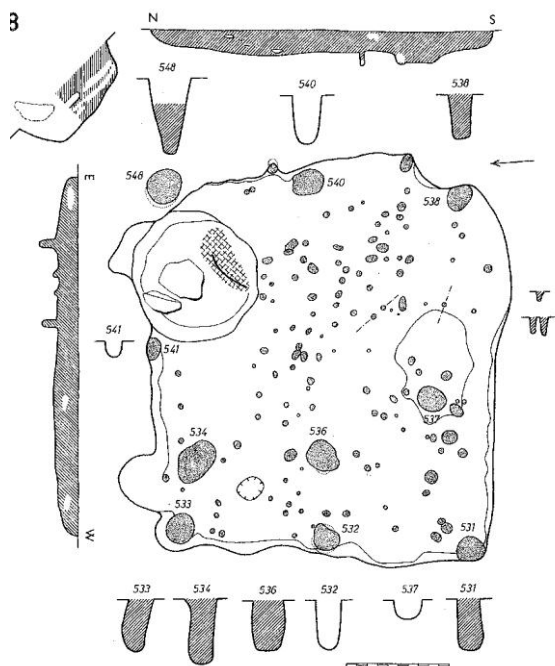
Borek 10/83 (okr. Mělník)

Rozměry: 2,8x4x0,2 m   **Plocha:** 11,2 m²   **Orientace:** SZZ - JVV   **Datace:** Ř C   **Typ Droberjar:** D1   **Typ Leube:** F1   **Typ Forró:** F1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., uhlíky, bronz, železo, hliněný předmět, kosti   **Podloží:** písčité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Dreslerová 1995

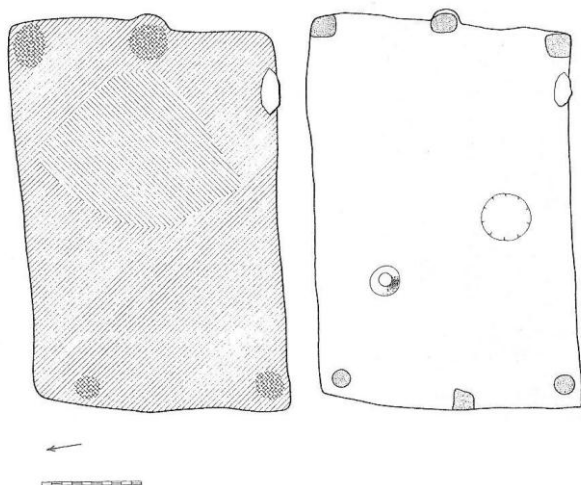
Březno 8 (okr. Louny)

Rozměry: 3,4x3,65x0,25 m   **Plocha:** 12,4 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** D2   **Typ Forró:** D1   **Otopné zařízení:** ano?   **Nálezy:** ker. (167 zl.), mazanice, mlecí kameny, neolitická sekyrka, zlomek Fe nože, zlomek Fe hrotu šípu, Fe hřebík, zvířecí kosti   **Podloží:** sprašové   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Pleinerová 2007

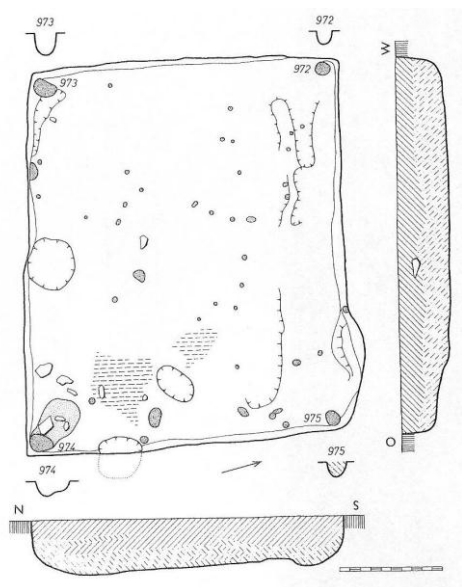
Březno 13 (okr. Louny)

Rozměry: 2,6x3,9x0,1-0,15 m   **Plocha:** 10,1 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C1   **Typ Forró:** C2   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker. (37 zl.), 4 tkalc.závaží, zlomek tkalc.závaží, přeslen, fajánsová perla, zvířecí kosti   **Podloží:** -   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Pleinerová 2007

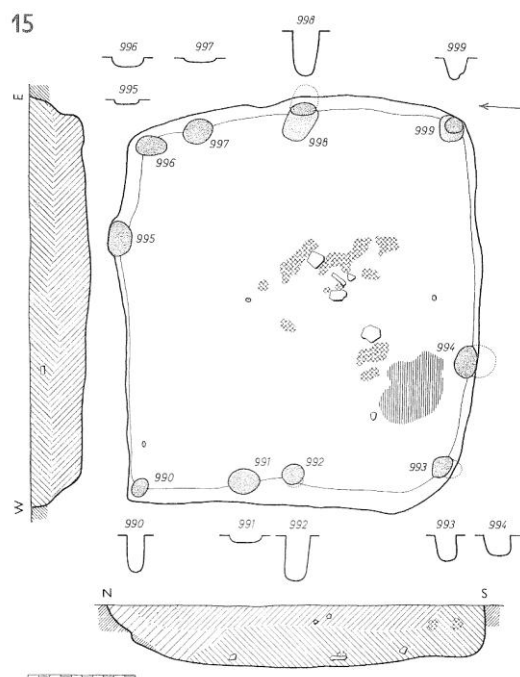
Březno 14 (okr. Louny)

Rozměry: 3,15x3,7x0,35 - 0,4 m **Plocha:** 11,7 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ano? **Nálezy:** ker. (373 zl.), mazanice, zlomek Fe nože, zlomek kost.hřebene, 2 přesleny, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

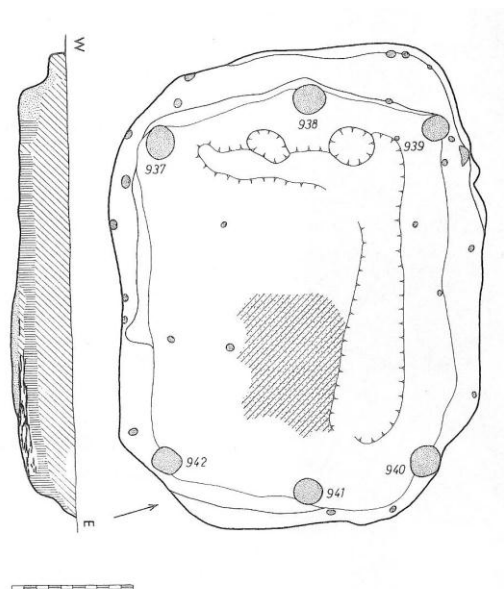
Březno 15 (okr. Louny)

Rozměry: 3,35x3,8x 0,2 - 0,25 m **Plocha:** 12,7 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C2 **Typ Forró:** C3 **Otopné zařízení:** ano? **Nálezy:** ker. (214 zl.), Fe nůž, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

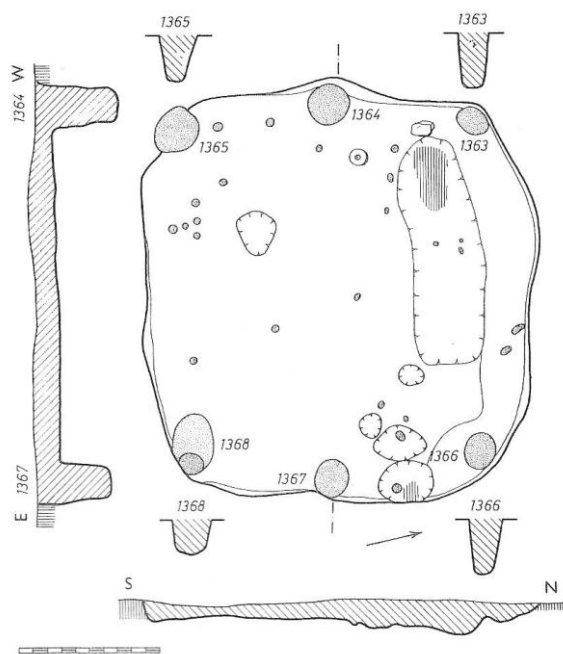
Březno 17 (okr. Louny)

Rozměry: 2,5x3,3x0,47 m   **Plocha:** 8,6 m²   **Orientace:** SZZ - JVV   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C1   **Typ Forró:** C2   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker. (27 zl.), přeslen, zlomek závaží, zlomek Fe hrotu, zvířecí kosti   **Podloží:** hlinité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Pleinerová 2007

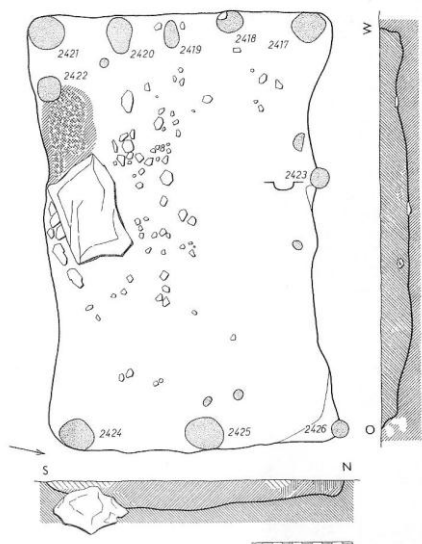
Březno 30 (okr. Louny)

Rozměry: 2,8x3x0,2 m   **Plocha:** 8,4 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C1   **Typ Forró:** C2   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker. (26 zl.), zlomek kost.hřebene, závaží, 3 tkalc.závaží, zvířecí kosti   **Podloží:** -   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Pleinerová 2007

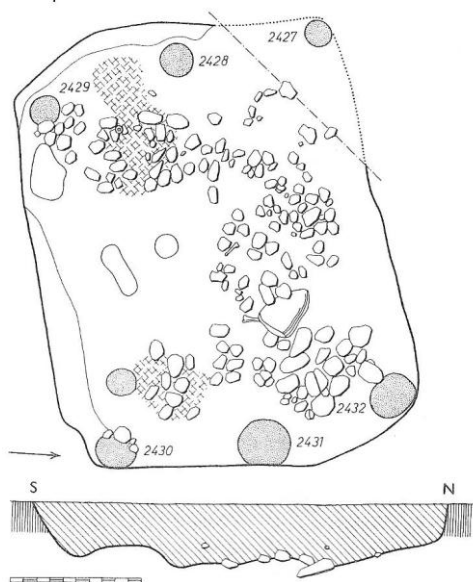
Březno 40 (okr. Louny)

Rozměry: 2,7x4,38x0,25 m   **Plocha:** 11,8 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C2   **Typ Forró:** C3   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker. (189 zl.), mazanice, 2 zlomky kost.hřebene, zvířecí kosti   **Podloží:** -   **Autorova interpretace:** -
Literatura: Pleinerová 2007

Březno 42 (okr. Louny)

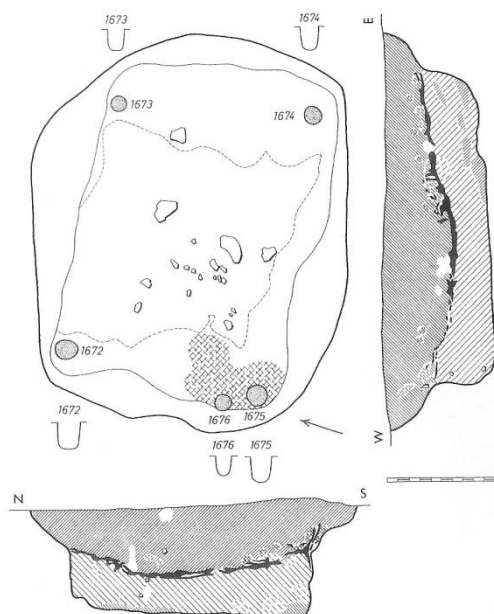
Rozměry: 2,7x3,4x0,35 m   **Plocha:** 9,2 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C1   **Typ Forró:** C2   **Otopné zařízení:** ano?   **Nálezy:** ker. (139 zl.), mazanice, přeslen, kost.šídlo, zlomek mušle, zvířecí kosti   **Podloží:** hlinité   **Autorova interpretace:** -
Literatura: Pleinerová 2007

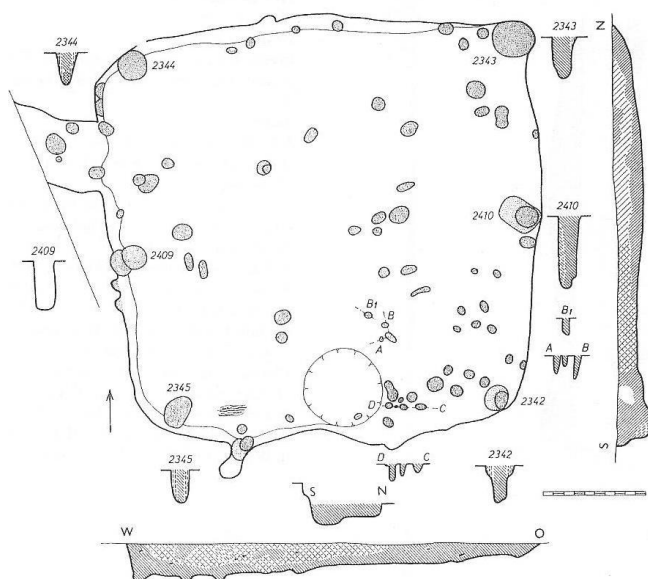
Březno 43 (okr. Louny)

Rozměry: 2,25x2,9x1,1 m **Plocha:** 6,5 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ne? **Nálezy:** ker. (241 zl.), mazanice, struska, přeslen, závaží, mušle, zlomek Fe nože, Fe drát, Fe tyčinka, Fe šídlo, kost.šídlo, polotovary kost.a paroh.nástrojů, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

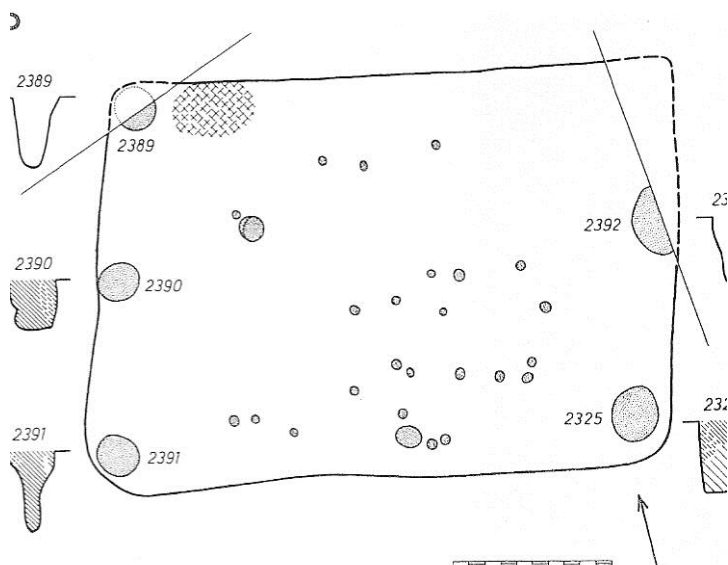
Březno 52 (okr. Louny)

Rozměry: 4,7x4,25x0,2-0,3 m **Plocha:** 17,3 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C1 **Typ Forró:** C2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (189 zl.), mazanice (bílá omítka), uhlíky, struska, přeslen, zlomky 2-3 závaží, mušle, náramek, zvířecí kosti **Podloží:** hlinité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

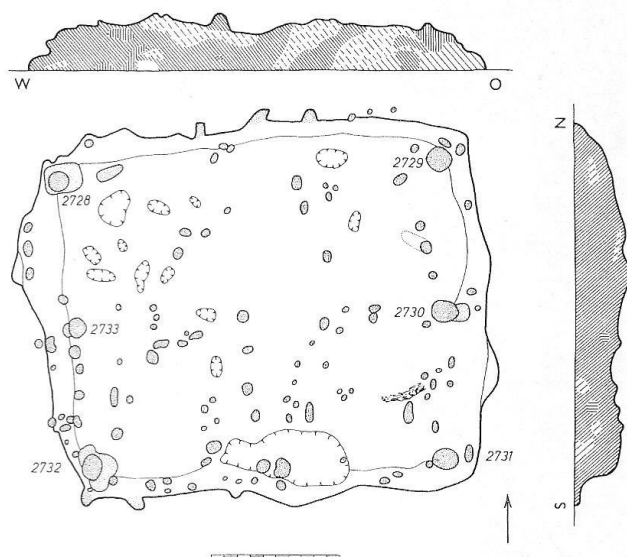
Březno 55 (okr. Louny)

Rozměry: 2,5x3,7x0,15 m **Plocha:** 9,3 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C2 **Typ Forró:** C3 **Otopné zařízení:** ne? **Nálezy:** ker. (30 zl.), mazanice, kost.hřeben, kost s otvorem, kost.tyčinka, zbytek Fe nýtu, zvířecí kosti **Podloží:** půdní horizont **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

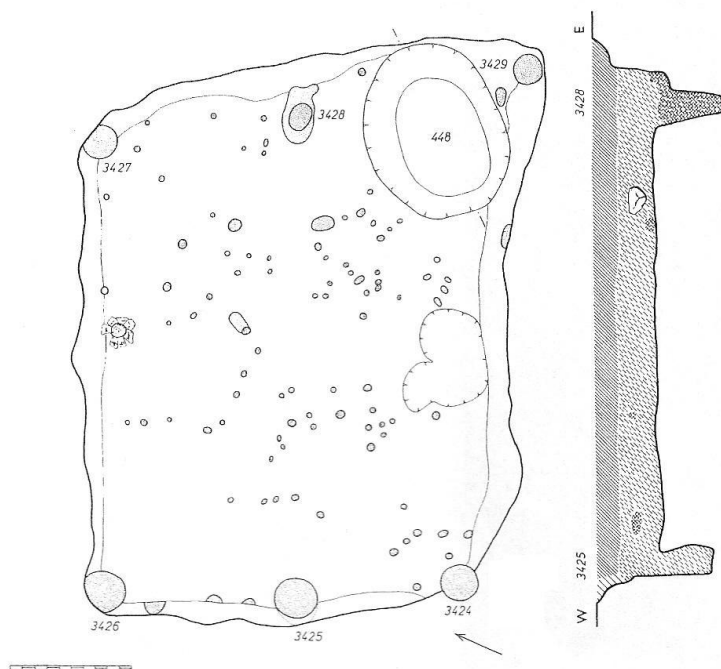
Březno 58 (okr. Louny)

Rozměry: 2,6x3,2x 0,42 m **Plocha:** 8,3 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C2 **Typ Forró:** C3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (51 zl.), mazanice, zlomek Fe nože, pazourek, náramek, zvířecí kosti **Podloží:** hlinité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

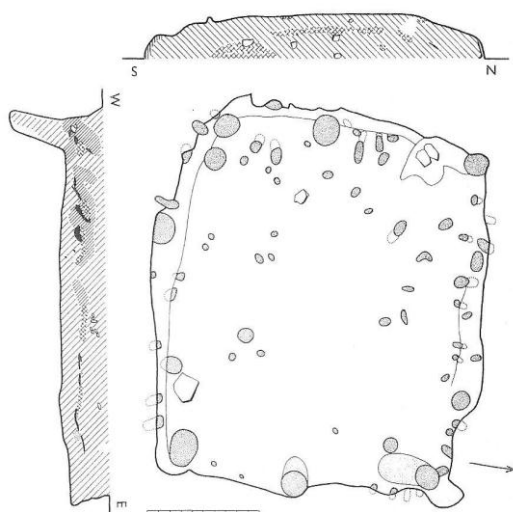
Březno 68 (okr. Louny)

Rozměry: 3,6x4,6x0,5 m **Plocha:** 16,6 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (562 zl.), mazanice, přeslen, kost.šídlo, náramek, zvířecí kosti **Podloží:** hlinité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

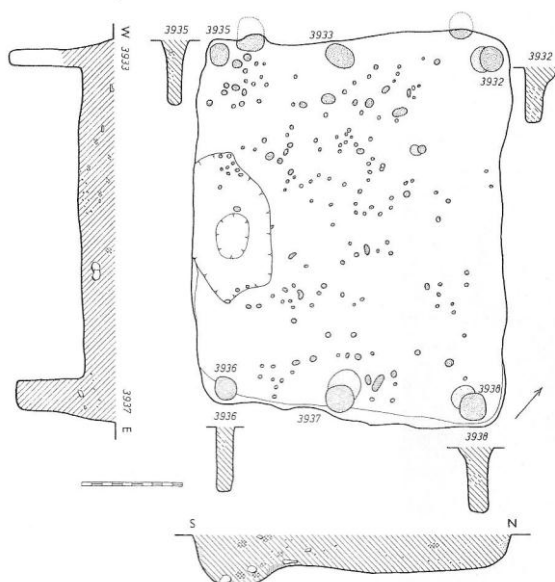
Březno 72 (okr. Louny)

Rozměry: 3x3,4x0,4 m **Plocha:** 10,2 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D3 **Typ Forró:** D3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (294 zl.), mazanice, přeslen, 3 brousky, mušle, zlomek Fe předmětu, pískovcová kulička, kost.hřeben, zlomek hrotu šípu, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

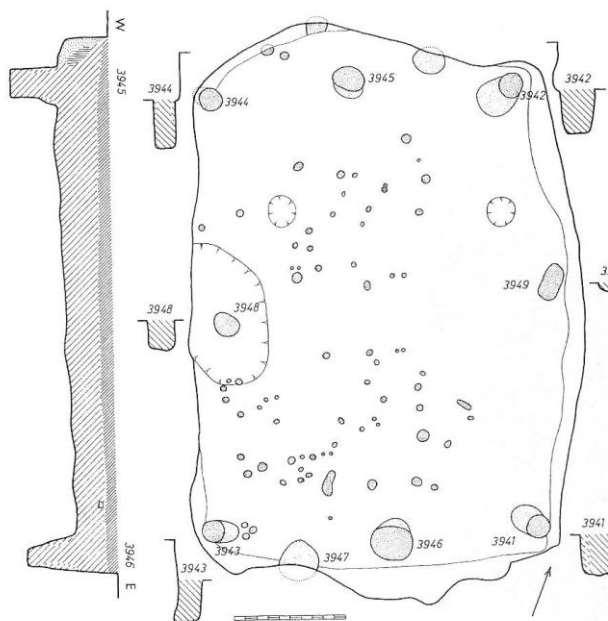
Březno 76 (okr. Louny)

Rozměry: 3,1x3,8x0,35 m   **Plocha:** 11,8 m²   **Orientace:** SZ - JV   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C2   **Typ Forró:** C3   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker. (329 zl.), 2 přesleny, 2 kost.šídla, kost.předmět, zvířecí kosti   **Podloží:** sprašové   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Pleinerová 2007

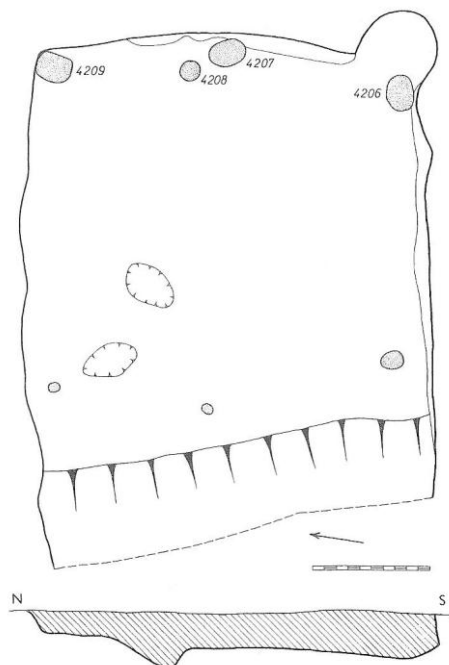
Březno 77 (okr. Louny)

Rozměry: 3,6x5,1x0,45 m   **Plocha:** 18,4 m²   **Orientace:** SSZ - JJV   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** D2   **Typ Forró:** D2   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker. (177 zl.), mazanice, kost.přezka, kost.tyčinka, intruze (LT spona), část nože, zvířecí kosti   **Podloží:** sprašové   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Pleinerová 2007

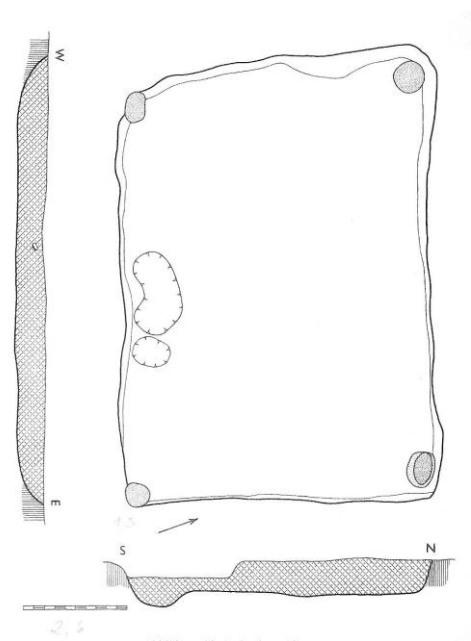
Březno 79 (okr. Louny)

Rozměry: 3,4x3,6+x0,35-0,4 m   **Plocha:** 12,2+ m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C1   **Typ Forró:** C2   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker. (81 zl.), přeslen, Fe hřebík, kus Fe, mušle, zvířecí kosti   **Podloží:** -   **Autorova interpretace:** -
Literatura: Pleinerová 2007

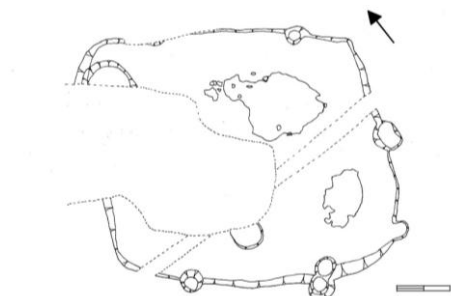
Březno 85 (okr. Louny)

Rozměry: 3x4,3x0,3 m   **Plocha:** 12,9 m²   **Orientace:** SZZ - JVV   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C1   **Typ Leube:** B1   **Typ Forró:** B1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker. (16 zl.), zvířecí kosti   **Podloží:** hlinité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Pleinerová 2007

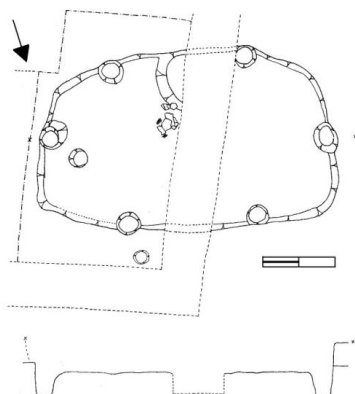
Čelákovice - V Rybníčkách 17 (okr. Praha-východ)

Rozměry: 5x6,5x- m **Plocha:** 30,3 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker. (518 zl.), mazanice, uhlíky, struska, 2 přesleny, zlomky Fe, 2 brousky, zlomky bronzu, drtidlo, spona, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

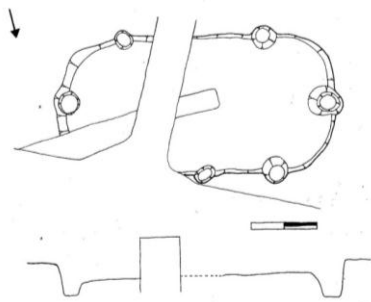
Čelákovice - V Rybníčkách 49 (okr. Praha-východ)

Rozměry: 2,5x4,1x0,1-0,4 m **Plocha:** 10,3 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (179 zl.), mazanice, uhlíky, struska, zlomek přesleny, štípaná industrie, zlomek kost.nástroje, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

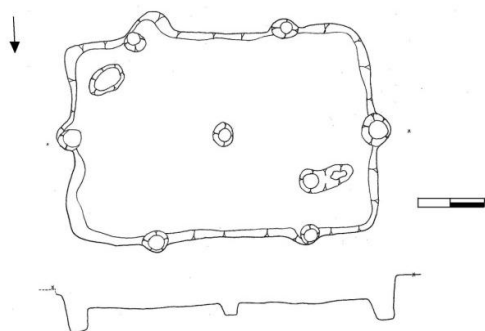
Čelákovice - V Rybníčkách 77 (okr. Praha-východ)

Rozměry: 2,5x4,3x0,18-0,24 m **Plocha:** 9,2 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (81zl.), mazanice, uhlíky, zlomek Fe, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

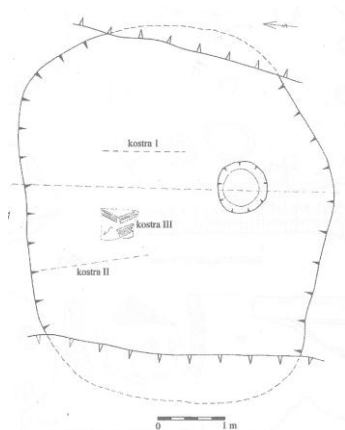
Čelákovice - V Rybníčkách 165 (okr. Praha-východ)

Rozměry: 3,15x4,7x0,3-0,35 m **Plocha:** 14,8 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (363 zl.), mazanice, uhlíky, struska, bronz.jehla, kost.rukojeť nože, zlomek bronzu, zlomek drtidla, štipaná industrie, lidské a zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

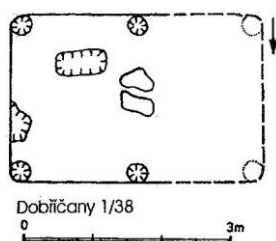
Dobroměřice 13/67 (okr. Louny)

Rozměry: 4,6x5,5x0,25-0,35 m **Plocha:** 25,3 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř C **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Koutecký 2006

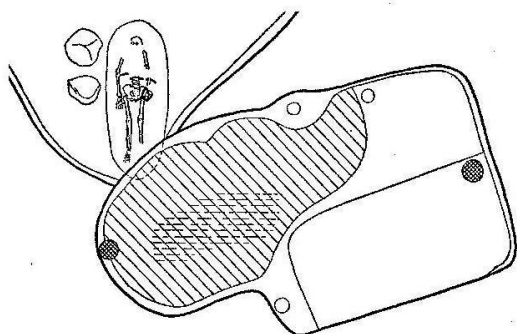
Dobříčany I/38 (okr. Louny)

Rozměry: 2,35x3,9x0,75 m **Plocha:** 9,2 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., uhlíky, přeslen, 2 kam.brousky, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Jančo 2002

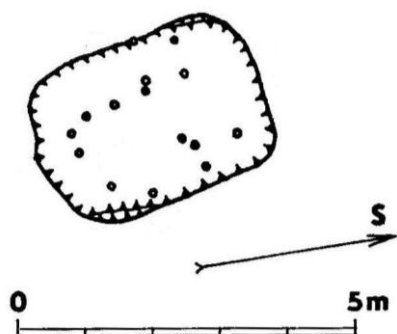
Dobříčany II/53 (okr. Louny)

Rozměry: 3,1x5,1x0,9 m   **Plocha:** 15,8 m²   **Orientace:** SV - JZ   **Datace:** Ř A - B   **Typ Droberjar:** A1   **Typ Leube:** A2   **Typ Forró:** A2   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., uhlíky, kost.předmět, parohová šídla, zvířecí kosti   **Podloží:** -   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Šneidrová 1956

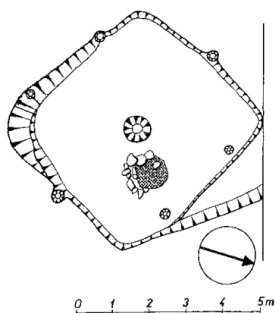
Dolní Břežany 38/74 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 2,4x3,5x0,6 m   **Plocha:** 8,4 m²   **Orientace:** S - J   **Datace:** Ř B2   **Typ Droberjar:** E1   **Typ Leube:** E1   **Typ Forró:** E1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker. (114 zl.), mazanice (otisky obilí), uhlíky, struska, Fe hřebík, zvířecí kosti   **Podloží:** sprašové   **Autorova interpretace:** objekt hospodářského charakteru   **Literatura:** Motyková 1981

Hodyně 3/65 (okr. Plzeň-sever)

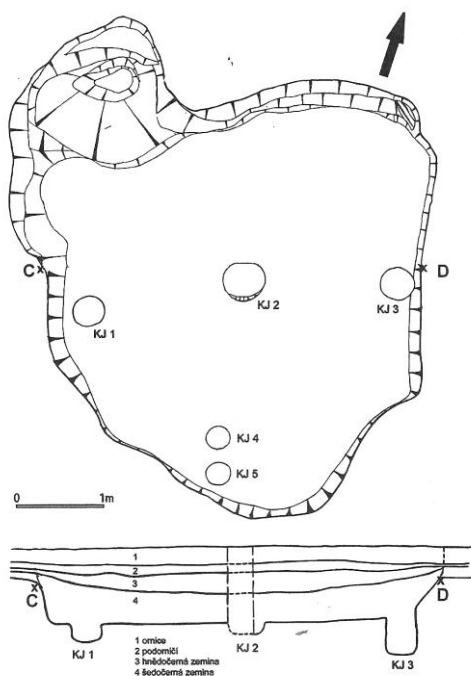
Rozměry: 5,2x6x0,1-0,5 m   **Plocha:** 31,2 m²   **Orientace:** JV - SZ   **Datace:** Ř B1/B2   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker., mazanice (otisky prutů a větších plochých dřev), uhlíky, kam.brousek, zvířecí kosti   **Podloží:** jílovité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1966

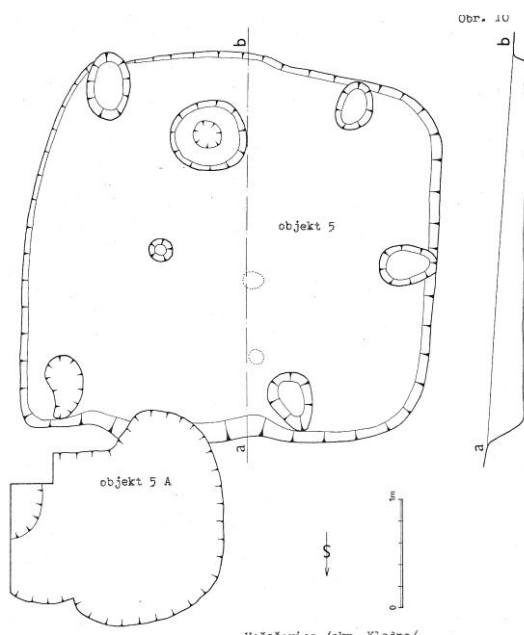
Horoměřice 1/2003 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 4,14x4,8x0,6 m **Plocha:** 19,9 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** LT D2 - Ř A
Typ Droberjar: A3 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.,
mazanice, uhlíky, struska, 4 přesleny, 2 brousky, Fe pilník, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové
Autorova interpretace: - **Literatura:** Šulová 2006

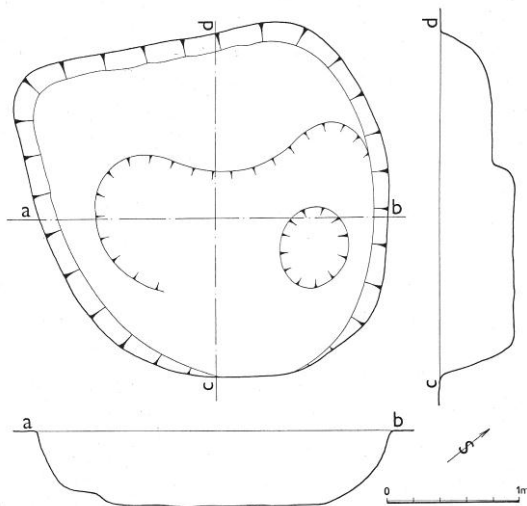
Hořešovice 5 (okr. Kladno)

Rozměry: 3,62x3,86x0,2-0,35 m **Plocha:** 14 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B **Typ**
Droberjar: B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., zvířecí
kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Moucha 1991

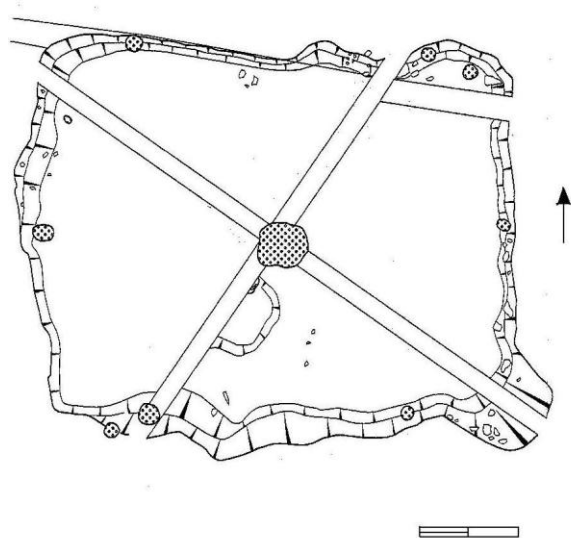
Hořešovice 8 (okr. Kladno)

Rozměry: 2,8x3,2x0,58 m **Plocha:** 9 m² **Orientace:** SSV - JJZ **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Moucha 1991

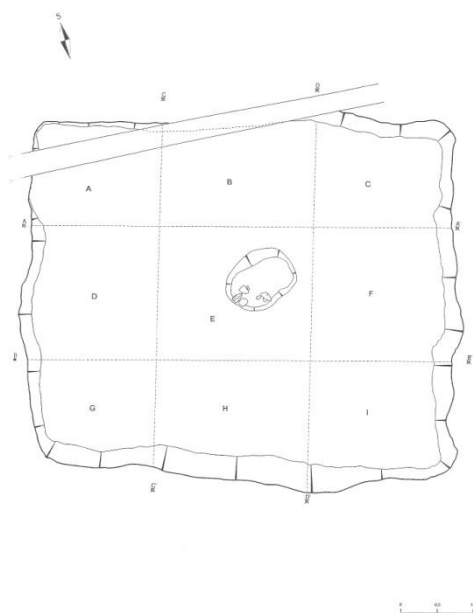
Hostivice - Palouky 2450 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 4,5x5,44x0,4 m **Plocha:** 24,5 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., struska, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl. (archiv Nár. Muzea)

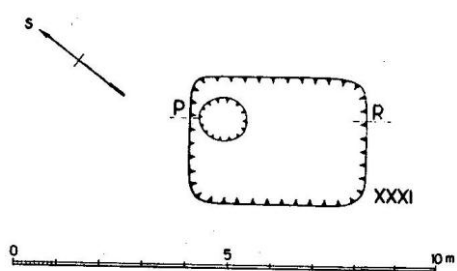
Hostivice - Palouky 2857 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 4,98x6,02x0,38 m **Plocha:** 30 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř B1 **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ne? **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, bronz, předmět, bronz.jehlice, spona, náramek **Podloží:** **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl. (archiv Nár. Muzea)

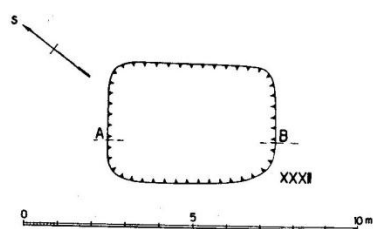
Hradiště u Stradonic XXXI (okr. Beroun)

Rozměry: 3,5x5x0,65-0,8 m **Plocha:** 17,5 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., struska, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** příbytek s hospodářskými úpravami **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1962

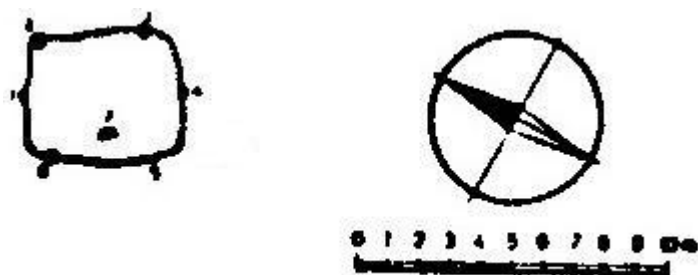
Hradiště u Stradonic XXXII (okr. Beroun)

Rozměry: 4x4,5x0,7-0,85 m **Plocha:** 18 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., struska, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1962

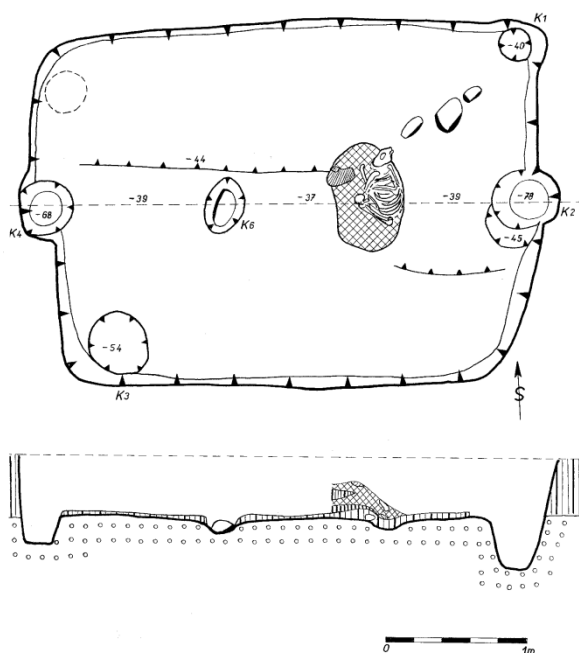
Hradiště u Stradonic XVIII (okr. Beroun)

Rozměry: 4,5x5,3x0,26 m   **Plocha:** 23,9 m²   **Orientace:** SZ - JV   **Datace:** Ř C   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, struska, zlomek Fe tyčinky, kostěnný nástroj, zvířecí kosti   **Podloží:** písčité
Autorova interpretace: -   **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1962

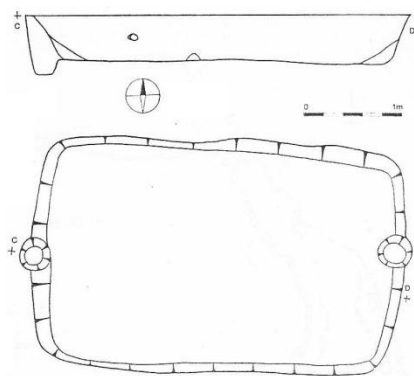
Chotěnice 1/67 (okr. Chomutov)

Rozměry: 2,6x3,6x0,4 m   **Plocha:** 9,4 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř B2 - C1   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C1?   **Typ Forró:** C2   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, struska, tyčinkovité zlomky Fe, Au prsten, bronzová jehlička, přeslen, zlomek závaží, zvířecí kosti   **Podloží:** šterkopísčité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Kruta 1970

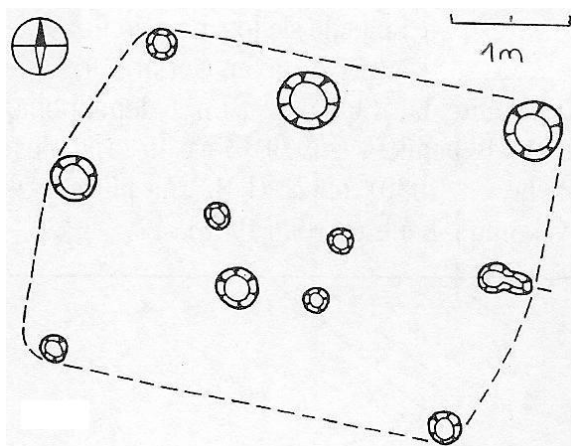
Jenišův Újezd 3/77 (okr. Teplice)

Rozměry: 2,4x3,8x0,5 m   **Plocha:** 9,1 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř A   **Typ Droberjar:** A1   **Typ Leube:** A2   **Typ Forró:** A2   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker.   **Podloží:** písčité, šterkopísčité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Ernée 1992

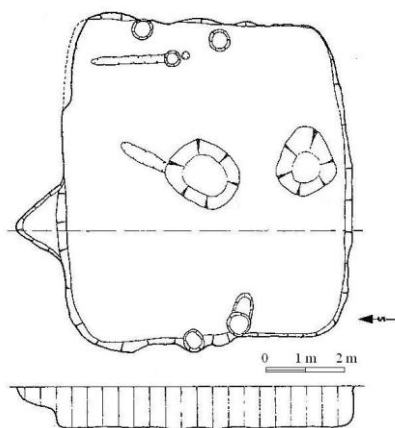
Jenišův Újezd 73/79 (okr. Teplice)

Rozměry: 2,6x3,8x0 m **Plocha:** 9,9 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř C **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D1 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (9zl.), uhlíky **Podloží:** jílovité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Ernée 1992

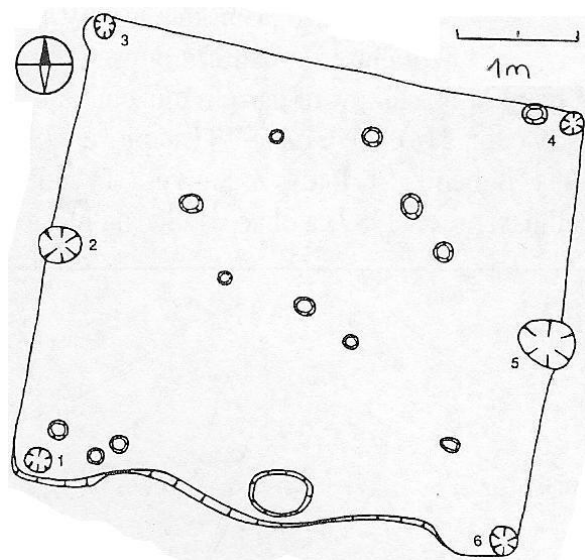
Jenišův Újezd 1/80 (okr. Teplice)

Rozměry: 3,7x4,1x0,5 m **Plocha:** 15,2 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** A3 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, přeslen, zlomek ovčáckých nůžek, zlomek bronz.jehlice (nenalezen), zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Koutecký 1997 (+ Ernée 1992)

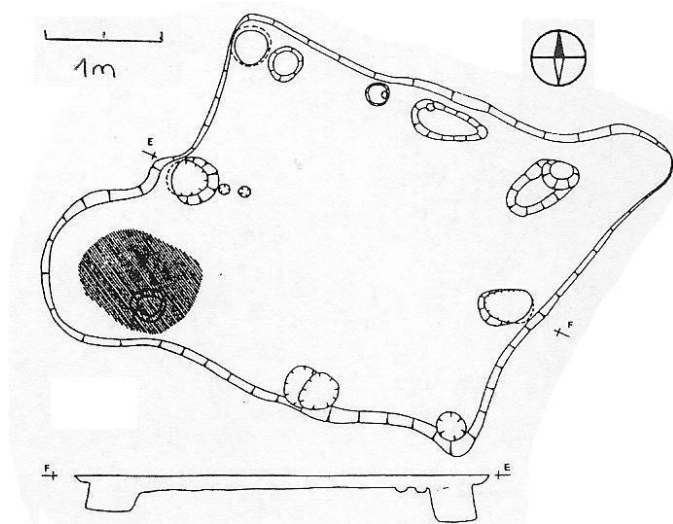
Jenišův Újezd II/8 (okr. Teplice)

Rozměry: 4,15 x 4,75 x 0,1-0,15 m **Plocha:** 19,7 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř C3 – D1
Typ Droberjar: C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(96
zl.), mazanice, struska **Podloží:** jílovité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Ernée 1995

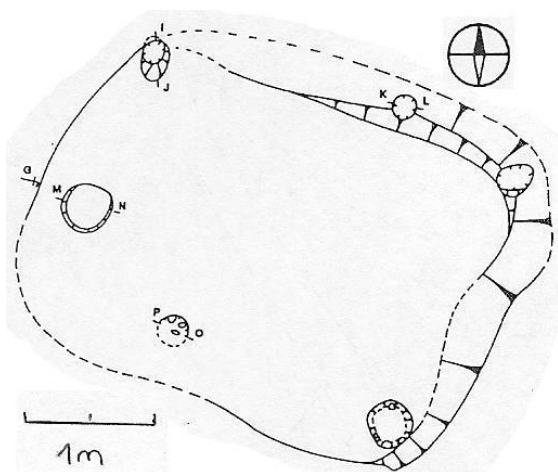
Jenišův Újezd 41/82 (okr. Teplice)

Rozměry: 3,4x4x0,2-0,3 m **Plocha:** 13,6 m² **Orientace:** SVV -JZZ **Datace:** Ř C3 – D1
Typ Droberjar: C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D2 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker.(93
zl.), kam.brousek **Podloží:** jílovité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Ernée 1995

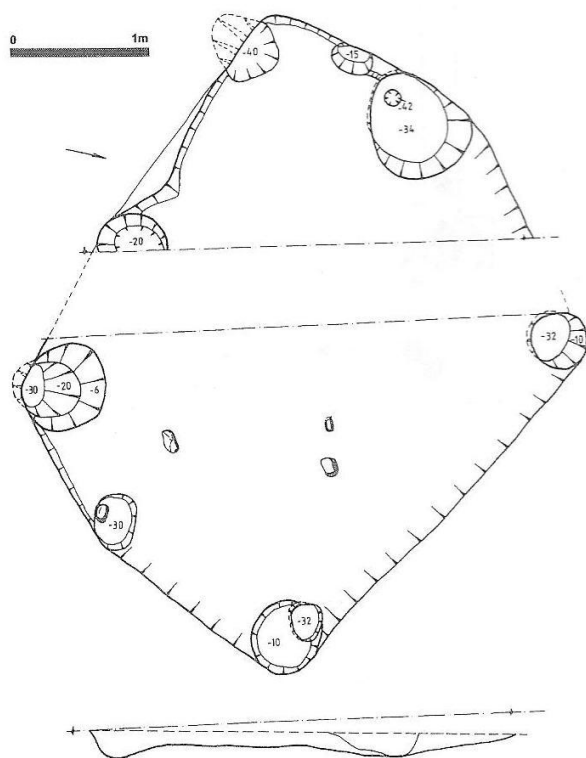
Jenišův Újezd 51/86 (okr. Teplice)

Rozměry: 3,15x4,15x- m **Plocha:** 13,1 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř C3 – D1 **Typ**
Droberjar: E1 **Typ Leube:** E2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(29 zl.),
mazanice **Podloží:** jílovité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Ernée 1995

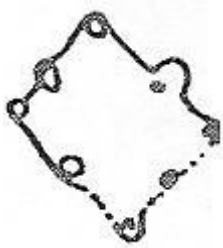
Jenišův Újezd 50/93 (okr. Teplice)

Rozměry: 3,25x4,05x0,1-0,15 m **Plocha:** 13,2 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř C3 - D
Typ Droberjar: C2 **Typ Leube:** D1 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(511
 zl.), mazanice (rovná plocha, bílý nátěr, otisky kulatiny), uhlíky, tkalcovská závaží, zvířecí kosti
Podloží: sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Jiřík 2007

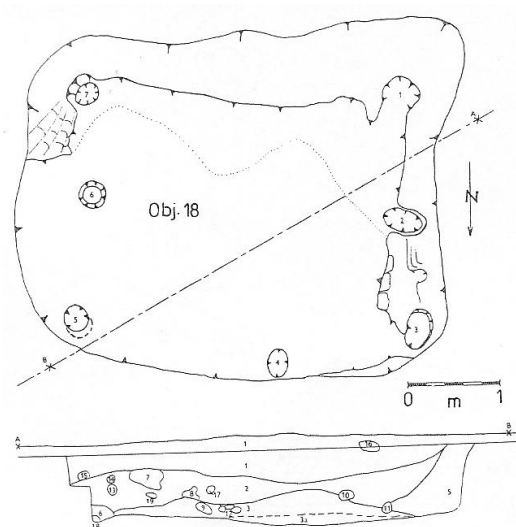
Jenišův Újezd 26/97 (okr. Teplice)

Rozměry: 4,25x5,5x- m **Plocha:** 23,4 m² **Orientace:** neznámá **Datace:** Ř C3-D **Typ**
Droberjar: C4 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D4 **Otopné zařízení:** - **Nálezy:** ker.(21 zl.)
Podloží: jílovité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Jiřík 2007

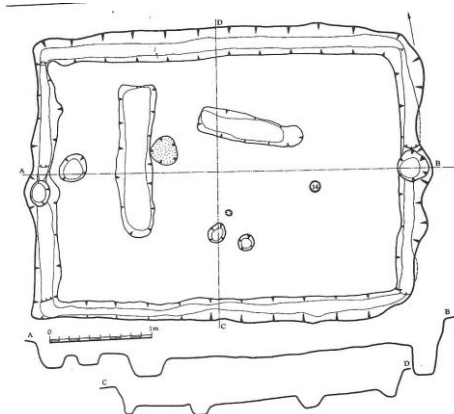
Jenštejn 18/93 (okr. Praha-východ)

Rozměry: 3,64x4,7x1 m **Plocha:** 17,1 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(353 zl.), mazanice, 4 zl.kam.brousku, zl.Fe předmětu, zl. Fe očka, Fe nůž, zl.hlin.korálku, 2 zl.silexu, zvířecí kosti **Podloží:** skalnaté **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Droberjar - Turek 1995

Kadaň - Jezerka 14/68 (okr. Chomutov)

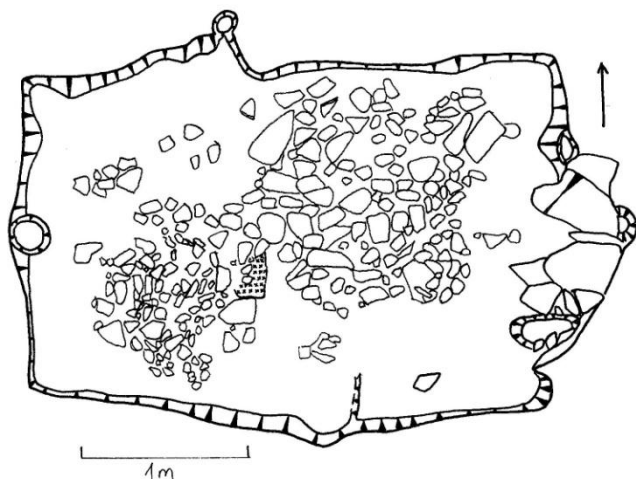
Rozměry: 2,8x3,9x0,3 m **Plocha:** 10,9 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., mazanice (6 ks, 290 g), uhlíky, struska, zlomek Fe tyčinky, bronz.kroužek, bronz.slítek, Fe jehla, zlomek Fe zápony, zlomek Fe předmětu, úštěp z pazourku **Podloží:** skalnaté (rula) **Autorova interpretace:** dílna na zpracování železa **Literatura:** Kruta 1972

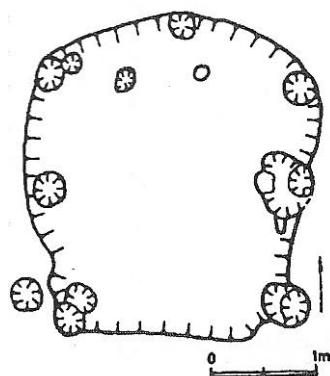
Kadaň - Jezerka 18/68 (okr. Chomutov)

Rozměry: 3,2x5,2x0,22-0,28 m **Plocha:** 16,6 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A (- B1) **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., mazanice (1930 g, rovná stěna, bílý nátěr), uhlíky, struska, bronz.nákončí, bronz.prsten, zlomek Fe předmětu **Podloží:** skalnaté (rula) **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Kruta – Bubeník 1970

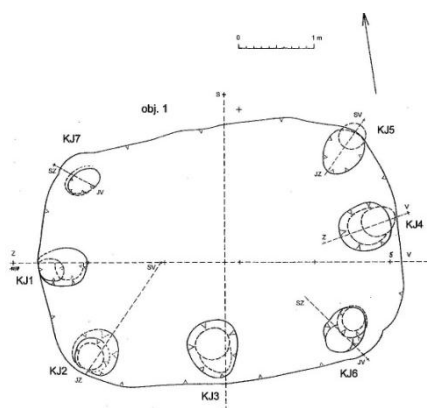
Kadaň - Jezerka 44/68 (okr. Chomutov)

Rozměry: 2,4x2,4x0,3 m **Plocha:** 5,8 m² **Orientace:** S - J **Datace:** Ř B2 - C1 **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D1 **Typ Forró:** D2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. **Podloží:** skalnaté (rula) **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Jančo 2002

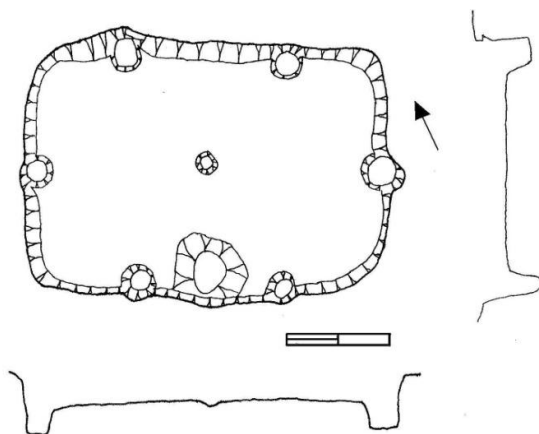
Kanín 1/04 (okr. Nymburk)

Rozměry: 3,4x4,8x0,2 m **Plocha:** 16,3 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř C3 - D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D1 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, brousek, 2 zlomky tkalc.závaží, bronz.nákrčník, zlomek bronz.jehlice, zlomky Fe předmětů, lastury, zvířecí kosti **Podloží:** jílovité **Autorova interpretace:** obytná, příp. výrobní stavba **Literatura:** Vávra - Šťastný 2006

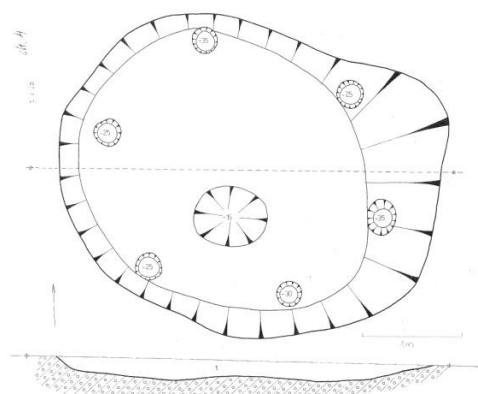
Květnice - Za Mlýnem 273 (okr. Praha-východ)

Rozměry: 2,6x3,7x0,24 m **Plocha:** 9,6 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř C **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(273 zl.), mazanice, struska, brousek, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

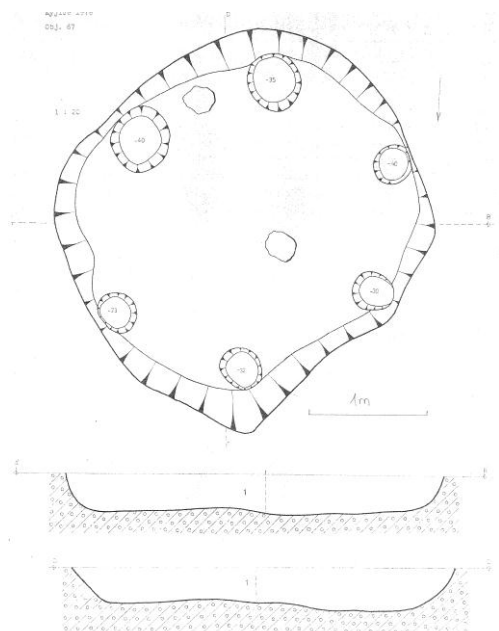
Kyjice 4/78 (okr. Chomutov)

Rozměry: 4,2x5,5x0,3 m **Plocha:** 23,1 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., struska, zvířecí kosti **Podloží:** štěrkopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Ernée – Smrž 1994

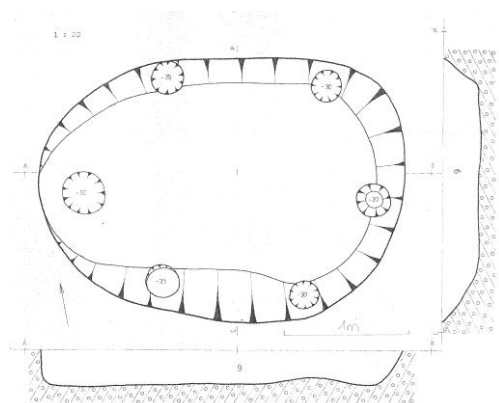
Kyjice 67/78 (okr. Chomutov)

Rozměry: 4x4,3x0,5 m   **Plocha:** 17,2 m²   **Orientace:** SV - JZ   **Datace:** Ř A - B   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., struska, zvířecí kosti   **Podloží:** šterkopísčité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Ernée – Smrž 1994

Kyjice 93/78 (okr. Chomutov)

Rozměry: 2,9x4,1x0,4 m   **Plocha:** 11,9 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř A - B   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., kosti   **Podloží:** šterkopísčité   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Ernée – Smrž 1994

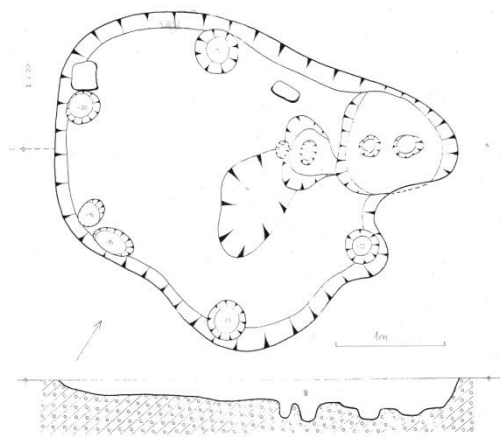

Kyjice 106/78 (okr. Chomutov)

Rozměry: 3,5x4,85x0,2-0,4 m   **Plocha:** 17 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř A - B   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker.,

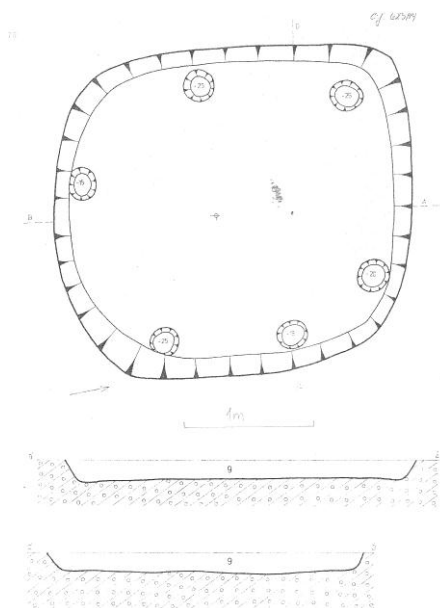
bronzová tyčinka, kosti **Podloží:** štěrkopísčité
– Smrž 1994

Autorova interpretace: - **Literatura:** Ernée

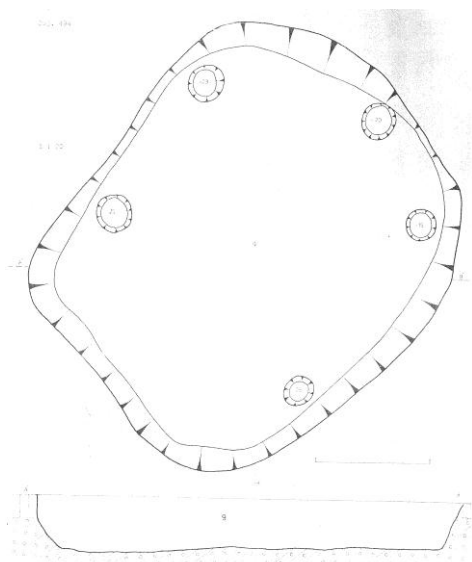
Kyjice 443/78 (okr. Chomutov)

Rozměry: 3,5x3,9x0,25 m **Plocha:** 13,7 m² **Orientace:** S - J **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., kosti
Podloží: štěrkopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Ernée – Smrž 1994

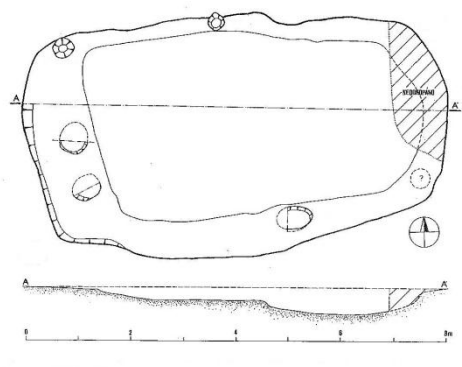
Kyjice 494/78 (okr. Chomutov)

Rozměry: 4,3x5,1x0,6-0,7 m **Plocha:** 21,9 m² **Orientace:** SV - JZ **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, struska, zvířecí kosti
Podloží: štěrkopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Ernée – Smrž 1994

Libčice n.Vlt.-Chýnov 172/95 (okr. Praha-západ)

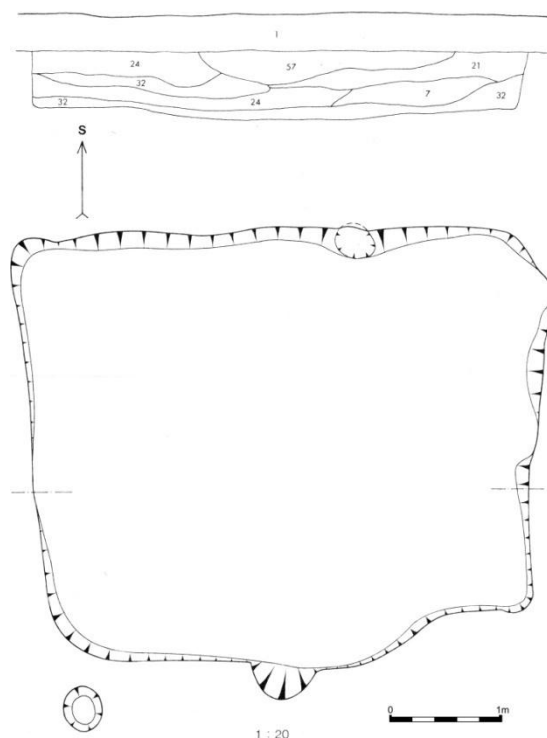
Rozměry: 4,6x8x0,2-0,4 m **Plocha:** 36,8 m² **Orientace:** V- Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., uhlíky, hřeben z jeleního parohu, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Vojtěchovská - Pleinerová 1997

Lužice 7/83 (okr. Chomutov)

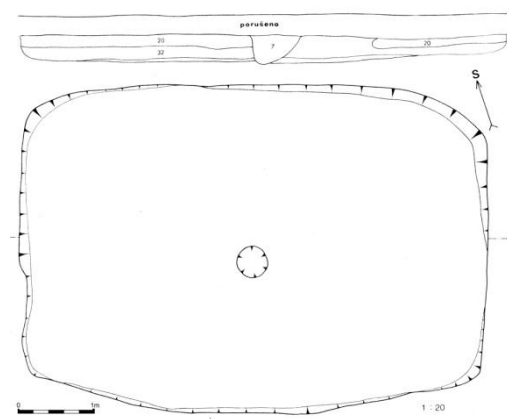
Rozměry: 4,2-4,5x5,86x0,2 m **Plocha:** 25,5 m² **Orientace:** V – Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D3 **Typ Forró:** D3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., brousek, Fe nůž, zlomek Fe nože, přeslen, tkalc.závaží, kost.šídlo, kost.předmět **Podloží:** **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

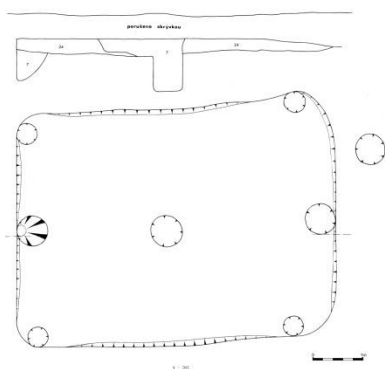
Mlékojedy 38/73 (okr. Mělník)

Rozměry: 3,5x6x0,3-0,6 m **Plocha:** 21 m² **Orientace:** S - J **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F2 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., uhlíky, 2 přesleny, opracovaný zlomek parůžku, zlomek Fe nože, spona, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1977

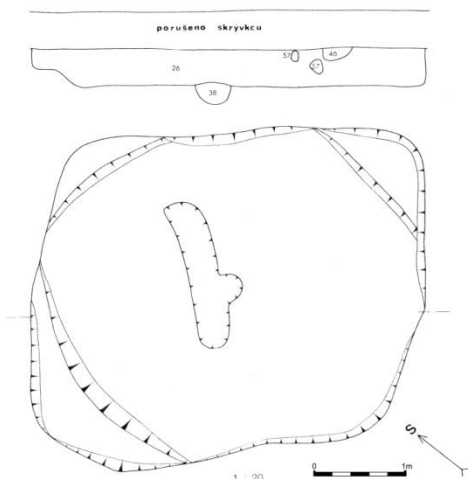
Mlékojedy 43/73 (okr. Mělník)

Rozměry: 4,8x6,2x0,5-0,84 m **Plocha:** 29,8 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C1 **Typ Forró:** C2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, struska, bronz.jehlice, zlomky Fe tyčinky, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1977

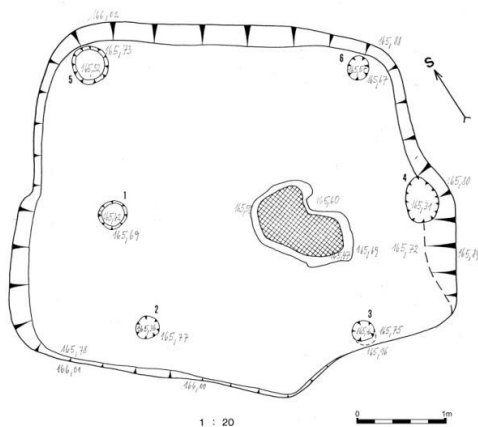
Mlékojedy 50/73 (okr. Mělník)

Rozměry: 3,5x4x0,3 m **Plocha:** 14 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., uhlíky, ulita, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1977

Mlékojedy 75 (okr. Mělník)

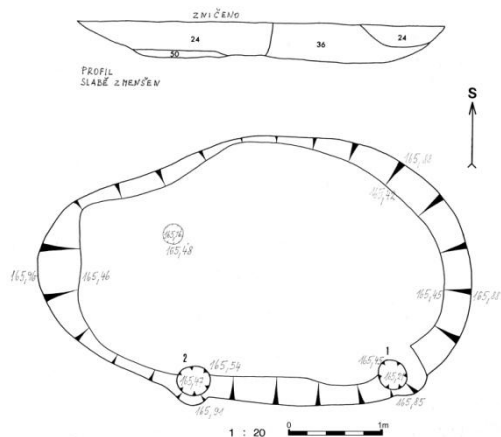
Rozměry: 4,1x4,9x0,85 m **Plocha:** 20,1 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** C4 **Typ Leube:** C1 **Typ Forró:** C5 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., uhlíky, struska, brousek, zlomek brousku, zlomek Fe tyčinky, spona, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1993

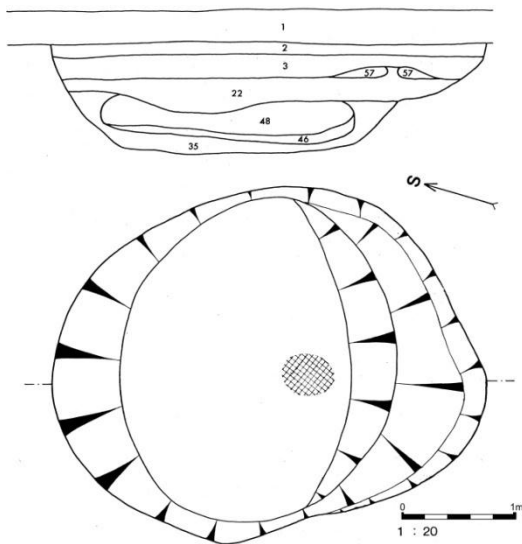
Mlékojedy 76 (okr. Mělník)

Rozměry: 2,8x4,6x0,4-0,86 m **Plocha:** 12,9 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** E1 **Typ Leube:** F2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, přeslen, polotovar kost.jehlice, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** dílna **Literatura:** Motyková 1993

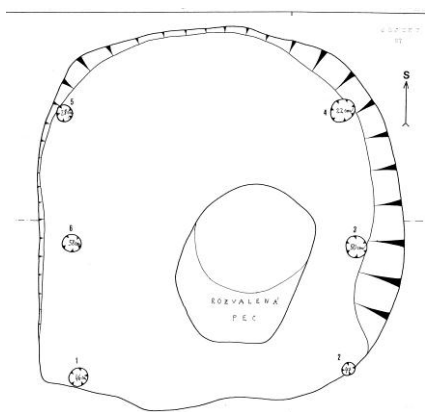
Mlékojedy 84 (okr. Mělník)

Rozměry: 2,9x3,8x0,3-1,26 m **Plocha:** 11 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, přeslen, polotovar kost.jehlice, zvířecí **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** dílna **Literatura:** Motyková 1993

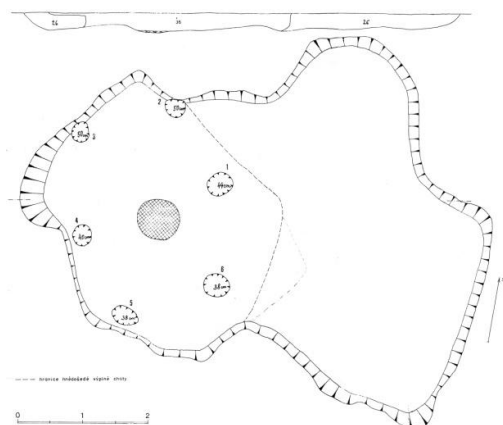
Mlékojedy 87 (okr. Mělník)

Rozměry: 5,3x5,5x0,8 m **Plocha:** 29,2 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C2 **Typ Forró:** C3 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, spona **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1993

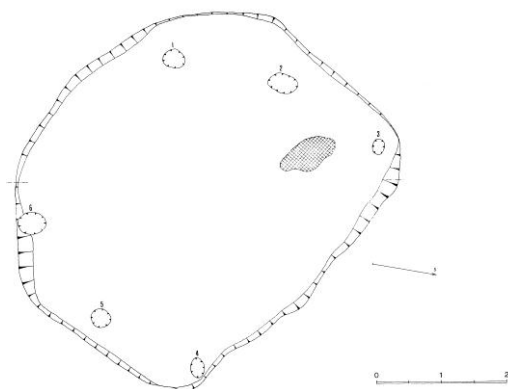
Mlékojedy 94 (okr. Mělník)

Rozměry: 3,4x4,2x0,3 m **Plocha:** 14,3 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, zlomek nože, opracovaný kámen, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1993

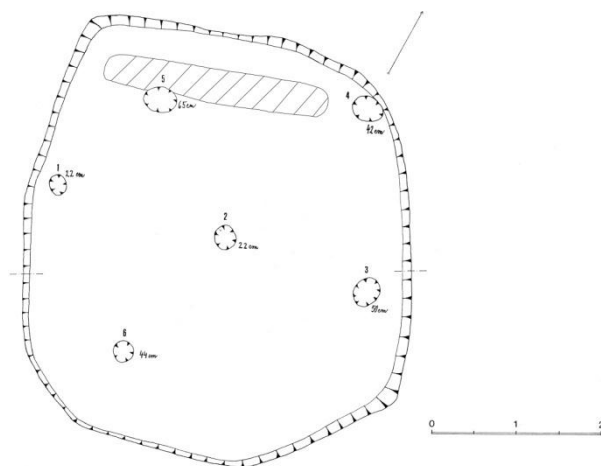
Mlékojedy 102 (okr. Mělník)

Rozměry: 5x5,6x0,4-1 m **Plocha:** 28 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C1 **Typ Forró:** C2 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., uhlíky, struska, bronz.jehla, 2 přesleny, zlomek přeslenu, kost.šídlo, Fe nýt, bronz.plíšek, Fe tyčinka, sklo, kam.brousek, Fe šipka, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1993

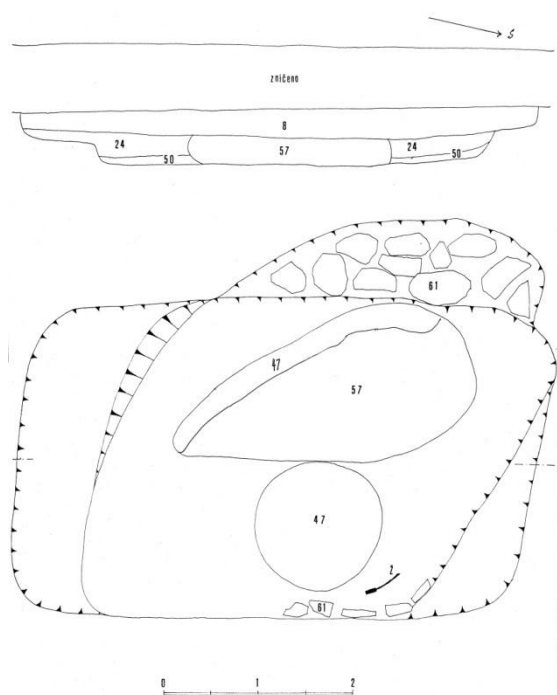
Mlékojedy 105 (okr. Mělník)

Rozměry: 4,6x5x0,4-0,8 m **Plocha:** 23 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, tkalcovské závaží, brousek, oprac.paroh, bronz.jehlice, zl.Fe jehlice, zl.hlin.destičky, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1993

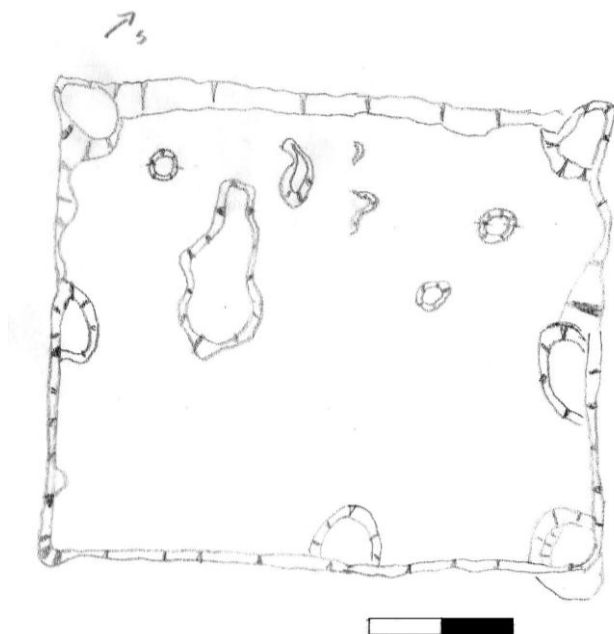
Mlékojedy 117 (okr. Mělník)

Rozměry: 3,3x5,5x0,6-1,1 m **Plocha:** 18,2 m² **Orientace:** S - J **Datace:** Ř A - B1 **Typ Droberjar:** D1 **Typ Leube:** F1 **Typ Forró:** F1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, 2 přesleny, Fe nůž, kam.brousek, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková 1993

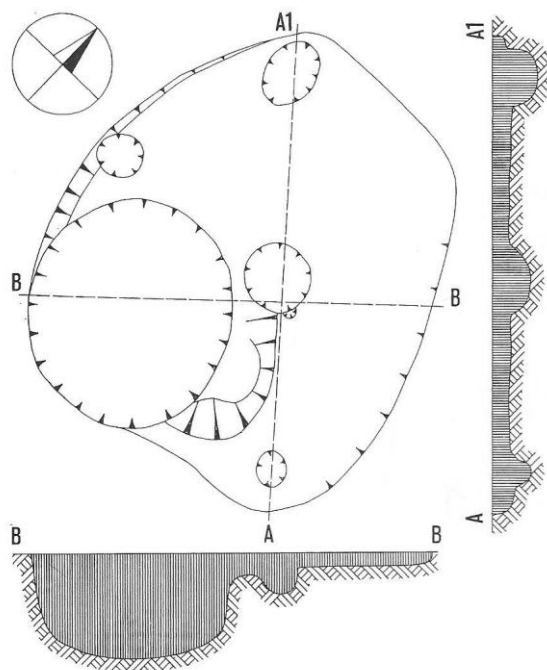
Obříství 304/2008 (okr. Mělník)

Rozměry: 3,1x3,8x0,5 m **Plocha:** 11,8 m² **Orientace:** SV - JZ **Datace:** Ř C3 - D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky **Podloží:** štěrkopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

Ořech 8 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 3,1x3,65x0,2 m **Plocha:** 11,3 m² **Orientace:** S - J **Datace:** Ř A - B **Typ Droberjar:** E1 **Typ Leube:** F2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. (200 zl.), mazanice (42 ks, rovná stěna, otisky prutů, klínovitý tvar), zlomek bronz.drátu, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková - Pleiner 1987

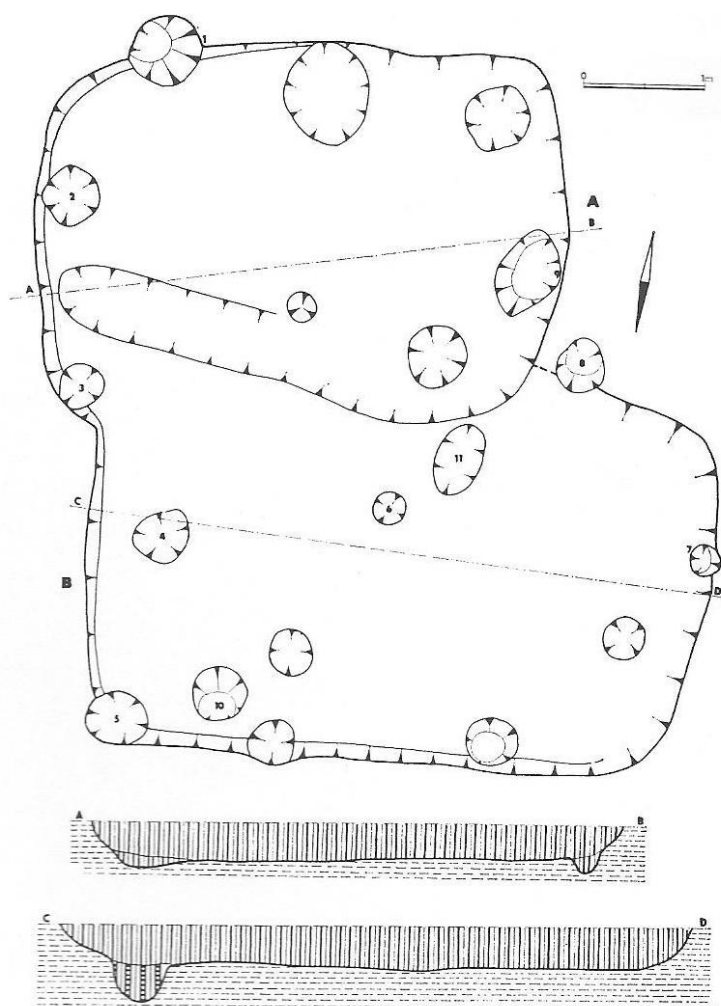

Počerady 11A/67 (okr. Louny)

Rozměry: 3x4,3x0,25-0,3 m **Plocha:** 12,9 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř B2-C1 **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** C1 **Typ Forró:** C2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, zlomek Fe tyčinky (skoba?), zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Koutecký - Venclová 1979

Počerady 11B/67 (okr. Louny)

Rozměry: 2,5-2,8x5,05x0,36 m **Plocha:** 13,4 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř B2 **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, zlomek Fe tyčinky (skoba?), zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Koutecký - Venclová 1979

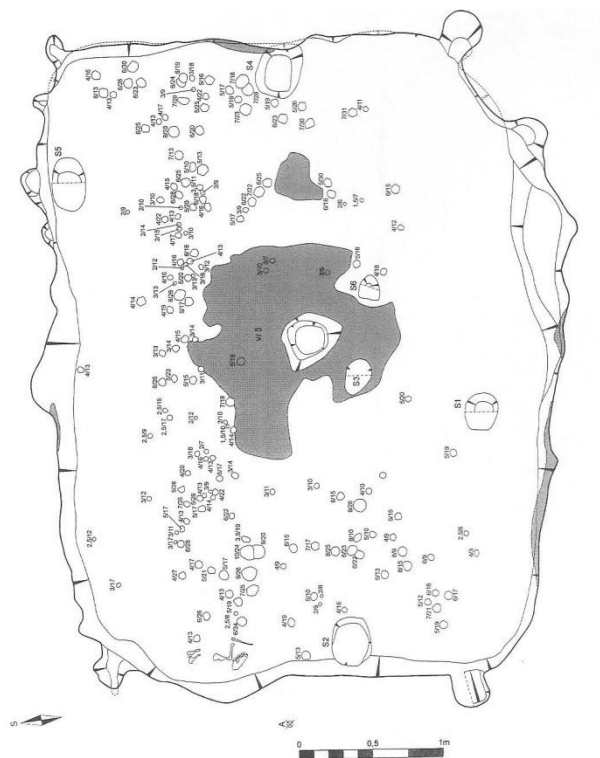

Praha - Čakovice 441 (okr. Praha)

Rozměry: 3,8x4,6x0,7 m **Plocha:** 17,5 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ano? **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky,

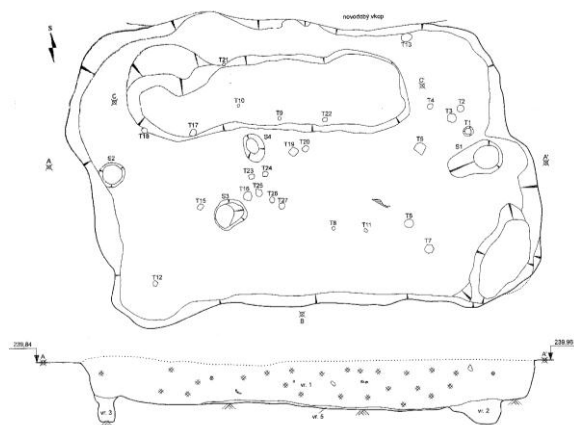
struska, 2 přesleny, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové
Muzeum hl.m.Prahy - Mgr. Kostka

Autorova interpretace: - **Literatura:**

Praha - Čakovice 525 (okr. Praha)

Rozměry: 3x4,5x0,56 m **Plocha:** 13,5 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:**
A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky,
zlomek bronz.jehlice, náramek, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** -
Literatura: nepubl. (Muzeum hl.m.Prahy - Mgr. Kostka)

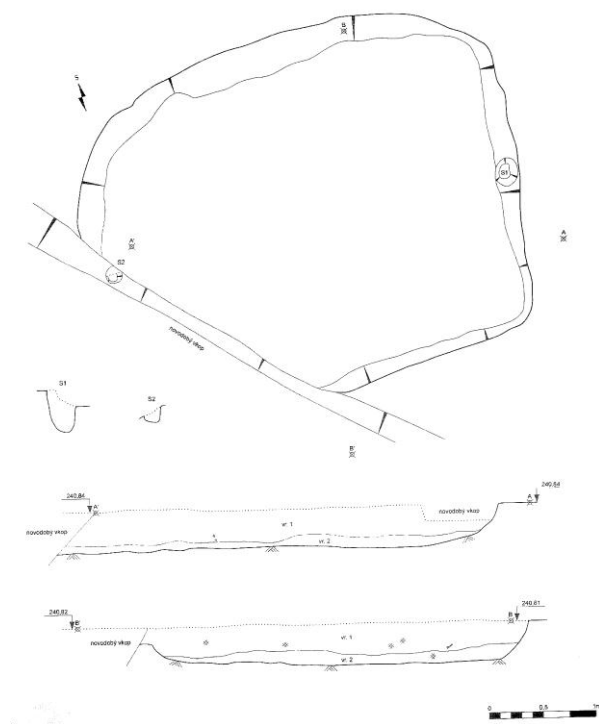

Praha - Čakovice 678 (okr. Praha)

Rozměry: 3,4x4x0,4 m **Plocha:** 13,6 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:**
A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky,

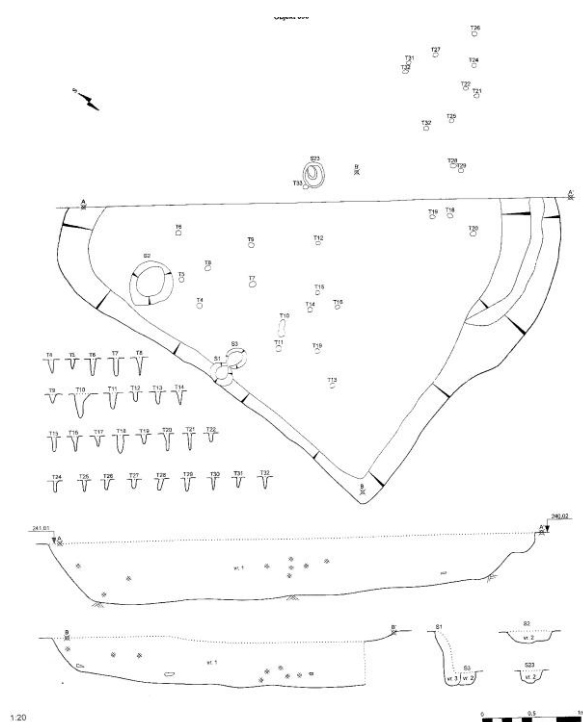
struska, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové
(Muzeum hl.m.Prahy - Mgr. Kostka)

Autorova interpretace: - **Literatura:** nepubl.

Praha - Čakovice 690 (okr. Praha)

Rozměry: 3,1x5,16x0,64 m **Plocha:** 16 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A1 **Typ Forró:** A1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, struska, kost.jehlice, bronz.jehlice, zlomky Fe předmětu, spona, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl. (Muzeum hl.m.Prahy - Mgr. Kostka)

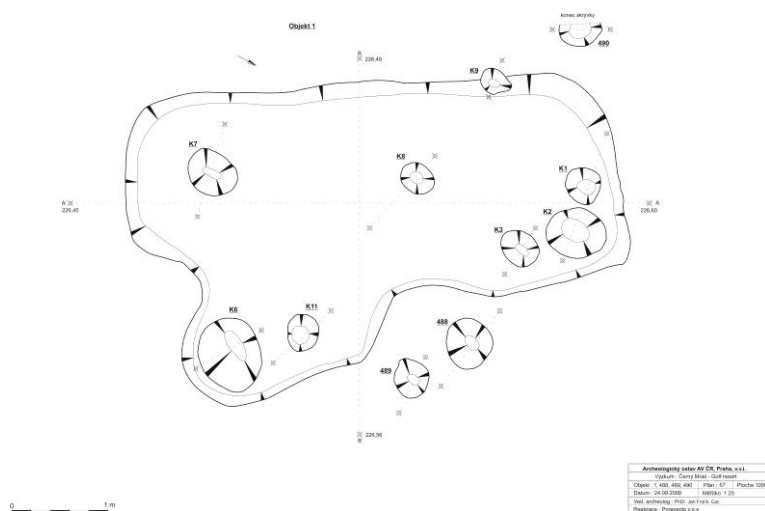
Praha - Čakovice 746 (okr. Praha)

Rozměry: 3,1x4,5x0,86 m **Plocha:** 14 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. **Podloží:** sprašové
Autorova interpretace: - **Literatura:** nepubl. (Muzeum hl.m.Prahy - Mgr. Kostka)

Praha - Dolní Počernice 1 (okr. Praha)

Rozměry: 2,2x4,9x0,15 m **Plocha:** 10,8 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A (- B) **Typ Droberjar:** E1 **Typ Leube:** E2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.
Podloží: jílovitopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

Praha - Dolní Počernice 115 (okr. Praha)

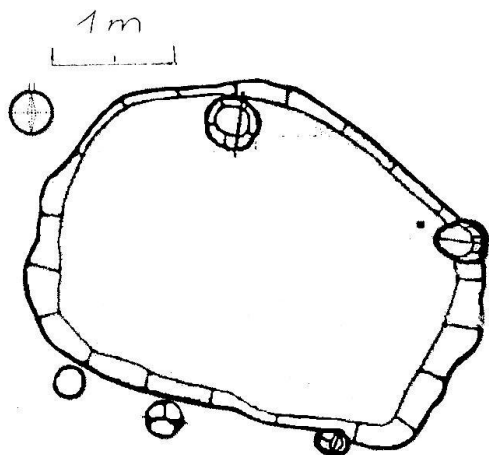
Rozměry: 3,3x4,75x0,12 m **Plocha:** 15,7 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř A (- B) **Typ Droberjar:** A3 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.
Podloží: jílovitopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** nepubl.

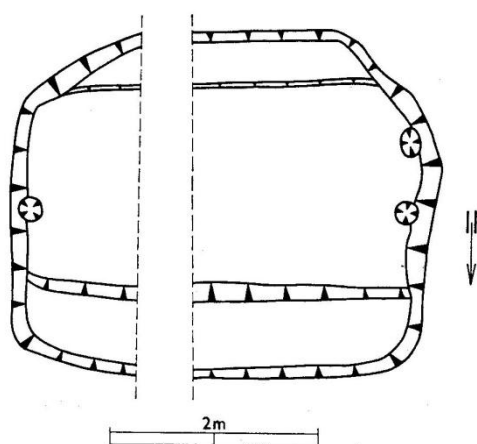
Praha - Hloubětín 5090 (okr. Praha)

Rozměry: 3x4,2x0,26 m **Plocha:** 12,6 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** E1 **Typ Leube:** F2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., skleněný korálek **Podloží:** jílovitopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Hušták – Jířík 2009

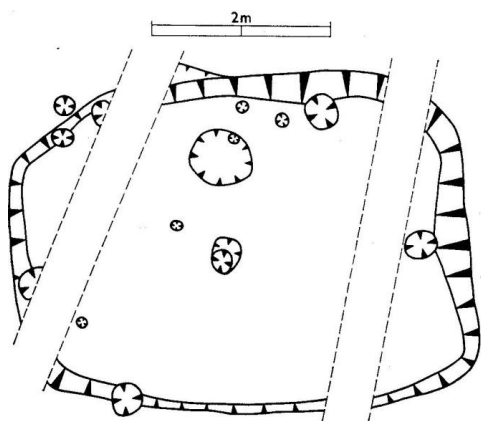
Sedlec 10/80 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 3,36x4,12x0,45 m **Plocha:** 13,8 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř B2 - C1 **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A2 **Typ Forró:** A2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** **Podloží:** skalnaté **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Břicháček - Braun - Košnar 1991

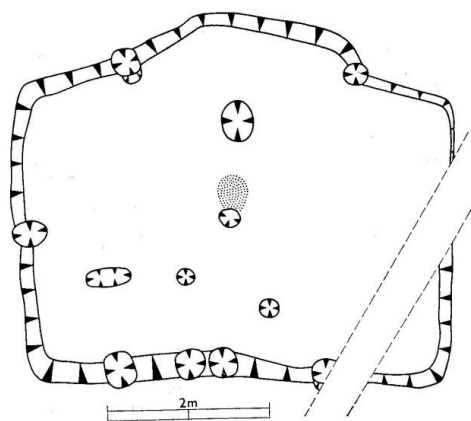
Sedlec 16-17/80 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 3,8x5,1x0,2 m **Plocha:** 19,4 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř C1 **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. **Podloží:** skalnaté **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Břicháček - Braun - Košnar 1991

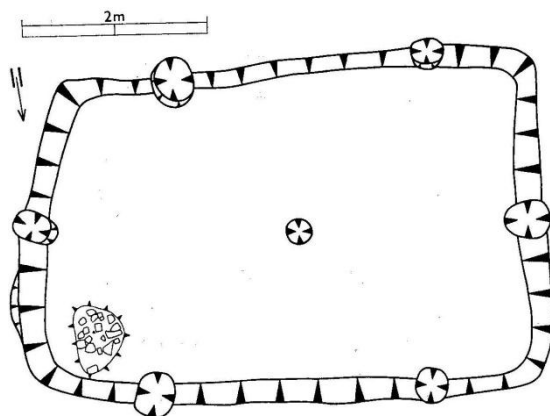
Sedlec 18/80 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 5,4x5,42x0,3 m   **Plocha:** 29,3 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř B2/C1   **Typ Droberjar:** B2   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C4   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker., struska, zlomek hřebene, zvířecí kosti   **Podloží:** skalnaté   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Břicháček - Braun - Košnar 1991

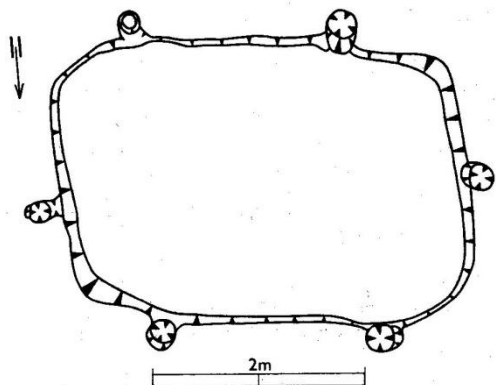
Sedlec 24/80 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 3,8x5,8x0,3 m   **Plocha:** 22 m²   **Orientace:** SZZ - JVV   **Datace:** Ř C1 - C2   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker.   **Podloží:** skalnaté   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Břicháček - Braun - Košnar 1991

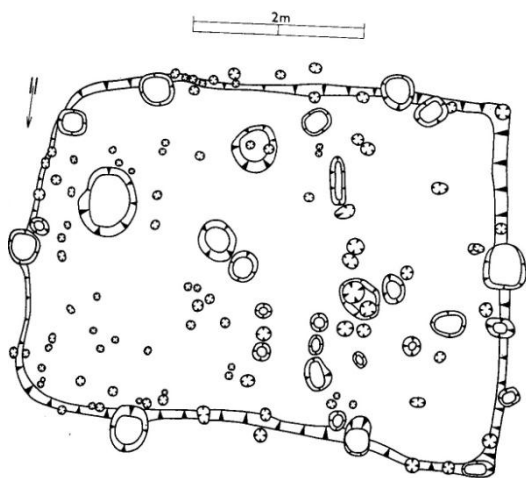
Sedlec II/85 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 3,29x4,45x0,1 m   **Plocha:** 14,6 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř C1 - C2   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker.
Podloží: skalnaté   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Břicháček - Braun - Košnar 1991

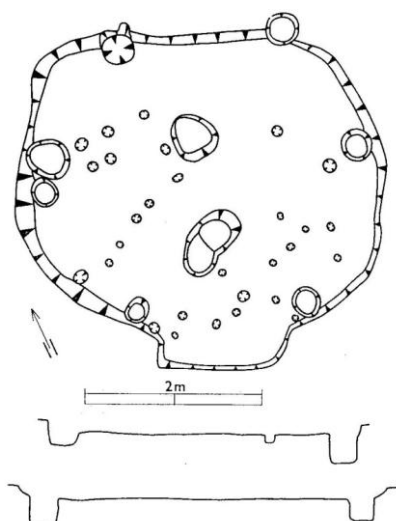
Sedlec I/87 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 4,4x6,16x0,2 m   **Plocha:** 27,1 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř C3   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker.
Podloží: skalnaté   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Břicháček - Braun - Košnar 1991

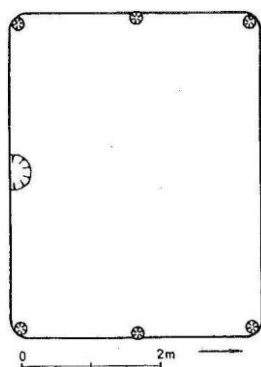
Sedlec II/87 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 3,81x4,06x0,15 m   **Plocha:** 15,5 m²   **Orientace:** SZ - JV   **Datace:** Ř C1   **Typ Droberjar:** B2   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C4   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, bronzová jehla   **Podloží:** skalnaté   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Břicháček - Braun - Košnar 1991

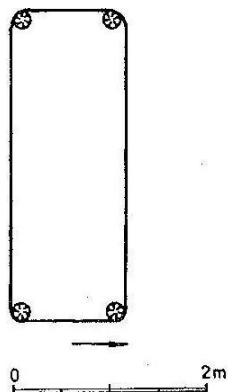
Siřem 1/34 (okr. Louny)

Rozměry: 3,6x4,6x0,5 m **Plocha:** 16,6 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D1 **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C2 **Typ Forró:** C3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., 2 kost.brusle, kost.hřeben, 5 korálků, přeslen, polotovar kost.šídla **Podloží:** - **Autorova interpretace:** obytná, příp.výrobní stavba **Literatura:** Jančo 2001

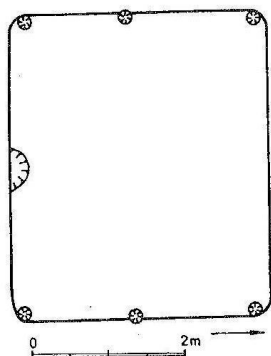
Siřem 2/34 (okr. Louny)

Rozměry: 1,2x3,2x0,5 m **Plocha:** 3,8 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D1 **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** hospodářské/řemeslné potřeby **Literatura:** Jančo 2001

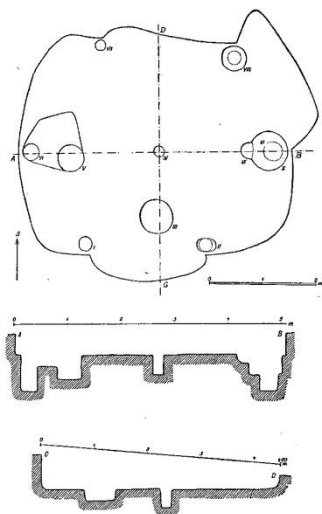
Šířem 3/34 (okr. Louny)

Rozměry: 3,4x4x0,5 m **Plocha:** 13,6 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D 1 **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C2 **Typ Forró:** C3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., kost.stilus, tkalcovské závaží, kam.brousek, přeslen, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** obytná, příp.výrobní stavba **Literatura:** Jančo 2001

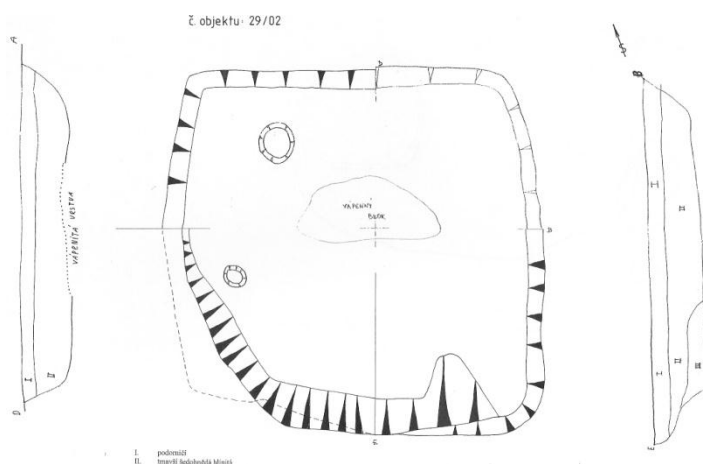
Slatina 1931 (okr. Kladno)

Rozměry: 4x5x0,3-0,6 m **Plocha:** 20 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř B-C1 **Typ Droberjar:** B2 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C4 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, 2 přesleny, kam.kadlub?, kam.hladítko, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1963

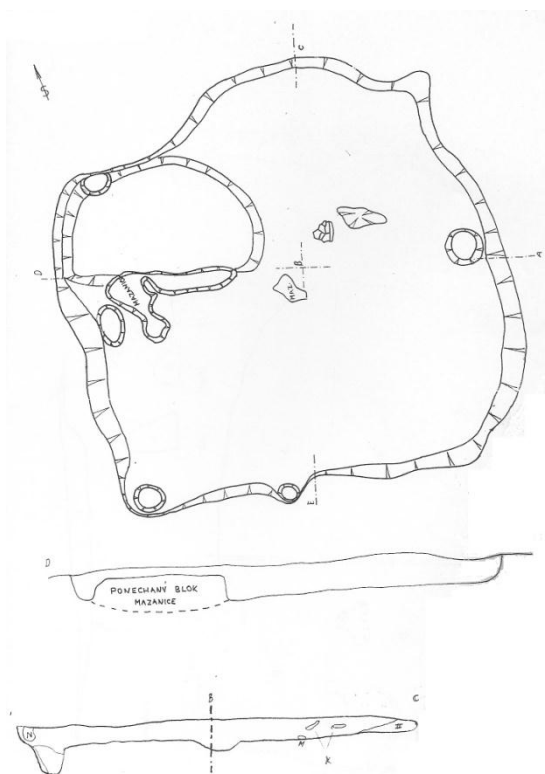
Slepotice 29/02 (okr. Pardubice)

Rozměry: 4x4x0,5 m **Plocha:** 16 m² **Orientace:** **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** E1 **Typ Leube:** F2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, struska, sklo, zvířecí kosti **Podloží:** štěrkopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** MGOH Rychnov n.Kněžnou

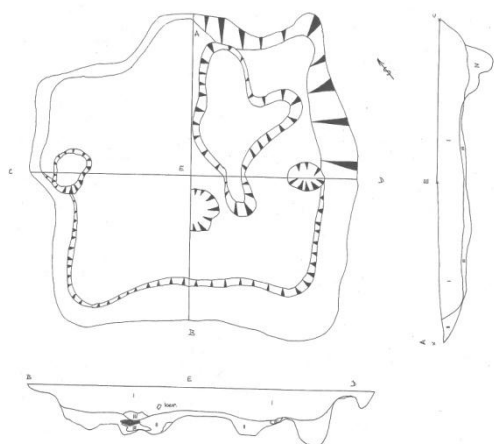
Slepotice 32/02 (okr. Pardubice)

Rozměry: 4x4x0,4 m **Plocha:** 16 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** C4
Typ Leube: C1 **Typ Forró:** C5 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, struska, kosti
Podloží: štěrkopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** MGOH Rychnov n.Kněžnou

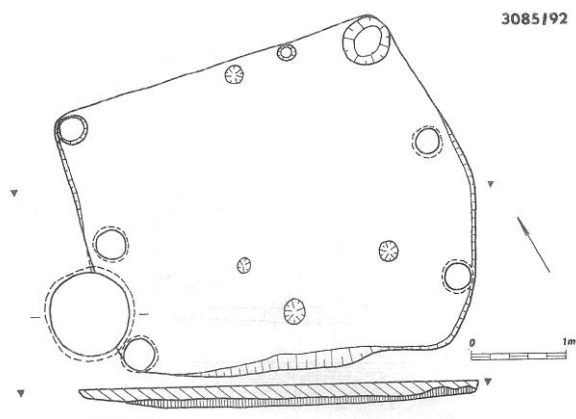
Slepotice 186/03 (okr. Pardubice)

Rozměry: 3,5x4x0,4 m **Plocha:** 14 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** A3
Typ Leube: A2 **Typ Forró:** A3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, struska, zvířecí kosti
Podloží: štěrkopísčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** MGOH Rychnov n.Kněžnou

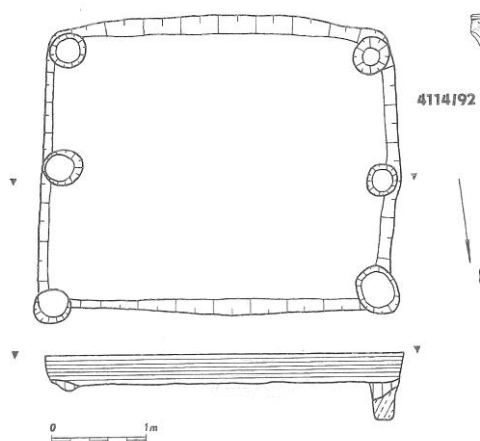
Soběsuky 3085/92 (okr. Chomutov)

Rozměry: 3,05x3,9x 0,23 m **Plocha:** 11,9 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** D2 **Typ Forró:** D2 **Otopné zařízení:** **Nálezy:** ker. **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Blažek 1997

Soběsuky 4114/92 (okr. Chomutov)

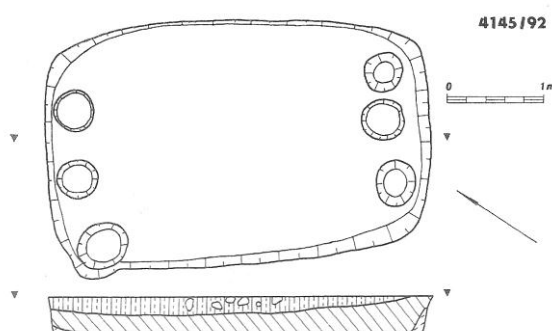
Rozměry: 3,25x3,65x0,32 m **Plocha:** 11,9 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C2 **Typ Forró:** C3 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker. **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Blažek 1997

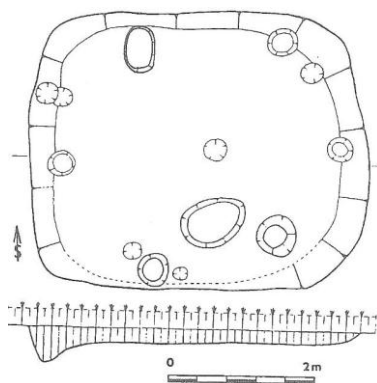
Soběsuky 4145/92 (okr. Chomutov)

Rozměry: 2,65x3,95x0,42 m   **Plocha:** 10,5 m²   **Orientace:** SZ - JV   **Datace:** Ř D   **Typ Droberjar:** C2   **Typ Leube:** C2   **Typ Forró:** C3   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker.(24 zl.)
Podloží: -   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Blažek 1997

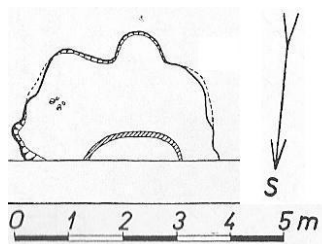
Solany (okr. Litoměřice)

Rozměry: 3,7x4,6x0,2 m   **Plocha:** 17 m²   **Orientace:** V - Z   **Datace:** Ř B2   **Typ Droberjar:** B1   **Typ Leube:** D5   **Typ Forró:** C1   **Otopné zařízení:** ne   **Nálezy:** ker., mazanice, 2 přesleny, zvířecí kosti   **Podloží:** vápenaté   **Autorova interpretace:** podle Schlettea - obydlí, možná i výroba   **Literatura:** Koutecký 1999

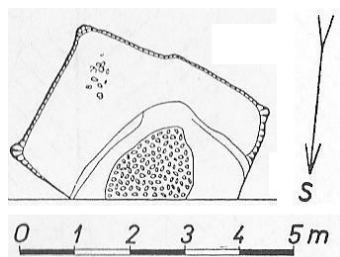
Starý Vestec 10 (okr. Nymburk)

Rozměry: 2,3x3,7x0,3 m   **Plocha:** 8,5 m²   **Orientace:** SZ - JV   **Datace:** Ř A   **Typ Droberjar:** D1   **Typ Leube:** F1   **Typ Forró:** F1   **Otopné zařízení:** ano   **Nálezy:** ker., mazanice, 2 přesleny, zlomek přeslenu, kost.šídlo, kost.předmět (škrabadlo?), kameny, zvířecí kosti
Podloží: -   **Autorova interpretace:** -   **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1958

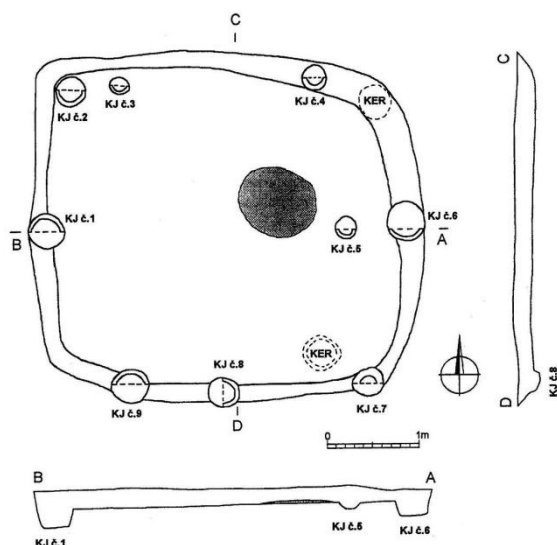
Starý Vestec 16 (okr. Nymburk)

Rozměry: 3,5x3,95x0,6 m **Plocha:** 13, 8 m² **Orientace:** SZ - JV **Datace:** Ř A **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker., mazanice (otisky prutů), Fe kroužek, kam.brousek, část ploché pískovcové desky, kameny, náramek, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1958

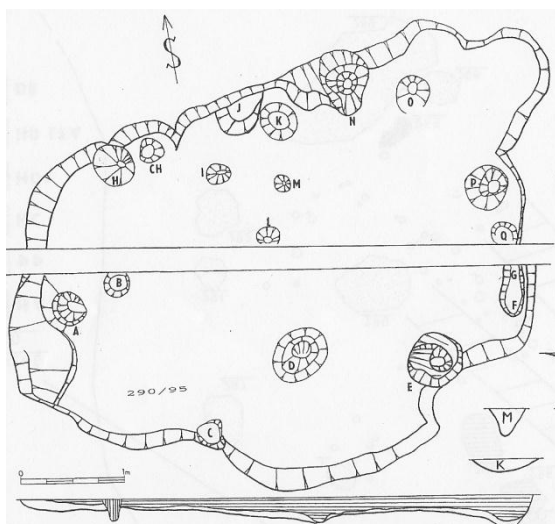
Trubín (okr. Beroun)

Rozměry: 3,9x4,3x0,2 m **Plocha:** 16,8 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř B(1) **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D1 **Typ Forró:** D1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** rozpuštěné křemence, kamenná šipka, zlomky bronzového drátu, spona, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Benková 1997

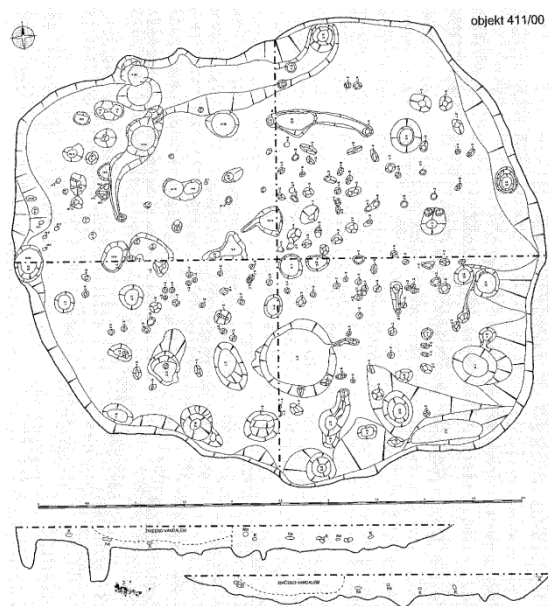
Turnov-Maškovy zahrady 290/95 (okr. Semily)

Rozměry: 3,9x5,9x0,25 m **Plocha:** 23 m² **Orientace:** V - Z **Datace:** Ř B2 **Typ Droberjar:** B2 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C4 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, uhlíky, přeslen, zvířecí kosti **Podloží:** sprašová návěj **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Prostředník 1996

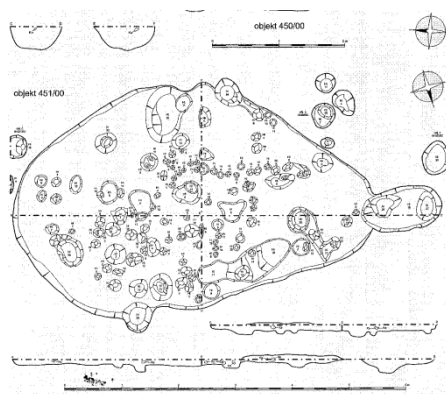
Turnov-Maškovy zahrady 411/00 (okr. Semily)

Rozměry: 4,6x5,46x0,25 m **Plocha:** 25,1 m² **Orientace:** S - J **Datace:** Ř C1b-C2 **Typ Droberjar:** B2 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C4 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(229 zl.), mazanice, uhlíky, skleněný korálek, spona **Podloží:** náplavový sediment **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Droberjar - Prostředník 2004

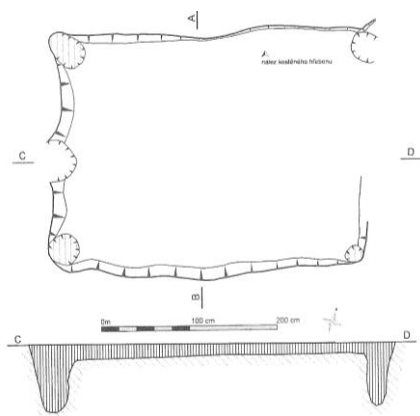
Turnov-Maškovy zahrady 451/00 (okr. Semily)

Rozměry: 4,3x6,4x0,2 m **Plocha:** 27,5 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř C1b-C2 **Typ Droberjar:** B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(41 zl.), mazanice, uhlíky **Podloží:** náplavový sediment **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Droberjar - Prostředník 2004

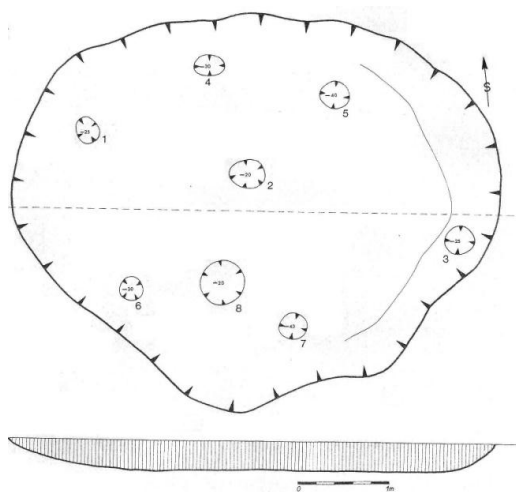
Velké Přílepy 244/96 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 2,65x3,67x0,2 m **Plocha:** 9,7 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C1 **Typ Forró:** C2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(10 zl.), kost.hřeben, 2 přesleny **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Pleinerová 2007

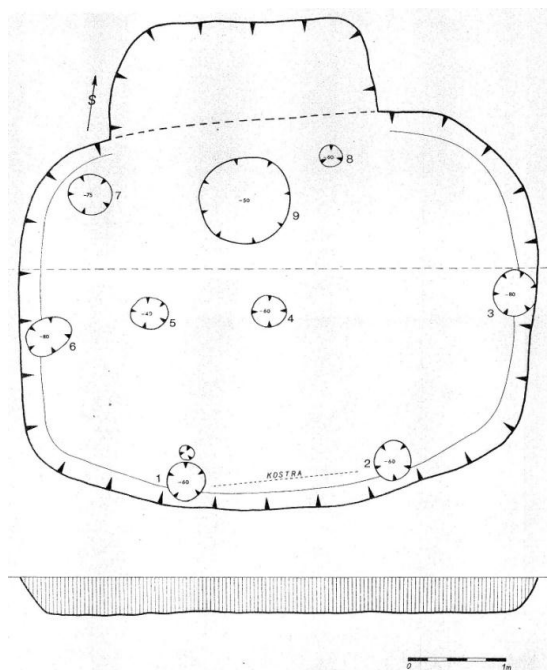
Vikletice 2/66 (okr. Chomutov)

Rozměry: 4,4x5,35x0,34 m **Plocha:** 23,5 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř B2-C1 **Typ Droberjar:** B2 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C4 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice, struska, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Drda-Koutecký 1974

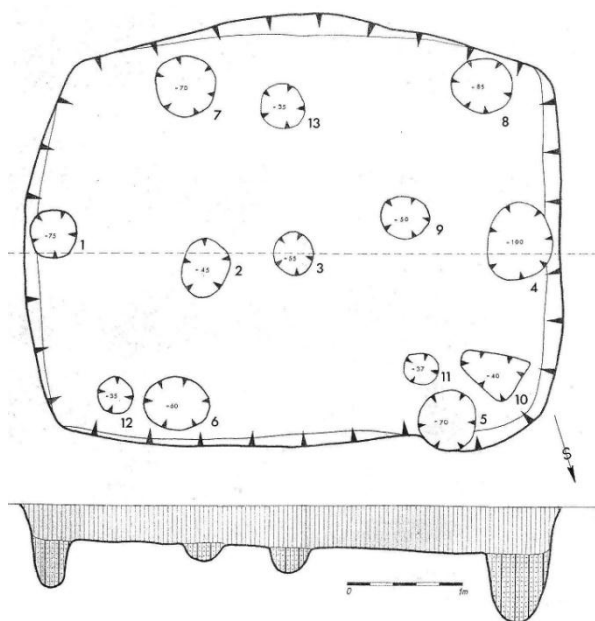
Vikletice 6/66 (okr. Chomutov)

Rozměry: 3,9x5,2x0,36-0,38 m **Plocha:** 20,3 m² **Orientace:** SVV - JZZ **Datace:** Ř B2-C1
Typ Droberjar: B2 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C4 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.,
mazanice, uhlíky, zlomek Fe nůžek, zlomek kostěnného šídla, pazourek, zvířecí kosti **Podloží:** -
Autorova interpretace: - **Literatura:** Drda-Koutecký 1974

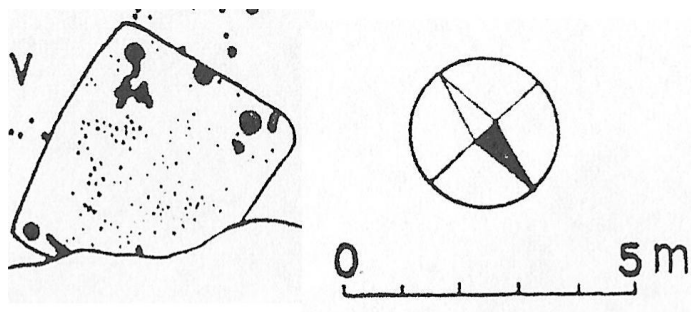
Vikletice 28/66 (okr. Chomutov)

Rozměry: 3,75x4,65x0,4 m **Plocha:** 17,4 m² **Orientace:** SZZ - JVV **Datace:** Ř B2-C1 **Typ**
Droberjar: B1 **Typ Leube:** D5 **Typ Forró:** C1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., přeslen,
výsada parohu, zvířecí kosti **Podloží:** **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Drda-
Koutecký 1974

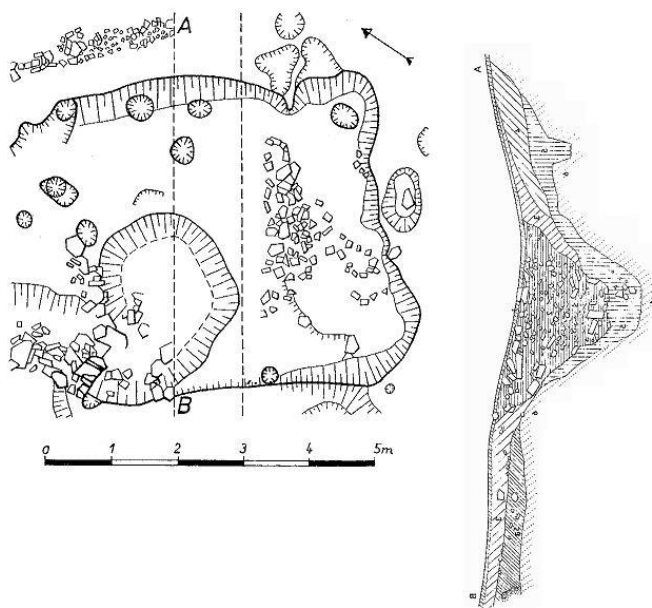
Záluží u Čelákovic 4 (okr. Praha-východ)

Rozměry: 3,7x4x- m **Plocha:** 14,8 m² **Orientace:** SVV-JZZ **Datace:** Ř D **Typ Droberjar:** C2 **Typ Leube:** C1 **Typ Forró:** C2 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., mazanice (otisky prutů, mazanicové bloky), uhlíky, struska, kost.hřeben, poškozený paroh, 2 přesleny, zlomek přeslenu, Fe hrot šípů, 2 kam.brousky, zvířecí kosti **Podloží:** sprašové **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková-Šneidrová 1959

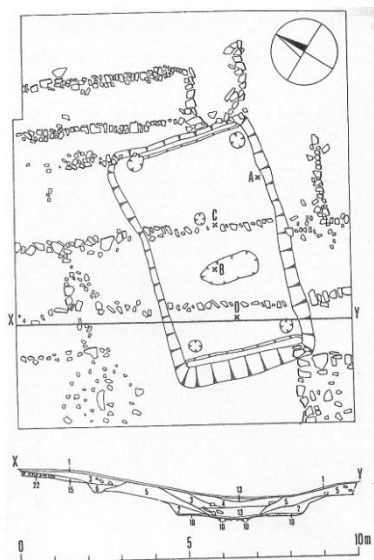
Závist 1 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 4,5x5,5x0,65 m **Plocha:** 24,8 m² **Orientace:** SZ-JV **Datace:** Ř C3 **Typ Droberjar:** E1 **Typ Leube:** E2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ne? **Nálezy:** ker., mazanice (otisky prutů), sklen.korálek, Fe tyčinkovitý předmět, Fe prsten, část Fe přezky, proužek Fe plechu, zl.třecí misky **Podloží:** písčitojílovité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Jansová 1971

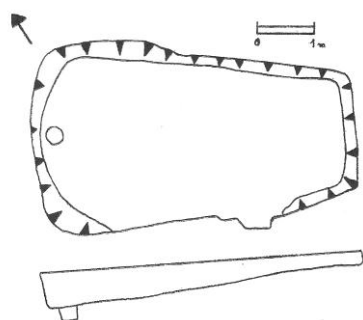
Závist 4 (okr. Praha-západ)

Rozměry: 4,1x6,6x0,4 m **Plocha:** 27,1 m² **Orientace:** SV-JZ **Datace:** Ř C3-D **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker., sklo, bronz.nádoby, zlomky plechu, Fe předmět, hlin.závaží **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Motyková - Drda - Rybová 1991

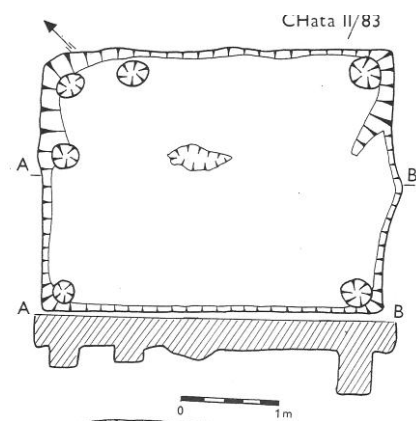
Zliv 1/82 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 2-3,2x5,6x0,2-0,6 m **Plocha:** 14,6 m² **Orientace:** SZ-JV **Datace:** Ř A-B1 **Typ Droberjar:** A1 **Typ Leube:** A1 **Typ Forró:** A1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(636 zl.), přeslen **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Zavřel 1985

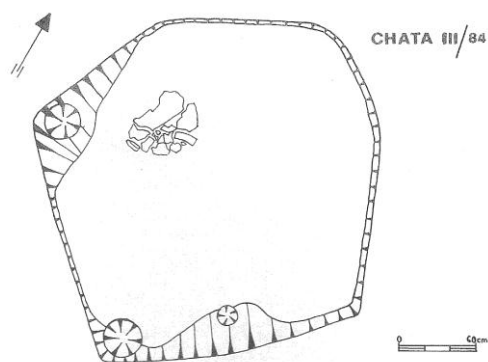
Zliv 2/83 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 2,7x3,6x0,3 m **Plocha:** 9,7 m² **Orientace:** SZ-JV **Datace:** Ř C3-D1 **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ne **Nálezy:** ker.(196 zl.), struska, přeslen, 2 zlomky kam.brousků, zbytky bronz.plechu, zvířecí kosti **Podloží:** - **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Zavřel 1986

Zliv 3/84 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 5,1x5,3x0,6 m **Plocha:** 27 m² **Orientace:** SZ-JV **Datace:** Ř C3-D1 **Typ Droberjar:** E1 **Typ Leube:** F2 **Typ Forró:** E1 **Otopné zařízení:** ano **Nálezy:** ker.(460 zl.), mazanice, struska, 2 přesleny, kam.brousek, zvířecí kosti **Podloží:** písčité **Autorova interpretace:** kovářská dílna **Literatura:** Zavřel 1987

Zliv 5/86 (okr. České Budějovice)

Rozměry: 3x4x0,4 m **Plocha:** 12 m² **Orientace:** S-J **Datace:** Ř C3-D1 **Typ Droberjar:** C1 **Typ Leube:** B1 **Typ Forró:** B1 **Otopné zařízení:** ano? **Nálezy:** ker.(230 zl.), mazanice (12 ks, otisky trámů), uhlíky, struska, zlomek tkalc.závaží, zlomek kost.hřebenu, zvířecí kosti **Podloží:** písčitojílovité **Autorova interpretace:** - **Literatura:** Zavřel 1989

15 Korelační matice vlastností polozemnic – tabulky výsledných koeficientů